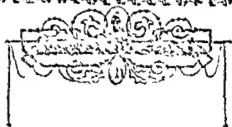

स्वर्गवासी शिड नेलुशी हवशी.

અર્પણ પત્રિ

સુરલોકરથ શેઠ નેણશી દેવશી,

આપ જેવી રીતે આ લોકની બ્યાપાર કળામાં પ્રવોળુ હતા, તેવીજ રીતે પરલોક બ્યાપાર કળામાં પણ દુરાળ હતા. આપના હૃદયમાં દયા અને પરોપકાર તથા સ્વધર્મિઓને સદાય કરવાની ભાવના વારંવાર પ્રગટ દેખાતી હતી. આવા આપના દેવ-ગુણોને વિશેષ જાગૃતિ આપી, આપની આત્મ જાગૃતિમાં પણ વિશેષ શાંતિ અર્પનાર શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયજી મહારાજની આ લઘુ પણ અદ્ભૂતકૃતિરૂપ આ પરમજ્યોતિ પંચવિંશતિનું પુસ્તક આપના સ્મરણીય અને નામને અર્પણ કરું છું.

આપનો આભારી સેવક,
મેઘજી હીરજી.

ગા.ભ.૨.

સહર્ષ જણાવવાનું કે મદાનુભાવ પાંડિત કૃનેદયદંત કર્પુરચંદ્ર લાલન કે જેઓ અમોને હૃદય માંસારિક અને પરમાર્થિક સ્થિતિ પર લઈ જવા અમીદદી રાખી પરીશ્રમ કરતા આગ્યા છે. અને નદનુસાર શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાયજીની આ અદ્ભુત રચના પર પોતાની આત્મ પ્રસાદી રૂપ અનુભવોર્મિ સહિત પરમજ્યોતિષચંચલિશતી પર અનુવાવ અને વિવેચન કરી તેનો લાભ આપ્યો છે તેથી તેમનો પરમ ઉપકાર માનીએ છીએ.

સવિશેષ સ્વર્ગસ્થ નેણુશી દેવજીની વિધવા ભાઈ મીડાંભાઈ કે જેઓએ આત્મસ્વરૂપની ઝાંખી પામવા અને પમાડવા માટે આ પુસ્તકની પાંચથો પ્રત અગાઉથી ખરીદી લઈ અમોને આશ્રય આપી ઉત્સાહ આપ્યો છે. અમે તેમનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

મેઘજી હીરજીની કમ્પની }
જેન બુક સેલ્સ એન્ડ પબ્લી- }
સર્સ પાયધોની સુબર્ધ. વે }
શાક વદ૧૩ વીરસંવત ૨૪૩૬ }

લઘુનમ
મેઘજી હીરજી.

PANDIT FATTECHAND KARPURCHANDRA LALAN.

Learned Jain Philosopher now in England

જૈન ફીલસોફ મહાનુભાવ પંડિત ફતેચંદ કર્પુચંદ્ર લાલન.
જન્મ સંવત ૧૯૧૪ શ્રાવણ વતી ૧૦.

હાલ ઈંગ્લેન્ડ.

અચળોલ.

પ્રિયતમ ચામરુદનો,

અનંત આશ્ચર્યજન, સર્વજ્ઞ પુત્રા, શી જીવ પદ્માભાગ પુત્ર રનો, અને
સાધનના મનાર આશરો—આપના મનપ દાતપુત્રમા પ.માપકારી શ્રીમ
દ સર્વોદયજી આ આપના પુત્રિ આદર કરવામા આવે છે એ પુત્રરુદ્ર અ
નુપમ નામ પરમજ્યોતિ છે પરમજ્યોતિ એ શી રમણીય વસ્તુ છે, તે ઉપ-
ચાસ શી પાને આ મંથ અનંતમા દેખાડે છે. આ પુત્રરુદ્રના બિ જાત છે.
પરંતુ નામ પ્રથમા પરમજ્યોતિ પરમજ્યોતિ છે અને જીવનનું દિનીયા પરમ-
જ્યોતિ પરમજ્યોતિ છે પરમજ્યોતિ એટલે પરમજ્યોતિ એક એક જાતમા પરીણ
રહે છે. એમ જાને જાતમા મળી તેના પચાસ એક રનો છે. આ મંથ અ-
પચાસ વિદ્યામાં સાસને જોવામા મથ સમુદાયમાં શિરોમણી રપ છે. આનું નામ
દાત પ્રિયતમ કેટલીક પ્રેરમા અપચાસોપનિય છે અને અન્ય દર્શનના સર્વ
મંથમાં અપચ ને ઉપનિય છે તેના કળા આ શી ઉપાધ્યાયજીની અદ્ભુત કૃતિ
ચડે છે એમ ક્રેતા જ્યુ ઉત્તમ—મિટસી રર અને પર સમયના જ્યુને રપટ દેખાડ
આવે છે. અપાદે સત્યતા ઉપનિય પરમજ્યોતિને—આમજ્યોતિને—તમસઃ પરં
કહે છે ત્યાં શીમદ્ પરી.રિજ્જ્જ્જ ૨૫૪ કહે છે કે જે કલસ નેવ તમસઃપ્રકાશ-
દ્વિગુણપરં—એ વિષ પ્રકાશ પરમજ્યોતિ આ માત્ર અપચારથી પર છે મિટ-
સુજ નદિ, જ્યુ પ્રકાશથી જ્યુ છે. મિટલે લોકમાં જેને નારાયણ અપચાર અને
નારાયણ પ્રકાશ કહેવામાં છે તે ઉત્તમથી પર ને રાધ્યત પ્રકાશ રપ સૂર્યમાં પ્ર-
કાશ છે. જેને લોકમાં જાન અજાન કહેવામાં આવે છે, તે નદિ, પરંતુ આ તે
લોકાનંદ એવી જ્યોતિ છે કે સદા સર્વદા અખંડ જાન રચરપજ, સૂર્યની પેઠે છે.

પ્રત્યેક એકમાં આમજ્યોતિના સદ્ગુણો શા શા છે તે એવાં રપટ જ્યુ-
વેશાં છે કે વાયક જાંપોને પોતાને વાંચતા બદલની અંતર પ્રીતિ થતા સાચી.
આત્મ જિજ્ઞાસુને આ મંથ સર્વ જાનમાં શિરોમણી રપ એનું આમજાન કરાવે,
એમ હૃદયની માત્ર દરે અગત્ય મેળી નથી.

આ મંથની મુક્ત પ્રત જ્યારે લોકાનંદા જેવામાં આવી ત્યાં તેને ધણું
જાન દ થયો, અને તેનાપર દાયોપરામ પ્રમાણે વિવેચન લખ્યું આ વિવેચન
મદાર મિત્ર સાસનના માટે લખ્યું. માટે લોકાનંદાને સંબાધ લખ્યું છે છતાં
સુકોની—મિત્રાની એવી સુચના થઈ કે સમાન જિજ્ઞાસારાજાને ઉપયોગી થશે,
આથી મુદિત કરી આપ પાસે સાર કરવામાં આવે છે

આ વિવેચનની એક કુંચી એ છે કે જેટલા જેટલા ધર્મ-ગોળિ નેવાના-
પામવાના માર્ગો છે તે માર્ગોમાં સમજ-મરીય-સમ્યક્-વીર્ય ફેરવી આગળ જવું
એવો ઉપદેશ છે. એટલા માટે લાલનનું માનવું એવું છે કે અત્ય વીર્યવાનને
ઉત્સાદ આપનાર, વિશેષ પરાક્રમીને સમ્યક્ વીર્યની પ્રાપ્તિ થઈ આ ધર્મ-ગોળિ કે
દિવ્ય-ગોળિનો સાબ થતા મંભવ છે.

વિ. વિ વાંચક ગણેને વિનયપૂર્વક જણાવવાનું કે આ મંથ ધણા માસ
થવા છાપખાનામાં હતો હમીયાન વેખકનું પુરોષ ગમન છમાચસૂની થયેલ દોઢા-
ધી, તેમજ મુંદા તપાસવાના પ્રમાદથી અનેક અક્ષર દોરો-શબ્દ દોરો-વાક્ય દોરો
રહેલ છે. તે કૃપા કરી મુધારી વાંચકો એવી પ્રાર્થના છે.

મુંબ.

૧૪૩ ગુલાલવાદી.

ચૈત્ર શુક્લ ૧૦, વાર મંગળ.

લી૦ લખુનમ,

લાલન.

પંચરિમ્ન યાત્રા લાતીર્ષ

પરમજ્યોતિઃ પંચવિંશતી.

મંગળાચરણ વસંતનિલકા વૃત્ત.

વંદુ છનેંદ્ર ગુરુ દેવ સ્વરૂપવાન,
ગુહાત્મ દેવગણું હું કરું ગુણ ગાન;
હું હું આરે સુગુરુ ગુહ સુદેવ પોતે,
શ્રીમદ્ યગોવિજય સાક્ષી ધયાજ પોતે.

ગીતિ.

પરમાત્મ પચિશી, સંસ્કૃતમય વર્ણવી યગોવિજયે;
ગૃહ આર્મી બહુ તેમાં, તે યત્ કિંચિત્ વંદુ સ્વભાષાયે.
ચત્ર મંત્રાના કરતા, ન્યાય વિશારદ ઉપાધ્યાય કયાં;
લગુનર મનિ અનુભવ વિભુ, અનુવાદન કરનારો હું તે કયાં.
વિષય ગદનના ભેતાં, પ્રવેશ કરવો અતિ કડીલ લાગે;
પ્રગળ ભક્તિ ઇચ્છાયે, પ્રયાસ કરતાં શુભનર મતિ ભાગે.
એમ વિચારી મનમાં, કાર્યારંભ અનુવાદનને હું;
હું મં ચાંચુવત્ ગુણીજન, સાર માત્રને મનમાં ધરી કહું.

આ વિવેચનની ક્ષિક કુચી એ છે કે જેટલા જેટલા પરમજ્યોતિ જોવાના-
પામવાના માર્ગો છે તે માર્ગોમાં સમગ્ર-સર્વોર્ધ-સમ્પત્તિ-વીર્ય કારથી આશ્રય જનું
કેવળ ઉપદેશ છે. એટલા માટે લાભનનુ માનવું એવું છે કે આવી વીર્યવાનને
ઉચ્ચદ આજ્ઞાર, સર્વોપ પરાક્રમીને સમ્પત્તિ વીર્યની પ્રાપ્તિ થઈ આ પરમજ્યોતિ કે
દિવ્યજ્યોતિનો લાભ થતા સંભવ છે.

ત્રિ ત્રિ વાગ્યક મણિને વિનયપૂર્વક જણાવવાનું કે આ મંથ ફક્ત માસ
થવા છાપજાનામાં દત્તો રમીવાન વેળાનું પુરોપ ગમન છમામસૂત્રી થયેલ દેવ-
થી, તેમજ પ્રફાલપાશ્વરના પ્રભાવથી અનેક અસર દેવો-રાજ્ય દેવો-વાય દેવો
એવ છે તે જુપા કરી મુખારી વાગ્યો કાવી પ્રાર્થના છે.

મુજક.

૧૪૩ ગુણાલવાડી.

ધેવ ગુણ ૧૦, વાર મંગળ.

સીંહ લખમ,

લાલન.

અધિપતિ દસ કોટપાદિની વર્ષિક આવકચાજ છે તેણી પોતાના પ્રાકૃમ પર લક્ષ્મી રાખી ધનાઢ્યો થયા છે, ને થાય છે. તેમ આપણુ સર્વનું ચૈતન્ય આપણે જો અપયો દેહણિ, નો નેરી સિદ્ધિયો પ્રાપ્ત કરાવે, જોટુજ નદિ, જ્યુ અદર્શી દેહ અને તીવર મદાગજી અમદિયો જ્યુ આપણા પુન્યઅગરો આપની પામ લેવા આને

હાથના પદ કે પશ્ચિમ દેશના પદાદ્યમાના વચુક જેમ જેમ સમૃદ્ધિનો વધારો કરે છે, તેમ તેમ ઉપાધિયો જ્યુ વધારો કરી તેમાંજ ગર્વીર-સ અદાદ મટે છે તેમ નરી પરંતુ પાન્યાદિ ક્રિયાશક્તિ અનેક વન રપતિ, ચૂર્યુદિ ધાન્યો અન્યાદિ ખનિજ પદાર્થો વગેરે આપર વાનુઓ સર્વ પોતાની અરખી, પ્રકાશ અને પ્રભાવરો ઉપજા કરી દેવો છે, છતા પોતે આકાશમા તદરથ રની આકાશપે પ્રતિજામે છે, તેમ આત્માત્મેતિ—આ તમીર્થ—કે અત્માત્મ ઉપજા અવતળન ગર્ખી તદરથ રની વગર ઉપાધિયો સર્વ કદિયો દાંમત થાય. તો જરૂરો સર્વ જોટુ નથી મટે અમે તો નમન તેજ આત્માત્મેતિને કરીએ છીએ કે, અમારી પામે અને તો છાદિની સપળી સમૃદ્ધિ દેવ, છતા સર્વ પ્રકારને જેમ ઉપધિ નથી, તેમ અમને સમૃદ્ધિયો છતા કોઈ જ્યુ પ્રકાશી ઉપાધિ ને

પરમાર્થ—જેમ સુદાન્ય ચનાજ અધિકાર જા, તેના પ્રકાશવંદ જમન અને તેના પાશોં બદ બદ દ્રવ્યમાન થતા જાય છે, તેમ આત્માત્મી પરમત્તોતિનો ઉદય ચનાજ અ સંચારની માદિતી—માદગ્ય અધિકાર જા, જમનતા નાના રિષ પાશોંનું પદાર્થતા પ્રમદ થતા મટે છે. જડ ચૈતન્યરૂપ બેદતાન ઉદ્ભવે છે. જુ કોણ ? આ દેહ અને દૈન્ય જમન સુ ? તે તેના વધારો રવરૂપે બા-અસા લાગે છે જ્યા કે. પ વગધયનો દનો ત્યા દામા ચિત્તને રાત રાંત કરની દેવ ચૈતુ જાણાય છે, જ્યા બાવ વાનુની પ્રાતિમા માનને દાદીયો અગુ દગુ, ત્યા જેમ જેમ તેની અદિક અધિક પ્રતિ તેમ તેમ નમન રૂપી આંખા દાગી પે બેમાછ ઉત્તમ આમદગતો આપણા પેતાય છે. જ્યા માવા કપરતા કીચકમા મદોગાગુ દગુ, ત્યાં અગતના નિર્મળ આતર જગમાં આન થમ રેટુ અન-ભવાય છે, જ્યા પાખી અચાપ પીગમાં અવગુ દગુ, ત્યાં બનોતના સિદામનપર વિ લાય છે

૧ પોપકારી દારનેશ, યોગ્યાર્થ, ચે-ગર્વીય, મ.સં.સી.૧૬, વગેરે દાષનાજ પદારો આત્માત્મવન પદે કે રસાયવરોજ આતી બાવ કદિયોને પ્રાપ્ત કરે છે

પ્રથમા પરમજ્યોતિઃ પંચર્થિ

પરમ જ્યોતિનું સ્વરૂપ, તેનો પ્રભાવ

“ ऐन्द्रं तत्त्वमं ज्योतिरुपाधिरिति
लदीतेस्वर्यदंशोऽपि संनिर्वा नि

આ રા માત્રના ઉગ્મે, નવ નિધિઓ જોડને એ
આવું હું તે નિજ જ્યોતિ, ઉપાધિ વર્ગિત

અનુવાદ—“જેનો અંશમાત્ર ઉદય
આવી ચડે છે, એવી ઉપાધિ રહિત આત્મ
મે સ્તવના કરીએ છીએ.”

વિચરણાર્થ—શ્રુતો અંશમા-
ત્ર પ્રકાશન પામે છે, તેમ આત્મસ્વરૂપ-
તરાય ખસી જઈ નવ પ્રકારની નિધિ
આવી ચડી દેખાતી હોય, તેમ માણસ
ધકાર જઈ જગતની સર્વ વસ્તુઓ તે
છે, છતાં તેના પ્રકાશને રોકતી નથી,
જઈ નવ નિધિઓનો તેને લાભ છતાં
થી. આવી ઉપાધિ રહિત પરમજ્યોતિ

ભાવાર્થ—ચેતન કોડી ગ્રામ કરે
તેમજ ચેતનજ સ્વામ્યભંડાર ગ્રામ કરે છે,
જવે છે. જ્યારે ચેતનનું આવું સામર્થ્ય એ
નવ પ્રકારના ભંડાર ચેતનને ગ્રામ કરવા એ

ચેતનને કોડી ધન્ય ક્યારે પ્રાપ્ત થાય? બી.
સ્વાવલંબન (Self-reliance) પર મુદ્દે ત્યાગે—
અતિ મહાન્ અશુદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરી છે, ને કરે છે, જે કો.

છે, એનું યથાર્થ સ્વરૂપ અનુભવ પડેજ અનુસંધાય છે, તથાપિ તે સ્વ-
રૂપનું જીજ્ઞાસુને પ્રથમ અનુમાન કરાવી તેમને પશુ અનુભવ કરાવી
શકાય છે, માટે અરૂપી આત્માને અનુસંધી રૂપી ઉદાહરણે આપી,
તેવા રૂપથી સંહિત જે કંઈ જણાય છે, તે આત્મા છે, અને તે (તન્)
આત્મા તે તું (ત્વમ્) (અસિ) છે. એનું હજારો શકાય છે.

ભાવાર્થ—આ સંસારમાં શ્રીમદ્વિશેષોચિત્તચરણોપાધ્યાય છ વિશેષયુગ્મે અનુભવ-
ગત પરમજ્યોતિનું સ્વરૂપ જીજ્ઞાસુને સમજવા પ્રયત્ન કરતા જણાય છે, એ છ
વિશેષોમાં પ્રથમ વિશેષજી “નિરાકર” કરીને આવ્યું છે માટે આપણે પશુ તે
વિશેષયુગ્મે પ્રથમ આત્માની પરમજ્યોતિનું સ્વરૂપ અનુમાનવા અને પછી અ-
નુભવવા ઉચ્ચમાત્રા થઈએ.

આત્માની પરમજ્યોતિને આત્મજ્ઞાન કે આધારની જરૂર નથી. શરીર-
માં જે આત્મા ન હોય, તો તે નિરાકાર લુપ્તજી જણાશે, પરંતુ આત્મનેજ્યોતે તે અ-
જીવ —સનેજ—દાતૃત્વ્યાજીતુ માયુમ પડે છે માટે શરીર આધારનું આત્મ-
જ્ઞાનવાળું કહેવાય, પણ આત્માને પોતા સિવાય બીજા આધાર કે આત્મજ્ઞાનની
જરૂર નથી. તેમજ આંખ, કાન, નાક, જીભ, ત્વચા, હાથ, પગ, મુખ, આ બધાને
ખરેખર આધાર જે કહેના હોય, તો તે આત્માનો છે. આત્માવડેજ
આંખ જુએ છે, કાન સાંભળે છે, નાક સુંઘે છે, જીભ ચાખે છે. તથા
ત્વચા સ્પર્શ કરે છે, હાથ ઘે—આપે છે, મુખ જોડે છે, મન વિચારે
છે અને આત્માને તેમને આધાર—આવશ્યક ન હોય, તો તેઓથી કંઈ
સંબંધ રાકતું નથી. આ ઉપરથી પશુ જણાશે કે હૃદયોને પશુ આત્માનું આત્મજ્ઞાન
હોય, ત્યારેજ પોતાપોતાના કામ કરી શકે છે, પશુ આત્માને તેમાના કોઈનું આ-
વશ્યક નહોતું નથી કામનું આંખ સારું કે દીવાની અવેગા રાખે છે, પરંતુ આ-
ત્મા તો સ્વયં પ્રકાશ છે કાન શબ્દની ગરજ રાખે છે પરંતુ આત્મા તો સ્વયં-
જ્ઞાનરૂપ છે હાથ જગતની અવેગા રાખે છે. પશુ આત્મા તો સર્વની સર્વગ છે.
અને અન્મને આત્મજેજ આ સર્વ બીજું પ્રમસાનનું, જાનનાનું, વીવંચનનું મ-
નું જણાય છે.

વળી આંખ કંઈ જોતી નથી. આંખવાડેજ આત્માજ શરીર જગતની
વસ્તુ જુદે છે, તેમજ કાન સંભળતા નથી, નાક સુંઘતું નથી, જીભ ચાખતી ન-
થી, ત્વચા સ્પર્શ કરતી નથી, મુખ જોડે નથી, પગ ચાલવા નથી, હાથ રેતા
નથી, મન વિચારતું નથી, પરંતુ આત્મા આ સર્વ બીજું પ્રમસાનનું, જાનનાનું, વીવંચનનું મ-
નું જણાય છે.

તે તે કર્મ-ક્રિયા કરે છે. સારે જુઓ, દરે હૃદયોને આત્માનું અવલંબન છે ? કે આ આત્માને હૃદયોનું અવલંબન છે ? મનને આત્માનું અવલંબન છે ? કે આત્માને તેનું અવલંબન છે ?

વળી શરીર જેમ જડ છે, તેમ હૃદયો અને મન પણ જડ છે, તો જડ, એ તત્ત્વ કે આત્મા વિના કેમ ક્રિયા કરી શકે ? નહિજ કરી શકે. આ ઉપરથી પણ સ્પષ્ટ અમરતરો કે આત્મા “નિરાલંબ” છે. અને જડ એવા દેહાદિ અને મન સાથેબન છે

મન પણ જે બાહ્ય પદાર્થોનું તથા અતરમા જે આત્માસહો જે વિચાર કરી શકે છે તેમજ સુખાદિ અતરમા જ ચલા કરે છે. તે ઉપર પણ વિચાર કરી શકે છે ને (મન) પણ આત્માના અલંબન પરજ વિચાર કરી શકે છે અને એ એનું અવલંબન ન હોય, તો મનથી કાંઈ સુકાર થાય તેમ નથી આ ઉપરથી પણ અમરતરો કે આત્મા “નિરાલંબ” જ છે અને મનને પણ અલંબન આપી શકે છે

લોકો કહે છે કે આ તરવી આજે જે નથી દેખાતું, તે પણ દુર્બલિની (દૂર દશકે યત્રથી) સ્પષ્ટ દેખાય છે પણ એ દુર્બલિને આખનો આધાર ન હોય, તો દુર્બલિનિચાર સુલેષશક/આંખને વિચારને આધાર ન હોય, તો સુલેષશકે અને વિચારને આખનો આધાર ન હોય. તો દુર્બલિ આખ અને મન વિચારને સુ કરી શકે ? કંઈ નહિ આ દૃષ્ટાનમા એ જનુ વાગુને—એટલે દુર્બલિ, આંખ અને વિચારને આધાર સુલેષશક છે, પણ આત્માને કોઈનો આધાર સુલેષશક નથી. મારે આત્મા તો “નિરાલંબ” છે.

દુર્બલિ કે દુર્બલિયત્રવડે જેમ દુર્બલ પદાર્થો દેખાય છે પરંતુ આંખ ન હોય, તો દુર્બલિ નકામ છે. તેમજ જીવ ન હોય, તો આંખથી કંઈ કાંઈ થતું નથી. ટેલીફોન કે દુરશ્રવણત્રવડે જેમ દુર્બલ સંભળાય છે, પણ કાન ન હોય તો ટેલીફોન નકામ છે. તેમજ જીવ ન હોય તો કાન પણ નકામ છે. તો પછી ટેલીફોન વિચારને સુ કરે એવો આત્માજ પ્રથમ કાન અને પછી લાંબા કાન જેવા ટેલીફોન હાથએ કેટલાક લોકોનું કાન સાંભળવા લાગે છે.

પરંતુ આંખ હાથ અથવા ટેલીફોન કે દુર્બલિ હાથ સુલેષશકે આપજુને (જીવને) કુદેવ નથી પડી ? શું કાન આપતા ટેલીફોન હાથ સાંભળતું, એ પણ આપજુને કુદેવ નથી તો ખીજું શું છે ? કાનથી, સુલેષશક તો હું છું તો મારે આખ હોય, તોજ હું સુલેષશકે / સાંભળતા તો હું છું, તો પછી શામારે

છે, એનું યથાર્થ સ્વરૂપ અનુભવ વડેજ અનુલક્ષાય છે, તથાપિ તે સ્વ-
રૂપનું જ્ઞાસુને પ્રથમ અનુમાન કરાવી તેમને પણ અનુભવ કરાવી
શકાય છે, માટે અરૂપી આત્માને અનુલક્ષી રૂપી ઉદાહરણો આપી,
તેવા રૂપથી રહિત જે કંઈ જણાય છે, તે આત્મા છે, અને તે (તન્)
આત્મા તે તું (ત્વમ્) (અસિ) છે. એવું કહ્યાડી શકાય છે.

ભાવાર્થ—આ શ્લોકમાં શ્રીમદ્વેદોત્તરવિજયજી ઉપાધ્યાયજી વિશેષજીવડે અનુભવ-
મત પરમજ્યોતિનું સ્વરૂપ જ્ઞાસુને દાખવવા પ્રયત્ન કરતા જણાય છે. એ જ
વિશેષજીમાં પ્રથમ વિશેષજી “નિરાલંબ” રૂપને આપ્યું છે. માટે આજીવે પણ તે
વિશેષજીવડેજ પ્રથમ આત્માની પરમજ્યોતિનું સ્વરૂપ અનુમાનવા અને પછી અ-
નુભવવા ઉજમાળી મળ્યો.

આત્માની પરમજ્યોતિને આલંબન કે આધારની જરૂર નથી. શરીર-
માં જે આત્મા નહેાય, તો તે નિરાધાર વૃક્ષજી જણાશે, પરંતુ આત્માનેજીવડે તે અ-
જીવ —સનેજ—દાસજી આસજી માણસ પડે છે માટે શરીર આધારનું આલં-
બનવાળું કહેવાય, પણ આત્માને પોતા સિવાય બીજા આધાર કે આલંબનની
જરૂર નથી. તેમજ આંખ, કાન, નાક, જીભ, ત્વચા, હાથ, પગ, મુખ, આ બધાને
ખરેખરે આધાર જે કહેવો હોય, તો તે આત્માનો છે. આત્માજીવડે
આંખ જુએ છે, કાન સાંભળે છે, નાક સુને છે, જીભ ચાખે છે. તથા
તથા અર્ગ કહે છે, હાથ લે—આપે છે, મુખ ખાંધે છે, મન વિચારે
છે અને આત્માને તેમને આધાર—આપણ ન હોય તો તેઓથી કંઈ
શક્ય નથી આ ઉપરથી પણ જાણ્યું કે પ્રદ્રિષ્ટાને પણ આત્માનું આલંબન
હોય, ત્યારેજ પોતપોતાના કામ કરી શકે છે, પણ આત્માને તેમના કેમનું આલં-
બનન ફત્તરું નથી કાળજી આંખ સુઈ કે હીલાની આંખ ન રાખે છે, પરંતુ આ-
ત્મા તો નહ પ્રકાશક છે કાન શ્રવણી ગજા ગાંભ છે પરંતુ આત્મા તો સ્વયં-
ગાનક છે હાથ જાળની આધાર રાખે છે, પરંતુ આત્મા તો સ્વયં ગીર્ણક છે.
અને આત્માને અધરેજ આ મર્ચ જીજી પ્રકાશવાન, જ્ઞાનવાન, વીરવાન મ-
નુ જાણાય છે.

પણ આ બધું કંઈ નથી આત્માજીવડે આત્માજી શરીર બદલાવી
વગર જુએ છે. તેમજ કાન અંભજના નથી, નાક સુવતુ નથી, જીભ ચાખતી ન
થી, ત્વચા રૂંધતી નથી, મુખ દાઢવતુ નથી, પગ ચાલતા નથી, ત્વચા રેતા
નથી, મન વિચારતુ નથી, પરંતુ આત્મા જ આ મર્ચ પ્રદ્રિષ્ટે વડે અને મનરે

તે તે કર્મ-ક્રિયા કરે છે ત્યાં જીવો, દરેક દંડિયોને આત્માનું અવલંબન છે ? કે આ આત્માને દંડિયોનું અવલંબન છે ? મનને આત્માનું અવલંબન છે ? કે આત્માને તેનું અવલંબન છે ?

પગી રાત્રીર જેમ જડ છે, તેમ દંડિયો અને મન પણ જડ છે, તો જડ, એ તત્ત્વ કે આત્મા વિના કેમ ક્રિયા કરી શકે ? નહિજ કરી શકે. આ ઉપાધી પણ અદ્ભુત સમજાવે કે આત્મા “નિરાલંબ” છે. અને જડ કોવા દેડાદિ અને મન આલંબન રૂં

મન પણ જે બાળ પદાર્થોનું તથા અનરૂપા જે આત્માસંપર્કો જે વિચાર કરી રહ્યું છે તેમજ નુબાદિ અતરમા રંગ થયા કરે છે. તે ઉપર પણ વિચાર કરી રહ્યું છે તે (મન) પણ આ માતા અલંબન વડેજ વિચાર કરી શકે છે. અને જો એનું આલંબન ન હોય, તો રતની કાષ્ટ શુક્રારથાવ તેમ નથી આ ઉપરથી પણ સમજાવે કે આત્મા “નિરાલંબ” જ છે અને મનને પણ આલંબન આપી રહે છે.

કોઈક કંઈ છે કે આ નરતી આખે જે નથી દેખાતું, તે પામુદુર્બીનથી (દૂર દારક ધનથી) રચ્ય દેખાય છે. પણ એ દુર્બીને આખનો આધાર ન હોય, તો દુર્બીનવિચાર શુભેન્દ્રશક/આખને વિચારને આધાર ન હોય, તો શુભેન્દ્ર શકે? અને વિચારને આત્માને આધાર ન હોય, તો દુર્બીન આખ અને મન વિચારો શુ કરી શકે ? કંઈ નહિ. આ દૃષ્ટાન્તમા એ વસ્તુ વસ્તુને—એટલે દુર્બીન, આખ અને વિચારને આધાર જોતાં છે, પણ આત્માને કોઈનો આધાર જોડતો નથી. મારે આત્મા તો “નિરાલંબ” છે.

દુર્બીન કે દુર્દશકિયત્રયે જેમ દુર્બી પદાર્થો દેખાય છે. પરંતુ આંખ ન હોય, તો દુર્બીન નકામું છે તેમજ જીવ ન હોય, તો આખથી કંઈ કાર્ય થતું નથી. ટેલીફોન કે દુરધરણુપત્રવડે જેમ દુર્બી સંભળાય છે, પણ કાન ન હોય તો ટેલીફોન નકામું છે તેમજ જીવ ન હોય તો કાન પણ નકામું છે તો પત્રી ટેલીફોન વિચારો શુ કરે? એનો આત્માજ પ્રથમ કાન અને પત્રી સંભળ કાન જેવા ટેલીફોન હાથે કેટલાક હેટાનું કામ સામગ્રિયા સાંગે છે.

પરંતુ આખ દ્વારા અથવા ટેલિફોન કે દુર્બીન દ્વારા એવું એ આપજુને (જીવને) કુદેવ નથી પત્રી? શુ કાન આપતા ટેલીફોન દ્વારા આંખ મળ્યું, એ પણ આપજુને કુદેવ નથી તો બીજું શું છે ? કારણકે, જોનાર તો હું છું. તો મારે આખ હોય, તોજ હું જોઈ શકું / આમજનાર તો હું છું, તો પત્રી સામગ્રિ

છે, એનું યથાર્થ સ્વરૂપ અનુભવ પડેજ અનુસંધાય છે, તથાપિ તે સ્વ-
રૂપનું જ્ઞાપ્યને પ્રથમ અનુમાન કરાવી તેમને પશુ અનુભવ કરાવી
શકાય છે, માટે આરૂપી આત્માને અનુસંધી રૂપી ઉદાહરણો આપી,
તેવા રૂપથી સહિત જે કંઈ જણાય છે, તે આત્મા છે, અને તે (તત્ત્વ)
આત્મા તે તું (સ્વમ્) (અસિ) છે. એવું દેખાડી શકાય છે.

ભાવાર્થ—આ જ્ઞાકમા શ્રીમદ્વિજ્ઞાનિજ્યજ્ઞાકાધ્યાયઃ કિંચિત્તુવદે અનુભવ-
મન પરમાત્મેતિતુ સ્વરૂપ જ્ઞાપ્યને દાખવાતા પ્રથમ કરતા જણાય છે. એ છે
વિશેષણોમા પ્રથમ વિશેષણ “નિરાશ્નંત્ર” કૃતિને આવ્યું છે. માટે આપણે પણ તે
વિશેષણવડેજ પ્રથમ આત્માની પરમજ્ઞ્યોતિતુ સ્વરૂપ અનુભવતા અને પછી અ-
નુભવતા ઉજમાળ શરૂએ.

આત્માની પરમજ્ઞ્યોતિતે આલંબન કે આધારની જરૂર નથી. શરીર-
માં જો આત્મા ન હોય, તો તે નિરાધાર કુખ્યું જણાશે, પરંતુ આત્મભેદજ્ઞતે તે અ-
જ્ઞ —સનેજ—દાતૃત્વ આત્મ માધૂમ પડે છે માટે શરીર આધારજી આલં-
બનવાળું કહેવાય, પણ આત્માને પોતા સિવાય બીજા આધાર કે આલંબનની
જરૂર નથી. તેમજ આંખ, કાન, નાક, જીભ, ત્વચા, હાથ, પગ, મુખ, આ બધાને
ખરેખરો આધાર જો કાઢતા હોય, તો તે આત્માનો છે. આત્માવડેજ
આંખ જુએ છે, કાન સાંભળે છે, નાક સુંઘે છે, જીભ ચાખે છે તથા
ત્વચા સ્પર્શ કરે છે, હાથ લે—આપે છે, મુખ જાણે છે, મન વિચારે
છે અને આત્માને તેમને આધાર—આલંબન ન હોય, તો તેઓથી કંઈ
થઈ શકતું નથી આ ઉપરથી પણ જણાશે કે હૃદયોને પણ આત્માનું આલંબન
હોય, ત્યારેજ પોતપોતાના કામ કરી શકે છે, પણ આત્માને તેમાના કાંઈનું અ-
લંબન જોઈતું નથી કારણકે આખ સૂર્ય કે દીવાની આપેશા રાખે છે, પરંતુ આ-
ત્મા તો સ્વયં પ્રકાશક છે કાન શાબ્દની ગરજ રાખે છે. પરંતુ આત્મા તો સ્વયં-
જ્ઞાનરૂપ છે હાથ જળતી આપેશા રાખે છે. પરંતુ આત્મા તો સ્વયં વીર્યરૂપ છે.
અને આત્માને આધારેજ આ સર્વજીવીનું પ્રકાશવાનું, જ્ઞાનવાનું, વીર્યવાનું મ-
નુ જણાય છે.

વળી આંખ કંઈ જોતી નથી. આંખદ્વારાજી આત્માજી શરીર બહારની
વસ્તુ જુએ છે, તેમજ કાન સાંભળતા નથી, નાક સુંઘતું નથી, જીભ ચાખતી ન-
થી, ત્વચા સ્પર્શ કરતી નથી, મુખ જાણતું નથી, પગ ચાલતા નથી, હાથ દેતા
નથી, મન વિચારતું નથી. પરંતુ આત્માજી આંખ વિગેરે હૃદયોવડે અને મનવડે

તે તે કર્મ-દિવા કરે છે ત્યારે જુઓ, હવે હંદ્રિયોને આભાનુ અવલબન છે ? કે આ આભાને હંદ્રિયોનું અવલબન છે ? મનને આભાનું અવલબન છે ? કે આભાને તેનું અવલબન છે ?

પગી શરીર જેમ જડ છે, તેમ હંદ્રિયો અને મન પણ જડ છે, તો જડ, કો ત્યજ કે આભા વિના કેમ દિવા કરી શકે ? નહિજ કરી શકે. આ ઉપરથી પણ અંજન સમજાવે કે આભા “નિરાસંચ” છે. અને જડ કોના દેહાદિ અને મન સાલબન છે

મન પણ જે બાહ્ય પદાર્થોનું તથા અતરમા જે આજ્ઞાસવરો જે વિચાર કરી ગયું છે તેમજ નુબાદિ અતરમા જે થયા કરે છે. તે ઉપર પણ વિચાર કરી રહ્યું છે તે (મન) પણ આભાના અલબન વડેજ વિચાર કરી શકે છે અને જે કોનું આલબન ન હોય, તે મનથી કાળ શુદ્ધારથાય તેમ નથી આ ઉપરથી પણ સમજાવે કે આભા “નિરાસંચ” જ છે અને મનને પણ આલબન આપી શકે છે.

હોદા મુદ્દે છે કે આ તરથી આંખે જે નથી દેખાતું, તે પણ દુર્બાનિથી (ફર દ-શકે યત્રથી) અપદ દેખાય છે પણ કો દુર્બાનને આંખનો આધાર ન હોય, તો દુર્બાનિચિત્ત શુ કોનું શકે/આખને વિચારને આધાર ન હોય, તો શુ કોનું શકે/અને વિચારને આભાનો આધાર ન હોય, તો દુર્બાનિ આખ અને મન ચિત્તારાં શુ કરી શકે ? કેંઈ નહિ આ દુષ્ટાનમા એ ત્રણ વસ્તુને—જોડેને દુર્બાનિ, આંખ અને વિચારને આધાર કંઈથી છે, પણ આભાને કોઈનો આધાર કંઈથી નથી. માટે આભા તો “નિરાસંચ” છે.

દુર્બાનિ કે દુર્ગમકથત્રવરો જેમ દુર્ગમ પદાર્થો દેખાય છે. પરંતુ આંખ ન હોય, તો દુર્બાન નહાય છે. તેમજ જીવ ન હોય, તો આંખથી કંઈ કાર્ય થતું નથી. ટેલીફોન કે દુર્ગમજીવત્રવરો જેમ દુર્ગમ અંભાયા છે, પણ કાન ન હોય તો ટેલીફોન નહાય છે. તેમજ જીવ ન હોય તો કાન પણ નહાય છે તો પંડી ટેલીફોન ચિત્તારાં શુ કો? કોનો આભાજ પ્રથમ કાન અને પંડી સાચા કાન જ્યાં ટેલીફોન હોય તે દેહાદિ હોય કાલ સાંભળવા સામો છે.

પરંતુ આંખ હામ અથવા ટેલેસ્કોપ કે દુર્બિન હામ કોનું કો આપણને (જીવને) કુદેવ નથી પડી ? શુ કાન અથવા ટેલીફોન હામ સાંભળતું, કો પણ આપણને કુદેવ નથી તો બીજું શુ છે ? કામ્યુકે, કોનારે તો ડું છું તો મારે આંખ હોય, તોજ નુ કોનું શકું ? સાંભળવા તો ડું છું, તો પંડી સામો

કાન માગેનેજ આંખનાં/ એમ સિદ્ધાંત આપતી વેદાન્તે અને કાનમાં
આંખનાનો અન્વય છે:નેનો જ્ઞાપ, અને મનની વ્તિનીય પદોને સિદ્ધાંત કન્ધ
ધનું અને કાનની આંખનેય મન્થને સિદ્ધાંત કાનનું પદુ અને અને ને:નેનો જ્ઞા
પ, તો પડી શુ તમર આપે સિદ્ધાંત દર્શન થાવકે ને અમાનય યોગીર્મિને કન. ન
મર પદુ દિવ્ય અને શુ નથી અંમળાના ને પદુ અંમળા.ય છે આકાશ નદી પ
ખુ તદ ઉપરં દિવ્યપ દિવ્યપર્મ અને દિવ્યમ પદુ આપના. છે કાનુરે,
કેખનાર, જંતનાર, મામળનાર, મુનાર, માર્ગનાર, અને ગાળનાર તો દુઃ (આત્મા)
પોનેજ પુ, અને માગ થ: ને તે દ્વાર્ય અપનું માવ છે મા: મારી રેવ પદુ
આત્મન થિવનું બને તો પડી દુઃ તમામ કામો રજાના આત્મનથી માવ છે.
તેથી સાગ અને અંપનું પદુ માગ નિગમન યુગ્મં કં તેમ છે.

જે આત્માને મનીમપોત નથી ઉપન્યાય છે (દ પ્રકટયા છે) ને યોગી
આપે મુંવી રાકે છે. કાને જ્ઞેનગરે છે અને દુકામા મમે ને દંડિપદામ મં ને કાર્ય
કરી રાકે છે. આનો આત્માનો રંગ ખુન્દ: થવાની વાત કહ, પદુ જ્ઞપાને આત્મા
નિગમન માવ છે ત્યારે તેને કાષ્ટપનુ અનાત મેનું નથી, તે નિગમનપદુનો
થુ છે.

વગી જંત મનને આત્માએ નિચર કરું દેવા, તો મનને આકારના ઉચ્ચ પ્ર-
દેશમાં ધાવ્યા દ્વાર્યે લઠ જ્ઞે તો અપૂર્વ ગાન, અને અપૂર્વ દર્શન પદુ ક-
માવ છે. મનને નિચર કરી ધાર્યા કુચાનુ નેજો જગ પ્રવટાનું નથી, તેમ જાવો
—જ્ઞેનોને ઉપવી વાતની પ્રતીતિ થાવ, માટે એક પ્રયોગ તેઓ માટે લખું છુ.

જ્ઞેઆનું પ.રિસ જુ થતું હોય, તેમજે દક્ષિણ દાવ જે હરક રીટ ઉચો
છે તે ઉપરથી અથવા જ્ઞેઓ રોમનગર જતા હોય, તેજે કેથેરેવ પત્ની કે જોવા કે
છ ઉચા સીમા રમગપર ગડી, નીચે શુ થાવ છે, તે સામગ્રા લસ આપતું. કંઈ ન
સજાથાવ, તો જ્ઞે સિધર થઈ એક માગ નીચે આવતું, એટલે ધણા અપૂર્વ ગાન
મવાતાં સંભગમે—હવે એ અપૂર્વ ગાન કયા રંગે મળી થયા છે ને તમે વાંચ-
શો, તો તમને બહુ આમય થશે, નીચે કૃતગનું ભસવું, ગર્વગનું ભુકવું, પાડનું
બરાકવું, બિલાડીનું મિઆડ મિઆડ કરવું, મિતનું સીસાડવું, સિહની ગર્જના,
માણસનું રડવું, બોલવું. હસવું વિગેરે અનેક રવે. એકલા થઈ જનીતથી ઉચા
ઉચા જ્ઞે જોસનો સુરવર રીને ગોડવાવ છે કે, અધાઓએ જ્ઞે સુમંપ કરી ગા-
ન ગાવા માડવું ન હોય, પૃથ્વીપર તો જ્ઞે સ્વ લડના હોય, પરંતુ આટલે
ઉચે જ્ઞે સ્વર (H VIBRATION) કે નુસ્વર રચનામા મળી મધુ માવન કરતા પ્રતી-
ત થશે.

દને જયે આ સંભારમાં ધુળાનુંમાં પોયા માળુસો જમીનપરની અળખ-
દાટ મળી જગ જમીનથી માનમો કે આસી કીટ ઉગા જતાં આવાં અપૂર્વ મા-
ન અંબે છે (કા બુકે અળખાનાં પણ અપરજા કેએ ગડનાં મન નિચ દોય છે)
તે પાડી મન નિચ કરી લાખો મહાં ઉએ જઈ, ત્યાં મન નિચ રાખી કે કોઈ દે-
વલોકમા પાળુ. મી નાના પાપોં જોયા કે અંજગવા મનને મોકનારને સુ અ-
શય છે. હા દુરુદય તો ખરું. અંજગ મિતને મદા મદા દુ શય પણ ખરું,
મનન પ્રથમ કયાં વિના જોડુ માનનને મારે શું કહેવું ?

આ માન સંજગવાનુ ગદય અ છે કે, જેમ ક્ષિપ્રાંડિયન કે કોનસર્ડના હાથના
પાનની બાજુમાં રી કમક બાજુએ ક્ષિક જોડા રવર કાઢની આવી છે, તે ક્ષિકલી
વળ ડી દોય, તો — જુ જુ ક્યેનો અવજનનીકો છે, પગુ બીજા રવેની સા-
થે કી જોડા રવર મગરવામાં આવે છે, ત્યારે તે રી ક્ષર્જ કોઠગતા ઉડી જઈ ક્ષર્જ-
પ્રિવતા આવે છે, અને બીજા રવેમાં પણ અંધગતાને વધારો કરે છે.

આ વાનનો સાગ એજ કે, આમાં ક્ષર્જનો આધાર ક્ષિપ્રાંડિયન, ક્ષિટલુજ
નદિ પરંતુ ક્ષર્જનો આધાર ન દોયા છતાં પણ ક્ષિમનો ક્ષિમ વરગુને જાણી-જોઈ
શક છે આ વાન અનુભવીએને વિદિત થતી દમોજ.

આજકાલ આભઆધન મળી પામાન્ય વિદ્યાના સંસર્ગથી કે અન્ય કાર-
ણે રૂપ બાથ સે અને દિવસાનુદિવસ વધતાં જાય છે, અને તેને લીધે આપ્યાત્મિક
આત્મ સંધનો પાસતા બધ થતાં જાય છે.

તથાપિ આનંદ— આશા પુનર ઉદ્ભવે છે કે, આંતર સાધનો ઉપર આ-
ર્થ પોદનુ દવે પ કું હાથ થવા શરૂ થયું છે, અને પામાસ દેશમાં પણ તેનો અર-
જોદય પામ દેખાવા શરૂ થયો છે

જુગા—અમેરિકામાં ગાણતા કિશિઅન સાયન્સટિરો, મેન્ટલ સાયન્સટિ-
રો, હીરોડ રાવન્સટિરો આંખે ગરમા પડેરતા નથી, પરંતુ આંખને
જન તેજ જનકુ 'દોય, તો મહતી દોગને સંકલ્પની ડેસ બાંધી આત્મકુપમાંથી
તેજ પ્રાપ્ત છે એજ પ્રમ.જે જે જે સામર્થ્ય જોઈએ, તે આત્મામાંથી મેળવે
હં આ દેશમાં પણ ચેગબજે તેમજ થવું હતું. પરંતુ હાલ પાણું તેજ સામર્થ્ય
પુનરુદ્ભવ પામવા બાથ આંતર અદ્યર્થ થશે, તો અમેરિકાથી પણ આ દેશના
માગ માનવ બાંધી આંતર ઉદયમાં વધતા જશે.

વળી બાહ્યાંજનથી ઈદિયોમાં પણ રવજાતિક શક્તિ પણ પડે છે, અને
અત્યાજબનથી તે વધતી જણાય છે.

બેઠામાં, ઘેડામાં, મોટામાં, ઓછામાં, દામમાં, આગમાં, અને વિજળી દામ વગેરે જેમ જેમ બાજુ સાધનો વધ્યાં, તેમ તેમ માણસની કુદરતી શક્તિ ગાંઠ નાં પથરૂં પડાનું સામર્થ્ય ધટ્યું. યુવાવસ્થાથી કાલમાટેની જતાં બાઈને દામમ બેસતું ક્ષેત્રથી, તે પછી કોટમાં જડુ દોય કે આ-ટંગા કે શિંગામ જડુ દોય, તે જાને પણ જાંગી મવાજ દોય, તેમ વિદ્યેશીઓમાં ભંગવું પડે, માંદા માણસને ગાડીમાં બેસાડી ડાકટરને લાંબા વધ જાય છે, તેમ સાવન આવેતે દોવા છતાં, જ્ય ક્યાંઈ જતો દોય, ત્યાં જાને ડાકટરને ત્યાં જાને દોય, તેમ ભવિષ્ય પડતો ગાડીમ બેસીને જાય છે. જુઓ, સાવન જપાટે જનમનગર દતો, ત્યાં જનમનગરથી ધુણડે જે ત્રણચાર ગાઉ છે, ક્ષેત્રીયા બાર ગાઉ છે, જ્યાં નાની ઉંમરે પાનુ આવી ગયો, તે મુંબઈમાં યુવાન થતા પાનુ પડે આજવામાં ધરંદા ઈશો કે મારો દોય, તેમ ગાંઠ ગાડી, અઘટાવર ગાડીમાં કરી નેણ છે આજે ગાડીના વાદનોને જેમ જેમ સુધારે વધતો આવ્યો છે, તેમ તેમ આપની કુદરતી શક્તિનો ઘટાડા થતો આવ્યો છે ધડિવાળો આવ્યાં અને વખત જાનુવાની અનુમાન શક્તિ મર્ધ અટને તડકો છે. મારે આટલા પટ્ટાર અને આટલી ધડી થઈ, એટલે અમુક દરમિયાનો તાંડે આટલે છે મારે આટલા વાગ્યા, એ ગયું. તેવાજ વધારે કરી આનંદ સામર્થ્ય આંખનું ધટાડી પટ્ટાર, ધડી, પગ અને શિપગ મુંબી નર્વો પડોડવા, ખેડ થીકો જેને સુધારે કહે છે, જે સુધારે ઘણેજ જાગે બાજાજબનડ છે, તે સુધારે આ-જ્યંતર આજંબનવડે ધણેજ વધ એમ કાલ ને તો જાણાય છે

અરમા આજવાથી આખનું તેજ દુનિયામાં વધુ કે ઘટ્યું અમલ વધને જોડી શક્તિ મેળવનારને જેમ અમલ ગયો. તેમ અમા કે નવી નવી ધણી તીવ-લાઈટો લઈ મણસ આંખ ખોલે કે શુદ્ધ દતે સાવન. જો તુ ખોટું માનતો દોય, તો વાંચ જોઈથી તજના તેજના દીવાળે, કે દીવલ તેજના દીવાળે. તારથી કર્મ દેખાતુંજ નથી. છુદાને અશ્વિનુને ટેકો, તેમ તારે અમાનો ટેકોજ જોઈએ. કાઈટ પણ દિશકોક લેખની ક્ષેત્રથી. વીજળીની જાળી ક્ષેત્રથી વગર કાઈટમાં પણ અમલ દીનાગ રજાપુતોથી જેમ અમલડપ બાજુ સાધનપર આધાર મળી ગાંધ્યેના અમલ ખોલો—તેમ નવી નવી લાઈટોવડે અને અમાથી બાજુ સાધના અજ-અને તારે આંખ ખોલતો અમલ આવે, એવો કોણ હાલ નિર્મૂલ્ય કહે છે કે, આ પામ્યા સુધારે થયો કે આનંદ સામર્થ્યમાં ઘટાડો થયો આ ગાડીઓથી વચની શક્તિ વધી કે મજબૂતો જંગલ થયા, મારે લાકડીની ઘાડીએ આવવા માણુ પડેને ગાડીઓમાં બેસાડી પગજ લાંબા ક્યાં દાયમાં તગવું સામર્થ્ય વધુ કે મજવાના ચક્રના દાયે લગાડી લાંબા દાયે આમજ આમજ તગવું, અને મીમંગના પેડાને

આપણને એક નમ્યુ દાવ તુરત તો આ બાજુ સાધનોથી ધણું વધારું. ઉકેલેલાં અને અંગ્રિકા પોલિશિંગ, પત્તુ આંતર આમર્ષ પટાડ્યુ, ક્ષિપ્ર દશ પત્તુ કોઈ અનુભવી દોમા ડગલને પૂરતો જગ્યા આવશે. પરંતુ આંતર આમર્ષ-પર અવગણના અથવા તરફ અધિકારી આપે, તો કંઈ બાજુ આપણને તેની પામે દફાઈ શકે તેમ નથી.

દાવ કોલેજમાં મોટાં મોટા પુસ્તકોના અભ્યાસ કરાવનામ મોટા મોટા પ્રોફેસર, અને મોટા મોટાં પ્રકરણોના ક્ષિપ્ર ક્ષિ, બીજી વગેરે વિજ્ઞાના મગજને કોઈની સાથે આપના દોષ, ક્ષિપ્ર દાવ ધારી છે, અને કાર્ય વાંચેલું વિદ્યાર્થીઓને ન પડે, મોટે રંગાવાની પહે પ્રોફેસરો તેને પકાવી આપી મગજની દોઝરીને બદલે કરી આપે છે. ને ક્ષિપ્રમાં દુરતા કોલેજમાં જેટલા વિદ્યાર્થીઓ, કે દુરની લખે પ્રેમી જેટલા વિદાનો અભ્યાસ કોલેજમાંની માફક બોલી જાય છે, પુસ્તકના કાય-ળામાં અગત્ય સ્વર છે. દરને તો નુ પત્તુ સાબોમાં પત્તુ વિરલ પુર્યાજ—કિંતુ પંડિત જનોજ મળ મધો—(Haggarth's work) બનાવે છે, મોકલેથી પર કવિ કહા કે દેવમાં કી વ્યા દતો ? પરંતુ જે કોલેજમાં મોકલેથી પર કી વ્યા, તે કોલેજનો વિદ્યાર્થી તો કુદની આ જગત હતું અને તેણે પોતાના માનસિક સામર્થ્ય નહીં વ્યા મધો. વ્યા કે, કોલેજમાં તેના મધો વગાય છે, જાગ્યા છે, અને મનને પોતામાં તેના કાવ્ય અથવા સામર્થ્ય દોષજ નહિ, તેમ તેના કાવ્ય જેણે પ્રોફેસર—વિદ્યાર્થીઓ સાથે વાવવાં પામે છે.

આપણા—નિમલજન આપણા ખરે કામ પત્તુ આમર્ષને મોટે સ્વાવગણન વિરલ બાજુ અધનાની અધના દુષ્ટતા નથી—અને તેને અધની પત્તુ ન જેણે

નામના—આ બાજુ સાધનો મોટાં મોટા, મોટા, અંગ્રિકા, દુર્મિત, રેખી-કાન વગેરે પત્તુ જે આપણા ન દોષ, તો કી કામના ! અધના અધનાવગણન તો જેણે અને આપણને બીજી કોઈ અધનાવગણની જરૂર નથી.

વળી જેમ રૂબરૂ જાંજલને આધાર આપી અધનામાં પત્તુ પોતાનો સ્વરૂ ઉપાડે છે છે, પત્તુ તજી રૂબરૂ વિદા કરી મોકલો નથી જાણે તેના દોષ, ક્ષિપ્ર દોષ, તો આપી ન શકેના દોષ, પોતી મળી ન શકેના દોષ, ક્ષિપ્ર નિમલજન કી-કી-વગર મળ્યું પડે છે, પત્તુ રૂબરૂ આપણને વડે જાણે પત્તુ રૂબરૂ રૂબરૂ, દાવરૂ દોષ, જાણે મુજબ તો દોષ, અને અધના દોષ, તેણે દોષ છે વળી અધને જાંજલનો અધ ન દોષ, તો પત્તુ કાયમ છે, તેમ આપણને સારી, કાંઈ વ, મહા કિંપ્રિતો આધાર ન દોષ, તો પત્તુ તે કાયમ છે, અને દોષ તો પત્તુ તે કાય-

મ છે. કીમાં ઈ દેહોય, તોપણ તે કાયમ છે અને ક ન દેહોય, તોપણ ક કાયમ છે, માટે આત્મા શરીર દેહોય, તોપણ અને શરીર નદેહોય, તોપણ તે કાયમ છે. રવળી પેડે કાંઈ અપારતી આત્માને જરાપણ જરૂર નથી. માટે આત્મા તો નિરાકાર જ છે.

નિરાકાર એ બીજું વિશેષણ આત્માની પરમજ્યોતિને આપણમાં આ બું છે, જે પ્રકાશને સૂર્યજ્યોતિ, ચંદ્રજ્યોતિ, તારાની જ્યોતિ, દિવાની જ્યોતિ અને આંખડાગળે આકારરૂપ પ્રકાશ દેખાય છે, તે પ્રકાશ પેલે નિરાકાર છે.

આકાર પ્રકાશ આકારવાળા દેહોયથી પરિમિત (limited) છે. અને નિરાકાર એટલે આકાર મર્યાદિત પ્રકાશ મૈત્ર્યરૂપ દેહોયથી અપરિમિત (unlimited) છે. સૂર્ય પ્રકાશ દિવસના પૂરી ઉપર, પણ મર્યાદિત નહિ, ચંદ્રનું આકાર વાળું મર્યાદિત પણ દિવસના નહીં, પરંતુ આત્મા તો આકારને પ્રકાશ કરી શકતા નથી. જેટલા બાળમાં પ્રકાશ કરે છે. તેટલા બાળમાં મર્યાદિત જાણીને સંકાર છે. પરંતુ પોતે અને અપોતે પ્રકાશ કરનાર, અને ચંદ્ર સૂર્યોદિના આકાર પ્રકાશને જણ દેખેનારો આ આત્મપ્રકાશ નિરાકાર છે.

શરીર આકાર છે, યુવાન કે જૂદ થયું આ શરીરનુદયમ આકાર છે. પરંતુ જે પ્રકાશમાં જાણ થયું, યુવાન થયું અને જૂદ થયું આ શરીર જ નથી. જે ને પ્રકાશ નિરાકાર છે, અને એ નિરાકાર પ્રકાશ ને આત્મજ્યોતિ પ્રકાશ છે.

આ અમરજ્યોતિના પણ અમર થયુંથી અને પડાય દેખાય છે તે અમર આકાર છે. પરંતુ જે હો તે પાયાં દૃશ્યમાન થઈ જાય છે, તે આત્મ પ્રકાશ નિરાકાર છે.

આત્મ, પાણી અને વનન કીમ પૌદ્ગલિક કીકજ વગેરેના પણ સર્વોપી થવાં, તથા પિ ન થયું આકાર છે, પરંતુ એ જાયું સર્વોપ જે પ્રકાશ કે જાણવડે જાયું થાય તે નિરાકાર છે.

જમણી કુચળી અને કૂલીમ મરૂં જ્યોતિષો આકારવાળી છે. પરંતુ આ મરૂં જો તિરોને પણ પ્રકાશ કરનારી—જમણાકી—દેખાતા આત્મજ્યોતિ ને આકાર મર્યાદિત છે.

સૂર્ય, તારાની જ્યોતિ, ચંદ્રની જ્યોતિ, સુઈની જ્યોતિ, તેમજ દિવાની જ્યોતિ વિજળીની જ્યોતિ અને સૂર્યપ્રકાશ જેવી જેવી અમરની જ્યોતિ, આ મરૂં જોતિ આકાર છે. પણ આ મરૂં જ્યોતિને જોઈ જેવી વિશ્વ જોતિ, આત્મજ્યોતિ અમર જ્યોતિ ને નિરાકાર છે.

નિર્વિકલ્પ—જગત્તા સંસ્થાન, અર્થ સુખ સવિકલ્પ હોય છે, અર્થાત્ ઉ-
પાદાન હોય છે. એટલે એકની અપેક્ષાએ બીજું એમ હોય છે પરંતુ
જાતની પરમજ્યોતિ અર્થાત્ નિમગ્નય પૂર્વક આત્મજ્ઞાન એ નિર્વિકલ્પ છે
જેમ કે સુખનો વિચાર દુઃખનું જ્ઞાન કરાવે છે તેમજ દુઃખનો વિચાર સુખનું
જ્ઞાન કરાવે છે. પરંતુ આનંદ, એમા સુખ દુઃખ એવો વિકલ્પ દોનો
નથી. પૃથ્વીપર જેમ અધાર અગ્નિસત્ત્વ હોય છે, તેમ નાદિ, યજ્ઞ સ્વર્ગમાં અદા
વર્ષા એક સરખો પ્રકાશજ હોય છે, તેમ આત્મા સુખદુઃખના વિકલ્પવાળો નથી,
પરંતુ એક સરખો આનંદમય છે જ્ઞાન આજ્ઞાનરૂપ નથી, પરંતુ એક અજ્ઞાન-
રૂપ છે. બ્રહ્મ-અનુભવ નથી, પણ સદા અનુભવ અનંત વીર્યરૂપ છે ઉપયોગ કે
વિપયોગ શુન્ય નથી પણ સદા અર્પણ ઉપયોગરૂપજ છે

વિકલ્પો મનાદિમાં હોય, એમ જાણાય છે સુખ દુઃખ પણ મને કરેલા છે
એટલે મનથી થતા વિકલ્પો છે. આ મન થતાંજ આત્મ પ્રતિબિંબ અને જગમાં
પણ પ્રતિબિંબ છે—મનોદર્પણમા દૃશ્ય થાય છે. તે એક સરખો જ્ઞાનમય દર્શન-
રૂપ આનંદમય વીર્યમય અનુભવાય છે જગતે આદ્ય તો સર્વોચ્ચ રામાધિની
જ્ઞાનમ અવગ્યાપર અનુભવાય છે તો પછી નિર્માજ કે અવેગિક અનુભવ તો કેવો
રો ? તે શક્તિજગતની ભગવાન પિતા શીવીશ્વરનાં અને વિશેષ વિશેષ નિર્વિકલ્પ
નિર્વિકલ્પ અવસ્થામાં રહેતા તેના ઉત્તમ પુત્રનો જાણે.

અદુજ પણ નિર્વિકલ્પ અવસ્થા થતાં જે અનુભવાય છે, તે સાક્ષના આનંદ
પાંધરોના દિતાર્થે અર્થે લખાય છે

જુઓ, વિકલ્પરૂં જીનમા આસતી એક પાંચમની તકરો, દિદુઓમા
જીનની અગારમ અને રોડી અગારસની તકરો, દિભિયનોમા અવચંડે અગાર-
સરોના—જ્યુના શનિવાર અને બીજા દિભિયનોના વિચારની તક-
રો વગેરે વગેરે ધર્મક્રિયા કયાં કરવી તેના વિકલ્પોએ—રિવાઢે મળ ધર્મક્રિયા-
વા કેતુ દુર્લભ કરાવી મારામારી મારદેવ—નિરકારના કિચડોમાં બ.જાણે રમ-
દોડ્યા છે. તે વિકલ્પોએનેજ દવે તો સાગે અનુભવ થયો હશે. પરંતુ જરા સરખા
વિકલ્પોને દૂર કરના અને તે દિવસે ધર્મક્રિયા શી શી કરવી, તેના અર્થ ઉપર સમ
અ.પતાં જાણુ અ.વે છે. કે એ તકરોએ—

સ્વામેમિ સર્વ જીવા, સર્વ જીવા સર્વંતુ મે,
વિનિ મે સર્વજ્ઞામુ. શેરં મજ્ઞં ન વેળુવિ.

જ્યોતિ રોગવાળાં શરીરાદિને દેખાડી રહી છે. જેને કંઈ ઉપાધિ નથી એવી નિર-
પાધિક આત્માની પરમ જ્યોતિ ક્રમાંદિ ઉપાધિ છે એવું મણુવાની રહી છે, અને
જેને કંઈ લેપ નથી એવી નિરંજન આત્માની પરમજ્યોતિ અંજન એટલે લેપ
કેમ લાગે છે, તે પણ જણાવી ગી છે

પરમ જ્યોતિ નિર્મળ કેમ કહેવાય છે ?

દીપાદિપુદ્ગલાપેક્ષાં, સમન્તં જ્યોતિરુક્તજં ।

નિર્મલં કેવલં જ્યોતિર્નિર્ગેહમર્તાંદ્રિયં ॥૪॥

ગીતિ.

અદ્યાદિક જે જ્યોતિ, સમન્ત કહી છે સમસ્ત શાસ્ત્રોમાં;

દીપાદિક પુદ્ગલની, કરે અપેક્ષા પ્રકાશ કરવામાં.

નિર્મલ આત્મ જ્યોતિ, નિરપેક્ષાએ પ્રકાશતી જગતમાં;

પણી અર્તાંદ્રિય તે તો, પુદ્ગલાપેક્ષા ન રાખતી નભમાં.

અનુવાદ—આંખનું તેજ મેલ સહિત છે^૧ કારણકે તે દિવા
વિગેરે પદાર્થની અપેક્ષા રાખે છે પરંતુ આ અર્તાંદ્રિય^૨ કેવળ જ્યોતિ

મેલ સહિત છે કારણકે દીવા વિગેરે કોઈ પણ (બાહ્ય) પદાર્થની
અપેક્ષા રાખતી નથી.

વિષયભૂમિ—દિવસે સૂર્ય, રાત્રે ચંદ્ર, અને અંધારામાં અથ-
વા અંધારી રાત્રે દીવા જેવા કોઈ બાહ્ય પ્રકાશની સહાય દ્વારા તેજ
આંખ પદાર્થને જોઈ શકે છે. જેમ લંગડને ચાલવાને પાનાથી સિત્ત
ધારી જોઈ બે છીએ, તેમ આંખને પાનાથી સિત્ત એવા દીવા, તારા,
ચંદ્ર અને સૂર્યના પ્રકાશ દ્વારા તે તે જોવાનું કાર્ય કરી શકે એમ કહે,
દીવાદિની મદ્દાય ન દ્વાય ને આંખ પણ અપંગ—લંગડા જેવી થઈ
પડે.

આખર તેજમા આટલીજ ખાલી કે હોય છે. એમ નથી પણ તેથી વિગેરે
ઉ. જુએ આંખનું કેમ દેવાનું કા છે. તમરિય ને ચાલવાના ટાકમાં અંગેન જેવું
શક્તી નથી, જેટલામાં દીવા, ચંદ્ર, અને સૂર્ય પ્રકાશ કરે તેટલામાં જોઈ શકે છે.
અને ત્યારે જ તે જોઈ શકે તેને પ્રમાણ આપવામાં છે એ પૂર્વના સ્વરૂપમાં જનુ-

૧ અંગે. ન. ૬૩૬ પા. ૫૮. ૩ અ. ૪—૧૪૧

૨ જેટલું અં. ૪૧ મુ. ૬૬ જેવું શક્તી નથી

પણ છે, ક્યેટમે આખ પાણી વિચારી જેને કે જેનેલાનું કામ કરનારી છે છતાં પરિભવ
કેવળ સુધીજ જેનેછ શકે છે અને તે પાણી વિચારિની અદાય દોષ નોજત.

જગી જીન, પર્વત, વાદળાં ક્યેટુ કંઈ આંખ અને ક્યોર્સિ બાવ્ય પ્રકારની
વચમાં આવે તે તે વચમાં આવતા પદાર્થની પડ્યાં તથી બાવ્યેજ કંપી ગમ
પ છે, આમ વિચારના જાણુય છે, કે જેટલામાં ક્યોર્સિનો પ્રકાર દોષ નેટામ
પણુ આપણુ વચમાં આવે તે ને કંપી શકતી નથી, પરંતુ વચ દીર વચ ક્ય
મે વચ અંદ, કે વચ તારામ કે જેને શકે છે, અને જે દોષ ના અર્પાદ પ્રકારને
આવડ્યુંને પણ બેટી જે અત્યંતવાળ મારી જેનેજ કંપી છે, તેથીજ કોઈ પણ પ્રકાર
શની અપેક્ષા નહીં રાખનારી વિદાય નીર્માન ને આત્મ ક્યાંતિ છે.

જગી આત્મ તેજ સર્વજ જેનેજ માર છે ક્યોર્સિ આવડ્યુંને ક્યોર્સિ પ્રકાર કિ
રજુની પેટી બેટી જેને તેની પેટીવાળ માર છે, તેપણુ તે જી જેનેજ શકે છે, તે પણ
આખના તેજની કે વિચારી કે ક્યોર્સિ તે સદાયની વેળે કરત નથી, પરંતુ આખના
જે અદાય આપી રહી છે તે પણ આ મારપેટાનું તેજ છે અને પ્રકાર અંદ
છે તે પણ આમજ્યાંતિનું તેજ છે, અને અર્પાદ પ્રકારના જેનું વચજુ જેનેજ
તેજ તે આમજ્યાંતિ તજ છે તે તેજ સર્વને પ્રકાર આપનાર છે, આજે આ મ
ન્યોર્સિ ક્ય નિર્દોષ છે અને તેનેજ ક્યોર્સિ માર જેનેજ નથી સર્વ જેની મ
દદ પામી રજુ છે, આજે પર્વત તજ આમજ્યાંતિ તજ

સા. ૧ આત્મ કે ૧ છે

કર્મણઃ કર્મણાંનંદુ આગરુકેવપિ મનુઃ

તમગાનાશ્વતઃ શાશ્વતી રપૂરસિ કયોતિષા રચયે ॥ ૬ ॥

અનુવાદ—કેવળમાન કર્મોને પિરે પણ જે કમનો પ્રકાર છે.
ક્યોર્સિ સાશ્વતી આત્મા અપરુક જે અવરુકેવપિ નથી ; પરંતુ (પરમા
જ્યોતિષ જે પોતેજ પ્રકારની રહેતા ૧.

વિચારુર્થ લીલાની જેવો પારો દોષ તેથી કં, પદાર્થ ન કે
આપ, પરંતુ લીલા પોતે તે પોતાના પ્રકાર જે અગ્રજગી રહેતા કે
અંદ, ક્યોર્સિની આજે મોટાં કે શાનુ આવે તેથી બીજા પદાર્થ ન કે આપ,
પરંતુ જેવો પોતે પોતાના પ્રકાર જે અગ્રજગી રહેતા છે, તેજ આત્માની
આજે કંઈ રૂપ આપરુક આવે, તે પણ સાશ્વત જેવો આત્મા પોતા
ના પ્રકાર જે અગ્ર અગ્રજગી રહેતા છે.

વળી ધણી અધિકાર વડે પણ પ્રકાશ કેમ અવગાય ? જરા સરખો પણ પ્રકાશ ધણી અધિકારને કોનો ભગડે છે કે બીયારા અધિકારને પર્વતની શુશમાં સંતાઈ જવું પડે છે. અને ત્યાંની પણ નાસવું પડે છે. તો લોકાસિકપ્રકાશ આવી આત્મજ્યોતિને કોણ આવરી રાખે ? કર્મપણ બિચારા કેમ આવરી રાખે કારણકે મોહવડે=અત્યંત વડે=કર્મ વડે કોણ પણ આ મા પુરો અવગાય નહીં, થોડો ખુલ્લો રહેજ નેમ સૂર્યનું મહણ પુર ન હોય મોટામાં મોટું હોય તો તે ખમાસ હોય, તેમ ધણીજ અવગાય તોપણ આક રચક પ્રદેશ તો સર્વ અત્માના નિર્મલ હોયજ.

એ જ્યોતિની-પ્રતિભા ઉપરથી કહી શકો છો. એ તેની આભાવ જેજ તમને સૂર્યનું જ્ઞાન થયું, તેમજ તમારી આભાવે સંતિર કોણકોણી સાચો-પમ જેમાં મોહની અર્ધિ કર્મના ગાડ આવડો છતાં, આ આવડો છે, આ જ્યોત છે—આ હું આભાવેજ સર્વ દૃશ્ય ચર્ચ રહ્યું છે. મારી આભાવીજ-મારી પ્રતિભાવીજ સર્વ જડ બેદરબિહીન પ્રકાશિત ચર્ચ રવું છે, એમ અત્માનો અર્જન રચવું જ્યોતિનો કોણ કાળે અરત કે ઉદય થતોજ નથી તે તો—

“અખંડ આ રિચર જ્યોતિમાં નથી થવું નથી જવું” (જ્યોતિદર્શનમ્) તેજ આત્મા પું પું. તેજ સોહમ્ રૂપ પું. હવે માત્ર પોતાની-આત્માની આભા નહિ, પણ પ્રકાશ વડે અર્ધ જેમ તપવું જોઈએ તેમ, તપ વગેરે ઉત્તમ ક્રિયા કરી મોહની અર્ધિ કર્મવાદનાને વીરબળે ખસેડી નાખી અથવા રજાની પરમ-જ્ઞાતી-પમાનાપ રૂપે દૂર કરી હોય તો આત્મા મરી પ્રકાશરૂપ ચર્ચ કર્મના ગુ-ભામ નહિ, પણ મસિક થઈ તેમને દૂર કરવા એ પોતાની સ્વાધીનતાની વાત હોય છે

परमज्योतिषः स्पर्शस्पर्शं ज्योतिरेषते ।

यथा सूर्यस्पर्शान् सूर्यकांतस्थितोऽननः ॥ ६ ॥

પરમ જ્યોતિ સ્પર્શો, આત્મજ્યોતિ ગત્ય પ્રગટાય;

બાસ્કર કરના સ્પર્શો, સૂર્યકાંતનો અગ્નિ પ્રગટાય.

અનુવાદ—જેમ સૂર્ય કિરણના સ્પર્શથી સૂર્યકાંતમણિમાં (ગુ-મ) નેત્રોથી અગ્નિ વૃદ્ધિ પામે છે—તેમ આ પરમજ્યોતિના સ્પર્શથી જીજ્ઞ જ્યોતિઓ વૃદ્ધિ પામે છે.^૧

૧ અનુભવજ્ઞાન કે આત્મ દર્શન વડે બીજા જ્ઞાન ડેહવા રહિ પામે છે, તે સૂર્ય સ્પર્શમાં વા સૂર્ય-પ્રગટમાં જોવું. ઇ સ ૧૮૪૮ના મે ૧૩ થી જુનિ ૮ નિઃશ્વર પુ રી. અ-ગ્નિ-કર્મ-કાળ-ગુણ-મહત્તમમાં અ-રેખાં બેઠેન મ-ગ્ન-રૂપ દિવસના, મુજબ ૬ સ. ૧૬૦૧ના બાઈ નિ. ૧૭ રેખીત જ્ઞાનમાં કે. ૬ અર્જન વડે પુરેઈ અરેખાંને કે. ૬-૭-૮-૯-૧૦ આ રી છે. એ પ્રગટ ૩૨.૨ છે

વિષયાર્થ—જેમ સૂર્યકાંતમણિમાં અગ્નિ ગુપ્ત રહે છે, તેમ સૂર્યકાંતમણિ-સદસેા જોજા કરીએ તોપણ જેની તુલના ન થઈ શકે એવા માનવ દેહમાં બાહ્યબળ, ઇન્દ્રિયબળ, શરીરબળ, મનોબળ, સ્તુ-દ્ધિબળ, ચૈત્ર વિદ્યા, ચૈતસક કળા આદિ અનેક જાતના અગ્નિ-બળ-રેડીમ ભરેલાં છે. અને જેમ સૂર્યકાંતમણિને સૂર્યકિરણનો સ્પર્શ થતાં તે મણિનો અગ્નિ પ્રગટી નીકળે છે, તેમ માન ઉપરામ સમ્યક્ત્વરૂપ આત્માનો અરજોદય થતાં કે ક્ષયોપરામ સમ્યક્ત્વરૂપ અદ્રોદય થતાં કે ક્ષાયક સમ્યક્ત્વરૂપ સૂર્યોદય થતાં તો કંઈ અન્ય વિદ્યા અને કળા પોતાની પરાકાષ્ટા પામ્યા વિના રહેજ કેમ ?

અથવા જેને ક્ષાયક સમ્યક્ત્વ પ્રગટ થયું છે એવા સિદ્ધ લગવાનું અર્થ—પરમાત્મા અને તે । ક્ષયોપરામ સમ્યક્ત્વ પ્રગટ થયું હોય એવા કોમ આચાર્ય મહારાજ તેમનું મુખે જાગના, મનમાં રમરણ અને હૃદયમાં પ્વાન થયું હોય તોપણ તે ત્રણે સ્થાનમાં રહેવ આત્મ જોડાતિ પ્રગટે અને મુખમાં સા-ક્ષાત્ સરસ્વતી મનમાં સાક્ષાત્ સુરગુરુ અને હૃદયમાં સાક્ષાત્ વીરપરમાત્મા પ્રગટ થયા હોય એવા બળ, શુદ્ધિ, અને અમતા-દયા-સમજાવ સર્વજ્ઞ પ્રગટી રહે છે એવું સામાન્ય બાંધરોને પણ એકાદ ગત્તા અનુભવાગે, કારણ કે એ પ્ર-ભાજી કરતાં કરતાં આત્મારૂપી સૂર્યનાં પાંચ સૂર્યનાં જ્ઞાનાદિ કિરણો માનવ દેહરૂપ સૂર્યકાંતમણિને સ્પર્શ કરે છે અને એનો સ્પર્શ થતાંજ બારા ગુણો પણ પરા-કાષ્ટતા પામે છે.

વરુપર જોડણી પ્રકારા પડે નેટણી વરુ જગ્યાપ, હવે હંદિયો, મન, શરીર, જગત્, ચૈત્રગજ દોક એ સર્વ સ્થાને અંદર બહાર નપારે પ્રકારા પ્રકારા, પ્રકારા, પ્રકારા ને પ્રકારાજ પદ રહે, તાજે બાંધ જ્ઞાન પણ વિરતારમા આવે, મન પણ કપું વિશાળ જા રહે, હંદિયો પણ જેની પડુતા પામે, શરીર પણ કેપું જગજાન જગ્યાપ ? જુગ્યા.

કાલ દિવ્ય નાદ આત્મ ? આત્મ દિવ્ય દર્શન કરે, નાક દિવ્ય મુગધ મહાનુ કરે છઠ્ઠા વિચારુત આસ્વાદે, અને ત્રયા દિવ્ય સ્પર્શ અનુભવે એટલુજ નહીં પણ કાલ સંકોઠો મહાસંધી જ્ઞાન મળ્યું કરે, નાક મુગધ મહે, જોરે હંદિય-પડુતા-માં પણ તેને બાંધી ન રહે.

મન સર્વ વરુમાં મિતર બારા પ્રવેશી રેડી એટલી બધી પડુતા પામે કે બાકરુવાતે, બ્યાવરાતે, વણિરાતે, રસરાતે, જોડિયાતે, સમુદિરાતે-

સ્વ, જ્યોત્ષ્ણવિદ્યા, બૃહસ્પતિવિદ્યા, જ્યોત્ષ્ણવિદ્યા, ઇત્યાદિ અનેક વિદ્યા મહાવિસ્તાર-
વાળી આ જ્યોત્ષ્ણવિદ્યા સ્પર્શથી તેને થઈ રહ્યું.

સૂર્યકાંતમણિ જડ છે અને જડ એવા સૂર્યકાંતમણિને સૂર્યકિરણોનો સ્પર્શ થતાં તેમાંથી અગ્નિ ઝડવા માંડે છે, તો સૂર્યકાંત એવો આ માનવ દેહ જે જડ સૂર્યકાંતમણિ કરતાં અચેતન હોવાથી અનેકગણ શ્રેષ્ઠ છે, તેને આત્મારૂપી સૂર્યના કિરણોનો સ્પર્શ થતાં તો અર્ધ પુણ્ય પરાવર્તના કર્મ કાચમાં દ્વંદ્વ થઈ જાય એવો તપોમિ કે સત્તામિ કાં ન પ્રગટે?

સિદ્ધ જ્યારે કુદૃષ્ટો મારે ભારે જાંતુઓ નાશ પામે અને ગર્જના કરે તોપણ આ પલાયન થઈ જાય, તેમ આપણે પણ માનવ બાંધવો રૂપી સિદ્ધ, નૃ કોણ એવી ગર્જના કરતાં પ્રમાણસિદ્ધ હૃદયોરૂપી પશુઓ પલાયન કરી જાય—શરીરૂપી ગુણ-
માં રહેલો છોદ્દરૂપી મહાસિદ્ધ સકળ કર્મરૂપી પશુઓને કાંતો દણી નાખે કે કાંતો બગાડી મૂકે.

જેમ સિદ્ધની ગર્જનાથી આપણું ધન ગાશ નીકળે તેમ નૃ કોણ એવા બેદના-
નની ગર્જના કરતાં આ ભવરૂપી કાનન ગાશ ઉડે.

વળી સિદ્ધ જેમ સધળા પશુઓનો રાજા છે, તેમ આત્મારૂપી મહાસિદ્ધ મ-
નુષ્યો, દેવો, ઈંદ્રો, તિર્યચો, અને નારાજો એ સર્વનો રાજાધિરાજ છે. આણીમા-
ત્ર આત્મારૂપી મહાધિરાજની આજ્ઞામાં છે. માટે પરમ જ્યોતિષરૂપ સૂર્ય વિદ્યા,
કળા પ્રગટ થઈ પૂણું વિસ્તારમાં ફોલી રહે છે.

પોને પરમ જ્યોતિષરૂપ હોવા છતાં પોતાને જાનુનાગ અને નદિ જાણુનાર કે
વા થાય છે.

पश्यम परमं ज्योतिर्विवेकाद्रेः पतत्प्रथः

परमं ज्योतिरन्विच्छन्नाऽविवेके निमज्जति ॥७॥

ગીતિ.

પરમ જ્યોતિનો માર્યો, કદી છુટના વિવેક ખાડીમાં;

પણ તેનો અન ઇચ્છક, વિવેક ગિરિથી પડેજ ખાડીમાં.

અનુવાદ.— પોતામાં સ્થિર એવી પરમ જ્યોતિ તરફ નહિ જો-
નાર માનુસ વિવેકરૂપ પતે ઉપરથી નીચે પડી જાય છે. પરમ જ્યો-
તિને શોધનાર ચારે બાજુથી વિવેકને વિષે ગરમાવ થઈ જાય છે, મન

ધર્મ જાય છે. પરંતુ પરમ જ્યોતિને શોધનાર માણસ અવિચેક (ખાઈ) માં કદી ડુબી મરતો નથી.

વિવર્ણાર્થ—જગતના સર્વ પ્રકારના જ્ઞાન વિવેક જ્ઞાનની અપેક્ષા એ સામાન્ય છે. અને એ સર્વમાં શિરોમણિ તો વિવેકજ્ઞાનજ છે, એ દક્ષા મારેજ તેને ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ તેજ પુંજ જેવા પર્વતની ઉપમા આપીએ તો કંઈ ખોટું નથી; દારૂકે, એ વિવેકજ્ઞાન વડેજ આ જગતમાં જડ શું? ચૈતન્ય શું? સાર શું? અસાર શું? હેય શું? ઉપાદેય શું? આદ્ય શું? ત્યાગ્ય શું? કર્તવ્ય શું? અકર્તવ્ય શું? સાચું શું? ભ્રુકું શું? સાદું શું, નકારું શું? ભલું શું? ભુલું શું? શુભ શું? અશુભ શું? શુદ્ધ શું? અશુદ્ધ શું? કાવ્યાદિ અનેક નાંદ પછુ સવ વસ્તુઓ જણાઈ સેવાય છે, તથાપિ એવા વિવેકી કાંઈ બાંધે નથી, પણ પરમ જ્યોતિ તે પોતેજ છે, તેનું દર્શન કે આલંબન મન ન શકે તો તે વિવેકરૂપ પર્વત પરથી પડી જાય છે. પોતે ચતન્ય હોવા છતાં જડ એવા કે. હાદિમાં જરાપણ મળી જતાં તે વિવેકરૂપ પર્વતની નીચે આવેલા સંસારરૂપ ઝાડીમાં ભમતો ભમતા સરી જાય છે, પરંતુ સદા સર્વદા પોતામાં ઝગઝગી રહી છે અને પરમ જ્યોતિને જેતાં તેનામાં સતત લક્ષ રાખનારો, અવિચેકરૂપી ખાઈમાં પડતો નથી. એટલુંજ પણ પહેલા વિવેકરૂપ પર્વતપર ચડી ચડી ઉચ્ચ ઉચ્ચ ગાંત પામતો એટલુંજ નહીં પરંતુ ઉચ્ચ પાંચમી ગાંત લોકાદિ મોક્ષ નગરના સિંહાસન ઉપર બેસે છે. ૨

આ અસાર એક અમાપ મહાસાગર જેવો જણાય છે. પરંતુ તે વિવેકરૂપી પર્વતની આસપાસ એક ખાઈ હોય તેવો પડેલા પર્વતના સંવર્મ નામના ત્રિસામા પરથી જેનાજ અપટ દેખાઈ રહે છે.

આ સસાર રૂપી ખાઈનો મધ્યમાં આવેલો વિવેકરૂપી પર્વત અણગુડની જેમ આઠ પગથીયાંવાળો છે. ૧

૧ પાચવર્મ—યોગનું પડેલું અંગ—એટલે કે અદિસા કે દયા, દયા સર્વ પરચતાં, સ્વયં વર્તાં, પ્રમાણિકપણે વર્તતાં, શીયળ પાળતાં, અને માત્ર ધર્મ રમૂદિમાં મમત્વ ન રાખતા અંબોનો ત્રિસામા આવે છે.

૨ યશોવિનય ઉપાધ્યાય કૃત યોગદષ્ટિની સત્રાપ વાચી—સાંભળો—વિચારો—મનન કરો ને ક્રિયામાં મોકલો એક એક દષ્ટિને એટલે પછી ઉપરની વાતમાં મક્કાની જુદી નહીં એ સમ્યક્ નમને પાળાને ને પ્રત્યક્ જઈ શકો.

તે આઠ પગથીયાં યમ, નિયમ, આસન માણ્યામ, પ્રલાહાર, ધારણ, ધ્યાન, અને સમાધિ છે. ૩

શ્રી યોગવિજયજી મહારાજે યોગદષ્ટિમાં સમજાવ્યું છે. તે સમજતા પોતામાં તેવા ગુણો હોય તો ફીક નહીંના તે પ્રમાણે વર્તન કરી તેવા ગુણો પ્રગટાવવા જોઈએ ઉપર લખેલી વાતની પ્રતીતિ થશે. વાંચોજ નહીં. ધારોકે પણ ખરા આપણે પરમજ્યે તિરપ આદિનાથ જે આપણા નિર્મળ હૃદય સિદ્ધાસને ગિરજે છે તેના દર્શન કરવાં છે એ દર્શન અટ્ટાપદ પર ચઢી કરવાના છે તો ગૌતમ સ્વામી-એ જેમ સૂર્યકિરણ પકડી અટ્ટાપદ પર ચઢી આદિ પરમાત્માના દર્શન કર્યા તેમ વિવેકરૂપ અટ્ટાપદ પર ચડનાર વિવેકી ગૌતમ સરખા છેવે પરમજ્યેતિરપ અર્નાત સૂર્ય સરખા પોતાના આત્માના શાન્તાદિ કિરણો સતત પકડી ઉપરજનું તો આસપ આદિનાથરૂપ શુદ્ધ આત્માના દર્શન થશે અને કેવલગતન પણ સંભવશે. ૧

કથં પરમ જ્યોતિને અમે નમીએ છીએ.

તસ્મૈ વિશ્વપ્રકાશાય પરમ જ્યોતિષેત્તમઃ

કેવલં નૈવ તમસઃ પ્રકાશાદપિયપરં ॥ ૮ ॥

ગીતિ.

અંધકારથી પરજે, અન્ય જ્યોતિએ પ્રકાશ કરનારી.

તે જ્યોતિથી પણ જે, તિથેય પ્રકાશ જગતમાં ધરનારી

એવી આતમ જ્યોતિ, પરમ જ્યોતિ જે પ્રકાશતી જગતે,

વારંવાર હું તેને, નમન કરું હું મમત્વ છાંડી ને,

અનુવાદ—જે અંધકારથી માત્ર નહિ પરંતુ અજ્ઞાનાથી પણ નિરાશી છે, એવી આખા વિશ્વને પ્રકાશ આપનારી પરમ જ્યોતિને અમારો નમસ્કાર છે.

૩ જુદા શ્રી યુગમહાપદ્યે જુદ યોગસાત્ર અપામ મિતા, નાસા બામ, શિમા, શંખ, અને પ્રભા અને પગ એ આટ્ટાપદથી સિદ્ધિ લેવાના આઠ પગથીયાં છે. દરેકેક એક એક અંત તેજ એક એક યોગદષ્ટિ છે, અને તેનું રાજ્ય અપાય અનુભવી યોગાચાર્ય પદ્મજી મુનિજીન યોગસીન પદ્મ ગોંગીનીમાતે. અને કિરમ્ પદ્મજીની, તે અનુભવ શુદ્ધ અને સાત્ત્વમાં શ્રદ્ધા પણ દૃઢ કરી શકે. હારદુરે જે શુદ્ધ રે જોડું, તે પિતેજ જુદા તે પડી મહારજે બીજી ૬૪ જાન-દેવતાના અર્ચન કરવું.

વિવાત્યાર્થ—પૃથ્વીપર અજ્ઞવાણું અને અપાર્ણ છે, પરંતુ તે સૂર્યમાં એકાંત પ્રકાશ છે. અને આ અધકાર અને આ ઉગ્રતા એમ ઉભયને પ્રકાશ છે. એટલે જાંતુ-ગુએ છે—તેમ બહિરાશ્રમની પેઠે ધણું કે જ્ઞાન અને સહજ અજ્ઞાન એમ બેમાં નથી પણ સૂર્યની પેઠે જે જ્ઞાન અજ્ઞાન ઉભયની ઉપર એવી કેવળજ્ઞાનરૂપી પરમજ્યોતિ છે તે પરમ-જ્યોતિને અંત નમન કરીએ છીએ.^૧

આ મંત્રાકમાં બ્રહ્માર્થ કહેવા છે કે એ પરમજ્યોતિને નમતા અમ.ગામા મુમે સંતુષ્ટી પરમજ્યોતી પ્રગટ થાઈમા. આગળના મંત્ર મંત્રાકમાં મુમે આવી મયું છે, જે સૂર્યકાંતમણિને સૂર્યકિરણનાં નર્મ માપ તો તે મણિમા મુમે મેટુંદા અગ્નિ પ્રગટ થાત કદિ પામે. તેમ ૧૫૪ વર્ણવેલી પરમજ્યોતિ તરફ નમ-તા—વળતા તે પરમજ્યોતિના કિરણના સ્પર્શથી અંતઃકાંતમણિ સૂર્યકાંતમણિમા સંતુષ્ટ જાનાદિ અગ્નિનાં મુદ્રાવપમાન થતા કમંભગને બ્રહ્મામન કરી અંતઃકાંતમા કાને પણ પરમ જ્યોતિમય બની મેં.

અને જેવો કાશમય પરમાત્મ પ્રકાશ દેા.

જ્ઞાનદર્શનસમ્યક્ત્વપાત્રિગુરુર્ધીર્વિત્તુઃ ।

પરમાન્મયકાશો મેઃ સર્વોત્તમવક્ત્રામયઃ ॥ ૮૧ ॥

ગીતિ.

તે પ્રકાશ દુઃખનેહી, જે છે બુદ્ધિ સમગ્રન ગુણ ગણની;

સર્વ કાશમા ઉત્તમ, કાશરૂપ છે દિવ્યજ્યોતિ તેની.

સમ્યક્ દર્શન જ્ઞાના, દિકની ઉત્પત્તિનું મુખ રથન,

ધારિત્રગુણપણુ ઉપર, જેવો આનન્દ પ્રકાશ ગુણવાન.

૧ નાહોરોવ વણા મુવે, મજારૂપા વિશેષઃ

ચોષરૂપા વિશેષાઃ ચોષાપોર્ષા તપાન્મનિ ॥

૧. મ સૂર્યમાં શવ દહાડે નથી પણ જેવા પ્રકાર છે, તેમ ૧૫૪ ૧ અ-ત્મમાં-૧૫૫.૧૫૬માં જાન-અનન્દ નથી પરંતુ કેવળ રાજક છે.

"As in the sun there is no other day than his, so in the sun there is no other light, so in the supremacy of, there is no other knowledge than his, so in the supremacy of, there is no other light." (૧૬૧૦૧, ૧૬૧૦૨)

અનુવાદ—જે પ્રકાશ, જ્ઞાન, દર્શન, સમ્યક્ત્વ, ચારિત્ર, મુખ અને વીર્યને પ્રગટ થવાની ભૂમિરૂપ છે. અને જોડણા માટેજ જે સર્વ કલાઓમાં ઉત્તમ કલારૂપ છે. તે પરમાત્મ પ્રકાશ મને હો।

વિવણાર્થ—“અખંડઆસ્થિરભોતિમાં નથી થાતું નથી જાતું.”

અનુભવ સ્થિતિની અખંડભોતિમાં તે પરમ-ભોતિ માત્ર પોતેજ છે. જોતું તીવ્ર મુમુક્ષુને પ્રતીત થાય છે. અને ન્યાયશાસ્ત્ર સુમર્ધનરે એજ પરમ ભોતિરૂપ, અનંત જ્ઞાનરૂપ, અનંત દર્શનરૂપ, અનંત સમ્યક્ત્વરૂપ, અનંત ચારિત્રરૂપ, અનંત આનંદરૂપ, અને અનંત વીર્યરૂપ એમ અનંત ગુણોરૂપ પોતેજ છે. એમ સમયે સમયે પ્રતિભાસન થયા કરે છે.

જેમ એક દીકાને પટ્ટણ (Patakas) પાંદડા દોય તેમ આત્મરૂપ દીકાને અનંતજ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત આનંદ, અનંત ચારિત્ર આદિ અનંતત્વ, અરૂપત્વ, અચર્ય લઘુ, તેમજ અનંત વીર્ય એવા પટ્ટણ પટ્ટણ જણાય છે.

વગી કળા ચોસઃ ગચ્ચાય છે, અને યુગપ-અમેરિકાની નૃત્ય કળાઓ તેમાં ઉમેરીએ તો તે ધણીક થાય. દરે કળા જોઈએ તો ચોસઃ હોય, કે ચોસઃ હજાર હોય, કે ચોસઃ લાખ હોય, કે જોડણી વગુઓ તેટલી હોય, કે જોડણા શબ્દો તેટલી હોય, કે જોડણા વિચારો તેટલી હોય પરંતુ તે અખંડ અખંડ કળાને શોધનાર આત્મા છે અને તે આત્મા તે (તત્ત્વજ્ઞાન) તુ છે અને દત્તો પણ તુંજ. નર્મિન નર્મિન કળા આત્માજ—તુંજ શોધજો. પરંતુ મક્કળ કળાનું મુળ રથાન અને સર્વ કળા પૂર્ણ દશાએ પડેલાઓનાં એવી કાંઈ પણ કળા હોય તો તે આત્મજ્ઞાન કળા કે પરમાત્મ પ્રકાશ કળા છે અને તે પોતામાં પ્રગટે એવી છતાંમા ગળી સ્વતંત્ર પ્રચલન કરેલાં જોઈએ.

આ મજબોતિ કળા પ્રાપ્ત થયા પછી કે, છ પણ કળા દાંસિત કરવતું મુમુક્ષમાં મુમુક્ષ જોડણા માટે થઈ જાય છે કે આત્મામાંથી કાઢી નાંખી કળાનાં મધ્યસ્થિતિ માટે વદ્યમાં સ્વરૂપ (Inspiration) થાય છે. પછી મનમાં તેનું પ્રતિબિંબ પડી વિચારણા [Intuition] થઈ ઉદભવે છે ત્યાર પછી દાંસમાં લાવત આવે છે આત્મ થગથી આત્મા-વ કળાઓથી આ કળા અનંત ન-પડી એટ માત્રમ પડે છે.

હાલ મુનન કાલ ગોચર ન કે કડી આત્મી કળાપરથી અનુમત કરી શોધાય છે. જેમકે લાલિત પોતાની યુગપ-અમેરિકાના ભાવિ-અનેનેને હો છે કે, તમે [Materialism] સુ. મદર્ગિક યત્ન નેષ્ટુ અને ધણી સુઃમ વગુને ૫૦૦ થી ૧૦૦૦ જાણી જાણી દેખાડી તે નરી આખે ન દેખાડી વગુને દેખાડી, તેનાં કલ્પ

શુદ્ધ તપાસવાનું મુગમ કરી આપ્યું તો હવે એ માર્ગદર્શકોપ (સુઃમદર્શકચત્ર) પરથી *Military* માળામાં માર્ગદર્શકોપ એટલે સુઃમદર્શકચત્રનું યંત્ર અર્થાત્ સુઃમદર્શક ચત્રને જે તમે સુઃમદર્શક ચત્રવડે જુએ પાડો તેનો સુઃમદર્શકોપ છે તે પારખવા સુઃમદર્શકચત્રનું યંત્ર શોધો અને તે એમ શોધાય કે જેમ એક ધુમટવાળી જગ્યા હોય, તેવી જગ્યાએ મદજ્જ અથવા બેળાના ઘાંચ થઈ સળગાય છે, આટલા પ્રિન્સીપલ કે મિદ્દાન ઉપરથી જે ગામની પાસેના નાનાનાના ધુમટો પર જરા મોટામોટા ધુમટો જનારી યજમામાં મુકવા દેાય તો તે સુઃમદર્શકોપના અવાજ થતો થઈ તેમની પળ પરીક્ષા કરી શકાય. પગું આ રીત એક શોધન ઉપરથી અનુમાન કરી બીજી શોધ કરવા સરખી છે. આતો આ પ્રમાણે કુદગતમાં ઝીણાંઝીણાં જગુંદર દર્શાવે, તેમના સ્વરૂપ અનુ સુઃમદર્શક મુગમ વગેરેના વોયુમ-જથ્થો મોટા પ્રમાણમાં લાવવાનું થયું અને મનુષ્યના દાવની ઈંદ્રિયોને ચોગ્ય પ્રમાણમાં તેઓને આપી સ્વરૂપ અનુમાની શકાય એમ લાગે છે. વળી સંસારમાં કેટલાક એટલા બધા મોટા સ્વર છે કે માણસ સાંભળી શકે તેના કરતાં પણ દબરો જણા મોટા, માટે તેમને નાના પળ એટલે સુધી કરી શકાય કે મનુષ્યની દાસની અવજોડિય સાબળા શકે. જેમ દુર્ગિતથી છેટેનું પામે અને મોડું દેખાય, તેમ અવાજને મંદ કરનારી યંત્રના આંતરગત પ્રેરતા અત્યંત જડા અને મોટા અવાજે પણ ચોગ્ય પ્રમાણે આપી મુકાય. આવી શોધો પણ એક સુઃમદર્શક વગેરે હાસના યંત્રની કળાપરથી અનુમાનવડે શોધી શકાય.

તથાપિ જે સ્પષ્ટતા હૃદયમાથી થઈ મનમાં પ્રિયિત થાય છે, અને તેથી આંતર શોધ વડે જે શોધ થાય તેમાં અનુમાનની બીનકુલ જરૂર પણ રહેતી નથી. પગું જેમ જેમ પરમાત્મ પ્રકાર આવે એક રૂપ થવાનું જાય તેમ તેમ સ્પષ્ટતા આ આંતરશોધ વડે થતા શોધોનો મુમાઝ ન્દે નદિ અને તેટલા માટેજ સર્વ કળા-મા સિદ્ધિમણિ તો પરમાત્મ પ્રકાર ચોગ્યવાની કળા છે. ૧

આત્મધામ કળા વિના બીજી કળા કયી છે ?

યો વિના નિષ્ફલાઃ સર્વાઃ કલા ગુણવત્તાધિક્તાઃ॥

આત્મધામકલામેકાં તાં વયં સમુપાસ્મહે ॥૧૦॥

૧ આ રથને કેવું જોઈએ, કે ઈંદ્રિયોની શક્તિ યંત્રની મદદથી ખીસતી ન થી પરંતુ આપી થાય છે. પરમાત્મ પ્રકારની મદદથી ઈંદ્રિયો સ્વાભાવિક રસ્તે પડતા પામે છે. મન સિધ્ધિ દેવાથી ઈંદ્રિયો પોતાના મોય જિંદુમાં રહી, નિયમમાં રહી વર્તવાથી મહાઅભિયાન રહી અનુભવાય છે.

ગીતી,

જે વિષુ મર્વ કુળાઓ, નિષ્કળતાને જરૂર પામે છે;
તે પરમાત્મકુળાને, કૃપામવામાં સ્વચિત્ત જામે છે.

અનુવાદ— ગુણો અને પ્રભાવમાં શ્રેષ્ઠ એવી સર્વ કળાઓ,
જે એક કળા વિના નિર્દુષ્ટ છે તે આત્મવાચમાં રહેનારી (પરમ-
જ્યોતિર્મય) કળાનીજ અમે ઉપાસના કરીએ છીએ.

નિવર્ણાર્થ—હીરો પાણી મુક્યનો હોય એટલું જ પણ આખીકુ નિયાના હીરા અને કોહીનૂર હીરો એક મહારાજા પાસે છે, પરંતુ તે- ને આંખ ન હોય તો તે હીરા શા કામના છે. આ ઉપરથી સમજાશે કે માણસની આંખ સધળા હીરા કરતાં અનંત ગણી ઉપયોગી છે. હવે હીરા પણ હોય અને આંખો પણ હોય પરંતુ માણસના શરીરમાં જૈનન્ય નહોય આત્મા ન હોય-તો આંખ અને હીરા એ બન્ને શાકામના?

તેમ જગત્પત્ની અર્થે કળા દેવ પરંતુ આત્મધામ કળા ન દેવ તો તે કળા
કોણ રાધા કામળી ? એ આત્મધામ વિનાની કળાએ ઉવડાં આત્માને જાણે છે પરંતુ
અજ્ઞાન કળા દેવ તો એ અર્થે કળાએ જાણે નથી તેની રાધી દેવ તેમ તેની
સિદ્ધ કરે છે. જગી તારા દર્શનદાતા પદ કળા તારા જાન તારાની વાર્તાલેખ
દર્શનદાતા કળા જીન રસ શ્રવણ તેમજ દર્શનદાતા દો અર્થવળી રસ
અર્થ કળા અને વાર્તાલેખ દર્શનદાતા તારા રસ આધુનિક કળા આત્મ
કળા. જગત્પત્તર મજામજેજ દેવ પમાડે છે પરંતુ અર્થે કળામાં શિગમજી આ-
ત્મજોડિ પામવાની કળા છે કારણ કે એ કળા મર્તિ ન કળા ન મૂલકાવળ તે-
મજા સમાન કળાના અર્થે પદાર્થોના રંગ રુચી રસોઈ એક અમરમા જગત્પત્તર
શોધે છે. જે આમજ છે તો આત્મ પ્રકાશ જેની આજી રસ કળા વિદ્યા મેયકર
મજા ને છે ૨

આમ જાણે આજમા ને નવ દારૂ જગત પાપેને વફા મા આપી સદા
જીવિ બી કલા કે, ને છે કે પાણી જળમાં, માનવી માનવમાંના જળ માની પાણે છે.
દારૂ કેવળીને, આ આ, કારણ કે, ને વળા છે, પરંતુ જગત ના પાણીમાં આવા
પણે કે, જળની કલા પાણી જેવું અને આજુજ નવી જળ દાખોલી જળમાં આ
જે કેવળ આજીવન જીવે, ને ને ને જીવે ને આજ પવન-પવનની [ના]
જીવે ને ને [ના] આજીવ, આજીવ જીવે ને, ને ને ને ને

આ જગત્પત્ની અમ નવ ચરિત્રસિદ્ધિ હોય પરંતુ આત્મા ન હોય તો તે શા કામની છે ? આટે આ સર્વ કામની પૂર્વે આત્મજ્ઞાન કથા પ્રાપ્ત કામવધી જોઇએ. જાગરને પ્રથમજ દેવેનું કે તુ આત્મા છે અને આ જે આંખવડે દેખાય છે તે શરીરપણી જાત છે, મારે શરીરને એક સારા દરીઆર તરીકે વાપરજે. પોતાથી ઉત્તરનાં પશુ-માખૂસ-જનોનું રક્ષણ શરીર બને કરીને અને મનોબળે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરજે, અને ધનવડે પદોપકાર કરજે.

જેમ પ્રભુ ગાત્રી ગોમે છે, રાત્ર, ચક્રવર્તી શોભે છે, ચક્રવર્તી દેવોથી, દેવો દંડથી, અને હઃ તાંત્રક મદારજ વડે ગોમે છે. જેમ તારા અને નક્ષત્ર મંડળો ચંદ્રવડે શોભે છે તેમ મુનુ અને અસારમા બગવાન સર્વ કામો આત્મજ્ઞાનમાં વિગતથી પરમજ્યોતિરૂપ કામવડે જ્ઞાના રહે છે.

આત્મજ્ઞાન કામથી આત્મા નેજા કેવું હો ?

નિષિર્જિર્મવજીગ્નૈધનુર્દશજિરણ્યહો ।

ન તેજશ્ચક્રિણાંપતમ્યા ઘદાત્માપીનમેવહિ ॥ ૧૧ ॥

ગીતિ—

નવનિધિ, રત્ન, અનુદંશ, છતાં પ્રકાશ, મુખ ચક્રિ પામે.

તે સુખ પ્રકાશથી વગી, અધિક પ્રકાશ આત્મમા બામે.

અનુવાદ—અહા આ કેવું આશ્ચર્ય કે જે તેજ ચક્રવર્તિ મહારાજાઓને નવનિધિ અને ચૈતરનોથી પણ પ્રાપ્ત થતું નથી, તે તેજ અમારે તો આત્માને (અર્થાત્) પાતાને આધીનજ ચર્ચરહું છે.^૧

વિવરણ—અહીં તે મહારાજો પાતાના અર્થાત્ આત્માના (પુણ્ય) બળેજ નવનિધિ એટલે નવ પ્રકારના હંદ્રના ખજાનથી કુબેરના ભંડાર જેવા ભંડારો કલ્યાદથી ભર્યાં, અને ચૈત્ર પ્રકારના મહારાજો (આત્માના) પાતાના (પુણ્ય) બળે પ્રાપ્ત કર્યા આટલી ઋદ્ધિથી તે મહારાજાનાં ગણાયા તે છતાં જે તેજવડે નવનિધિ અને ચૈત્ર રત્નને તેજ આધીન કર્યા તે આત્મ તેજ પાનેજ અમારે આધીન થઇ રહ્યું છે.

જેમ સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા, નક્ષત્ર પ્રકારા એક બીજાથી વધતા ચોખ છે તથાપિ જે પ્રકાર પુણ્યમાંથી એ થયા તેરાજ પ્રકાર પુણ્ય આપાને આપા અમારે આધીન છે.

૧ આ શ્લોકના અનુવાદમાં ભાષી શ્રી કુંવરજી આનંદજી સુપાને કર્યો છે.

પોને સર્વ સર્વ પોતાના ગળામાં આકળો બેટીયા બરતો જાય, નિરાપ નિરાપ બધોતો જાય, તેમ દેવોમાં પણ મોટા દેવો વધારે વધારે જ્ઞાના જાય છે. ખરે સર્વ જીવો દયા પાત્ર છે. જીવ-મુક્તને જીવમાત્ર પર કરજી આવે છે. તેનું આ મુખ્ય કારણ છે કે સર્વ જીવો પરસ્પરના ચોર દોચાથી બંધીખાનામાં મદામદા દુખ પામે છે. વળી કેટલાક જીવો—જેને ધર્મ પ્રાપ્ત પણ નથી થયો, તેઓને ખબર પણ નથી કે અમે કેટલાનામાં છીએ, અને ન્યાં નાના પ્રકારના માર જોમના પર પડ્યા કહે છે. જેમ નર્કમાં વીંટીયા ડા. તેમ નાના પ્રકારની ચિંતા રાત્રિવસ કરડ્યા મેં છે સર્વ ડા તેમ કેવળ ડા ડા કાળા મેમ જેવા બનાવી દે છે. જેમ આગમાં—મી માં નાખે તેમ ડાવ રૂપી બાંધીમાં સર્વ જીવો બળી રયા છે. ખરે સર્વ જીવો દયા પાત્ર છે. નિશાળે જતાં કેટલાક નંદાં થઈ ગયેલા છેકરને બહુ માર પડ જાય પણ તેને કંઈ નહીં, તેમ આ મસારમાં ધનુ ધગા દુઃખ પડ તે તેને સળા કરે પણ તે માંથી નીકળવાનો માર્ગ મુજ નહિ અને પ્રવળ પણ કરે નહિ, માટે ખરેખર સર્વ જીવો જીવ-મુક્તને કરજીપાત્રજ લાગે છે.

દરે એવા દેવાદિ એટોની-કેડાંબીની મૃદા તે શાની રાખે ? મોટા ચોરને મોટી શિક્ષા—મોટા હુંટારાને મોટી કેડ, તેમ મોટા મોટા શેષ, શાદુકાર, રાજા રાણીને મોટી કેડ, ધનુ ઉપાધિ ધગા ધુસાયણ, આ મોદગજના ચોર પરસ્પરના ચોરનાર બિચારા નાના મોટા કેડીની મુક્ત થયેલાને શી પરવા દોય ?

જીવ-મુક્તના અતર આસાવ—એટલા ખુશા નિર્મળ થઈ ગયા દોય છે કે તેમાં પરમજ્યોતિરૂપ આત્મા પ્રકાશી મેં છે અને એ પ્રકાશવરે, નીલોત્પલા જીવો માંડી, દંડ અને મંદેન્દ સંધી સર્વ જીવો બધંનમાં દોય એમ રપટ દેખાય છે. તો એવા બધા જીવની તેઓ દયા કહે ! કે તેની તે પરવા નાખે ? મુનિઓ અપ્રતિજ્ઞ વિદારી કહેવાય છે એમને કેાંઈની પગા નથી દોની, કારણ કે શ્રી વીરપ્રભુ પણ મૃદગથનો વિનય ન કરવાના અભિમદવાળા હતા.

જીવ જે કે મદોનમત દાથી જેવો બગવાન છે, પરંતુ દાતરો કર્મોપાધિથી બાંધેલો બિચારો શું કરે ? જીવ-મુક્ત મદામદા તેને કહે છે કે તુ દાથી જેવો બગવાન છે, માટે તારામાં જે કે કેવુ બગ છે ? અને તે જોઈએ તેનાપર અવધાન રાખી એ બગ—તીર્થને કારણ એટલે કર્મરૂપી ઠોરી તુડી જશે. મુનિઓ નિમત્ત રપટ એટલા મારે દોય છે, કે પરસ્પરની તેને આશા નથી, તેઓ સ્વચ્છ જે જાનાદિ તેમાં મગ મેં છે.

શ્રોમદ્ આનંદધન પરસ્પરની આશા છોડી—રપડા—છોડી, તે છોડવા આપણને શું કહે છે, તે દરે માંબળીએ.

“આશા આરતીકા વાગે,” (કા ૨૬)

માન સુધામ પાંડે,

આશા.

ભાડે દાદા દોકનકે, કુચ આશાપરી—

આતમ અનુભવ રમી રમિયા ઉતરે ન કમ; ખુમારી. ॥ આશા ॥ ૧

*આશા દાસી કે જે જામે, તે જન જગ કે દાસા;

આશા દાસી કરે જે નાયક, લાયક અનુભવ આશા ॥ આશા ॥ ૨

મનમા પાવા પ્રેમ મમાવા, પ્રેમ અગ્નિપર રે જાગી;

નન રે ભાડી અવરતિ પ્રિયે કમ, જામે અનુભવ દાસી. ॥ આશા ॥ ૩

અમમ પિયાવા પિયો મનવાવા, ચિન્દી અપવાનમ વામા;

આનંદધન ચેનન વદી બેમે, રેખે લોક તમામા, ॥ આશા ॥ ૪

માત્ર મુનિઓ અનુભવ રમિક દોનારી જગતમાં કોઈના પત્ર દાસ નથી.

અને જગતનો તમામો જીવે છે.

આશા જગતમાં સર્વે જીવો પગની આશા રૂપા રાખે છે, વાણીતર મેંડી, શેઠ રામની, રામ ચક્રવર્તીની, ચક્રવર્તિ ઇન્દ્રી, ઇન્દ્ર મહેન્દ્રી એમ સર્વે દ્રવ્ય લાલચુ પરની રૂપા વાલા છે. પરંતુ મુનિઓ પગમળોતિના પ્રકાર વડે આતમ દ્રવ્યની શુદ્ધ અપરંપાર અદ્વિમાં એટલા આનંદ રહે છે કે એની બાવ અદ્વિતી રતિ માત્ર પશુ રૂપા ગણના નથી.

જગતમાં નિર્મથ—મુનિઓ સિવાય સર્વે માણસો આશા—નૃજાની અવધિ—છેડા પામના નથી ભૂદરિ કહે છે કે,—

નિઃસ્વો વદિ શતં શતી દશશતં

લક્ષં સહસ્રાધિપો, લક્ષેશઃ પુનરીશતી

*આશાયા યે દાસા તે દાસાઃ સર્વલોકસ્ય ।

આશા દાસી યેપાં તેપાં દાસાયતે લોકઃ ॥

અર્થ—જે આશાના દાસ કે તેઓ સર્વે લોકના દાસ છે, પરંતુ જેઓ ની દાસી આશા છે (અર્થાત્ જેને કોઈની આશા નથી.) તેના સર્વે લોક દાસ થઈ રહે છે.

૧ આતમ. ૨ મનમાળી, તપાસી ઉચ્ચકરી, ૩ ભૂડી.

નમ્પતિથક્રેગતાં ચાન્નતિ

ચક્રેશઃ પુનઃસ્થિતાં મુરવતિઃ પ્રાપ્તં પદં ચાન્નતિ

માયા શંકપદં શિવો હરિપદં

વાશાવધિ કો ગતઃ ॥

ભાષાર્થ—જેની પાસે કોઈ નથી, તે સો રૂપીઆની ઇન્જી—૨૫૬—આશા રાખે છે, જેની પાસે તે થાય છે, તે દગ્ગરની, દગ્ગરચાગા સાંખની, સાંખચાગા રાજપદની, રાજ ચક્રવર્તિની, ચક્રવર્તે હંદની, હંદ ખદ્મપદની, ખદ્મ સિવપદની, સિવ હરિપદની, આશા રાખી રચા છે, તે પછી આશાની અવધિને કાણુ પામ્યા છે ? કોઈ નહિ માત્ર મુનિશ્રિઃ—ખાજી નો સર્વ એકથી એક વધારે આશાના મુદ્ધામોજા જાણે દોષ તેમ વર્જતા જણાય છે.

આશા—નુજી—૫૬ એ પરમ્પુત્રી દોષથી બંધન રૂપ છે. અને મુનિશ્રિઃ જીવન મુક્ત દોષથી તેમને ચીરાગજા લોકમાં તેમજ આ લોકના સર્વ પદાર્થ દ્રવ્ય શુદ્ધ પદાર્થ મુદ્ધાં પરમ્પુત્રીવરે જણાયા જાય છે, તેથી જે બંધન રૂપ છે એની ૨૫૬ કોઈ કાળે કુગતી નથી.

આત્મ ભાવમાં મદા જામન ક્યારે ગણાય ?

માત્રત્યાગ્યનિ તે નિત્યં વહિર્જાવેષુ શેરતે ।

હદામતે પરદ્રવ્યે સ્થિતે સ્વગુણામૃતે ॥ ૧૫ ॥

ગીતિ.

આત્મ ભાવે જામત, બાહિર ભાવે સદાય જે સૂતા;

આત્મિંગી નિજ શુભને, પરવસ્તુમાં ઉદાસ થઈ રહેતા.

અનુવાદ—જે બહિર્ભાવમાં ગુણે છે તે આત્મભાવમાં જામે છે (અને ત્યાર પછી) તે પરદ્રવ્યમાં ઉદાસીન રહી સ્વગુણ રૂપ અમૃતનું આસિંગન કરે છે.

વિવર્ણાર્થ—પરભાવમાં શુદ્ધ જણુ એટલે ઉંધી જતાં સર્વ પરદ્રવ્યને ઇંદી દઈએ હીએ. તેમ જામનમાં પરભાવ ત્યાગ કરી જોવો અને એ ત્યાગ થયો કે સ્વભાવમાં અપાશે. જેમ સ્વમે ભાવનો ત્યાગ થયો કે પોતાની મેળે જામન સ્થિતિ આવે છે, તેમ આ કહેવાતી જા-

અનુવાદ—જેમ ઉત્પ પામેલા સ્વર્ગ મહાન્ અવકાશને^૧ પ્રકાશિત કરે છે, તેમ પરમન્વ્યોત્તિયો જેનો (અંતર) આત્મા પ્રકાશિત થયે છે એવા મુનિ મહારાજ પોતાના આદિત્વને તે પ્રમાણે પારખ કરે છે.^૨

સ્વર્ગ પશુ ગ્રજમાં પાતાના ફિરજી—રેશ્મનો પ્રકાશ કરે છે. તેમ અનુભવ જ્ઞાન પણ પાતાના સુમુરૂપી ફિરજીને પશુ યોજનોમાં દેસાયે છે.

ગુણાઃ કુર્વન્તિ દૃતત્ત્વં, દૂરંડપિ ષમર્તા સન્નામ્.

ભાવાર્થ—અનુભવ જ્ઞે કે જુ વળા દોષ તે છતાં તેના યુક્તોજ પોતે જ તપશ્ચર્ય—શસ્ત્રતપશ્ચર્ય શર્ષ કરે છે. પ્રજાજ્ઞા અમુક સુમુરૂપી છે, એ વાત જાણીએ સુધી પ્રસરે છે તેમ કરોડો જાગૃધી પણ પડાયે છે. આ પ્રમાણે જેમ સુર્ધના ફિરજી દેસાય છે, તેમ આત્મ યુક્તો પણ દેસાવો પામે છે.

સ્વર્ગ જેમ મદાન અતઃમાં પ્રકાશ કરે છે તેમ મુનિનું આદિરે પણ મહાન્ અંતરમાં દેસાય છે. એમના વિશુદ્ધ આત્માની મદતા સર્વ પ્રકાશ કરતાં અનંત મળી છે. તીર્થિકની મદતાનો પ્રભાવ—તેની શાંતિનો પ્રભાવ—તેના જ્ઞાનનો પ્રભાવ પણ યોજન નુપી અસપાસ ડચે નીચે પ્રસરે છે એ જાનું અનુભવ છે !

પરમન્વ્યોત્તિ શાધી પ્રગટ થાય છે ?

મરુહસં પરમં ડયોતિરાત્મનાઽ જ્ઞાનજસ્મના ।

ક્રાણાદાચિર્નં વન્યુગ્ર—ધ્યાનવાતપચારતઃ ॥ ૧૭ ॥

ગીતિ.

અજ્ઞાન ભસ્માન્ધાદિત, પરમન્વ્યોત્તિ જે આત્મની જગમાં;
હમ ધ્યાન વાયુથી, ફાણમાં પ્રગટ થની દિયે નભમાં.

અનુવાદ—અજ્ઞાનરૂપી રાખ જેમાં ભસ્મયેલી છે એવા આત્મા વહે જે પરમન્વ્યોત્તિ ઢંકાયેલી છે તે હમ ધ્યાનરૂપી વાયુના પ્રચારથી એક ફાણવારમાં પ્રગટ થાય છે.

વિવર્ણાર્થ—અગુણ કર્મપુદ્ગલથી ભરાય ગયેલા આત્માવડે પ્રસન્નચંદ્રશર્મિ પરમન્વ્યોત્તિરૂપ સૂર્યને એટલો આવરી દે છે કે એ

અવકારમાં મરજી થયું હોય તો સાતમી તમતમઃપ્રણા નર્તના ધાર અવકારમાં પ્રસાદી જરૂર પડે. પરંતુ પરમજ્ઞેયતિના સદુજ્ઞ પ્રકાશથી (ચા-રિત્રથી) દેખાવ કે અરે આ હું શું કરું છું? એમ કરતાંજ અશુભ કર્મ મળી શુભ—ધવળ કર્મથી શોભિતા આત્માવડે તે રાજર્ષિ તે કાળે મરજી રાજજી થયા હોય તો સાંપર્શરેવણકપર થયે, પરંતુ જ્યારે તે શુભ કર્મના મેવલ પ્રગલ્ભને પજી ઉઘી શુદ્ધ ધ્યાન મખ્મ આત્માના પ્રયત્ન વાપુથી શુભ અશુભ સર્વ કર્મને ઉઘાવતાં એક ફાળમાં માફાપજી પામે છે એ પ્રવજા ધ્યાતનોજ પ્રભાવ છે.

[illegible][illegible]

ને ને કિયે કે જીન કર્મ આંગે કોટા પર્થાવાં જેવા દગે તો ને આ ઉપનય
કેળી જેવા અર્થાં Liarato કે Liar જેવા માનુષ પડશે.

શ્રીમદ્ દેવધંદાચાર્યકૃત પોમસાન્વમાં પરમ, પિંડસ્થ, રૂપસ્થ, અને
સ્થાનના પદાનના સ્વરૂપ અને કામ લગાડે તો પણ સત્તર સામ થાય પ્રત્યેક
સ્થાનના અર્થમાં પણ આ ગાથે પદાનના સ્વરૂપ આપેલે છે. આટે મુમુક્ષુ
કામ લગાડ્યા અર્થે કાંઈપણ પણ કર્મ કાપ ધાટીચરમાં થાય છે.

જુદા કાથાં આપણે ઉપર પ્રજા કાંઈમાં લીન થઈ તીર્થસ્થળ ઉપા-
સન કરે

ન્યમ્નામ્નેન જ્ઞવમંતિગંનિશ્ચંદ્રં

પાપં ક્ષણાન્દ્યમુપતિ શરીરજામાં.

અર્થ—નામ [પ્રજા] સંસ્કારની—મનિયી જોખમની માગની
માગ દેવા, અને તેમાં કર્મ પણ કળા કળા આપે દેવા, તે સર્વ કર્મ પણ
કળામાં કાપ પામે છે.

પરમજ્યોતિ કોણ પામી શકે ?

પરકીપમદૃષ્ટો યે મૂકાંજ્ઞવધિરોપમાઃ ।

સ્વગુણર્જનમજ્ઞાસ્તે પરમજ્યોતિરાપ્યતે ॥ ૧૮ ॥

ગીતિ.

પરકીપની કરવામાં, મુગા થઈને સદાય જે રહેતા;

પરવાતો સુલુવામાં, ધ્યાન ન હેતા સદા બધિર થાતા.

પરદોષાદિ નિરીક્ષણે, ન અંધ છતાં જે અધપણું હેતા;

સ્વગુણર્જનમાં તત્પર, પરમજ્યોતિને અવશ્ય પ્રાપ્ત થતાં.

અનુવાદ.—જે પર વ્યાપારમાં મુગા આંધળા અને બહેરાની
ઉપમાને લાયક ગણાઈ—થઈ આત્મ ગુણ પ્રાપ્તિ કરવામાં સતત થઈ
રહે તેઓ આ પરમજ્યોતિ (અવશ્ય) પામે છે.

વિવાર્ણાર્થ—જે કંઈ દિવિષાવડે જણાય છે, તે પરવસ્તુ છે, મા-
ટ એ પરવસ્તુના વ્યવહારમાં હવેથી ઉપર પ્રમાણે વર્તે તો તે પરમજ્યો-
તિ પામે છે.

૧ પરમજ્યોતિ પામવાનો અધિકારી પુરુષ ના સ્ત્રી દોષરૂપે.

પ્રથમ તો પરવસ્તુ વિષે કંઈપણ વાન બોલતી બધ કહે, અર્થાત્ પરવસ્તુને બચ્ચાર કરનારા લોક આપણને મુગો કહે તે સદન કર્યું.

બીજું હવેથી પરવસ્તુ જોવાની બધ કરતી અને તેપણ એટલેસુધી કે પરવસ્તુને જ જોનારા આપણા ધણાખરા બાંધવો આપણને આંધળા કહે.

ત્રીજું અને છેલ્લું એ કે પરવસ્તુ વિષે કોઈ વાન કરતી હોય તો તે સાંભળવી પણ નહિ એટલું કે તમને સામાન્ય ભ્રેષ્ઠો એમ કહે કે તમે બહેરા છો.

આમ પરવસ્તુના વ્યવહારમાં જે પૂર્ણ મુગો આંધળા અને બહેરા ગણાય ત્યારે સ્વાત્મ શુદ્ધ પ્રાપ્ત કરવાને સમજ થયા ગયેલા, અને સમજ થયા કે પરમ જ્યોતિ પોતેજ તમારી પાસે આવીને ઉભી રહેશે. માત્ર પ્રથમ બદિર્ વસ્તુ વિષે મુખે બોલવાનું, આંખે જોવાનું, કાને સાંભળવાનું અને પરવસ્તુ વિષે મનથી વિચાર કરવાનું પણ છોડી દેવું, તો હું કહું છું કે સ્વશુદ્ધ પ્રાપ્ત થવા શાગશે. અને પરમજ્યોતિ પોતેજ તમને બેઠી પડશે.

આપણે કાનવડે સાંભળીએ તો બધાર કયો અવાજ થાય છે, તે ખબર પડે, પણ એ કાનવડે સાંભળનાર કોણ છે ! તે ચિદર શ્વ તપાસીએ એટલે આત્મજ્યોતિ જાગશે, અને તે અગત્યને માર્ગે પરમજ્યોતિની પાસે આંખી સશે.

વળી મુખ બોલતું નથી, આંખ જોતી નથી, કાન સાંભળતા નથી પરંતુ તે બધું આત્મા કરે છે. હવે આત્મા આત્મ કરતું છોડી દે તો પોને સ્વદયમાં આવે કે અનંત સ્વશુદ્ધ સમૃદ્ધ જાણી આવે. મારે મોક્ષના અધિકારીએ પરમજ્યોતિના અધિકારી જે પ્રથમ ઇન્દ્રિયાથી થતાં કર્મને છોડવાં, અને પછી ઇન્દ્રિયો સંબંધી કાર્યના મનમાં વિચાર પણ કરવા છોડી દેવા, અને તે છતાં તેઓ આવે તો આહુ મારી કાઢી મુકવા અને કહેવું કે તમે બધાર બેસો—મગજરૂપી દિવાનખાનામાં હમણા તમારું કામ નથી, આમ થયું કે સ્વશુદ્ધ ને અનંતસાન, અનંતદર્શન અનંતચારિત્ર, અનંતવીર્ય, અનંત આનંદ વિગેરે સ્પુરતા અનુભવાશે.

ત્યારે બોલવું શું ? આત્મશુદ્ધ ત્યારે જોવું શું ? આત્મશુદ્ધ ત્યારે સાંભળવું શું ? આત્મશુદ્ધ

પરવસ્તુ તરફ શુદ્ધ હોય દષ્ટિ કેવી છે અને સ્વ વસ્તુ તરફ શુદ્ધ દષ્ટિ કેવી છે ?

પરેષાં ગુણદોષેષુ દષ્ટિસ્તે વિપદાવિની ।

સ્વગુણાનુજવાસોકાદ દષ્ટિઃ વીપ્વવર્ષિણી ॥૧૯॥

અનુવાદ—પારકા (પરવરતુના) ગુણ દોષ જોવાની તારી દિ
તને એ રૂપ નીવડે. પરંતુ આત્મગુણના અનુભવના પ્રકાશથી (ઉપ-
ડેલી) દિ (તારાપર) અમૃત વર્ણવનારી થશે.

વિવર્ણાર્થ—પ્રિય વાચક, આપણી દિ બે છે. એક ઝેરી અને
બીજી અમી. ઝેરી દિ આપણા પ્રાણ તત્વને શોષે છે, અને અમી
દિ આપણા પ્રાણ તત્વને પોષે છે. ઝેરી દિ આપણને મારી નાંખે
છે, અમી દિ આપણને જીવાડે છે. ઝેરી દિ આત્મપાત કરાવે છે,
અમી દિ આત્મરક્ષા કરાવે છે. પારકા ગુણ દોષ જોવાથી આંખમાં
ઝેર આવે છે, અને આત્મગુણ (પોતાના) ગુણ દેખવાથી આંખમાં
અમૃત આવે છે.

જેમ આત્મરાગ કરનાર માણસ ઝેરથી મરે છે, તેમ પરવરતુના ગુણ દોષ
જોનાં મરણ થાય છે—જન્મ મરણ થાય છે

પરવરતુ—પરપુદ્ગમ, દંડિયો, તેમના વિષયો, આદર્ય જગત એ પરવરતુ છે.
તેમને જોવાથી અર્થાત્ તેમના ગુણ દોષ જોવાથી—મનુષ્યથી તે જન્મની ઇચ્છા
પર એવા શરીરની પ્રાપ્તિ થવા વિના પાડ પડી નથી, અને પર એવા શરીરનું
મરણ, એ આ શરીરના મરણ વિના થવું કરી બની શકે તેમ નથી. આમ દોષ-
થી આપણી પરવરતુની ઇચ્છાજ આપણને મારી નાંખે છે. ઇચ્છાજ આપણને
ઝેર આપી પાંચ, પચીસ, પચાસ, કે પાંસિઃ કે તેંડી વર્ષ, એમ રહે રહેતે કરી
મારી નાંખે છે. જુઓ, બીરપરમાત્માના—પાછલા જન્મના જીવે જાણુ દોષ
છતાં નહાવા ધોવાની ઇચ્છા કરી, આખરી પહેરવાની ઇચ્છા કરી, કપાય વસ્ત્ર
પહેરવાની ઇચ્છા કરી, છત્રી ધરવાની ઇચ્છા કરી આ ઇચ્છાએજ મરિચિના શ-
રીરને વારંવાર દણી બ્રાહ્મણ કુળમાં જન્મ આપ્યો અને તે એક બે વખત મૃત્યુ
નહીં પણ ધણીજ વખત વિદેહી સન્યાસી બનાવ્યા. હવે જુઓ પરવરતુ કોટ્ટે
બાજે કપાય વસ્ત્ર, આખડી લાકડી રનાનાદિ એ કેટલીયારે મરિચિને મૃત્યુ જન્મ
આનાં કે કેટલીકવાર એ પરવરતુની દિગડે-ઝેરી દિએ પ્રાણ હવો!

પરંતુ નંદનમુનિના ભક્તી વખત આમણુ, મરણુ નહિ દિ કન્ન,
વિરા રથાનંક તપ તાપી અધિક અધિક નદિ પણ પૂર્ણ સ્વચ્છ મેદલ એનું નહિ

ચંકરપણું પ્રાપ્ત કર્યું. અને સાઠ સીંતેર બેસતેર વર્ષનું આયુષ્ય જઈ સાદી અનંત સિંધિવાણું આનંદમય પરમજ્યોતિઃ પદ પામ્યા.

હવે ભુમ્બા કે મારનાર કંઈ દષ્ટિ છે, અને જીવાનનાર કંઈ દષ્ટિ છે ?

દોષ પેતામાં રાગ પરમાં દોષ—પરંતુ રાગ પેતામાં દોષમાં અરાગ—અદોષ, બિનગમ બિનદોષ, એ સિંધિ સમતામાંજ અનુભવાય છે.

જેટલાં જેટલાં યુધ્ધા—ધર્મયુધ્ધા—નત્યુધ્ધા થાય છે. તેટલાં તેટલાં મમતાની ગેરદાજરી વડેજ થાય છે. જો સમતા હોય તો સ્વપર ગુણ દોષ યથાર્થ દેખાઈ આવે છે. સ્વપર ગુણ જહિના માર્ગપણુ લેવાય અને સ્વપર દોષ સુધરાય. સ્વારે હવે એવી સમતા કેમ આવે ? તેના થોડાક ઉદાહરણુ ભુમ્બા. અને પછી તેમ આચારમાં-ક્રિયામાં મૂકા. એટલે સમતા તમારી સેવામાં આવી રહેશે; અને એ સમતા આવી તો મોક્ષની વાનગી અર્ધી તમને મળી એમ આપણે સમજીશું.

ગજનમાં ગણ પ્રકારના મનુષ્ય છે. કેટલાક પાપોદય વડે દોષ દ્રષ્ટિ છે. એટલે કે બીજાના દોષો દેખે છે. અને પોતાની પાસે પોતે હોવા છતાં બિચારા-એવી પોતાના દોષો દેખાતા નથી.

પરવશુના દોષ જોવાથી નુકસાન છે તેમ તેમના ગુણ જોવાથી ફળ નુકસાન છે. કારણકે પરવશુની છંછા આપણને પરવશુ આથે બાંધી રાખે છે. જે પરવશુની છંછા થઈ, તે પરવશુ બેાગવાને આ શરીર યોગ્ય ન હોય, તો તે પરવશુ બેાગવાને યોગ્ય બીજું શરીર લેવું પડે છે, અર્થાત્ આપણા દાવાના શરીરને મારી નાખવું પડે છે. કારણકે આ શરીરના મપો વિના બીજું શરીર થઈ શકીને કેમ મળે ? આમ આપણે પોતાને દાથે મરીએ છીએ ! આગળ કહેવામાં આવ્યું તેમ ત્યારે શરીરને મારી નાખનારી આપણે અજાણે પણ દંછા કરીએ છીએ તેથી મન્ય થાય છે. કારણકે પરવશુ જોવાથી હેરાણી દરિયા. અને કહેવું જોઈએ કે દરિયા વિના સર્વની જંમ દરિયા પડતા પ્રાણ તથા મન્ય થાય તેમ પરવશુ તરખી દરિયા આપણને દરિયા સર્વના જંમ આપણુ પાતનું મન્ય અજોડે. કારણકે દરિયા-વિના પામેલા અર્ધો જોવાઈ; જન્ય અર્ધોજ છે. વળી દરિયાનું સર્વના દમથી કાંઈ તાર પ્રાણ તથા છે. પરવશુ વિનુકત વિના દમથી—આ આપણે દરિયા તેને દરિયાથી આપણા કાંઈ જાન નહીં પાળી અર્ધનશ્વ પ્રાણ તથા અને હજી જન્ય દરિયાથી અર્ધથી દુર ન રહ્યા તો મ દરિયા અર્ધ તેને દરિયા નહીં તોજ અમર થઈએ. આજ તરખા કાંઈક જ દરિયા અજાણ પ્રાણ હશે છે. આ પોતાને દરિયા વિના આ કાંઈક તાર પ્રાણ અજાણ

પરજીવમાંથી ઝેર કાઢી લેવું, અને તેને એવી કેમ બનાવવી કે ઉચ્ચતી પુ-
ષ્ટિકારક થાય કે જીવાંતાર થાય ?

જેમ સોમક ઝેર ગણાય છે, પરંતુ સોમકજી જીવાંતારો યજ્ઞ શકે છે-
પુષ્ટિ આપનારો અને છે. સોમકમાં અમુક વસ્તુ મેળવી તેને મારવામાં આવે છે,
તો તેમાંથી ઝેર નીકળી બાકી રહેલી સોમકની ભરમ પુષ્ટિકારક છે તેમ મરનાને
જીવાંતારીએ પરજીવમાંથી મમત્વરૂપી ઝેર કાઢી નાખી પછી સ્વભાવમાંથી તેનો આ
સ્વાદ લેવામાં આવે તો અગુભકર્મની નિર્જરા થઈ, સ્વચ્છુનો આનંદ આપી,
પોતાને માર્ગે મુક્ત રાખે અને અમરપણું આપે.

જેમકે બાપુલાલસાઈ એકાક્ષન કરે છે, લાલન કહે છે કે બાપુલાલસાઈ
એ દેહનું નામ છે. તેમાં સ્ત્રી બાપુલાલ અને લાલન તથા ઉભયના બિન્નબિન્ન
કાર્યને જે જોઈ-જાણી રહ્યા છે તે જ્ઞાન-આત્મા-અજુદારી છે તેના પર દષ્ટિ
રાખી-તે જ્ઞાનનું જ આલિંગન મળજીનું ગળીએ તો જાણીએ કે તમે અજુદારી
છો તો હવે ઉદારીન સ્ત્રી દેહને એકાક્ષનમાં આધાર આપો, અને નિદ્રા આદા
ધમ્મા ને ન કરો તો કર્મનો બંધ નડી થાય.

જેમ પાણી ભરનારીનું ચિત્ત પોતાના બેડના સમનેલપર પોતાના મસ્ત-
કપર છે, તેમ તમે સ્વચ્છુમાં, અજુદારીપણામાં પોને સ્ત્રી, આદાર કરો, બાપુ-
લાલને આપો તો તેમને બંધ નડી થાય. પરંતુ પૂર્વકર્મથી પામેલા શુભ આદારનું
ફળ ભોગવાઈ નિર્જરા થશે. વળી શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાય મદાગજ યશોવિજયજી પણ
કહે છે—

“ નિશ્ચય દષ્ટિ હૃદય ધરીજી, પાળે જે વ્યવહાર;
પુણ્યવંત તે પામશેજી, ભવસમુદ્રનો પાર.”

આમ નિશ્ચય દષ્ટિ એટલે પોને જ્ઞાનરૂપ અજુદારી પદરૂપ હૃદયમાં ધારી વ્યવ-
હારે એકાક્ષન રૂપ ભોજનરહેને આપે તો ભવસમુદ્રનો અજુદારી થઈ તે પુણ્યવં-
ત જીવ પાર પામે.

પરમ જ્યોતિનું પ્રકાશક વિજ્ઞાન કેટલું જોઈએ.

સ્વપરુદર્શનં શ્રદ્ધયં પરરૂપેક્ષણં દૃષ્ટ્વા

પતાવદેવ વિજ્ઞાનં પરજ્યોતિઃ પ્રકાશકં ॥૨૦॥

અનુવાદ—સ્વરૂપનું દર્શન પ્રસાંસનીય છે અને પરરૂપનું
જોઈ નિર્ધારક છે આટલું જ વિજ્ઞાન પરમજ્યોતિનું પ્રકાશક છે..

વિવર્ણાર્થ—પરમજ્યોતિ પ્રગટ થવાની સરસમાં સરજ ફીન કઈ તો તે આટલીજ કે મનમાં એવું ૬૬ કરવું કે પર એટલે દ્રવ્યાદિને જોવું જ વૃથા છે એમ નહીં કરી સ્વરૂપને જોવું એ પ્રસાસનીય છે એમ પડે ગણવું એટલે આપોઆપ પરમજ્યોતિ પ્રગટ થવા લાગશે. તે પછી એટલે સુધી કે અતિ ફાણેલા હુણુસ્થાનક પર આવી આદિ અનંતે પરમજ્યોતિમાં પ્રવેશ રહેવાશે અને વહાશે કે અખંડ આ રિધર જ્યોતિમાં એજ આત્મસ્વરૂપ.

જેમ માણસ જીવ છે, પરંતુ તેમાં જીવ નીકળી ગયો પડી તે જીવો અથવા એ લાગે છે, તેમ અર્થ પદાર્થ જીવ ગયા પછી નિરર્થક છે. તેમ પરૂપને જોવું એ મુદ્દાને જોવા જોવું છે—નિરર્થક છે. પર ચેતન્ય અને સ્વચેતન્યને જોવું જે સુખમ છે તે સાર્થક છે કારણકે, ચેતનને ચેતનનો જોઈ શકે છે.

આંખરે જે દેખે છે, તે ચેતન્ય અને ચેતન્ય જોને દેખે છે. પાતાના જેવા ચેતન્યને સ્વરૂપ રિધિ વિના આંખથી પરૂપ દેખાય છે મારે સ્વરૂપમાં રહી જોતા અર્થે ચેતન્ય ચેતન્યનેજ નિદાગતો માણુમ પડશે. ચેતન્યજ જ્ઞાનજ પ્રવશ આ જ્ઞાનમાં—આ વિષમાં ચેતરાજ મોકમાં સર્વત્ર પ્રકાશક અતીત થશે. આ વાત જે મદા ગમ્ય છે તે સુધિચમ્ય થઈ. ચેતનુજ નદિપણુ અનુભવગમ્ય જણુ થઈ ગયેશે.

માણુમે ચેતન્યની સાધેજ વાત કરે છે. કારણકે ચેતન્ય સામે માણુસ ન દોષ તો ઉત્તર કોણુ આપે આમ અકર્મી જોયો પરપર ચેત્ર બીજને આંખારે દેખે છે અને મુખ કાર્પદાગમે વાત કરે—જાન સાંભળે છે. નિમય આ માત્રા જાના દોષથી તેને જાગી રહે છે.

પાતાને જોવું જેમ અને આ સામે આપુલાસ દેખાય રે, આપટી દેખાય છે, સાક્ષન દેખાય છે. પણ ચેતન્યજેમ દેખાય જેમ સિદ્ધ પાતાના પર પમાનુ અવધાન કરે છે તેમ આપનું દુઃકોણુ એમ રિધાસુધા કરવી. એ દુઃકોણુ એ પ્રથમ ઉચ્ચાર પડી. રિધાર અને ઉચ્ચાર તરફમાં સંચાર થયો તે દુઃકેવલ પાતાને પોને જોઈ લાગાય છે.

આત્મજ્યોતિ જોને દિગદાશક છે ?

જ્ઞોત્યપ્પાત્મનો ય્યોતિઃ પરપનો દીપવદ્દિતમ્

ઐશ્વર્ય દીપશતત્ત્વરય્યોતિર્ન ચદપિ ॥૨૧॥

૧ આ શ્લોકનું અર્થાંતર અજ કંવાજ આણુરુદ્ધિ વૃથા કરી નય રહે છે

ગીતિ.

આત્મ સન્મુખ જોવા, થોડી પરમ જ્યોતિ દિતકારી છે;
અંધ દીપવત્ પહુપણ, આત્મ વિમુખે નહિત કરતો છે.

અનુવાદ—ચતુર્થાગ્રાને દીવાની પંડે થોડી પણ આત્મજ્યોતિ
હિતકારક છે અને આંધગ્રાને સેકડો દીવા જેમ નકામા છે, તેમ
પરમ જ્યોતિ ઘણી પણ હિતકારક નથી.

વિવર્ણાર્થ—આત્મ સન્મુખ થયેજાને પરમજ્યોતિ થોડી પ
ણ હિતકારક થઈ ઉચ્ચગતિનો માર્ગ દેખાડે છે. કારણકે ચતુર્થાગ્રાને-દે-
ખતાને થોડો પણ દીવો માર્ગ દેખાડે છે. પરંતુ આત્મ વિમુખ જના-
ને ઘણું પરમજ્યોતિ પણ હિતકારક થતી નથી, કારણકે આંધગ્રાને સે-
કડો દીવાની જ્યોતિપણ હિત કરી શકતી નથી.

વસ્તુતઃ સૂર્યનો ઉદય અસ્ત થતો નથી. સૂર્ય તો પ્રકાશ કરી રહ્યો છે.
તેનામાં રાત્રિદિવસ નથી. પણ પ્રકાશજ છે, તેમ પરમજ્યોતિનો ઉદય અસ્ત થતો
નથી. તે શાશ્વત પ્રકાશરૂપ છે, સિદ્ધ સમાનજ છે. તથાપિ જેમ ઘણા પ્રકાશથી
માણુસ આંજીર્ણ મય અને કંઈ દેખે નહિ લાલનને હવે જેમ લાગે છે, કે આ-
ત્માજ પ્રત્યક્ષ છે. પરંતુને જોવાને ઇન્દ્રિયાદિની મદદ લેવી પડે છે, પણ આત્માતો
જ્ઞાન તો આજ આજ છતાં લોકો તેને કાં દુઃખે છે. અનુભવ દષ્ટિએ ચૈતન્યને ચૈ-
તન્ય પ્રત્યક્ષ થાય છે. આ જિન મંદિરમાં જો કે આંખદ્વારા મૂર્તિ દેખાઈ આવે છે
પરંતુ ચૈતન્યદ્વારા તો પૂર્ણાનંદમય એવા પરમાત્મ ચૈતન્યજ દેખાયા. પણ પ્રતિ
માણ પણ કાંઈ આંખે દેખી નથી, ચૈતનેજ દીડી માટે ચૈતન્યને સર્વ પ્રત્યક્ષ
છે એમ સિદ્ધ થાય છે, તથાપિ ધ્યાન સંહિતને ચોટલુતો રપટ ચતુર્જેષ્ઠ્યે કે, પ્રત્ય-
ક્ષ ચૈતન્ય છે પરંતુ એ પરીદાશ છે.

પ્રતિમાણ્યડે પ્રભુ જોવાની યુક્તિ.

પરમ જ્યોતિ કેને પ્રગટ થાય છે. અને તે કેવીરીત ?

સમતાઽમૃતમગ્નાનાં સમાધિભૂતપાપમનાં ।

રત્નત્રયમયં શુષ્કં પરજ્યોતિઃ પ્રકાશતે ॥ ૨૨ ॥

ગીતિ.

સમાધિ જળથી જેના, પાપો ગયા સકળ ધોવાઈને;
સમતા અમૃત મગ્નો, રત્નત્રય યુક્ત પામે જ્યોતિને.

અનુવાદ—સમતારીથી આ અમૃતમાં જે નિમજ્જ છે અને સમાધિ જળવડે જેના પાપરૂપ મેલ ધોવાઈ ગયા એવા સાધુજનોને રાત્રી ત્રયમય શુદ્ધ એવી પરમજ્યોતિ પ્રગટ થાય છે.

વિવર્ણુ—ધોગના આઠ અંગમાં ઉદ્ધતું અંગ તે સમાધિ છે અને એને માટે માર્ગાનુસારી ધોગાર્થ્ય શ્રીમદ્ પંતજ્ઞસિમુનિ લખે છે કે—

આતો ખુલ્લે ખુલ્લું દેખાશે કે, માનવ જાતમાં પ્રભુને માનનારા બે વર્ગ દોાય છે, એક પ્રતિમાપૂજક, અને બીજા પ્રતિમાવડે પ્રભુપૂજક, પરંતુ કાંઈ પણ વર્તે એવો જ્ઞવામાં આવેતો નથી કે, જે પથર પૂજક દોાય. ઉપર જણાવેલા બે વર્તમાં મોટો ભાગ પ્રતિમાપૂજક પ્રભુપૂજક જણાય છે, અને ઘોટો ભાગ માત્ર પ્રતિમાપૂજક દેખાય છે કારણકે જે મોટો ભાગ પ્રતિમાપૂજક દોાય તો તે માણસો પ્રતિમાપૂજક વર્તુલ દર્શન, પૂજન રમજ્યુ, અને ધ્યાન કરતા દોવાજોત્યો; પરંતુ તેમ કરતાં તો તે મોટા ભાગમાંના કોઈપણ માણસ જ્ઞવામાં આવતા નથી. જ્યારે આપણે કાંઈ પણ માનવ બાંધવને શ્રીજિનમંદિરમાં, સિવમંદિરમાં, વિષ્ણુમંદિરમાં વગેરે વગેરે જોઈએ છીએ, ત્યારે તેઓ એવું સ્તવન કરતાં સંભળાય છે કે, હે પરમાત્મનું ! હે દીનદયાળુ ! હે કૃપાસિંહુ ! વગેરે કરીને સંબોધતા જ્ઞવામાં આવે છે, પરંતુ એવું કાંઈ ત્યાં જ્ઞવામાં આવતું નથી કે, જે પ્રભુ પ્રાર્થના—સ્તવન કરતાં એમ બોલતા હોય કે “ હે પરમાત્માની પ્રતિમા ! હે દીનદયાળી પ્રતિમા ! હે કૃપાસિંહુની પ્રતિમા ! હે શ્રીજિનેશ્વરની પ્રતિમા ! હે શંખુની પ્રતિમા ! હે વિષ્ણુની પ્રતિમા ! વગેરે ત્યાં આમ છે, ત્યારે આપણે પ્રતિમા પૂજક સાના, આપણે પ્રભુપૂજક છીએ પ્રભુનાજ આપણે દર્શન પૂજન સ્તવન રમજ્યુ ધ્યાન, વગેરે કરીએ છીએ, માટે મારા માનવ બાંધવો ! જોઈએ તો સિવ દોાય, કે વેંશ્યુ દોાય, ભૈરવ દોાય, કે આઠલુ દોાય, જીન દોાય, કે ક્રિષ્ણ દોાય, તોપણ તે પ્રતિમાપૂજક કરતા નથી પણ પ્રભુપૂજક પ્રભુપૂજક અને પ્રભુપૂજક રૂપ જણાય છે—જ્ઞવાય છે—અતુજવાય છે.

આમ છતાં શામાટે લોકોને પ્રભુપૂજક, પ્રભુદર્શી વગેરેથી બોલાવતાં તેઓ શીસ કરતા હશે ? તે સમજવું નથી.

મારે કહેવું પડે છે કે પ્રતિમાપૂજકને પણ એટલી તો કિંમત દોાય છે કે, આ પ્રભુની પ્રતિમા છે. (પ્રભુને યોગજવાનું ઉત્તમ સાધન છે.) પથર નથી, જેમ દરાદગર રૂપીઆની આ નોટ, એ કંઈ કાચગ નથી, પણ દરાદગર રૂપિઆ જણવાનું ખરેખર સાધન છે, આ ગાળ છે, આ આચાર્ય છે, આ ગુરુ છે, એ-

ગીતિ.

આત્મ સન્મુખ જોવા, થોડી પરમ જ્યોતિ હિતકારી છે;

અંધ દીપવત્ બહુપણ, આત્મ વિમુખે નહિત કરતો છે.

અનુવાદ—અશ્વિવાજાને દીવાની પડે થોડી પણ આત્મજ્યોતિ હિતકારક છે અને આંધજાને સેંકડો દીવા જેમ નકામા છે, તેમ પરમ જ્યોતિ ધણી પણ હિતકારક નથી.

વિવર્ણાર્થ—આત્મ સન્મુખ થયેલાને પરમજ્યોતિ થોડી પણ હિતકારક થઈ ઉચ્ચગતિનો માર્ગ દેખાડે છે. કારણકે અશ્વિવાજાને-દેખનાને થોડો પણ દીવો માર્ગ દેખાડે છે. પરંતુ આત્મ વિમુખ જનાને ઘણી પરમજ્યોતિ પણ હિતકારક થતી નથી, કારણકે આંધજાને સેંકડો દીવાની જ્યોતિપણ હિત કરી શકતી નથી.

વસ્તુના સૂર્યનો ઉદય અસ્ત થતો નથી. સૂર્ય તો પ્રકાશ કરી રતો છે. તેનામાં રાત્રિદિવસ નથી. પણ પ્રકાશજ છે, તેમ પરમજ્યોતિનો ઉદય અસ્ત થતો નથી. તે શાશ્વત પ્રકાશરૂપ છે, સિદ્ધ સમાનજ છે. તથાપિ જેમ યજ્ઞ પ્રકાશથી માણસ અન્નર્થે યજ્ઞ અને કંઈ દેખે નાદ સાંભળને હવે કીમ સાગે છે, કે આત્માજ પ્રવણ છે. પરવસ્તુને જોવાને દ્રવિયાદિની મદદ લેવી પડે છે, પણ આત્માતો જ્ઞાન તો આજ આજ જગતં લોકો તેને શંકા કરે છે. અનુભવ દ્રષ્ટિથી ચેતન્યને ચેતન્ય પ્રવણ થાય છે. આ જિજ્ઞાસુ મનિરમાં જોતે કે આંખદ્વારા મૂર્તિ દેખાઈ આવે છે પરંતુ ચેતન્યદ્વારા તો પૂર્ણાનંદમય આત્મા પરમાત્મ ચેતન્યજ દેખાવા. પણ મૂર્તિ માત્ર જનુ કાંઈ આત્મ દેખી નથી, ચેતનેજ દીડી માટે ચેતન્યને સર્વ પ્રવણ છે અમ સિદ્ધ થાય છે, તથાપિ જ્ઞાન સંદિગ્ધને અંતર્યુત્તો રપટ થઈ જોઈએ કે, પ્રવણ ચેતન્ય છે પરંતુ અંતર્યુત્તો રપટ થઈ જોઈએ છે.

અનિમાત્રયે પ્રભુ જોવાની યુક્તિ.

પરમ જ્યોતિ કોને પ્રગટ થાય છે. અને તે કેવીરીતે ?

મમતાઽમૃતમાનાનાં મમાધિતૃપ્તિમામનાં ।

સ્વનયમયં શુર્યં વર્ગ્યોનિઃ પ્રકાશનં ॥ ૭૨ ॥

ગીતિ.

અમધિ જાગ્યો જોના, પાપો ગયા ચક્રા પાતાઈને;

અમતઃ અમૃત મન્યો, સ્વનય મુન પામે જ્યોતિને.

અનુ સમજવયછે, તે ખીચત ધર્મવાળાથીજ તે પ્રતિભાવડે અનુ નાંદિ અમનવ, નશ્વર
પિ સ્વદર્શનવાળાને તો પ્રતિભાવુ વડે પ્રખ્યાત દર્શન-પુજન-અમન-અનવ સ્વા
જ છેડે છે. આ પ્રમાણે આપણુ માનવ જનના યજ્ઞ વર્ગ થયા, કૌટુંબ આરામા
મોટા વર્ગ પ્રતિભાવડે અનુપુજકોનો ખીચત વર્ગ જે કૌટુંબી નાનકે છે, તે તેમાં
અનુની પ્રતિભાવુજકોનો અમાનેરા સાથ છે, કૌટુંબ જે આ વર્ગ અનુને જોઈ શકે
નથી, પરંતુ પ્રતિભાવને માણું—વંત્રા રહિ છે અને વીરને વર્ગ કૌટુંબ કે કોઈ અનુ
ની પ્રતિભાવુજકો અનુને કૌટુંબીના નથી તેમજ આ અનુની પ્રતિભાવ કે કૌટુંબ
માનવો જન્મ નથી.

આ મિત્રાપ કૌટુંબી વર્ગ છે, અને તે વર્ગ તો મનુષ્ય માનવ મા
નવીય છે, કૌટુંબીમાં મી તાર્કિક મદારાજ, આ જ ની મદારાજ અને અ
રહામી અનુભવી જોડોનો સમાવેશ સાથ છે તેથી પાતામાજ અનુ દેવ
છે, અને તે આ રીતે રસદાતા રાખ્યાની નોટમાં તેને રસદાતા રહિયા
દેખાતા નથી, જન્મ પાતામા રખાય છે. વિભેદીમા સાખ રહિયા નથી,
જન્મ મારામાં સાખ રહિયા છે. માટે સમર્થજ સાખ રહિયા છે, નુજ
રહિયાજ ૫, કૌટુંબ જન્મુય છે રસદાતા રહેતી પ્રતિભા તે મારા આમાની
ભાવ પ્રતિભા છે, બાકી અનુ તો આ આગ દરજ રાજીમા દેખાય છે
તેજ છે, દુ તો કૌટુંબ પ્રતિભાથી કૌટુંબીયો માફ જન્મુય ૫ પરમામા રખ
ધુ, કૌટુંબ તેમને અમનવ છે આમ આપણે પ્રતિભા, આપણવડે અનુ
પણુએ છીએ, અને જાતીયો અમનને કૌટુંબી પાતાના દેવમાજ રહેમ.
માફ જન્મ-અને રામે છે તેમજ મોટ તરીકે અનુભવ કે જે.

હાલે અનુ પ્રતિભા વડે, હાલીએ અનુ જુજુ તેમ,

જામ કયાપના અનુ તોજા, મોટે રૂપીઆ જેમ.

(હાલેવ)—અનુ રામે

પાયા ૧૧ અમોના અનુ તરીકે અર્થકોનો—૫.૫૦૦ રૂપ ૬૦૦૦૦ છે
અને વિવેકજાતિ પૂર્ણ સાવ રાખતી રાખતી પ્રતિ ૬૦૦૦ રૂ જે તેમજ
કોમલ રાખતીજ ૫૦૦ રૂ છે જે સમર્થજે અર્થકોને ૬૦૦૦ રૂ સમર્થ
તે સર્વ અર્થને રાખતોને ૫૦૦૦ રૂને ૫૦૦૦ રૂને પ્રતિ ૬૦૦૦ રૂ.

સર્વેષ મોના અમો.

૫૫, વિવેક, અમન, અનુ ૫૫ ૫૫ ૫૫ ૫૫ ૫૫ ૫૫ ૫૫
અને સમર્થ

તું જાણી આપણું સા કોઈ તેને સન્માન આપીએ છીએ. પરંતુ એ માણસ છે, એવું જાણી આપણે તેઓનો સત્કાર કરતા નથી. સરકારવડે જે માણસ રાજ થયા છે તે રાજ્ય સન્માનજ પામે છે, સરકારવડે જે માણસ ગૃહપદ પામ્યા છે, તેઓ ગૃહ તરિકે યોગ્યપણે આપણા તરફથી ગૃહને યોગ્ય સન્માન પામે છે; કારણકે કળ પણ તેઓની સેવાથી ઉત્તમ મળે છે, આપણને જે દૃશ્ય છે, તે માણસ નથી પરંતુ તેમના ગુણ હોય છે, અને આપણે સ્તવના-પ્રાર્થના પણ ગુણોનીજ કરીએ છીએ, નહિ કે જે પગવાળા, બે હાથવાળા, એક માથાવાળા અને કંઈક વિચરવાળા માણસને જોઈ આપણે તેને નમીએ છીએ, માગ વિચાર પ્રમાણે માણસ અને સન્માન આપનારા થોડા છે પણ સરકાર પામેલ માણસ એટલે રાજ, ગૃહ, પ્રતિમાઈ વિગેરેને સન્માન આપનારા માનવ જાંધવો ઘણા છીએ.

આવી રીતે પ્રતિમાવડે પ્રત્યક્ષ કે તે ગમે તો સૌંદર્ય હોય કે વૈશ્ણવ હોય બ્રાહ્મ હોય કે જ્ઞાનજી હોય, તોપણ પરસ્પર એક બીજાને પ્રત્યક્ષ છે, એમ વચાર્થ સમજી શકે છે, અને માત્ર જેઓ પ્રતિમાઈવડે પ્રભુને નથી યોગ્યપણે શક્તા એવા જુદા ઉપદાસજનક માણસો પ્રતિમાઈને પંથર સમજે છે. ઉપદાસજનક એટલા માટે કે તેઓ દસદગ્ગર રૂપિયાની નોટને કાગળ ગણી શક્તા નથી. રાગને કે ગર નર, ગુરને કે વિદ્વાનને, સામાન્ય માણસ માની શક્તા નથી, જેંકે એક પંથગનો ડગલો કંડી શક્તા નથી. છતાં જે ઉત્તમ સાધનવડે પ્રભુ યોગ્યપણે—સમગ્ર વ—ચૈતન્ય દેખાય તે ઉત્તમ સાધનરૂપ પ્રતિમાઈને પંથર કહે છે, જેઓ સંસ્કારિક સાધનોમાં ગુણ જોઈ શકે છે, તેમને જેમ દસદગ્ગર રૂપિયાની નોટ એ કાગળનો કડકો નથી પણ રૂપિયા છે તેમ પ્રભુની પ્રતિમા એ પ્રતિમા નથી પણ પ્રભુ છે, ગુણદૃષ્ટિને ગુણ દેખાય છે. દોષદૃષ્ટિને દોષ દેખાય છે. ગુણ જોવામાં જે અધ છે તેઓજ ખેંકે પંથરનો દમલો, રાગને ભિખારી, નોટને કાગળનો કડકો સમજે છે. વ્યવહાર પણ સધળો પ્રતિમાસાધ્ય છે, પણ વ્યવહારિક કાર્યગુણનો આગળ કયાં વિના પ્રતિમા દોષ પણ કંડી શક્તા નથી.

જેમ સિટિશ રાજ્યની નોટ રૂપિયામાં કદાચ કાગળ ગણાય, તેમ રૂપિયાની નોટ મિટિશ રાજ્યમાં કાગળ ગણાય. પણ જુદાજુદા રાજ્યમાં પણ જુદાજુદા રાજ્યની નોટો એ કંઈ યોગ્ય કિમ્મતે વેચાય છે. પણ એકદમ કાગળ તરિકે નહિ હિંદુસ્તાનના યોગ્યસંસ્થા ઈસ્લામમાં કદાચ દેવતા માણસ ગણાત પણ રાજ્યવડે અધિકાર પામેલ ઈસ્લામી તે માણસ હિંદુસ્તાનમાં તો યોગ્યસંસ્થા છે. આ પ્રમાણે એક ધર્મના ગૃહ અન્ય ધર્મમાં ગૃહ નહિ મનાય એક ધર્મમાં પ્રભુની પ્રતિમા જે

સમદૃષ્ટિ—સર્વના દુઃખ માથે લેનાર કાષ્ટસ્થને સંભારી પરદુઃખ પોતે લેવાં પરાપકારમાં પ્રાર્થાપણ કરવો પડે તો કરવો એ વાત હૃદયમાં રાખી રાતિવાર, ર-નિવારની તકરાર દૂર રાખી, રાતિવારે પણ કરેલા પરાપકારને ઉત્તમ માને છે અને ગતિવારે પણ પોતાના બાંધવોએ તેમ કર્યું હોય તો ઉત્તમ માને છે.

વિધમદૃષ્ટિ—મંદિરમાં જોડા ઉતારી જવા કે પાધડી ઉતારી જવાની તક-ગર કરે છે, સમદૃષ્ટિ આર્થ—પોતે જોડા ઉતારી સ્વમંદિરનું માન જાળવે છે અને પોતાના યુરોપિયન બંધુને પોતાના મંદિરમાં ટોપી ઉતારતાં જોઈ સ્વમંદિરનું માન જાળવતાં જોઈ દર્શન થાય છે, નેમજ સમદૃષ્ટિ યુરોપિયન બીજાઓને પોતાના મંદિરમાં જોડા ઉતારી જતો જોઈ દર્શ પામે છે, ધર્મક્રિયા તરફ સન્માનરતિ ને આ સમદૃષ્ટિ બાંધવો મુખ્ય ગણે છે અને એ સમદૃષ્ટિનો પ્રકાર એ ધર્મ સન્માનનો પ્રકાર એક માત્ર ઉત્કૃષ્ટ મંદી બીજા પગ ઉપાડા મંદી પણ કરે છે તેને વ્યાજબી ગણે છે. આવા ઉદાહરણો ઘણાજ મળે, પરંતુ તે સમદૃષ્ટિને મળે આ માં મુજબ જોવાયા છે, પરંતુ દોષપણ સમદૃષ્ટિ યથાર્થદૃષ્ટિ હોવાથી જોઈ શકે છે, જેમકે—

આઈનીય સ્ત્રી પગનાના ફની તેમ યુરોપિયન બીજા કમર નાની કરી પોતાને સુંદર માને છે, વગેરે વગેરે સુંદરનાનો આવ એક તો દેખાડવાના સ્થાન માત્ર લિપ્ત છે.

માટે પાપમયને સમાધિવડે ધાઈ સમના રસમાં મગ્ન થતાંજ જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર પર મુદ્દ એવી પરમજ્યોતિ પ્રગટ થયે.

જ્ઞાનરૂપ પોતે હોવા છતાં કેમ તે કલિત રહે છે. સાલન દેહમાં રહેતો સાલ-નને અને બીજા માનવ બાંધવ-જોનાને જોઈ સ્ત્રો છું, માટે દર્શન છે. અને તેમને તથા તેમના ચિત્તાર-ઉચ્ચાર-આચારને જાણી સ્ત્રો છે માટે જ્ઞાન છે અને એ ઉ-ભવમાં રમણ કરે છું, માટે ચારિત્ર છું. વળી જેમ સારું માઈ કંઈ નથી, તેમ સ્વ-પ્રમશક પોતે મુદ્દ આપ્યા છે, આમ થતાંજ પરમજ્યોતિ પ્રગટે.

“ જ્ઞાન તો રૂપ અરૂપ તો દર્શન
ચરણ વિશે ઉલકે પલટે છે,
એમ રમણ કરતો હું લાલન
સ્તનપ્રધી મહીં નિત્ય વને છે. ”

લંપકને પરમજ્યોતિની કંઈ અંબી થતાંજ સર્વ તેનું કંઈક ચિત્ર સ્વર્ણ
ધ્યાનના બે પદમાં છે

યમ—અર્ધિત્રા—સ-ય—અગ્નેય—‘સદગય’ અને અપરિમદ,

નિયમ—શાગ-અનોડ, તપ, શ્યામ્યાય અને ૬૫૩ પ્રતિજ્ઞા

આસન—મહામન-વીરામન-પદ્મામન વિગેરે.

માળાયામ—રેચક-પૂરક અને કુંભક.

મત્યાહાર—પાંચેમ દિગેને તેના વિરોધી નિમુખ કરી વિગને દાંડ
કરી સ્વપ્ન પામવું તે.

ધારણા—શિર્ષા ગિતને અમુક દેશમાં બાંધવું તે.

દેશન—તેજની ધારણા એ ગિતને દેવેશમાંજ આધુ ગાળવું તે.

સમાધિ—અન્ય સ્વપ્નથી અનિરિક્ત થઈ તેજ સ્વપ્નનું નિર્ભાસન
થવું તે.

સમાધિ—સમ-આધિ-સરખું—સમાનચિત્ત સરખું મન કે સમાન ચિત્ત
ક્યારે થાય છે કે જ્યારે પાપકાંથી મેલ ધોવાય ત્યારે પાપકાંથી મલ ધોવાય ક્યારે ?
જ્યારે કોઈકનું પ્રકારે પરને પીડા આપવાનું જમ્બે જ્યારે ત્યારે.

સમતાકાંથી અમૂનમાં નિમગ્ન ક્યારે થવાય છે કે જ્યારે સમાધિયુક્ત
મન હોય, પાપ રહિત મન—પદ્મપાત રહિત મન થાય છે ત્યારે નાદિનો એકમાં
રામ બીજામાં કેટલાક ગુણુદૃષ્ટિ છે એટલે કે પુણ્ય કીર્તિ પરછવના પુણ્યને દેખે
છે, અને પોતાની પાસે પોતે હોવા છતાં પોતાના પુણ્યને દેખતા નથી. કેટલાક જ
યાર્થદૃષ્ટિ કે સમદૃષ્ટિ હોય છે. જે પોતાના પાપ અને પગના પાપ જોતાં છે તેનાં દે-
ખે છે, તેમજ પરનાં પુણ્યતેમજ પોતાના પુણ્ય જુદાં દેખે છે આ યથાર્થદૃષ્ટિ
નિષ્પક્ષપાતિ હોય છે અને તેમનેજ પગમાં અને પોતાનામાં સમદૃષ્ટિ કે સમતા
હોય છે. તેમાંજ તે સમતાજ કે મમ્તા હોય છે

નિષ્પક્ષદૃષ્ટિ ચોથ પાંચમ ઉદયાત્ અસ્તાત્ અગ્નિસમની—શનિ ગિની સદાષ
કરે છે. સમદૃષ્ટિ પ્રતિક્રમણમાં પાપ આયોજવાનું પ્રથમ દેવાન રાખી પોતાના
ગમ્બિર પરપરા પ્રમાણે પ્રતિક્રમણ કરી અને અન્યને તેના ગમ્બિર પ્રમાણે પ્રતિક્રમણ
પાપનું આયોજવું થયું જોઈ આનંદ માને છે, વિષમદૃષ્ટિ ઉદય અગ્નિસમ અને
અસ્ત અગ્નિસમની તકરાર કરે છે, સમદૃષ્ટિ એક તુલ્યતાના પત્રપર રહે એટલે
જાણાદાર કરી પ્રભુ બ્રહ્મા સર્વજ્ઞ સમભાવરૂપ પ્રેમમાં કે સમતામાં મલાયે છે

વિષમદૃષ્ટિ—શનિવારે અને રવિવારે કાષ્ટરૂપે સંભારવો એમ કરી લડી
મરે છે.

સમદર્ષિ—સર્વના દુઃખ માર્ગ દેનાર કાલક્રમે અંભારી પદ્મના પિતે દેવ
પદોપકાશમાં પ્રાણીકમ્પ કરવો પરંતુ તો કરવો એ ત્યાજ્ય કાર્યમાં માર્ગી કર્મનિવારક
નિવારણી તકરાર દુર શખી, શરિનારે પશુ કોષા પદોપકાશને ઉત્તમ અને છે અને
શરિયારે પશુ પાતાના આંધિરોથી નેમ કરું દોષ તો ઉત્તમ અને છે

વિશ્વદર્ષિ—મર્તિમાં રંગડા ઉતારી જતા કે પાપટી ઉતારી જતાની તક
શર કો છે, સમદર્ષિ આર્ષ—પિતે રંગડા ઉતારી સ્વમર્તિનું માન જતારે છે અને
પાતાના મુદોષિયન બાંધેને પાતાના મર્તિમાં રાખી ઉતારના ત્યાજ્ય સ્વમર્તિનું મા
ન જતારનાં રંગડા દર્શિત થાય છે, નેમજ સમદર્ષિ મુદોષિયન બાંધીયાને પાતાના
મર્તિમાં રંગડા ઉતારી જતો રંગડા દર્શિ પામે છે, મર્તિધિયા તરફ અન્નમર્તિન
ને આ સમદર્ષિ આંધિરો મુખ્ય કર્યું છે અને એ સમદર્ષિને પ્રકાશ કેવડમ
અન્નમર્તિને પ્રકાશ થિક આપું દેવ, મરી બીજા પત ઉતારા થઈ જમ્યું કે
તેને જાગ્યો થઈ છે, આવા ઉતારદર્શિ પશુજા મર્તિ, પશુ તે સમદર્ષિને અંધ
માં મળ્યું રંગવાયા છે, પરંતુ દોષપણ સમદર્ષિ મર્તિદર્શિ દોષાર્થી રંગડા રંગ
રંગી—

આંખીજા સ્ત્રી પશુનાના રંગી નેમ મુદોષિયન બાંધીયા કમર નાનું કઈ પિ
તાને મર્તિ અને છે, પંચ પંચે મર્તિનાનો આજ કમર તો રંગડાવાના અન્નમર્તિ
ય ગિમ છે,

મારે પાપમમને અમાપિયડ માત્ર સમરા રકમો જાન સમરક સાવ રક્ત
અને મારિય પર શુદ્ધ મર્તિ પશુમર્તિ પ્રકાર મર્તિ

જાનર પિતે દોષા મના કેમ તે દર્શિત રો છે, સત્તવ દેવક રંગે, અન્ન
મને અને બીજા અન્ન આંધિરોનેને રંગડા રંગડા, મર્તિ રંગડા છે અને રંગડા
તથા નેમના રિમાર-ઉપકાશ-અન્નમારને મર્તિ, રંગડા રંગડા રંગડા રંગડા રંગડા રંગડા
અન્નમાં રમણ કરે તા, આર મારિય તા, જાગે અન્ન-અર્તિ રંગડા રંગડા રંગડા
અન્નમાં પિતે શુદ્ધ આન્ન રંગડા અન્ન રંગડા પાપમર્તિ પ્રકાર રંગડા

“ સાવ તો દુષ અર્થ તે, હરોન

અર્થ વિધે ઉતારે પતો છે,

એમ રમણ કરને, હું ત તન

રમણથી મરી નિત્ય જમે રો. ”

દોષારને પશુમર્તિની રંગડા અન્ન રંગડા રંગડા રંગડા રંગડા રંગડા રંગડા
પશુના રંગડા રંગડા

યમ—અર્હિસા—સત્ય—અસ્તેય—અહમ્યય અને અપરિમદ્.

નિયમ—શૌચ—સતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય અને હૃદયપ્રામિયજ્ઞ.

આસન—મદામન—તીરાસન—પદ્માસન વિગેરે.

પ્રાણાયામ—સ્વેચ્છ—પૂરક અને કુંભક.

મત્યાહાર—પાંચેઝ દિવોને તેના વિવેચી વિમુખ કરી ચિત્તને સાંત કરી સ્વરૂપ પામવું તે.

ધારણા—એવાં ચિત્તને અમુક દેશમાં બાંધવું તે.

ધ્યાન—તેલની ધારક્ત એ ચિત્તને ધ્યેયમાંજ ચાલુ રાખવું તે.

સમાધિ—અન્ય સ્વરૂપથી વ્યતિરિક્ત થઈ તેજ સ્વરૂપનું નિર્ભાસન થવું તે.

સમાધિ—સમ—આધિ—સરખું—સમાનચિત્ત અરખું મન કે સમાન ચિત્ત ક્યારે થાય છે કે જ્યારે પાપરૂપી મેઝ ધાત્રાય ત્યારે પાપરૂપી મેઝ ધાત્રાય ક્યારે ? જ્યારે કાષ્ઠકનુ પ્રકારે પરને પીઠ આપવાનું બધું રહે ત્યારે.

સમતારૂપી અમૃતમાં નિમગ્ન ક્યારે થવાય છે કે જ્યારે અમાધિપુજા મન હોય, પાપ રહિત મન—પદ્માપાત રહિત મન થાય છે ત્યારે નિદિને એકમાં રાત્રી બીજામાં ફેટલાક યુગુદ્દિ છે એટલે કે પુણ્ય દીપકરે પરછવના પુણ્યને દેખે છે, અને પોતાની પામે પોતે હોવા છતાં પોતાના પુણ્યને દેખતાં નથી. ફેટલાક વચાર્થદિ છે સમદિ હોય છે. જે પોતાના પાપ અને પમ્તા પાપ જોવાં છે તેવાં દેખે છે, તેમજ પરનાં પુણ્યતેમજ પોતાના પુણ્ય પણ દેખે છે આ ચચાર્થદિ નિપજ્ઞપાતિ દોય છે અને તેમનેજ પગમાં અને પોતાનામાં સમદિ છે સમતા દોય છે. તેમાંજ તે સમતાનુ કે મમ્તા દોય છે

વિદ્યમદિ યાય પાંચમ ઉદવાત્ અગ્લાત્ અગ્વાગમની—રાત્રિ મંચી ભટામ છે છે. સમદિ પ્રતિકમજ્ઞમાં પાપ આંધાવવાનું પ્રથમ ધ્યાન રાખી પોતાના મન પગપગ પ્રમાણે પ્રતિકમજ્ઞ કરી અને અન્યને તેના મન પ્રમાણે પ્રતિકમજ્ઞ પામવું આવીતવું થવું જોઈ આવતું માને છે, વિદ્યમદિ કિંચ અગ્વાગમ અને અગ્ન અગ્વાગમની લકગર કરે છે, સમદિ એક જગમીના પગપગ રહે એટલા જગાદ્યર કરી પ્રમુ બજન સર્વે સમતાવરૂપ પ્રેમમાં કે સમતામાં મગ્ન છે

વિદ્યમદિ—રાત્રિમાં અને મંચીમાં કાગડને મંબારવો એમ કરી પરી મે છે

સમદર્ષિ—અર્ચના દુઃખ માથે ડેનાર કાઠકટને સવારી પાંદુળ પાને વચ્ચે પોષકારમાં પ્રાણીપણુ કરવો પડે તો કરવો એ વાત જીવમાં ગંભીર સંનિવાર, સંનિવારની તકરાર દર રાખી, સંનિવારે પણુ કોણ પોષકારને ઉત્તમ માને છે અને સંનિવારે પણુ પાતાના આંધવોએ નેમ કર્યું દોષ તો ઉત્તમ માને છે

વિષમદર્ષિ—મોંઘમાં એકા ઉતારી જ્યાં કે પાપટી ઉતારી જ્યાંની તકરાર કરે છે, સમદર્ષિ આર્થ—પાને એકા ઉતારી સ્વમર્ષિનું માન જગતે છે અને પાતાના યુરોપિયન બંધને પાતાના મોંઘમાં દાણી ઉતારના એકા સ્વમર્ષિનું માન જગતનાં એકા દર્શન થાય છે, નેમજ સમદર્ષિ યુરોપીયન બીજાઓને પાતાના મોંઘમાં એકા ઉતારી જ્યાં એકા દર્શ પામે છે, મર્મક્રિયા તરફ સન્માનરૂપ ને જ્યાં સમદર્ષિ આંધવો મુખ્ય કર્યું છે અને એ સમદર્ષિનો પ્રકાશ એ વર્મ સન્માનનો પ્રકાશ એક આર્થ ઉતારી મોંઘ બીજા પત ઉપાડ મોંઘ પણુ કરે છે તેને જ્યાંજ્યાં કરે છે, જ્યાં જ્યાં ઉદાદરે પગલાં મળે, પરંતુ તે સમદર્ષિને એક જ્યાં મોંઘુ એકાવા છે, પરંતુ દોષપણુ સમદર્ષિ સમાર્થદર્ષિ દોષાથી એકા કોઈ જેમી—

આર્ષની સ્ત્રી પતનાના કરી નેમ યુરોપીયન બીજાના કમર નાની કરી પાતાને સુંદર માને છે, વનર વગેરે સુંદરતાનો ભાવ એક તો તે ખાદ્યાના સ્થાન આપ જિમ છે

આરે પાપમતને સમાધિવડે માત્ર સમતા રક્ષામાં એક સમતા જાન દર્શન અને સારિય પર મુદ્દ કોઈ પાપમતોતિ પ્રકટ કરી.

જાનર પાને દોષા છતાં એક તે કુટિલ કરે છે જાનર દેરમા રહેનાં સાક્ષાત્તને અને બીજા આનંદ આંધવ-વગેરે એકા કર્યું છે, આરે દર્શન છે, અને નેમને તથા નેમના સમાર-ઉચ્ચાર-આચારને જાણી રહે છે આરે જાન છે અને એક એકમાં સમજ કરે જુ. આરે આંધવ જુ. જાણી એકા સાક્ષાત્ત મૂકે જુ. નેમ જુ પ્રકાશ પાને મુદ્દ આ આરે, આ.મ કરાંજ પાપમતોતિ પ્રકટ છે

“ જાન નો રૂપ આરૂપ તો દર્શન

અરૂપ વિષે ઉલ્લેખ કરે છે,

એક સમજ કરેનાં જુ. જાન

જાનરની મોંઘ નિત્ય વમે છે. ”

એકાને પાપમતોતિની કોઈ એકા કરે, રૂપે તેડે કોઈ વિષ કોઈ જાનના વિષમાં છે

ધમ—અર્ધશ્વા—મન—અને ૧—‘મદગય’ અને અપરિગ્રહ

નિધમ—ગાય-મનૌ, ના, રાગપાપ અને ૧.૫૨અપિત્ય

આસન—મગમન-ગમન-પદામન વિગે.

પ્રાણાયામ—રેમક-પ્રક અને કુંભક.

પ્રત્યાહાર—પાંચેકરિયોને તેના વિભોગી નિમુખ કરી ગિનને સાંત કરી સ્વપ્ન પામવું તે.

ધારણા—શ્વિત્ત ગિતને અમુક દેશમાં આંધવું તે.

દેવાન—તેડની ધારણા એ ગિનને શ્વેતમાંજ આપુ મખવું તે.

સમાધિ—અન્ય સ્વપ્નથી જાનિરિત્ત કર્મતેજ સ્વપ્નનું નિર્ભાસન થવું તે.

સમાધિ—મમ-આધિ-સ્વપ્ન-મમાનચિત્ત મમ્નું મન કે મમાન ગિન કયારે થાય છે કે ન્યારે પાપગી મેષ માત્રાય ન્યારે પાપગી મવ માત્રાય કયારે ? ન્યારે કાંઈકજુ પ્રકારે પરને પીડા આપવાનું બધ અંદે ન્યારે

સમતાગી અમૃતમાં નિમમ્ન કયારે થવાય છે કે ન્યારે મમાધિપુક્ત મન હોય, પાપ સંદન મન-પરપાત સંદન મન થાય છે ન્યારે નંદિનો એકમાં સમ જીભમાં કેટલાક મુલ્લદટ્ટિ છે એટલે કે પુખ્ત રીપવડે પરજીવના પુખ્તને દેખે છે, અને પોતાની પામે પોતે હોવા જતાં પોતાના પુખ્તને દેખતાં નથી, કેટલાક વ્યર્થદટ્ટિ કે સમદટ્ટિ હોય છે. જે પોતાના પાપ અને પન્ના પાપ જ્યાં છે તેમાં દેખે છે, તેમજ પરનાં પુખ્તતેમજ પોતાના પુખ્ત જય દેખે છે આ વ્યર્થદટ્ટિ નિષ્પક્ષપાતિ હોય છે અને તેમનેજ પરમા અને પોતાનામાં સમદટ્ટિ કે સમતા હોય છે. તેમાંજ તે રમમાણ કે મમ્ન હોય છે

વિપમદટ્ટિ ચોથ પાંચમ ઉદયાત્ અગ્તાત્ અગ્વાગસની-શનિ મંચી લડાઈ કરે છે. સમદટ્ટિ પ્રતિક્રમણમાં પાપ આલોચનાનું પ્રથમ દેવાન રાખી પોતાના મમ્ન પરપરા પ્રમાણે પ્રતિક્રમણ કરી અને અન્યને તેના મમ્ન પ્રમાણે પ્રતિક્રમણ પાપનું આલોચનું થયું જોઈ આનંદ માને છે, વિપમદટ્ટિ ઉદય અગ્વાગ્મ અને અરત અગ્વાગસની તકરાર કરે છે, સમદટ્ટિ એક તુળમીના પત્રપર રહે એટલા રજાદાર કરી પ્રભુ બજન સર્વજન સમભાવરૂપ પ્રેમમાં કે સમતામાં મદાયે છે

વિપમદટ્ટિ—શનિચારે અને રવિચારે કાષ્ટરૂને સંભારવો એમ કરી લડી મારે છે.

સમદૃષ્ટિ—સર્વના દુઃખ માથે સેનાર કાઢવડેને સંભારી પરદુઃખ પોતે લેવા પેરાપકારમાં પ્રાર્થાપણ કરવો પડે તો કરવો એ વાત હૃદયમાં રાખી રાત્રિવાર, રત્રિવારની તાકગર દૂર રાખી, રાત્રિવારે પણ કરેલા પેરાપકારને ઉત્તમ માને છે અને રત્રિવારે પણ પોતાના બાંધવોએ તેમ કર્યું હોય તો ઉત્તમ માને છે.

વિષમદૃષ્ટિ—મંદિરમાં જોડા ઉતારી જવા કે પાપટી ઉતારી જવાની તક-શર કરે છે, સમદૃષ્ટિ આર્પ—પોતે જોડા ઉતારી સ્વમંદિરનું માન જાગવે છે અને પોતાના યુરોપિયન બંધુને પોતાના મંદિરમાં ટોપી ઉતારવાં જોઈ સ્વમંદિરનું માન જાગવનાં જોઈ દર્શન થાય છે, તેમજ સમદૃષ્ટિ યુરોપિયન બીજાઓને પોતાના મંદિરમાં જોડા ઉતારી જતો જોઈ દર્શન પામે છે, ધર્મક્રિયા તરફ સન્માનરૂતિ ને આ સમદૃષ્ટિ બાંધવો મુખ્ય ગુણ છે અને એ સમદૃષ્ટિનો પ્રકાર એ ધર્મ સન્માનનો પ્રકાર એક પ્રાચીન ઉત્કૃષ્ટ મંદી બીજા પાસે ઉતારા મંદી પણ કરે છે તેને વ્યાજબી ગણે છે. આવા ઉદાદરો પણ જાણ મળે, પરંતુ તે સમદૃષ્ટિને મળે આ માં શુભ જોવાયા છે. પરંતુ હોપપણ સમદૃષ્ટિ યથાર્થદૃષ્ટિ હોવાથી જોઈ શકે છે. જેમ—

આઈનીસ સ્ત્રી પત્રનાના કરી તેમ યુરોપિયન સ્ત્રીઓ કમર નાની કરી પોતાને સુંદર માને છે, વગેરે વગેરે સુંદરતાનો જાણ એક તો દેખાડવાના સ્થાનમાં જ લિખ છે.

માટે પાપમથને સમાધિવડે માંડ સમતા રસમાં મગ્ન થતાં જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર પર શુદ્ધ એવી પરમજ્યોતિ પ્રગટ થશે.

જ્ઞાનરૂપ પોતે દોરા છતાં કેમ તે કહિત રહે છે. સાધન દેહમાં રહેલો સાધનને અને બીજા માનવ બાંધવ—જેનેને જોઈ શકો છું, માટે દર્શન છે. અને તેમને તથા તેમના ચિત્તાર—ઉચ્ચાર—આચારને જાણી શકો છે માટે જ્ઞાન છે અને એ ઉ-ભયમાં રમણ કરે છું. માટે ચારિત્ર છું. જગી જેમ સારું માફું કર્મ નથી, તેમ સ્વ-પ્રભસક પોતે મુદ્દ આજ્ઞા છે, આમ થતાં જ પરમજ્યોતિ પ્રગટે છે.

“ જ્ઞાન તો રૂપ અરૂપ તો દર્શન
ધરણ વિષે હલકે પલકે છે,
એમ રમણ કરતો હું લાલન
રત્નવધી મહી નિત્ય વસે છે. ”

લેખકને પરમજ્યોતિની કંઈ પ્રાંબીયતાંને રસુ તેનું કંઈક ચિત્ર સરીખે
પ્રાનના બે પદમાં છે

ધમ—અહિંસા—સત્ય—અસ્તેય—અધ્યયન અને અપરિમદ.

નિયમ—ગૌરવ—સતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય અને ઇશ્વરપ્રાપ્તિજા.

આસન—ભદ્રાસન—વીરાસન—પદ્માસન વિગેરે.

પ્રાણાયામ—રૈચક—પૂરક અને કુંભક.

પ્રત્યાહાર—પાંચેક દિગેને તેના વિચોથી વિમુખ કરી ચિત્તને સાંત કરી સ્વરૂપ પામવું તે.

ધારણા—એવાં ચિત્તને અમુક દેશમાં બાંધવું તે.

ધ્યાન—તેજની ધારવત્ એ ચિત્તને દેવેયમાંજ ચાલુ રાખવું તે.

સમાધિ—અન્ય સ્વરૂપથી બનિરિક્ત થઈ તેજ સ્વરૂપનું નિર્ભાસન થવું તે.

સમાધિ—સમ—આધિ—સરખું—સમાનચિત્ત અરખું મન કે સમાન ગિત ક્યારે થાય છે કે જ્યારે પાપગી મેલ ધાતાય ત્યારે પાપગી મલ માતાય ક્યારે જ્યારે કાષ્ઠકયુ પ્રકારે પરને પીડા આપવાનું બપ્ત એવું થાયે.

મમતાગી અમૃતમાં નિમગ્ન ક્યારે થાય છે કે જ્યારે સમાધિપુક્ત મન હોય, પાપ સંદિગ્ મન—પક્ષપાત સંદિગ્ મન થાય છે ત્યારે નહિને એકમાં સમ બીજામાં કેટલાક ચુમ્બદટ્ટિ છે એટલે કે પુણ્ય દીપવંદ પરજીવના પુણ્યને કેએ છે, અને પોતાની પાસે પોતે હોય જતાં પોતાના પુણ્યને કેએતાં નથી. કેટલાક વચાર્થદટ્ટિ કે સમદટ્ટિ હોય છે. જે પોતાના પાપ અને પરના પાપ જેવાં છે તેમાં કેએ છે, તેમજ પરનાં પુણ્યતેમજ પોતાના પુણ્ય પણ કેએ છે આ ચચાર્થદટ્ટિ નિષ્પક્ષપાતિ હોય છે અને તેમનેજ પગમાં અને પોતાનામાં સમદટ્ટિ કે સમતા હોય છે. તેમાંજ તે સમતાનું કે મમ્ત હોય છે.

નિરમદટ્ટિ એક પાંચમ ઉદયત્ત અગ્નિત્ત અગ્નિવારમની—શનિ સિની મદાત કરે છે. સમદટ્ટિ પ્રતિકમલમાં પાપ આવીવાનાં પ્રથમ ધ્યાન સખી પોતાના અગ્નિ પદ્મપ્ર પ્રમાણે પ્રતિકમલ કરી અને અન્યને તેના મમ્ત પ્રમાણે પ્રતિકમલ પાખનું આવીવડું થયું જેનું આનંદ માને છે. વિષમદટ્ટિ ઉદય અગ્નિત્ત અને અગ્નિ અગ્નિવારમની તકનાર કરે છે. સમદટ્ટિ એક તુલસીના પવપર રહે અગ્નિત્ત તકનાર કરી પ્રમુ જજન સર્વ સમભાવપ્ર પ્રેમમાં કે સમતામાં મદાય છે.

વિષમદટ્ટિ—શનિત્ત અને સિનારે કાષ્ઠકરે અંબારનો કમ્પ કરી થી મરે છે.

સમદષ્ટિ—સર્વના દુઃખ માથે ડેનાર કાખંડને સંભારી પરદુઃખ પોતે લેવાં પડેપડારમાં પ્રાણપશુ કરવો પડે તો કરવો એ વાત હૃદયમાં રાખી શનિચાર, ર-
નિવાસ્તી તકરાર દૂર રાખી, શનિચારે પશુ કરેલા પડેપડારને ઉત્તમ માને છે અને
ગુનિચારે પશુ પોતાના બાંધવોએ તેમ કર્યું હોય તો ઉત્તમ માને છે.

વિષમદષ્ટિ—મદિરમાં જોડા ઉતારી જતા કે પાપટી ઉતારી જવાની તક-
રાર કરે છે, સમદષ્ટિ આર્પ-પોતે જોડા ઉતારી સ્વમદિરનું માન જાગવે છે અને
પોતાના યુરોપીયન બહેનને પોતાના મદિરમાં ટોપી ઉતારતાં જોઈ સ્વમદિરનું મા-
ન જાગતાં જોઈ દર્શિત થાય છે, નેમજ સમદષ્ટિ યુરોપીયન બીજાઓને પોતાના
મદિરમાં જોડા ઉતારી જતો જોઈ દર્શિત પામે છે, ધર્મક્રિયા તરફ સન્માનરત્નિ
ને આ સમદષ્ટિ બાંધવો મુખ્ય જાણે છે અને એ સમદષ્ટિને પ્રકાશ એ ધર્મ
સન્માનનો પ્રકાશ એક માથું ઉતારું મૂકી બીજા પત્ર ઉપાડા મૂકી પશુ કરે છે
તેને બ્યાજબી જાણે છે. આવા ઉદાદબ્દો પગાજ મળે, પરંતુ તે સમદષ્ટિને મળે આ
માં મુજબ જોવાયા છે. પરંતુ દોષપદ્મ સમદષ્ટિ યથાર્થદષ્ટિ દોષાથી જોઈ શકે છે.
જેમકે—

માઈનીસ સ્ત્રી પત્રનાના કરી તેમ યુરોપીયન સ્ત્રીઓ કમર નાની કરી પો-
તાને સુંદર માને છે, વજેરે વજેરે સુંદરતાનો ભાવ એક તો દેખાડવાના સ્થાન મા-
ત્ર બિન છે.

માટે પાપમત્તને સમાધિવડે યાછ સમતા રસમાં મુજ થતાંજ જ્ઞાન દર્શન
અને ચારિત્ર પર મુદ્દ એવી પરમજ્ઞોતિ પ્રગટ થશે.

જ્ઞાનરૂપ પોતે હોવા છતાં કેમ તે કહિત રહે છે. સાધન દેદમાં રહેલો સાધ-
નને અને બીજા માનવ બાંધવ-જોડાને જોઈ એવો ધું, માટે દર્શન છે. અને તેમને
તથા તેમના ચિચાર-ઉચ્ચાર-આચારને જાણી રહ્યો છે મટે જ્ઞાન છે અને એ ઉ-
ભવમાં રમતું કરે ધુ. માટે ચારિત્ર ધુ. વળી જેમ સારું માઈ કંઈ નથી, તેમ સ્વ-
પ્રકાશક પોતે મુદ્દ આભા છે, આમ થતાંજ પરમજ્ઞોતિ પ્રગટે.

“ જ્ઞાન તો રૂપ અરૂપ તો દર્શન
ચરણ વિષે ઉલકે પલકે છે,
એમ રમતું કરતો દુઃ લાલન
સ્ત્રવથી મહી નિત્ય વમે છે. ”

સેખકને પરમજ્ઞોતિની કંઈ અંખી થતાંજે રૂપ તેનું કંઈક ચિત્ર સ્ત્રી
ધ્યાનના બે પરમાં છે

“ હેખું જુહું હું આજ અને મને કોઈ કહેતું
જગત ખોટું તો તે મેં હવે જાણ્યું ”

વળી તે ઉપરાંત આ પ્રકારે પણ બાસન થયું કે.

In me there shines
The soul of whole
Encentring and encircling all
Twixt God and men
There is no wall.
Effect and cause
In me e'er roll.

આખા વિશ્વમાં જે આત્મજ્યોતિ પ્રકાશી રહી છે તે મારામાં પ્રકાશી મ્ની છે સર્વનું મધ્યબિંદુ અને પશ્ચિ પણ તેજ છે આર્થાત્ દર્શનરૂપ છે. તેમજ તાન રૂપ પણ તેજ છે, પરમાત્મા અને અંતરાત્મામાં દરે કદ અંતરનથી કાર્યરૂપે અને કારણરૂપે ઉત્પરરૂપે મારામાં સર્વ આવડતું પ્રતિબિંબ છે.

પરમજ્યોતિના પ્રકાશથી ત્રણે જગતને વંધ કોણ થયા છે ?

તીર્થંકરા ગણધરા સ્થિસિદ્ધાશ્ર સાધવઃ ।

સંજાતાસ્ત્રિજગદવંશ્યાઃ પરજ્યોતિઃકારણઃ ॥૨૩॥

ગીતિ.

ગણધર શ્રી તીર્થંકર, લઙ્ઘિવાન જે મમરત મુનિરાજો:

પરમજ્યોતિ પ્રકાશે, જગત્વંધ જઈ પામ્યા મુખરાજ.

અનુવાદ—શ્રી તીર્થંકર પરમાત્મા, ગણધર મહારાજ, અને લઙ્ઘિ સિદ્ધ સાધુઓ પરમજ્યોતિના પ્રકાશથી ત્રણ જગતને વંધ થયા છે.

વિવરણ—જીવનમુજા અવસ્થા શરીરધારીને અનુભવવાની છે, અને પરમજ્યોતિનો પ્રકાશ જોવો છે કે તેઓ શરીરધારી હોવા છતાં ત્રણ જગતને વંધ છે, આવા મહાપુરૂષ લઙ્ઘિ પામિતા સાધુ મહારાજ કે જેમના મન, તન, દૃષ્ય પવિત્રતાએ પદોંધ્યા છે. ગણધર મહારાજ કે જેઓ પરમાત્માના મુખ્ય શિષ્ય હોઈ તેમના અમાધ વ-

પર રાગ નહિ થાય, રાત્રી પર દ્રોપ નહિ થાય, આમ થયું એટલે ઉભયપર ઉદ્દામીન-
તા રહી મન સમભાવ પામશે એટલે પરમજ્યોતિ પ્રગટી શકે.

રાત્રી અદિન યાદ કરાવી, તે ભોગવવા મંદ કરી હવે પછી અદિન મદાગ્યા
સમગત્વે છે.

મિત્ર દિત યાદ કરાવી તે ભોગવવા મંદ કરી દિન વધારવા સમગત્વે છે.

આમ એક મેલ ધુએ છે અને બીજી સુંદર વસ્ત્ર પહેંગવે છે—આમ પરમાર્થે
બન્ને હિતકારક કાલુભર સમગ્ર પોતાના કર્મના નિમિત્તજ ગણે છે—

સુચર્યુ—અને માટી સુચર્યુ પર ભાવ નહિ અને માટી પર આભાવ નહિ કાર-
ણકે બન્ને પર પુદ્ગલ છે. એજ પરમાત્મ માટીના તે કાળાંતરે સુચર્યુ, અને સુચ-
ર્યુ તે કાળાંતરે માટી. એજ વિદ્યા ખેતરમાં જઈ, ઘાસ થઈ, ગાયમાં પ્રવેશ કરી
દૂધ થાય છે; અને એજ દૂધ માણસો લે છે અને પાછી વિદ્યા બને છે. આયુર્ વિ-
દ્યામાંથી દૂધ, દૂધમાંથી વિદ્યા એમ પરપુદ્ગલના દૂધ અને વિદ્યા એ છેડા છે, માટે
સમભાવે શેઠવાળી—ને રાગ દ્રોપ ન પામતાં મન સમભાવ પામશે એટલે પરમજ્યો-
તિ પ્રગટ થશે.

પરસ્તુમાં અજ્યાગું અધારું; સારું નશારું, રાત્રિદિવસ, સુખ દુઃખ; કાળું
ધાગું, સ્વાર્ગ નર્ક. આમ ઉભયભેદ વસ્તુ દેવાથી એક પર રાગ અને બીજા પર
દ્રોપ થઈ આવે, પરંતુ જે તત્ત્વના તે જે ખંડ જણાય છે તે ખંડ પર ધ્યાન ન આ-
પી તેને તે પૌદ્ગલિક જાણી, તેની ઉપર રાગ દ્રોપ કરવો નિર્થક છે એમ જણાતાં
એકાંત પ્રકાશ સૂર્યમાં છે તેમ થશે—એટલે એકાંત આનંદ—એકાંત વીર્ય—એ-
કાંત જ્ઞાનજ એમ જણાશે. કારણકે તે પરમજ્યોતિ તેજોમય છે, અને એમાં તેજ
સિવાય બીજું કંઈ નથી. એથી આ ઉભયભેદ વસ્તુ સુખ દુઃખ સ્વગ્ન નિર્ભગ,
પાપ માત્ર તે જ્યોતિના અખંડ તેજવડેજ આપણે જગતમાં જોઈ—જાણી
શકીએ છીએ.

યશ અને વિજય આપનારી શોભા કેને મળે છે ?

વિજ્ઞાય પરમજ્યોતિર્માહાત્મ્યમિદ્મુત્તમં ।

યઃસ્પર્શ્ય યાતિ લજ્જતે સ યશોવિજયશ્રિયં ॥

ગીતિ.

પરમજ્યોતિને જાણી, ઉત્તમ શુભ યુક્ત સમસ્ત જગમાંહિ;

તે યશ વિજયને પામે, સહાર્થર્થ થઈ રમે સ્વશુભમાંહિ.

૧ યશોવિજયજ એ આ ગ્રંથકારણ પશુ નામ પ્રયોગે શ્લોકગ્નમાં
આવી જાય છે.

અનુવાદ—પરમજ્યોતિના આવા ઉત્તમ માહાત્મ્યને વિશેષ જાણીને જે રથેયને પ્રાપ્ત કરે છે તે યશ અને વિજય કરનારી સોના પામે છે.

વિવર્ણાર્થ—આગળ વર્ણવી એવી પરમજ્યોતિની મહત્તા સારી રીતે જાણીને જે શાંતિ પ્રાપ્ત કરે, તેને ત્રણ જગતની વિજય મી પ્રાપ્ત થાય એટલું જ નહિ પરંતુ તેથી ત્રણ જગતમાં ઉત્તમ યશ પણ પ્રાપ્ત થાય. આ પ્રમાણે આ પરમજ્યોતિનું સ્વરૂપ છે. માટે તેને પ્રાપ્ત કરવા અધિકાર પ્રાપ્ત કરી પરવસ્તુમાં યુગા, બહેરા, આંધળા થઈ તે પરમજ્યોતિને પામી જગતને ઉદારીપણે વ્યવહાર કરતાં મન શાંતિમાં આવશે એટલે જ્ઞાનાદિ શાંતિના અનંત ગુણોને આલિંગન કરી શુદ્ધિપાશેજ.

इति.

॥ प्रथमा परमज्योतिःपंचविंशतिः ॥

શત ગ્રંથોના કર્તા, ન્યાય વિશારદ ળપાધ્યાયર્જી કયા;
આશય ગ્રહણે મુજ મતિ, સપુતર તદપિ જક્તિયકી
વણુ હું હયાં.

સંવત 'સોક 'રિપુ 'મુત, 'શશીનો પ્રથમ માસની
ગુદ પંચમીયે;

પથ અનુવાદ સમાપ્તિ, કરી માણેકે મોહમયી રહીને.
હંસા ધંચુવન ગુણિજન, ગ્રહીને તન્વો કૃતાર્પતા પામો;
ઘિછાન્વેષી જનોપણ, દે કરી ત્યાં સુલ શાંતિ પામો.

ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः

मथमा

परमज्योतिःपंचविंशतिः

॥ समाप्ता ॥

દ્વિતીયા.

પરમજ્યોતિઃ પંચવિંશતિઃ

મંગલ.

પરમાત્મા પરંયોતિઃ પરમેષ્ટી નિરંજનઃ ।

અજઃસનાતનઃ શંત્રુઃ સ્વયંનૂર્જયતાજ્ઞિનઃ ॥

અનુવાદ—જે પરમાત્મા, પરમજ્યોતિ પરમેષ્ટી, નિરંજન, અજ, સનાતન, શંત્રુ, સ્વયંભૂ સ્વરૂપ છે, તે જિન (ભગવાન) જય પામે.

વિવર્ણાર્થ—પરમાત્મા એકજ આત્મા ત્રણ પ્રકારે છે. જ્યારે ઇન્દ્રિય ગોચર વસ્તુમાં (વિષયોમાં) હું અને મારાપણું માને છે ત્યારે (બહિરાત્મા) છે. જ્યારે દશ્યવસ્તુમાં (વિષયોમાં) હું અને મહાશયોની જાણિ ઉડી જાય છે, ૧ અને આંતર દષ્ટિ વડે આંતર તત્ત્વનું સોધન થવા માટે છે, ત્યારે તે આંતરાત્મા છે. પૂર્ણ આત્મતત્ત્વ મંગતાં જ્યારે અખંડ ભાવે તેની સાધજ એકતાનતા થાય છે ત્યારે તે પરમાત્મા છે. આવા પરમાત્મા તે જિનેશ્વર છે અને તે જિનેશ્વર ભગવાન ત્રણ સોડમાં જય પામે.

પરંજ્યોતિ—અદિગમાનું તેજ ગંદ જેવું, ૨ અંતરામાનું સૂર્ય જેવું અને પરમાત્માનું સૂર્યના ત્રણ સૂર્ય જેવું ચિદ્રય ૩ જે નિર્મલ અને રાત્રે સ્વ સર્વદા ઉદયમાનજ દોષ ક્ષિપ્તું આત્મા માટેજ પરમાત્મા વિશિષ્ટ આપ્ત પદ્મી તરતજ પરંજ્યોતિ ક્ષિપ્તું વિશિષ્ટ આવે છે તે સ્વાર્થ અનુભવ છે.

૧ જાણિ ક્ષેત્રસા માટે ૩ દશ્ય વસ્તુ છે, પ્રકૃતવસ્તુ ૩ જડતત્ત્વની અને જૂવડી ચેતન માને છે આરી.

૨ જડ પદાર્થ જે બદિર ૩ બાદર છે તે બાદર જડ દ્રવ્ય બદિરા મા ક્ષે સારો છે, કાચજે બદિર—જડ નિરતેજ છે, બદિરાત્મા કનેજ છે.

આથી પરલોકોત્તરિભવ શ્રી જિનેશ્વર ભગવાન છે અને તે જિનેશ્વર ભગવાનજ
ત્રણે લોકમાં જન્મ પામે.

પરમેશ્વી—અકર્તૃતિ રાજ આ લોકની રાજાધીપર બેસે છે. દંદમદારાજ
સ્વર્ગલોકની પદવીપર શોભી રહે છે, પરંતુ જે ત્રણે લોકની ઐત્તર્ય પાતાળલોક,
મનુષ્યલોક અને સ્વર્ગલોકની મદાન પદવીપર વિરાજી રહ્યા છે તેને પરમેશ્વી ક-
હેવામાં આવે છે એવા પરમેશ્વી તે જિનભગવાન છે. તે શ્રી જિનભગવાન જન્મ
પામે. આ પરમેશ્વી ઐત્તર્ય પરમ-ઉત્કૃષ્ટ-એષ્ટ પદ પર વિરાજનાર મદાન પ્ર-
તાપવાન હોય તેજ હોય માટે પરમત્યોત્તિ પછી તરતજ પરમેશ્વી એવું નિ-
શેયણ આપવામાં આવ્યું છે તે પણ યથાર્થજ લાગે છે.

નિરંજન—અકર્તૃતિ રાજ આ જગત્તો-લોકનો ધણી છે પરંતુ તે તેમાં
મમત્વભાવને લીધે લેપાયેલા રહે છે, દંદ મદારાજ પણ સ્વર્ગના મદારાજ્યમાં
અહં-મમત્વભાવથી ઘેરાયેલા રહે છે, પરંતુ આ પરમેશ્વી ત્રણે જગત્તા-ત્રણે
લોકના રાજધિરાજ-દેવાધિ દેવ હોવા છતાં પૂર્ણ નિર્વેપ રહે છે માટેજ તેને
નિરંજન—કહેવામાં આવ્યા છે; અને એ ત્રણે જગત્તા-ત્રણે લોકનું
જે પરમપદ-કે મદા-મદારાજ્ય પદ તે મોક્ષપદ છે તે ઉપર તે પૂર્ણ નિર્વેપ
પણે વિરાજે છે, એવા નિરંજન શ્રી જિન ભગવાન છે, તે શ્રી જિન ભગ-
વાન જન્મ પામે.

૧ નિરંજન રાજપર કષ્ટક ગદ્યિક મવ સદય સરોવરમાં લદરી આવી
હોય એવું સ્ફુરણ થઈ આવે છે, અને એ સદય લદરીજ લાડનને અડી કં-
ઈક લખવાને પ્રેરે છે. જેમ પરમાત્મા નિરંજન છે તેમ પરમાત્માના
મિત્ર-પુત્રરૂપ અંતરાત્મા પણ પરમાત્મા સાથે મૈત્રી સંબંધ હોવાથી ઘણુંક
અંશે નિર્વેપ કે નિરંજન સ્વી રાકે છે. આમ છતાં જગત્તુ જગદારમાં—
લોક જગદારમાં અકુરાજ નથી રહેવાનું. પરંતુ મદાકુરાજનાથી જગદારે—
શુભ જગદારે વર્તતા જણાય છે. જેમ કમળ જગદારમાં (સરોવરમાં)
ફુલેલું હોવા છતાં-મમ હોવા છતાં પોતાને અને પોતાના પાત્રોને નિર્વેપ
રાખી રાકે છે. તેમ પરમાત્માના મિત્ર આ માણસ સંસારરૂપી મદાસરોવરમાં
પોતાને અને પોતાના મન-દંદિયોને નિર્વેપ રાખી રાકે છે. કારણ કે કમળ
જગમાં ફુલેલું હોવા છતાં પણ અર્પત દંડ મૈત્રીના સંબંધ સંપૂર્ણ દંદિ
ચંદ્રપરજ રાખે છે, તેમ અંતરાત્મા સંસાર સરોવરમાં મમ હોવા છતાં પર-
માત્માગ મદાન ચંદ્રની સાથે દંડ મૈત્રી હોવાથી, તેની દંદિ નિરંતર પરમાત્મા
તરફ જ દોષ છે. જેમ કમળને દંડ જગમાં ફુલેલા દોષ છે, તેમ અંતરાત્માનું

મગ્ન:—જે નિર્લેપ કે નિરંજન હોય છે, તેના શુભ અને અશુભ બંને બો-
ગચાનાકર્મ વગર લેપાદિ બોગવાઈ જાય છે. અને કર્મ બધા બોગવાઈ ખણસ
થવાથી પોતે અજ્ઞ ઈટલે જન્મરહિત રહે છે. કારણ કે જન્મ શુભ કે અશુભ
કર્મવડે થાય છે. પરંતુ કર્મજ દાય થઈ ગયા તો પછી જન્મ કયાંથી હોય ? માટે
અજ્ઞ ઈટલે જન્મરહિત કહેવામાં આવ્યા છે અને જ્ઞિય અજ્ઞ ઈટલે જન્મર-
હિત જે નિરંજન હોય તેજ યાદી માટે નિરંજન એવા રિશેજી પછી તુરતજ
અજ્ઞ એવું રિશેજી મુક્યું છે. તે સ્વાર્થ છે. જ્ઞિય અજ્ઞ કોણ છે ? શ્રી જિનેશ્વર
ભગવાન, તે જય પામે.

સનાતન:—દેવે અજ્ઞ અજ્ઞ ઈટલે જન્મ રહિત જ્ઞિય રિયતિ તે કયાં
સુખી હોય; તે વાત રિખવે—સાધનને સમજાવવાને માટેજ જાણે અજ્ઞ શાન્દની
પામે તુરતજ સનાતન શાન્દ મુકવાની ખુબી મળી હોય એમ જણાય છે. કારણકે
સનાતન ઈટલે સદા સર્વદા સાશ્વત સાશ્વત કોણ હોય; જે અજ્ઞ હોય તેજ
અમર હોય અર્થાત્ સનાતન: હોય છે. જ્ઞિય સનાતન કોણ હોય છે ? શ્રી
જિનેશ્વર ભગવાન તે જણે લોકમાં જય પામે.

શરીર અંધાર સરોવરમાં ફોગેલ જણાય છે. પરંતુ કમળનો પુષ્પ લાગે જેમ જળ-
માં નિર્લેપ રહે છે, તેમ અંતરાત્માનું મન નિર્લેપ રહે છે, વળી જેમ કમળની
પાંખડીઓ જળમાં હોવા છતાં નિર્લેપ રહે છે, તેમ અંતરાત્માની દ્રવિયો પણ સં-
સાર જળમાં હોવા છતાં નિર્લેપ રહે છે.

હા. પરંતુ પતન આવવાથી કમળ જેમ જળમાં દાણક ડોણક થાય છે—
ત્રિયે આત્મનું જંતુ જણાય છે, પણ જળનો લેપ થવા દેતું નથી. તેમ સંસારની
આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિના પવનોના ઝપાટા આવવાથી અંતરાત્મા—મદ્દાત્મા
દાણક ડોણક થતાં દેખાય છે, છતાં તેનું મન મિત્ર નિર્લેપ હોવાથી ઉચેજ રહે છે.
આજ પ્રમાણે પરમાત્મા તરફ દષ્ટિવાળો અંતરાત્મા નિર્લેપ હોવાથી પોતાને શુભ
આવતાં તે પોતે સમપરિણમિ-અન્યાયકપણે-નિર્લેપ સ્ત્રી બોલતી યે છે ઈટલે
તેથી તેના શુભ કર્મ દાય થઈ જાય છે. અને નવીન શુભની હઝા ન હોવાથી
શુભ કર્મ બધે પણ નથી થતો. તેમજ જન્મ આવતાં તે પણ નિર્લેપ સ્ત્રી બોલતી
લે છે, અને નવીન અશુભ પણ મુકા થઈ જાય છે. આમ થાય છે. પરંતુ કર્મજ
દાય થઈ ગયાંતો પછી જન્મ કયાંથી હોય ? માટે અજ્ઞ=જન્મરહિત કહેવામાં આ-
વ્યો છે. અને શુભ અશુભ બંનેમાં નિર્લેપ સ્ત્રી બોલતી મુક્ત થવા મોક્ષપદ પા-
મે છે. પરંતુ આમ થવાનું કારણ એ અંતરાત્માની પરમાત્મા તરફ પૂર્ણ દષ્ટિ
હોવી એજ છે. જેમ કમળ જળમાં મગ્ન હોવા છતાં તેની ચંદ્રમાં તેમ તેની સં-
સારમાં મગ્ન હોવા છતાં પરમાત્મામાંજ દષ્ટિ હોવાનું આ અનુપમ દગ થાય છે.

શંભુ—તપી જન્મ એજ મદા દુઃખ છે, જન્મને લીધેજ આધિ એટલે મનની પીડા, વ્યાધિ એટલે શરીરની પીડા અને ઉપાધિ એટલે સાંસારિક પીડા ઊદભવે છે માટે જન્મ ગયો તેની સાથેજ સનાતન કાળ સુધી—સદા કાળસુધી દુઃખમાત્રનો નાશ થયો, સમજાયો. હવે જ્યારે દુઃખ સદા કાળને માટે ગયાં તો પછી જે સનાતન કાળ સુધી યિચિત રહી તે સુખનીજ રહી.

એનામાંથી મારી ગયા પછી જેમ સુર્ય આપણું કુંદન જેવું રહે છે, કાંટા નીકળી ગયા પછી જેમ ગુલાબનું ટુલજ માત્ર રહે છે, જેમ રાત્રિનું અંધારું ગયા પછી અજગણું સદા રહે છે, જેમ સૂર્યને ચારતે અંધારું અને ઉદયે અજગણું હોય છે એમ નહિ પણ સૂર્ય પોતામાં જેમ સદા સર્વદા અજગણું હોય છે તેમ દુઃખરૂપ મારી, કાંટા, અંધારું ગયું કે સર્વિ અનંત અને સનાતન કાળ સુધી સુવર્ણ જેવું, ગુલાબના ટુલ જેવું, સાશ્વત સૂર્યમાં પ્રકાશ જેવું સુખજ—આનંદજ હોય છે. આ યિચિતને શાસ્ત્રમાં અવ્યાપાધ સુખ કહે છે એટલે કે એ સુખમાં કોઇ કાળે, કોઇ પ્રકારે દુઃખનો છાટો પડ્યો નથી કેવળ, અનંત સુખ કે આનંદ છે. આવી આવી યિચિત જેવી હોય તેજ શંભુ કહેવાય. અર્થાત્ સુખમાંજ વસનાર કહેવાય. માટે સનાતન વિરોધી આ'વા પછી તરતજ કેવળ સુખજ—કે કેવળ આનંદજ જેમાં છે એવા શંભુ. વિરોધી આ'યું તે વધાર્યું છે. એવા શંભુ એટલે સાશ્વત સુખતાળા કોણ છે ? શ્રી જિનેશ્વર ભગવાન તે ત્રણ લોકમાં જય પામે.

સ્વયંભુ—હવે એવું સાશ્વત આનંદ—સુખ કે શંભુપણું સાધી પ્રાપ્ત થાય છે; તેના નિચાર કરીએ તો તેજ ચેજા માવૂમ પડશે કે પોતાના પ્રવર્તન થીજ—સાશ્વતથીજ—(Self-refined) સેલ્ફ રીફાઇન્ડ-સથીજ. એટલા માટે જે પોતાના બેપરજ—આત્મબળ બેપરજ—આધાર રાખનારા હોય છે. તેજ સ્વયંભુ ગણાય છે. જે સાશ્વત સુખ છે તે સપ્રવર્તનથીજ મળે છે. માટેજ શંભુ શબ્દની નીકટમાંજ સ્વયંભુ વિરોધી લખ્યું છે, તે વધાર્યું છે, એવા સ્વયંભુ કોણ છે ! શ્રી જિનેશ્વર ભગવાન, તે ત્રણ લોકમાં જય પામે.^૧

૧ નિકટ એટલે નિરંતર—અંતર રહિત—વચ્ચમાં બીજી એક શબ્દ નહિ તે પામે. ૨ આ એકલના પહેલી રચના એવી તો કોઇ શુભવાચક છે કે, કયા ગુણ પછી કયો ગુણ આત્મામાં પ્રભવે તે સદૃશ સૂચી આવે છે, જાણે એક ગુણ પ્રાપ્ત થતાં હવે પછી કયો ગુણ આવશે, તે જાણે તેની મેળેજ આત્મા ઉમેરો હોય તેમ રચનાર શ્રી આચાર્ય મહારાજે મદા ભુક્તિ પૂર્વક-અનુભવનુસારે રચના કરી હોય એમ સ્પષ્ટ જણાય છે અને તેથી લાલન જેવાને તો અમર જુમાં રાખવાને Association of Ideas એટલે નાના પ્રમાણી ભાવના શુભવાચક સંબંધ દોવાથી મદા મદદ થઇ પડી હોય એમ જણી શકાય છે.

જિન—સકલ કર્મના છત્રનાગ તે જિન હતુણે તે જિન ભવવાન જગ
પામે. એટલે કે દેશવિદેવ તરીકે મનાયો.

જેનું સમરણ—નમન—પાન—મુમુક્ષુ—જિજ્ઞાસુ કે તેજુજ પાને પાને
પાતાના ભરખા બતાવે. આ પ્રમાણે શ્રી ગણેશાયણ મહાગણ શ્રી શક્તિ
વિજયજી દિલીઆ પરમખેલના પ્રાર્થનામાં મંજુભાગ્ય કરી [સા
viation] બિનિકરણ કરી જમનને પરમાત્મા જેના થવાને આગિરિયન બ
પતા હોય એમ જણાય છે.

આમ મંજુભાગ્ય કરી પડી નમન કર્યું જેનાં મંજુભાગ્ય મંજુ મ
જાગ્ય કર્યું તેના મુમુક્ષુ નમનું જેનાં મંજુભાગ્ય મંજુ મંજુ પાતા આ
કર્મો ગણ વર્ણના મંજુ મંજુભાગ્ય ભવવાને નમન કરી છે તે અદ્ય ક
મંજુભાગ્ય ભવવાને મંજુભાગ્ય.

નમન.

નિત્ય વિજ્ઞાનમાર્ગદે દાદા વચ મતિહિતે

શુદ્ધશુદ્ધજાણ નમનર્થે વચમાને ॥ ૭ ॥

અનુવાદ—જે શાસ્ત્ર છે, વિજ્ઞાનમય છે, આનંદસ્વરૂપ છે,
જ્યાં પ્રકાર સ્વરૂપ વ્યાપી રહ્યું છે, તે શુદ્ધ અને શુદ્ધ સ્વભાવવાળા
પરમાત્માને (અમારો) નમસ્કાર હો.

વિચાર્યાર્થ—નમસ્કાર તેવાને ધ્યાન કે જે પાતાથી મળા હોય -
મિત્ર હોય-પરંતુ સાક્ષીન વિચાર કરે છે કે આરાધીતરૂપે વિશેષ શ્રીરચા
દશા, અધિકારે વિશેષ ગાયકજાટ, વિધાર્યે વિશેષ અનુભવ
મં કીરનચંદ, કળાએ વિશેષ નીતા મા રેખાશીલ, કલે વિશેષ
નેહીચંદલા, જ્ઞાને વિશેષ અનુભવચંદલા, ચેવારે વિશેષ આરુ
કલાજી બાદ છે અને અમારે વિશેષ મહાર જમો અભિષેકિય
જેવા સાક મહારાજ છે. આમ આરાધીતે મહાર મળા છે તેને નમન
કર્યું તેવી છે, પરંતુ એ જુ તેને નમન કરી તેવા શ્રી, અને તેવ
આરુનો પ તેવી વિશેષ જવાને અસને પ કાયક વડે એને નમન

કરડું તેા પૂર્ણ દ્રવ્ય ભાવે એવાને કરડું કે જેને આ બધા મોટા લોકો પણ નમન કરતા હોય એટલુંજ નહિ પરંતુ જેનાથી આ ત્રણે લોકમાં કોઈ મોટુંજ ન હોય તેવા મોટા તેા શ્રી તીર્થંકર મહારાજ છે, શ્રી પરમાત્મા છે. હવે પરમાત્માને નમરકારનો ઉપર કહ્યો તેમ હેતુ એજ કે તેના જેવું થવું. કોઈ કહ્યે કે પરમાત્મા જેવા કે શ્રી તીર્થંકર મહારાજ જેવા થવું અશક્ય છે. આપણ મુનુષ્યથી એમના જેવા થવાયજ નહિ-કોઈ કહ્યે કે એ પરમાત્માને નમન કરતાં એના જેવું થવું એ દુઃશક્ય છે, અર્થાત્ દુષ્ટે કરીને શક્ય થાય એવું છે, એટલે વિકટ^૧ છે. વળી કોઈ એમ પણ કહે છે, શક્ય છે. એટલે કે આપણે પરમાત્માને દ્રવ્ય ભાવે નમન કરતા પરમાત્મા થઈ શકીએ. કારણકે, પરમાત્મા પણ કોઈ વખતે આપણા જેવા હતા,^૨ અને તે જેમ પરમાત્મા થયા, તેમ આપણે પણ પૂર્ણ દ્રવ્યભાવે તેમને નમન કરતા તેના જેવાજ થઈ શકીએ, કારણકે, આપણે વાંચ્યું છે કે શ્રી જિનેશ્વરની પૂજા કરતાં પોતે જિનેશ્વર થાય^૩ “ પૂજા કરતાં બ્રાહ્મીઆ પોતે પુજનીક થાય ” આતો કીક પણ કોઈ વળી એમ પણ કહી શકે છે કે, પરમાત્મા થવુંજ મનુષ્યને સુશક્ય છે, એટલેકે, સેહસામાં સહેલું છે. બાકી બધું અધરું કે, કઠિણ છે, કારણકે, પરમાત્મા થવામાં વિસાયત, અમેરિકા કે જર્મન કે, જાપાન જેટલે દૂર જવું પડતું નથી. પોતાજ જેટલું નીચ ઉતરવું કે, સ્વર્ગ જેટલું ઉંચે ચડવું પડતું નથી. રાજા, રાણા, રાહુકારની ઓળખાણ—કે સહામણ પવની જરૂર નથી. પોતાથી બીજા કોઈને જાણવાની કે જાણવાની જરૂર નથી. માત્ર પોતાને પોતાના આત્માને જાણવો તે પરમાત્માને જાણ્યો. અને પરમાત્માને યથાર્થ જાણ્યો અને આત્મજ્ઞાન પૂર્વક પરમાત્મામાંજ નમન કર્યું અર્થાત્ દૂપણો જઈ તેના ગુણ સાથેજ એકીભાવ થયો કે પરમાત્મા થવાયુ સમજવું.

૧ શ્રી નેત્રીશ્વર ભગવાને નમન કરતા મૂંચુ મહારાજ સાતમી નારડીના કર્મ ખપાવી, ત્રીજી નારડી સુધી ચડી આવ્યા, અને હવે આગલી ચોતીસીમાં અગ્યારમાં શ્રો અમમનાથ નામે તીર્થંકર થશે.

૨ “ બાળપણે આપણ રનેડી, રમતાંતા સંપ સાથે.

૩ રાજા શ્રી તીર્થંકરની ભક્તિ કરવાથી શ્રી તીર્થંકર મોત પામ્યું.

વ્યાપક પણ જણાય છે.

પરમાત્માનું સ્વરૂપ કેવું છે?

યતો વાગ્યો નિવર્તન્તે ન યત્ર મનસા ગતિઃ

શુદ્ધાનુજવર્મવેશં તદ્વૃષં પરમાત્મનઃ ॥ ૪ ॥

અનુવાદ—જ્યાંથી વાણી પાછી વળેછે, જ્યાં મન ગતિ કરી શકતું નથી. પરંતુ જે શુદ્ધ અનુભવયોગ જાણી શકાય છે, તે પરમાત્માનું સ્વરૂપ છે. ॥ ૪ ॥

વિચાર્ણાર્થ—વાણી જ્યાં પહોંચી નહિ, અર્થાત્ વાણી પરમાત્માનું સ્વરૂપ વર્ણવી શકતી નથી, ગમે તેવો ક્ષિપ્રાનાની કલ્પનાના રીતિ-આમાં આ વસ્તુ રજાની શકતો નથી, તેમજ ગમે તેવો નાવવેળા પણ—દ્વિતીય પણ—વિચારી શકતો નથી, કારણ કે મનની પણ ત્યાં ગતિ નથી અર્થાત્ કેવું વિચાર પણ ત્યાં પહોંચી શકતો નથી. વિચાર સુક્રમમાં સુક્રમરૂપે તો પણ પરમાત્મતત્ત્વને તે સ્પર્શી શકતો નથી, પરંતુ વાણી અને મન એ ઉભયને સંપૂર્ણ માંત્ર સ્પર્શી જે શુદ્ધ અનુભવ થાય છે, તેજ પરમાત્માનું સ્વરૂપ છે. જ્યારે કાપાનો કે કંદિયોના વ્યાપાર બંધ કરવામાં આવે છે, ત્યારે પણ મનોવ્યાપાર બંધ કરવામાં આવે છે, પરંતુ મનમાંથી પણ કંદિયોનોથર વિચારોને દૂર કરવાથી મન માંત્ર સંકેતર જેવું ધર્મ રહે છે. આ વેળાએ જે સાંત્રમનઃ સરમાં જે પ્રતિબિંબ પડે છે તે પરમાત્મનું તત્ત્વ છે, એ સ્વરૂપ જ પાને છે એમ સ્પષ્ટ સમજાઈ જાય છે, અને મન જેનો વિચાર કરતું હતું અને વાણી જેનો વિચાર કરતું હતું તે એ તત્ત્વ નથી. એ તત્ત્વને સ્વસ્તવેષ એટલે પાનાયોગ અનુભવાય છે. અને એ અનુભવ તેજ આ વાણી છે, આ મન છે, વનરે પાનાથી બિન્ન જન્યાર્થ આવે છે, એટલુંજ નહિ પણ વાણી અને વિચારનો કલ્પના કે કલ્પના સ્વરૂપ છે તે પણ પાને જાય છે—શુદ્ધ છે.

આમ અનુભવ કરાવું કારણ કેવળ કે અંતરાત્મક છે અંતર અનુભવ કે પરમાત્મનું એ કોઈ જગત્ત્વ નથી સ્વરૂપ જાય છે એમ આ વાણી માં વાણી અને વાણી કેવળ જાય નથી, તત્ત્વે તેમ કો અંતર કે અંતર કો કેવળ વાણી જે કો તેમ આમ મના પદ અનુભવ-પાને

પુદ્ગલો ગયા—અને પુનઃપ્રાપ્તિ—અમ મીઠાં કર્મ પુદ્ગલ નીકળી ગયા કે સ્વપ્ન
એકજ આત્માના નિર્મળ સ્વરૂપ જગત્, એકજ તત્ત્વ રૂપ તેજ પરમા-
ત્મ તત્ત્વ છે.

વાસ્તવિકી આપણે કહીએ કે આ પરમાત્મતત્ત્વ છે. પણ એ પરમાત્મતત્ત્વ
કહી શકાયું નથી. કારણ આ બદિગત્મા, આ અંતગત્મા, અને આ પરમાત્મતત્ત્વ
એ ત્રણે સાપેક્ષ છે એક ખીજની અપેક્ષાએ બિન્ન બિન્ન સ્વરૂપ કહેવાય છે.
જેઓ બદિગત્માની અપેક્ષાએ આ પરમાત્મા છે, એમ કહેવાય છે, પરંતુ જે
નાના મોટા, જે અંદર બહાર થતો હોય, તે બદિગત્મા, અંતગત્મા એમ કહેવાય
પરંતુ જે નાની સર્વજ્ઞ, જ્ઞાન રૂપ છે, તેને અંદર બહાર શું? આ નંબર
૧૪૨ ગુણામવાદીમાં લાજન સમજાવ સન્નમાં જોડો લખે છે, આ રૂપમાં એવું
શરીર છે, હવે આ બિન્ન જે કહે છે તે દૂર કોનો અંદર બહાર શું? તેમજ આ
ધરમાં એમ જે દેહબાહરી (બહારથી) કહેવાય છે કે દુઃખમાં છે, પણ ધર-
માં તો શરીર છે, પણ જરા સિધર શ્વ જોતાં ધર પોતાના મનમાં પાસણની માફક
જૂથવું દેખાશે, અને એ પણ પોતાના સમગ્ર જગતને કંઈને આત્મામાં રમવું
જણાશે, એમ આત્મા પોતે હોવાથી પોતામાં સર્વ સમજાવે. હવે એ પ્રશ્ન
અંતર-બહિર. એ કર્મ હોય સાંતુથી કહેવાય. નાનું મોટું જે પુદ્ગલ હોય ત્યાં
સુધી કહેવાય. નાનું મોટું જે પુદ્ગલ હોય ત્યાંસુધી છે. પરંતુ આત્માને સરખા-
વવાને બીજો કોઈ પણ પદાર્થ ન હોવાથી તે પરમ અંતર બહિર ન કહેવાય. તે
નાના-મોટા ન કહેવાય કારણ કે તે અચૂક એટલે મોટો નથી, અને આ જુ
એટલે નાનો નથી, જે નાનું મોટું સમજાય છે તે પુદ્ગલ છે. તેમજ આ પરમ-
તત્ત્વ છે, એવું મન કહે છે, આત્માને નાનામાં નાનો અને મોટામાં મોટો
બનાવે છે, પરંતુ તે તેવો નથી, કારણકે નાના મોટાં એ તો પુદ્ગલો હોય જેમ
એક વીડી નાની અને બીજી મોટી. પરંતુ આત્મામાં એમ નથી કે એક આત્મા
નાનો અને બીજો મોટો, મોટો નાના મોટાની પણ મનજ કલ્પના કરે છે,

અણોરણીયાન્ મહતાં પ્રહીયાન્ એ આત્મા પણ નાનો અને મોટાથી પ-
ણ મોટો એ પણ અનુભવ ગમ્ય રૂપ નથી. કારણકે પોતે તો નાના મોટાને જાણ-
નાર છે, પોતે નાનો મોટો નથીજ પરંતુ અનુભવગમ્યરૂપ કે સ્વસંવેદ છે. શ-
બ્દમાં, વિચારમાં સૂક્ષ્મી પ્રમાણે પ્રવૃત્ત કરતા તમજ અનુભવાય છે. જેમકે જળી
એ લક્ષ્મીચિહ્ન નથી પણ જળ છે, સારી ગરમી નથી પણ દવા છે, અગ્નિવાળું
અગ્નિ નથી પણ પ્રકાશ છે, તેમ બહિરનથી. પણ આત્મા છે. સ્વસંવેદ તેજ
પરમાત્મ તત્ત્વ સ્વરૂપ.

વળી એક કાચના પોકળ રથ ભમાં નિર્મળ જળ ભરેલું હોય, અને બકિ-
રથી તે કાચ રથે બને કાજો, ધાજો, અને પાંજો રંગ સગાડયો હોય ને તે બાજી-
રંગની ઉપાધિવડે, કાળું પાણી, ધોળું પાણી, અને પીઠું પાણી કહેવાય. પરંતુ
જનુ પાણીને રંગ નથી, કાચને બાજી ઉપાધિ છે, તેમ આત્મારૂપ જગને, બાજકિ-
પાધિને લીધે બાહ્ય, અંતર, અને પરમ આત્મા એમ કહેવાય છે પરંતુ સિદ્ધ
સ્વરૂપ—અકર્મ ઉપાધિ મંદિત તો નિર્મળ જળ જેવું એજ અત્માત્મ છે વા-
બીઆ—લાઘવ નથી પણ આત્મા છે. ગંધ નીચ નથી પણ આત્મા છે. વા-
બીઆ—આકાશ એ શરીરના નામ કંઈ નીચ પણ શરીરના નામ છે. આત્મા નિ-
મયનયથી પરમાત્મ સ્વરૂપ અનુભવાય છે, એ પાને પણ ખરેખર તો તેવોજ છે.
દાવ પણ નિમયે તેવો છે, અને વ્યવહારે આત્મા પ્રદેમે તેવોજ છે દવે આપણે વ્ય-
વહારે પણ સ્વરૂપ પ્રદેમે તેવો કરવાને પ્રથમ પાત્રી કર્મ દૂર કરવા જોઈએ. અને
તે જેમ જેમ નિમય સ્વરૂપને અનુભવી તેમની સાથે ચિંતાનતા કરતા જઈએ,
તેમ તેમ તે સ્વરૂપ ગુપ્ત છે, તે પ્રવટ થયે માટે પેલાન કરવું તો તેજ સ્વરૂપનું.

દાસ પણ જ્ઞાન વિના પેલાન ન થાય જે સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવું હોય તેનું પ્રથમ
તો જ્ઞાન થવું જોઈએ. 'જ્ઞાન નાદિ સ્વરૂપ મ જ્ઞકે પેલાન લગાના કયા મનમય.'
જેના મુદ્ધમા જ્ઞાન નથી, તો પાત્રી પેલાન તે કેમ થઈ શકે 'નય મય શકે, માટે
જ્ઞાન પ્રથમ કરવું, તો મન ત્યા રહે. અને મન પુરે અનુભવી ગાંધી પ્રથમ
થવા લાગે, અને પાત્રી પૂર્ણ અનુભવ પણ થયે, તો પાત્રી 'જિજ્ઞે આત્મા જ્ઞા-
નો તેજે સર્વ જ્ઞાત્યુ' એ પણ થઈ ગયે.

આકાશમા પૂર્ણ ચક્ર પ્રકાશનો હોય, અને નીચે એક મોંઘર છે, જેના પા-
ણીમા લદરીઆ—તરંગો—મોંઘરો આકાશ અને Balow થવા ક-
રતા હોય તો—તે પૂર્ણ ચક્ર હોવા છતાં જિજ્ઞાસિત કરતા કરતા દેખાશે, તેમજ
ત્યાંમુથી મનોજગ—ચિત મોંઘરમા વિચારોના આદેવનો લદરીઆ—મોંઘર-
આ વગેરે થવા કહે છે, ત્યાં મુથી શુદ્ધ ચિત—અખલ ચિત—વર્ણચિત પ્ર-
નિર્જિમ તેમાં પડતું નથી અને તેથી આપણને આત્માનુભવ—પરમાત્માનુભવ—
અનુભવ થતો નથી જુઓ આપણે છીએ મન સ્વભાવ સિદ્ધ કરવા—અને જાણ-
છીએ છીએ. માણસ—શાક—ઝાઝન—માનસ—મુનગી—પરિન—મખે વગેરે તે તે
શાથી તેવા તેવા વિચારોનું ચિત સ્વરૂપમા આદેવનો થવાથી—મોંઘર ઉદાસી-
આતિથી આમ શાથી થયું. 'દુ' દેદ છુ 'દુ' દેદ છુ, એટલું જાણીથી મનાયું કે-
પાત્રી મને જન્મ છે, મજા છે 'દુ' સાવન છું, 'દુ' વેન્ય છું. વગેરે જુવની પરંપરા
આયે. પાંતુ દેદઆવનો અનાદિ શાથી ચિતમગ ઉપર પડી ગયેલા પરમ અતર-

આમમાવ કરનાં નીકળે, કે ચિત્તસગમાં ઉપર કરેલા લાવનાદિ મોત્ત જાય થશે, અને એ જામ થયાં કે નિર્મળ, ચિત્ત ચિત્તસગના મનોજગમાં પૂર્ણ-અર્થ-અ-જર-અમર-અજ-મ-શાંત-જાનરૂપ એવા પરમાત્માની પ્રથમ જાંમી. ત્યાગપદી ચિત્તારિથિ થતાં દર્શન થશે, એવાં અમેઃ ભાવે તે પરમાત્મા તેજ દર્શ.

સઃ પુવ અહં=સોહંરૂપ જાગ્યાગે એરે. પિતૃઆ આનંદાન કરે છે કે જે સોહં અનુભવી સોહંરૂપી જાગ્યાગે તે અમર મશે.

આનંદગ્ન નિપટ નિકટ અક્ષમ્દો;

નહિ સમરે સોહિ મંગે, અવહમ અમર મયે નહિ મંગે.

આમ ચિત્ત સ્થિત કરવાથી અનુભવ થાય છે અને જે વાણીવડે કોઈક છુપી શકે નહિ. અને તત્ત્વજ્ઞાનવડે કોઈ વિચારી શકે નહિ એવા પોતાનેજ પોતાનેજ પોતાનું શાંત-આનંદમય સ્વરૂપ અનુભવાય છે. ખરે અનુભવ જ્ઞાનમાં જીજ્ઞાની શાસ્ત્રીની-કે પરાયની-કે ભક્તિમયની દ્રષ્ટિ અગત્ય એટલી નથી. કાશ્લુકે આ દ્રષ્ટિ (આંખો) પોને ગમ્યુ, અને તે આદિષ્ટ જાગ્યાયું, પછી કોઈ આપણને મીઠું કહેનાર કદાચ ન મળે તો પણ મું' આટલા માટે સર્વજ્ઞાનમાં અનુભવ જ્ઞાન શિરોમણિ છે.

કોઈ જ્ઞાન પતંગીઆ જેવું હોય છે, કોઈ તારા જેવું, કોઈ મુક જેવું, કોઈ ચંદ્ર જેવું, કોઈ સૂર્ય જેવું જ્ઞાન હોય છે. પરંતુ અનુભવજ્ઞાન તે સૂર્યના સૂર્ય જેવું છે કારણ કે તે એક વખત ઉદય થયાં કે કોઈ કાળે અગ્નિ થતોજ નથી. અને એમ મળ રહે છે કે “અસ્તં આ સ્થિર જ્યોતિર્માં નયી ઘાતું નયી જાતું”

પરમાત્મા કેવા છે ?

ન સ્પર્શો યસ્ય નો વર્ણો ન મંથો ન રસશ્રુતિઃ

શુદ્ધચિન્માત્રગુણવાન્ પરમાત્મા સ મીયંતે ॥ ૫ ॥

અનુવાદ—જેને સ્પર્શ નથી, જેને વર્ણ નથી, ગંધ નથી, રસ નથી, રાજ નથી, પરંતુ જે શુદ્ધ ચિન્માત્ર (જ્ઞાન એજ) ગુણો કરી યુક્ત છે, તે પરમાત્મા છે ॥ ૫ ॥

વિવણાર્થ—સ્પર્શ વગેરે રૂપી દ્રવ્યને થઈ શકે છે, અને આત્મા

અરૂપી છે, તો તેને કેમ સ્પર્શાય, કેમ જોવાય, કેમ સુંવાય, કેમ થભાય, કેમ સંભળાય, પરંતુ પુદ્ગલ દ્રવ્યનાં આતો સ્પર્શ છે, આ રસ છે, આ ગંધ, આ રૂપ, આ શબ્દ છે એમ જણાય. એમ જે જાણે તે જ્ઞાન, અને એ જ્ઞાન તેજ આત્મા, અને તેજ મુઠ્ઠ થતાં પરમાત્મા.

દું સાવન નદિ. પણ આ સાવન છે એવું જે જાણું છું, તે જાણુપણું જ્ઞાન તે દું કાઠીઆવાડી નદિ, પણ સાવન કાઠીઆવાડી છે, એવું જે જાણુવું તે જાણુપણું દું. દું મનુષ્ય નદિ, પણ સાવન મનુષ્ય છે એવું જે જાણુ છું તે જાણુપણું દું—(જ્ઞાન એજ દું.) જે હવે-જન્મે છે-મરે છે-હવે છે, તે દું જાણું છું, તે જાણુપણું તેજ દું. એ જ્ઞાન એજ દું. અને વિન્માત્ર એટલે જ્ઞાનમાત્ર તેજ દું દોવાથી પરમાત્મા તેજ છું. તે અને દું એકજ સઃ એવ અહં. અર્થાત્ સોઈ રૂપ તેજ દું.

સાવન-જાળ, કિશોર, યુવાન, પરંતુ ત્રણે અવસ્થાને જાણુનાર-કંઈ પણ વંધપટ થયા વિનાનો તેજ દું. તે પણ અવસ્થાનું જ્ઞાન તેજ દું જ્ઞાન એજ. વિન્માત્ર એજ પરમાત્માત્વ છે.

જેમ પ્રકાશ વિના આ નુંદર ત્રિલોક, જેને Galileo પ્રિક જાણાએ ૧૦-માઈલ દુરે છે, અને જેનો અર્થ Beauty એટલે મૈદર્ય એવો થાય છે.

એ મૈદર્ય મું કામનું. ગંભ તેરી બંચવામાં સોજા દોય, સુંદર તમ દોય, કેમ, ખુશી મનુષ્યો, ધડીઆળ, યાગ્ય મેનારૂપા, બીરામણેક, અને ઉઘટે કાલીનું દોય, છતાં ત્યાં જં પ્રકાશ ન દોય તો તે મું કામનું ? તેમ વિતરૂપ એવો આત્મા એટલે જ્ઞાન એ પ્રકાશ ન દોય તો આ જગત્ માત્ર ન કામનું છે. સિદ્ધપદમાં અગ મર્વદા આપણે જ્ઞાનરૂપ જાણીએ છીએ. જે જ્ઞાન માત્રનો વિન્માત્ર આપણે અનુભવ કરીએ છીએ તેજ—માત્ર વિગેય મુઠ્ઠ થતાં તે તેજ દું—એમ છે તે જ્ઞાન રહેશે.

વિન્માત્ર એટલે જ્ઞાનજ દું તેનું આરંભમાં અનુભવ થયા એક ઉદાહરણ લખ્યું—જેમકે સાવન કહે છે કે આમાન્ય રીતે-કે વ્યવહારે દું સમાધિરાતકના ૧૦ મેલાક જાણું છું અને ૬૫ નથી જાણુનો. આ બંને વાક્યમાં જે દું વ્યવહારે ચોજે છે તે દું મનની ધારણ સક્તિને દું એમ ખાંભી બોલી જવાય છે. પરંતુ દું નિશ્ચય નરે-ખરે-ખરે જ્ઞાનમય કે વિન્મય, કે જાણત તે એજ કે સાવનના ૧૦ મેલાક જાણુવાને પણ જાણું છું. અને ન જાણુવાને પણ જાણું છું. દું તો તે કે જે સાવનના જ્ઞાન-અજ્ઞાન બંનેને જાણુનાર-જ્ઞાનમય તેજ. I know

what I know and I know what I do not know. That knower which knows both knowledge and ignorance of me. આ બચ્ચદાર જ્ઞાન અને અજ્ઞાન ઉભયને જાણવું તે જ્ઞાન. તે જ્ઞાને પરમ વિશુદ્ધ થાય, ત્યારે પરમાત્મ તત્ત્વ અને લાંબુધી તે અંતગત તત્ત્વ.

પરમાત્મા કેવો એ બંને રીતે ઓળખાવી શકતો નથી.

માયુર્યાતિશયો યદ્વા ગુણાયઃ પરમાત્મનઃ

તથાત્યાનું નશક્યોઽપિ પ્રત્યાત્યાનું નશક્યતે ॥ ૬ ॥

અનુવાદ—પરમાત્માના માધુર્યના પ્રભાવ અથવા તેના ગુણના શશિ (સમૂહ) આવો છે એમ કહેવું શક્ય પણ નથી તેમજ તે આવો નથી એમ પણ કહી શકાતું નથી.

વિવર્ણાથ—પરમાત્માના માધુર્યનો પ્રભાવ કહીએ કે આવો છે તે તે વાણી ગાયર થયો કહેવાય પણ તે વાણીને અગાયર છે, તેમજ તે આવો નથી એમ કહેવું તે પણ વાણી ગાયર થયું કહેવાય—અને એ તો વાણીથી પર છે.

માખૂસ ત્યારે રૂપી પદાર્થમાં તેને ઓળી ન શક્યો, ત્યારે અરૂપી તે છે એમ કહ્યું પરંતુ તે અરૂપી છે એમ શાથી કહેવાય ? વાણીથી કહેવાય—કદાચ વાણીથી ન કહેવાય તો અરૂપી છે એવું મનથી કંપાય, પરંતુ તો તેમ નથી પણ પર છે. તો રૂપી એવા મનથી અરૂપી તરત કેમ જાણાય ?

વળી રૂપી અને અરૂપી એ બંને સાપેક્ષ છે, એકની અવેશાએ બીજા કહેવાય છે. પરંતુ એ તન્મય તો કહ્યું એવું છે કે રૂપી અને અરૂપી બંનેમાં પ્રકારો છે તેથી આ રૂપી આ અરૂપી એમ જાણાય છે. શરીરમાં દોષાથી—વચનમાં દોષાથી—ક્રયામાં દોષાથી—અજ્ઞાનમાં દોષાથી અજ્ઞાનમાં જાણે, અધારમાં દોષાથી અધારને જાણે—માટે એ કેમ કહેવાય ? —ન કહેવાય—ન કંપાય—પરંતુ તે અનુભવાય અરૂપ—એક ક્ષણ કહે છે કે “ હું નહીં કે બીજામાં ” આદ્ય એવા અમામ. ” થીમદ્ આનંદપ્રપન્ન પણ કહે છે કે —

“ નિશાની કયા બતાવું ”, તેને અગમ અગાયર રૂપી કહ્યું તો કદાચ નહીં કે, જ્યાં કશીએ અરૂપ; રૂપ રૂપી એ કહ્યું ત્યારે, કશી નહીંદ અનુપ, નિશાની—અગામી Materialism તેને રૂપી કહેવાય નહીં (Spirit-

શુભો અનાદિકાગ્રી સુતા છે, તે પોતાના મિત્રોના આવવાથી જન્મીત થાય છે. અને એક વખત જન્મ્યા તો જગી દર્શણ જન્મતાજ રહેશે. જેમકે પરમાત્મા નિત્ય છે. તો દુઃખ નિત્ય હું. દેહ નિત્ય નથી. દેહ તો બાહ્યક—યુવાન—પુખ્ત કે જૂઠ્ઠા થાય છે તે છતાં તે બાહ્યકાદિ અવસ્થાને જન્મનાર દુઃખ તો તેવોને તેવોજ જોનો આવવો રહ્યો માટે દુઃખ આત્મા નિત્ય હું. આ મરણ જન્મ પામતું શરીર તે અનિત્ય—પુદ્ગલના અપચય ક્ષેત્રે મરણ અને ઉપચય ક્ષેત્રે જન્મ એમ જે શરીર બે અવસ્થા આવી તે બંનેને મેં તે જાણી. એ જાણી તે અને દુઃખ અને તે તો એકજ સ્વરૂપે સ્ત્રીશું નિત્ય સ્ત્રીશું. પરમાત્મા પણ નિત્ય આત્મા જાતી છે. પરમાત્મા વિજ્ઞાતી ક્ષેત્રે વિશેષ જાતી છે માટે તેનું રમણ્યું—નમન—પૂજન કર કે તેના જોવા થઈશ.

દ્વાસનને એમ લાગે છે કે જન્મમાં સરસમાં સરસ પરમાત્મ થવું તે છે, કારણ કે બીજામાં વિભાવિક શુભો મદલ્ય કરવા પડે છે,—પડવા પડે છે અને આમાં સ્વાભાવિક શુભ પ્રગટાવવા જોઈએ છીએ. જેમકે ખાણુમાળી નીકળતું માટી મિશ્રિત સુતરું અને ચોખ્ખું સુતરું આમાં જ્યારે માટી મિશ્રિત સુતરું જેવો આત્મભાવ, અને ચોખ્ખું સુતરું એ પરમાત્મ ભાવ દ્વે સુતરું આમ કરવાને જેમ આજો વખત માટી મિશ્રિત સુતરુંમાં સુતરું ભાવ રાખવો પડે છે, તેમ કુર્મકેપી માટી મિશ્રિત સુતરું બેજા આત્મભાવના ચોખ્ખા સુતરું જેવા પરમાત્મા ભાવના કરી—ને હૃદયમાં ધરી—મનમાં રમરી, અને મુખે જાગી જોઈએ. તેનું નામ ખરેખર નમન કર્યું કરેવાય.

આનંદ—પરમાત્મ ત્યજ જેને નમન કરવાનું ઉપાધ્યાય શ્રી યોગેશ્વર વજ્ર કહેછેને પરમાત્મ સ્વરૂપ આનંદમય છે. અને એ આનંદમય આત્મસ્વરૂપને નમતાંજ આપાનું સુખ—દુઃખમય સ્વરૂપ વિભાવ દશાને લીધે થઈ ગયું છે ને દંકાઈ જઈ સ્વભાવ દશા—મમદશા પ્રગટ થતાં આપાનું તેવુંજ આનંદ મથતવ પામી પ્રગટી રહે છે. કારણકે પૃથ્વી પર જેમ અજ્ઞવાણું અધાર છે, તેમ પૃથ્વી જેવા જડ ભાવ—કે દેહભાવ ઉપર જમી સુખદુઃખ હોય છે. પરંતુ પૃથ્વીપી પર

૧ એ નિમયનપત્રી અપેક્ષાનું વચન છે જ્યારેદારિ જે વસ્તુ જાણ તે પોતે એમ જાણાય છે. માટે જ્યારેદારને કેવળ જાગી ન રહેવું તેમ નિમયજ મહી જ્યારેદારને નિર્લયો નહિ, પણ નિમયપર ચડી, જ્યારેદારે નિમયના પ્રકારા વડે પ્રવર્તે થતું.

એવા સૂર્યમાં જેમ શાશ્વત—હમેશા—નિગતર પ્રકાશજ હોય છે. તેમ દેહભાવથી પર એવા આત્મભાવમાં અંતર આત્મભાવમાં અંદની પેઠે સર્વદા આનંદજ હોય છે. આ કેવળ મુખને શાસ્ત્રમાં અગ્યાબાધ મુખ કહે છે. અગ્યાબાધ મુખ એટલે જે મુખમાં કોઈ દિવસે, કોઈ રાત્રે, કોઈપણ રીતિની બાધજ આવે નથી. અર્થાત્ અગ્યાબાધ મુખ તેજ શાશ્વત—કાયમનું મુખ છે. એ મુખ તેજ આનંદ છે. એજ આપણામાં રહેલું પરમાત્મવ છે આત્મ મુખ ક્યારે હોય ત્યારે વિજ્ઞાન કે કેવળજ્ઞાન હોય ત્યારે કેવળજ્ઞાન કે વિજ્ઞાન ક્યારે હોય ! ત્યારે અનિત્ય એવા સર્વ પદાર્થો છોડી નિત્ય પદાર્થના જ્ઞાનપર આવે ત્યારે આમ હોવાથી આનંદ કે અગ્યાબાધ મુખ તેજ નિત્ય છે, એ પૂર્ણ આનંદ તેજ વિજ્ઞાન કે કેવળજ્ઞાનરૂપ છે

બ્રહ્મ યત્ત્વ મતિષ્ઠિતં જેમાં બ્રહ્મસ્વરૂપ આવી ગયું છે. અર્થાત્ જેમાં સર્વસ્વ દેખાઈ—જગજાઈ ગયું છે તે પદને નમન હે. એ બ્રહ્મસ્વરૂપ તે આત્મા છે. **ઉપનિષદ્** પણ ગાય છે કે **અયમાત્મા** બ્રહ્મ કારણ કે જેમ સૂર્ય પ્રકાશમાં પ્રસક્ષ કે અર્વાતર રૂપે સર્વ આવી જાય છે, તેમ અનંતજ્ઞાન—અનંત દર્શન—જ્ઞાયકસમ્યક્ત્વ અનંત આનંદ—દીપ્ત્યાદિ સર્વસ્વ અનંતાનંત મણિર્ણ ગય છે. તે બ્રહ્મસ્વરૂપ કે આત્મસ્વરૂપ જ્યાં આગ્યુ છે એવા પરમાત્મપદને નમરકાર હે. તેમાં વળી તેને નમો કે જેથી બ્રહ્મસ્વરૂપ થવાય.

બ્રહ્મ જેમ સર્વસ્વ છે. તેમ આત્મા પણ સર્વસ્વ છે. જેમ બ્રહ્મમાં જ્ઞાનાદિ છે, તેમ આત્મામાં પણ જ્ઞાનાદિ છે જેમ બ્રહ્મમાં જ્ઞાનાદિ પ્રગટશે, તેમ આત્મામાં પણ આઠ પ્રદેશ બ્રહ્મના પૂર્ણ પ્રદેશ જેવાજ પ્રગટશે. હવે એ આઠરૂચક પ્રદેશથી બ્રહ્મને જોતાં જોતાં તેમાં મન વચન અને કાયાથી નમન નમાનાં આત્મપણું કરતા પૂર્ણ પ્રદેશે બ્રહ્મ પ્રગટે.

શુદ્ધશુદ્ધસ્વજાવાય—જે શુદ્ધ અને શુદ્ધ સ્વભાવના છે, તે પરમાત્માને અમારો નમરકાર હો. શુદ્ધ સ્વભાવને અમે નમીએ. ક્રોડસે વિભાવને મુઠી અમારા જે શુદ્ધ સ્વભાવ છે તેમાં અમે વળીએ. કોષાદિ વિભાવ છે તેને છોડી સમાદિ સ્વભાવમાં નમીએ અમત્યાદિ વિભાવ છે, તેને છોડી અગ્યાદિ શુદ્ધભાવમાં અમે વળીએ

આત્માને સ્વભાવરીજ શાસ્ત્રમાં શુદ્ધ કહ્યો છે. એવું કેટલા ઘોડા સમજે છે ખરે જગત્ દજાઈ ગયું જગ્યા છે આ વાતને કેટલી મોઝ કરી દીધી જગ્યા છે. કપો વીર પુરુષ, મિંદનાદ કરી પિતાને પગલે આવી કરે કે એ વીરપુરુષ, તમે

સ્વભાવેજ શુદ્ધ હો, કોષાદિ લભાસ નથી, એ તો રિભાવના છે એ નિર્માય, નિ-
રતેજ, આપણા નથી પારકા છે. આવી વાત થાય છે પણ જાણુ થોડી છે કર્મો
કલ્પિ છે એ વાત કર્મના છતનાજ જેનોમાં કારનારી જાણે આવી હોય, તેમ કા-
લતો પ્રચલિત શ્વેતી જ્ઞેષ મળેદ થવાય છે સત્તાયત્ન મોહ વિદારત લાગે
કાચી દોય ઘડીરી.

આણું જોનારા—જાણનાર—આચરનાર—આનંદપન મહારાજ જેવા વિ-
રલા મનુષ્યો માણુમ પડે જો માટે હવે તો આણુ જાણનાર કે મોદને કર્મને છતવા
એ તો માત્ર બે ઘડીમાં બને એણું છે આવા અનેક જોનો બદાર આવવા જોઈએ
છે. અને “શું કરીએ બાઈ કરમ કડીન છે” એણુ જોણનાર—અમજનાર કર્મથી
ખીડીતા—ભાગતા—એવા—આપણા—જૈન નામને લખવનારા વિરલ કે ઘુટા
છવાયા હોય તો કદાચ આને કારણ કે જે અપવાદ હોય તે સંસારમાં નિયમ થા-
ય છે, અને નિયમ એ અપવાદરૂપ કાળે કરી બની જાય છે જેમકે અમેરિકામાં
જ્યારે પુણ્યમેને Pullman પેયેસકાર Palacecar અથવા પ્રાસાદ અમિ-
રજ કાઢ્યો ત્યારે તેમાં બેસનાર વિરલ હતા પરંતુ સામાન્ય દેનમાં અનેક
માણસો મુસાફરી કરે છે અને સામાન્ય દેનમાં કોઇ વિરલ ગરીબ ગરબા મુસાફ-
રી કરે છે માટે જે જૈન છે જિનના પુત્ર રત્નો છે તેણે તો ધન્ય પોતામાં કર્મના
છતનારજ થાય એ તમ્હ દૃષ્ટિ દોડાવતી જોઈએ તેના નાના પ્રકારના ઉપાય શીધતા
જોઈએ પરંતુ કર્મને નામે રહનાર—ખીડણુ—આપણા નો કાંઈક હોય તો બને
જૈનના નામને લખવનાર—શી વીરના પુત્ર હોવા છતાં શું કરીએ જેવી બાવી
લખ્યા લેખ મિયા નદિ મત્યાદિ કોઈ એક કારણને મુખ્ય કરી બેસી પોતાનું
આયણુ—દિવ્યકાર જીવન વદન કરે પરંતુ ધીવીંગી પેઠે પાચ કારણને માની પિ-
તાશ્રીની આજ્ઞાએ ન વેળે એ બરેબર ગોચરનીય છે, માટે મોદની આદિ પ્રકૃતિને
વિભાવિક દોવાથી દહાવનાર શુદ્ધ જુદ સ્વભાવવાળો આત્મા છે તેને નમસ્કાર કરે.
કર્મ બીચાગ રડી નાગી જાય.

પરાત્યને—પરામા એટલે શ્રેષ્ઠ બદિગરમા એ કનિષ્ઠ. અંતરગમા એ
મધ્યમ અને પરાતમા એ શ્રેષ્ઠ જે આત્મા પોતે કર્મના કર્તા હોવા છતાં કર્મથી
જ બીજી પોતાના નોકરનોજ કામ તે બદિગરમા કે કનિષ્ઠ આત્મા છે જે આત્મા
પોતાના કર્મથી ડરે નથી તેમ તેનાથી ડરે નથી પણ નથી અને તેને જીની રાહને
જાણુ નથી તે મધ્યમ એટલે અંતરગમા છે પરંતુ જે આત્મા સકલ કર્મને દહાવી

પોતાનાજ સ્વરૂપમાં રહી શકે તે શ્રેષ્ઠ એવા પરમાત્મા છે તેને અમારું નમન હો,
હેઅમે પણ તેના જેવા થઈએ.

આમ પ્રથમ શ્લોકમાં મંગલ અને દ્વિતીય નમન કરી પરમાત્માનું સ્વરૂપ
અને તેની પ્રાપ્તિને નમનરૂપ વ્યંગે શ્રી ઉપાધ્યાયજીએ સૂચવ્યું હોય એમ સમજ
વાયકદ્દને સદજમાં જણાઇ રહેશેજ.

આત્મા વ્યક્તિથી અને શક્તિથી હેવો છે.

અવિદ્યાજનિતૈઃ સર્વવિકારેભ્યુપદ્રુતઃ

વ્યવત્યા શિવપદસ્યોઽસૌ શક્ત્યા જયતિ સર્વગઃ ॥ ૩ ॥

અનુવાદ—અવિદ્યાથી ઉત્પન્ન થએલા સર્વ વિકારો વડે જે આ-
ત્મા ઉપદ્રવા પામેલો નથી, તે પ્રગટપણે આનંદમય એવા મોક્ષપદમાં
વિરાજે છે, અને શક્તિ વડે સર્વ વ્યાપક છે. ॥ ૩ ॥

વિવર્ણાર્થ...અવિદ્યા—અજ્ઞાન—ભ્રાંતિ—જડતા—મૂડતા—પા-
તાનેજ ભુલાવામાં નાખનાર—અનાદિ અવિદ્યા નામના—પ્રમારોના
વિકારોનું ઉત્પત્તિસ્થાન હોય એમ લાગે છે. જે મોટા અકાર રૂપજો
આત્માના અસંખ્ય અને અનંત ભૂપણોને કાંડી કે છે, તે અકાર રૂપ-
જોનું પણ ઉત્પત્તિ સ્થાન અવિદ્યા છે, હિંસા, અસત્ય, ચીરી, અભિ-
માર અને પરિમહ એ મહાપાપની પણ ભૂમિકા એ અવિદ્યા છે.

પોતામાંથી ખરી પરવરતુમાં અદભાવ [અભિમાન] કાવનાર પણ એ છે
પરવરતુમાં દુષ્કર્મનું અભિમાન કરાવી પરને થતી દાનિ મને થાય છે, એવો શમ
કરાનાર પણ અવિદ્યા છે. પરવરતુની દાનિ થતાં તેમાં જે દોષ કાવનાર પણ
અવિદ્યા છે, અને દેહાદિનું મરણ થતાં પોતાનું મરણ એવો ખોટો અભિનિવેશ
મરણ—ગાંડ—ગાંડ જેવો આમદ પણ અવિદ્યા કારણે છે.

જો સોકના નાથ, છ દ્રવ્યમાં એક, નવે તત્ત્વમાં મુખ્ય, ચિત્ત આત્માને
રંકમાં રંક, છ એ દ્રવ્યમાં કનિષ્ઠ દેખાડનાર નવ તત્ત્વોમાં ગીણ અમળનાર સિદ્ધ
જ્ઞાનકને ધેદાનું જન્મનું જન્મનાર, રાજ્ય, મદારાજ્ય હંડને નમાવનાર હોય ખનાં
અર્થે નમનરૂપ કરી રંક વિધિમાં રાખનાર અવિદ્યા છે,

આવી અવિદ્યા તે શું છે? અજ્ઞાન—અધાર જેમ અધારમાં કાંઈ દેખાય

૧ પ્રચરણે, Manāṅkāt; ૨ પ્રચરણે, Tinnamāṅkāt.

નદિ તેમ અવિદ્યાના આધારમાં કંઈ દેખાય નદિ અને દેખાય તો કંઈનું કંઈ હોય કંઈ ને જણાય કંઈ જેમકે હોય જાણું હું અને સમગ્રય કે વગડમાં પુરૂ ઉભો છે, હોય મૃગજળ આંજવા અને સમગ્રય પાણી, હોય છીપ અને સમગ્રય મોતી, હોય દોરડી ને સમગ્રય સર્પ. આમ ગિણતુંજ અવિદ્યાનો અધકાર આપ-
ણને જ્ઞાન કરાવે છે. હવે દોરડીમાં સર્પનું જ્ઞાન થયું, કે પછી ભય પણ લાગે,—
ભય નામનો વિચાર પણ તેથી ઉત્પન્ન થાય. આંજવા તે જગ સમગ્રય પછી તૃષા
પણ ન છીપે. ભુમ્મિ પરસ્તુમાં સુખરૂપી જગ છે એમ સમજતા કેતી તૃષા-
નૃષ્ણા છીપે છે! છીપને મોતી સમગ્રય પછી, જ્યાં મોતી નથી, એવી છીપડું
જ્ઞાન ખોટું રહેશેજ એટલુંજ નદિ પણ અજ્ઞાન જેને અનામત—મૂઠ - વ્યવહાર
કહે છે તે પણ ખોટોજ થશે. કારણ કે જેનો પાવો ખોટો તેના ઉપર રહેલી ઈમા-
રત પણ ખોટી તેમ દેહરૂપ છીપને આભારૂપી મોતી સમગ્રય છે,—એ પોતા-
રૂપી સમગ્રય ગયા પછી, આભા સંબંધી—પોતા સંબંધી વ્યવહાર પણ ખોટો
જ થશે જેમ દેહરૂપ છીપ એ આભા રૂપ મોતી નથી, તે છતાં તેમ સમગ્રય
કે દેહના પુત્ર પુત્રાદિ, તે પોતાના પુત્ર પુત્રાદિ સમગ્રયો—અને દેહના નાશથી
તે પુત્રપુત્રાદિનો પણ નાશ થશે તેમ દોરડીને સર્પ સમગ્રવાથી ભય ઉત્પન્ન થાય
છે તેમજ કર્મરૂપી દોરડીને ભયંકર સર્પ સમગ્ર જવાથી આપુ જગત હણી
મયું છે કર્મ તે કર્મ છે અને કર્મ એ દેહભાવના. દેહભાવના દૂર કરવાથી છૂટકા-
મઠ જાય છે માટે આ ભયી ઉત્પત્તી સમજ તે અવિદ્યાને લીધે છે પરંતુ એ અ-
વિદ્યા જ્ઞાન નથી આપતી—તેને આપેલું જ્ઞાન તે જ્ઞાન નથી પણ અજ્ઞાન છે—
એવું જેને સ્પષ્ટ જ્ઞાન છે તેને અવિદ્ય, પરાભવ કરી રાક્ષી નથી એટલુંજ નદિ
પરંતુ તે આભા પોતાના જ્ઞાનમાં પોતેજ જ્ઞાનરૂપ થઈ મોક્ષાનંદમાં ખિરાજે છે.
અને જ્ઞાન સર્વત્ર હોવાથી પોતે પોતાને સર્વ વ્યાપક ભુમ્મિ છે.

ભુમ્મિ મૂર્ખ નિયત રથાનવર્તી હોય છતાં તેના પ્રકાશ સર્વત્ર જણાય છે.
તેમ આભા નિયત રથાનવર્તી હોય, છતાં તેનું જ્ઞાન સર્વત્ર હોય છે. અને જ્ઞાન
એજ પોતે હોવાથી પોતે પણ નિયત રથાનવર્તી હોવા છતાં સર્વત્ર છે એ વાત
વ્યાપક અવિદ્ય છે,

હા, પણ આભસંકિન્નિ—પ્રજ્ઞાપણે કેવો છે અને કેવો દેખાય છે તેના
જગ વિચાર કરીએ અમે તેવો સિદ્ધ હોય છતાં ગ્યાંતુપી તે જગના ટોળામાં

૧ વિચાર એટલે ગિણતી ક્રિયા; ગિણતી રૂનિ ૨ તૃષ્ણા—સોજ એ પણ
વિચાર છે. અને એની જન્મમિશ્ર પણ અવિદ્યા છે

પુદ્ગલો મયા—અને પુદ્ગલો—શબ મીઠા કર્મ પુદ્ગલ નીકળી નયા કે રવન્દ
એકજ આ મનન નિર્મળ સ્વદિગ્દ જગત્તુ, એકજ તાન મુન્ તેજ વગ્મ
તમ તાન છે.

વાગ્મીથી આપણે કુદીએ કે આ પરમા-મનન છે, પણ એ પરમા-મનન
કની શકાતું નથી. કારણ આ બદિગમ્મા, આ અંતગમ્મા, અને આ પરમા-મનન
એ ત્રણે સાંપેલ છે એક ખીતની અપેક્ષાએ બિન બિન સ્વરૂપ કહેવાય છે.
જેએ બદિગમ્માની અપેક્ષાએ આ પરમા-મનન છે, એમ કહેવાય છે, પરંતુ જે
નાના મોટા, જે અંદર બદાર મતો હોય. તે બદિગમ્મા, અંતગમ્મા એમ કહેવાય
પરંતુ જે ત્રણે અર્થ, જાત રૂપ છે, તેને અંદર બદાર મુન્, આ નંબર
૧૪૨ સુકામચારીમા લાલન સમભાવ અવનમાં બંદો લખે છે, આ રૂપમાં એનું
શરીર છે. હવે આ બિન જે રૂપને છે તે હુ કાનો અંદર બદાર મુન્ ? તેમજ આ
ધરમાં એમ જે દેહભાવથી (વ્યવહારથી) કહેવાય છે કે હું ધરમાં છું, પણ ધર-
મા તો શરીર છે, પણ જરા રિચ મજ જ્ઞેતાં ધર પોતાના મનમાં પારણાવી માગે
જૂલતું દેખાશે, અને એ પણ પોતાના સમગ્ર જગત્તને લઈને આત્મામાં રમતું
જણાશે, એમ આત્મા પોતે હોવાથી પોતામાં સર્વ સમગ્રજે. હવે એ પ્રકારે
અંતર-બદિર. એ કર્મ હોય ત્યાંનુંથી કહેવાય. નાનું મોટું જે પુદ્ગલ હોય ત્યાં-
નુંથી કહેવાય. નાનું મોટું જે પુદ્ગલ હોય ત્યાંનુંથી છે. પરંતુ આત્માને અરખા-
વવાને ખીન્ને કોઈ પણ પદાર્થ ન હોવાથી તે પરમ અંતર બદિર ન કહેવાય. તે
નાના-મોટા ન કહેવાય. કારણ કે તે અચુર એટલે મોટો નથી, અને આ લઘુ
એટલે નાનો નથી, જે નાનું મોટું સમગ્રનય છે તે પુદ્ગલ છે. તેમજ આ પરમ-
તત્ત્વ છે, એનું મન કહે છે, આત્માને નાનામાં નાનો અને મોટામાં મોટો
બતાવે છે, પરંતુ તે તેવો નથી, કારણકે નાના મોટાં એ તો પુદ્ગલો હોય. જેમ
એક વીંટી નાની અને ખીણ મોટી. પરંતુ આત્મામાં એમ નથી કે એક આત્મા
નાનો અને ખીન્ને મોટો, મોટો નાના મોટાની પણ મનજ કલ્પના કરે છે,

અણોરણીયાન્ મહતો મહીયાન્ એ આનુષી પણ નાનો અને મોટાથી પ-
ણ મોટો એ પણ અનુભવ મન્ય રૂપ નથી. કારણકે પાને તો નાના મોટાને જણ-
નાર છે, પાને નાનો મોટો નથીજ પરંતુ અનુભવમન્યરૂપ કે રસવેદ છે. રા-
જદમાં નિયારમાં જોડી પ્રભાને પ્રલય કરતા તરતજ અનુભવાય છે. જેમકે જળી
એ લસનીઓટ નથી પણ જળ છે, શરદી ચરદી નથી પણ દવા છે, અજાગું
અખાડું નથી પણ પ્રકાર છે, તેમ બદિરનથી. પણ આત્મા છે. સ્વસંવેદ તેજ
પરમાત્મ તાન રસરૂપ.

વળી એક કાચના પેાકળ સ્થંભમા નિર્મળ જળ ભરેલું હોય, અને બહિ-
રથી તે કાચ સ્થંભને મળે, ધાગે, અને પીચે રંગ લગાડે તો દોય ને તે બાલ-
રંગની ઉપાધિરંગ, કાળું પાણી, ધાગું પાણી, અને પીણું પાણી કહેવાયે, પરંતુ
વળુ પાણીને રંગ નથી, કાચને બાલ ઉપાધિ છે, તેમ આત્મારૂપ જગને, બાલઉ-
પાધિને લીધે બહિર, અંતર, અને પરમ આત્મા એમ કહેવાય છે. પરંતુ સિદ્ધ
સ્વરૂપ—અકર્મ ઉપાધિ મંદન તો નિર્મળ જળ જેવું એજ અત્મનરૂપ છે. વા-
ળીઆ—આત્મજ નથી પણ આત્મા છે. ગંગા નીચ નથી પણ આત્મા છે વા-
ળીઆ—આત્મજ એ શરીરના નામ રંગ નીચ પણ શરીરના નામ છે આત્મ નિ-
મયનથી પરમાત્મ સ્વરૂપ અનુભવાય છે એ પે.તે પણ ખરેખર તો તેવોજ છે.
દાત્ર પણ નિભયે તેવો છે, અને વચ્ચે આઃ પ્રદેમે તેવોજ છે. દરે આજેને વા-
વડે પણ સ્વરૂપ પ્રદેમે તેવો કરવાનું પ્રથમ ધારી કર્મ દર કરવા બેઠાં. અને
તે જેમ જેમ નિભય સ્વરૂપને અનુભવી તેમની સાથે આત્માના કરતા જાણે,
તેમ તેમ તે સ્વરૂપ નરૂપ છે, તે પ્રવર થને માટે પાન કરવ ના તેજ સ્વરૂપનું.

દાત્ર પણ જ્ઞાન વિદ્યા પાન ન થાય જ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવું હોય તેનું પ્રથમ
તો જ્ઞાન થવું જોઈએ. “જ્ઞાન નિદિગ્ધ મ જ્ઞાન પાન લગના કયા મનસુ”
જેના હૃદયમા જ્ઞાન નથી તો પાન પાન ને કેમ કર શકે નજર કર શકે, માટે
જ્ઞાન પ્રથમ કરવું, તો મન ત્યા રહે. અને મન વધુ કે અનુભવી ગંગા પ્રથમ
થવા લાગે, અને પછી પૂર્ણ અનુભવ પણ થયે, તો પછી “જેને આત્મા ન
તો તેને સર્વ જાણું.” એ પણ થઈ શકે.

આકાશમા પૂર્ણ ચંદ્ર પ્રકાશનો દોય, અને નીચે એક મેઘજ છે, જેના પા-
ળીમા લદરીઆ—તરંગો—માળાં આત્મજ અને Bilow થવા ક
રતા દોય તો—તે પૂર્ણ ચંદ્ર હોવા છતાં જિલ્લિય કરકા કરમા દેખાયે, તેમજ
જ્યાંમુઠી મનોજા—ચિત્ત સ્વરૂપમા ચિત્તાનો આલેસનો લદરીઆ—માળાં-
આ વગેરે થવા ક છે, ત્યાં મુઠી મુદ્ર એવ-વ—અખ—એવ-વનું યથાર્થ પ્ર-
તિબિંબ તેમાં પડતુ નથી અને તેથી આપણને આત્માનુભવ—પરમાત્માનુભવ—
અનુભવ થતો નથી. જુઓ આજેને છીએ મગ સ્વરૂપ સિદ્ધ દેશ—અને જમ્બુ-
દ્વિપ છીએ. માનસ—આત્મ—જ્ઞાન—માનસ—મુનની—પરિત—નખ વગેરે ને ને
સાથી તેજ તેજ ચિત્તાનું ચિત્ત સ્વરૂપમા આલેસનો થવાથી—માળાં ઉડવાથી—
ખાંતીથી આમ સાધી થયું, ‘દુ’ દેદ ‘ડુ’ દુ દેદ ‘ડુ’, એકજ અર્થથી મનનું કે-
પડી અને જન્મ છે, મગજ છે. ‘દુ’ લામન થું, ‘ડુ’ દેવ થું. વધે બુધની પગપગ
થાયે, પરંતુ દેદખાનનો અનાદિ કાળથી ચિત્તમા ઉપર પડેલી એના જાન અનન-

આમભાવ કરતાં નીકળે, કે ચિત્તસરમાં ઉપર કહેલા લાક્ષણાદિ મોળાં બધ થયે, અને એ બધે થયાં કે નિર્મળ, સ્થિર ચિત્તસરના મનોજળમાં પૂર્ણ-અર્ધ-અ-જર-અમર-અજ-મ-શાંત-જ્ઞાતૃપ એવા પરમાત્માની પ્રથમ અંખી. ત્યારપછી વિચારસ્થિર થતાં દર્શન થયે, એવાં અમેદ લાવે તે પરમાત્મા તેજ દુઃખ.

સઃ એવ અહં=સોહંરૂપ જાણાઈ ગેશે. પિતૃસ્ત આનંદવત કહે છે કે જે સોહં અનુભવી સોહંરૂપી જાણે તે અમર થયે.

આનંદવત નિપટ નિકટ અમરદો;

નહિ સમરે સોદિ મરંગે, અવદમ અમર ભયે નહિ મરંગે.

આમ ચિત્ત સ્થિર કરવાથી અનુભવ થાય છે. અને જે વાણીવટે કોઈ વહુવી શકે નહિ. મને તત્ત્વજ્ઞાનવટે કોઈ વિચારી શકે નહિ એવા પોતાનેજ પોતાનેજ પોતાનું શાંત-આનંદમય સ્વરૂપ અનુભવાય છે. ખરે અનુભવ જ્ઞાનમાં બીજાની શાંતીની-કે પરાવાની-કે લલામજુની કંઈ અગત્ય રહેતી નથી. કારણકે આ જ્ઞા (અજ્ઞા) પોતે ગમ્યું, અને તે સ્વાદિષ્ટ જાણાયું, પછી કોઈ આપણને મીઠું કહેનાર કદાચ ન મળે તો પણ મું ' આટલા માટે સર્વજ્ઞાનમાં અનુભવ જ્ઞાન સિરોમણિ છે.

કોઈ જ્ઞાન પતંગીઆ જેવું હોય છે, કોઈ તારા જેવું, કોઈ શુક જેવું, કોઈ ચંદ્ર જેવું, કોઈ સૂર્ય જેવું જ્ઞાન હોય છે. પરંતુ અનુભવજ્ઞાન તે સૂર્યના ચર્ચ જેવું છે કારણ કે તે એક વખત ઉદય થયો કે કોઈ કાળે અગત્ય થયેજ નથી. અને જ્યમ મન ગેરે છે કે “ અસ્વંઃ આ સ્થિર જ્યોતિમાં નથી ઘાતું નયો જાતું ”

પરમાત્મા કયા છે ?

ન સ્પર્શો યસ્ય નો વર્ણો ન ગંધો ન રસપ્રજ્ઞતિઃ

શુદ્ધચિન્માત્રગુણવાન્ પરમાત્મા સ ગીયતે ॥ ૧ ॥

અનુવાદ—જેને સ્પર્શ નથી, જેને વર્ણ નથી, ગંધ નથી, રસ નથી, રાજ નથી, પરંતુ જે શુદ્ધ ચિન્માત્ર (જ્ઞાન એજ) ગુણે કરી ચુકે છે, તે પરમાત્મા છે. ॥ ૫ ॥

વિવળાધર્—સ્પર્શ વગેરે રૂપી દ્રવ્યને ધર્મ શકે છે, અને આત્મા

અરૂપી છે, તો તેને કેમ સ્પર્શાય, કેમ જોવાય, કેમ સુંવાય, કેમ થાપાય, કેમ સંભળાય, પરંતુ પુદ્ગલ દ્રવ્યનાં આનો સ્પર્શ છે, આ રસ છે, આ ગંધ, આ રૂપ, આ શબ્દ છે એમ જણાય. એમ જો જાણે તે જ્ઞાન, અને એ જ્ઞાન તેજ આત્મા, અને તેજ મુદ્ધ થતાં પરમાત્મા.

દું સાધન નહિ. પણ આ સાધન છે એવું જો જાણ્યું છું, તે જાણ્યું જ્ઞાન તે દું કાલિઆચારી નહિ, પણ સાધન કાલિઆચારી છે. એવું જો જાણ્યું તે જાણ્યું-પણું દું. દું મનુષ્ય નહિ, પણ સાધન મનુષ્ય છે એવું જો જાણ્યું છું તે જાણ્યું-પણું દું- (જ્ઞાન એજ દું.) જે શ્રવે-જ્ઞાન છે-મટે છે-શ્રવે છે, તે દું જાણું છું, તે જાણ્યું-પણું તેજ દું જો જ્ઞાન એજ દું. અને ગિન્માત્ર એટલે જ્ઞાનમાત્ર તેજ દું દોષાથી પરમાત્મા તેજ છું. ને અને દું એકજ સઃ એવં અર્થઃ અર્થાત્ સર્વે સ્વ તેજ દું.

સાધન-આગ, કિમોર, યુવાન, પરંતુ ત્રણે અવસ્થાને જાણ્યું-કંઈ પણ વધારા થવા વિનાનો તેજ દું. તે પણ અવસ્થાનું જ્ઞાન તેજ દું જ્ઞાન એજ. ગિન્માત્ર એજ પરમાત્મા છે.

જમ પ્રકાશ વિના આ મુંદર વિંદાઈ, જેને (Dark) પ્રિય જાણ્યા જાણ્યાનું કરે છે, અને જેનો અર્થ (Darkness) એટલે અર્થ એવો થાય છે.

એ સૌદર્ય મું કામનું. તમે તેથી જાંમવામાં શોખા દોષ, સુંદર તાજ દોષ, કોમ, ખુશી મનુષ્યો, ધરીઆગ, વાગ સોનારૂપા, બીરામાણે, અને ઉચરે કોદીનુર દોષ, ૧૭નાં ત્યાં જે પ્રકાશ ન દોષ તો તે મું કામનું તેમ વિનરૂપ એવો આત્મા એટલે જ્ઞાન એ પ્રકાશ ન દોષ તો આ જગત્ માત્ર ન કામનું છે. સિદ્ધપદમાં અસ અર્થ આપજો જ્ઞાનરૂપ દોષ એ છીએ જે જ્ઞાન માત્રનો ગિન્માત્ર આપજો અનુભવ કરીએ છીએ તેજ—માત્ર વિશેષ મુદ્ધ થતા તે તેજ દું—એમ છે તે જાણે.

ગિન્માત્ર એટલે જ્ઞાનજ દું તેનું આરંભમાં અનુભવ થવા એક ઉદાહરણ સમજી—જેમો સાધન કરે છે કે આમાન્ય રીતે—કે વધારે દું અમાધિરાતના ૧૦ મંદાઈ જાણું છું અને ૫૫ નથી જાણ્યો. આ જાને વામ્બમાં જો દું વધારે યોજે છે તે દું મનની ધારણ શક્તિને દું એમ જાણીથી બોલી જવાય છે. પરંતુ દું નિશ્ચય નો—જોખર—કે જ્ઞાનમય કે ગિન્મય, કે સાધન તે એજ કે સાધનના ૧૦ મંદાઈ જાણ્યાને જમ જાણું છું. અને ન જાણ્યાને પણ જાણું છું. દું તો ને કે જે સાધનના જ્ઞાન-અજ્ઞાન જાનેને જાણ્યું-જ્ઞાનમય તેજ. I know

what I know and I know what I do not know. That knower which knows both knowership and ignorance of me આ જ્ઞાતા જ્ઞાન અને અજ્ઞાન કેમકે જ્ઞાતું તે જ્ઞાન, તે જ્ઞાતે પરમ વિશદ માત્ર ત્યારે પરમાત્મ તત્ત્વ અને ભાગ્યેથી તે અંતઃકર્મ નહીં.

— — — — —

પરમાત્મા કેવો એ અને રીને આગળાથી શકનો નથી.

માધુર્યોત્તરિયો યદ્વા ગુર્ણાયઃ પરમાત્મનઃ

તથાભ્યાનું નશમ્યોઽપિ પ્રત્યાભ્યાનું નશક્યતે ॥ ૬ ॥

અનુવાદ—પરમાત્માના માધુર્યના પ્રભાવ અથવા તેના ગુણનો શક્તિ (સમૃદ્ધ) આવો છે એમ કહેવું શક્ય પણ નથી તેમજ તે આવો નથી એમ પણ કહી શકાતું નથી.

વિવર્ણાર્થ—પરમાત્માના માધુર્યનો પ્રભાવ કહીએ કે આવો છે તે તે વાળી ગાયર થયો કહેવાય પણ તે વાળીને અગાયર છે, તેમજ તે આવો નથી એમ કહેવું તે પણ વાળી ગાયર થયું કહેવાય અને એ તો વાળીથી પર છે.

માણસ ન્યારે રૂપી પદાર્થમાં તેને ખોળી ન શક્યો, ન્યારે અરૂપી તે છે એમ કહ્યું પરંતુ તે અરૂપી છે એમ શાથી કહેવાય ? વાળીથી કહેવાય—કાન્ય વાળીથી ન કહેવાય તો અરૂપી છે એવું મનથી કલ્પાય, પરંતુ તો તેમ નથી પણ પર છે. તો રૂપી એવા મનથી અરૂપી તત્ત્વ કેમ જણાય ?

વળી રૂપી અને અરૂપી એ બંને સાર્વત્રિક છે, એકની અપેક્ષાએ બીજા કહેવાય છે. પરંતુ એ તત્ત્વ તો કહ્યું એવું છે કે રૂપી અને અરૂપી બંનેમાં પ્રકારો છે. તેથી આ રૂપી આ અરૂપી એમ જણાય છે શરીરમાં હોવાથી—વચનમાં હોવાથી—કાયામાં હોવાથી—અજ્ઞાનમાં હોવાથી અજ્ઞાનમાં જાણે, અધારમાં હોવાથી અધારને જાણે—માટે એ કેમ કહેવાય ? — ન કહેવાય— ન કલ્પાય—પરંતુ તે અત્યંત ભવાય ખરું—એક કવિ કહે છે કે “ હુ઼ા ના કે બીચમે” સાહેબ રેવો અમારું. ” થીમદ્ધ આનંદધનજી પણ કહે છે કે—

“ નિશાની કયા બતાવું રે, તેરો અગમ અગાયર કપ; રૂપી કહું તો કમ્મુ નાદિ રે, બંધે કમ્મિસે અરૂપ; રૂપા રૂપી જો કહું ન્યારે, એમે નસિદ્ધ અનુષઃ નિશાની—જડવાદીએ Materialist તેને રૂપી કહેા ચૈતન્યવાદીએ (Spiri-

શાશ્વત) તેને અડધી કોણ તે બને અંશ ખરા છે કારણકે ડાબી નાશાવન જણાય છે અને એ નો અનાસાવત ચિહ્ન નિલ છે અને એને અ.પિ કટીચ્છે, તો કંપી પશુ કોણ જન્યા ૧૦૬ પાને પાતાની મોઢે તેવો થઈ શક નહિ, પશુ ડાબી પશુ ખરો તેથી ડાબી કહેવાય એ અન્ય છે. બાકી વગુ તો અનુભવાય પણ કહેવાય નહિ, કારણ કે તે સર્વેષ અને અઃપયા પશુ અનુભવાય છે, ત્યાર તેજ વખતે જણાઈ જાય છે કે આને લાકો ડાબી કહે છે અને આને અડધી કહે છે, પરંતુ દુર્ગ તો બનેથી પર કાઠ તાજ છે, અને ડાબી અડધી રૂપે પ્રગટ થુ, અને અને પાંડો નિજ રચરૂપે વિનનું થુ

સામાન્ય માણસને ડાબી પાત્ર અડધી જાન, જુઓ દયા અડધી કટલાને જાન છે ૧ પશુ તે ડાબી છે તે મન કટલાકને અડધી લાગે છે. પરંતુ તે પશુ ડાબી છે કારણ કે જે પાંડવિક છે તે તેના પગમાલ-દેશ-૨૬ વગેરે સર્વે હોય છે. અને દવા અને મન બંને પુદ્ગલ હોવાથી તે પશુ પરમાણુ, દેશરૂપ, ૨૬ધરૂપ છે, તેને તે દવાને-મનને-ચર્ચા કે રંગ છે-અને કે રચરૂપ છે-મધ કે વાસ છે, રપર્શ છે પરંતુ અડધી વગુ કોણી પશુ પર છે-પરંતુ કોણી પર માણસ અડધી તાજ આ છે, અને પશુ તે જાણે છે, તે ડાબી અડધી બનેથી પ્રગટ તો ડાબી અને અડધી બંને છે નહિ કે બંને છે.

ગુણોપ: પરમાત્મન: પઃમાતમાના ગુણુ અનંત છે, તેમજ અગાધ છે. અને અપાર જગુ છે. પરંતુ તારવ વ્યવહારે, જે પઃમાતમન જાન છે. એટલે જાણે છે, દર્શન છે એટલે દેખે છે, અગ્રિ છે એટલે રચરૂપે રમે છે, આનંદ છે એટલે વિસમ છે, શાશ્વત છે એટલે વર્તે છે, અનામ છે એટલે નિર્ભય છે, અ.પ છે એટલે નિરૂપે છે, અને અગુઢ હાય છે એટલે જાણે દલકા નથી થતો આ બધા મુદ્દા આત્મનરત કે પરમાત્મા ઉપગોગો ઉર્ચક રજાટક હોય, અને તેમા અનેક પ્રતિબિંબો પડે, જડી જેનું પ્રતિબિંબ પડે, તેવો તે કહેવાય, તેમ જાનાદિ અનંત, અગાધ, અને અપાર ગુણાનું ગુણવત્-અંક વખતે પ્રતિબિંબ તેમા પડે છે, જાનાદિ ગુણુ ડાબે લાગે છે વગુન તો જા છે તે છે, જાનાદિ ગુણુ પશુ ઉપ આડે એનાજ થાય છે, એ છે, તેજ આ છે.

હવે જે રૂપ અનુભવ અંક છે તે પામવાને રત્નો દેવે છે કે રૂપ તાજમંદો મોઢે પ્રવેશ કરી અડધી ગુને જાણુ, તે. જેમ મુવ ત્યો. દેખાડે તે પ્રથમ હા-બીના તારા પર નજર કરાવે છે, અને જડી નાંદો પાનેજ મુવને દેખી શકે છે, તેમ આપિ તારવ જણાતા, ત્યોથી દત્તા અનુભવને અજ્ઞાન વિગતની વિશ્વ દોષ

નોજ-પાને જાની વેગે. જાણી કહેવાનું એ સખાનું નથી. માટે પ્રોત્સાહમાં મજા તેની મળના અનુભવી વેળી.

વિધિથી કહેવાનો નથી કે આત્મા છે, અને નિરોધ જાણવાનો નથી કે આત્મા નથી કે જેથી તેનું સ્વરૂપ અમાનસાય. ઉપરનારે નૈનિ નૈનિ ક્યું અને ત્યારે એમ સંજયું પર જતાં જતાં જે આત્મા ક્યું તે નાન મળનાં અનુભવ દર્શક એટલે ક્યું કે અજ્ઞની છે, અકલ્પ કે, અકલ્પનીય કે, અનંદાન કે, જૈનના કે, જાન કપ કે, વગેરે વગેરે

બુદ્ધ, જિન, બ્રહ્મ, વિષ્ણુ, શિવ એ સર્વ નામમાં રેખાનો બેઠ તે ખરેખર બેઠ છે ?

बुद्धो जिनां हृषीकेशः शंखचक्रादिपुरुषः

इत्यादिनामज्जेदेषपि नार्यतः स विजिघ्रते ॥ ૭ ॥

અનુવાદ—બુદ્ધ, જિન હ્રીકેશ (શંખ-ચક્ર) શંખ, બ્રહ્મા વિગેરે પુરુષો, ઈત્યાદિ નામો જે કે સિત્ત ભિત્ત છે, તથાપિ તેના અર્થનું સહસ્ય જોતાં તે (શુભ વિશિષ્ટ) આત્માનાજ નામો છે. માટે એકજ આત્માનાજ નામોથી તેમા કંઈ બેદ પડેનો નથી. : ॥ ૭ ॥

વિવરણ—જેમ એક માણસ (કોઈના) આપ હોય દિકરો પણ હોય, મામા પણ હોય, ભાણેજ પણ હોય, કાકો પણ હોય, ભાત્રીજો પણ હોય, તેમ એકજ આત્મા, બુદ્ધ પણ છે, જિન પણ છે, બ્રહ્મ પણ છે, અને શિવ પણ છે. કારણકે આત્મા જાગૃતિ રૂપ છે, એટલે તે બુદ્ધ છે, આત્મા કર્મને જિતનાર છે, માટે જિન છે, આત્મા ઈંદ્રિયોને વશ રાખનાર છે, માટે હ્રીકેશ (વિષ્ણુ) છે, આત્મા મુખરૂપ છે, માટે શંખ છે, આત્મા જ્ઞાનરૂપ છે, માટે બ્રહ્મ પણ છે.

આત્માનાજ નામ, જેમ જાન, દર્શન સારિત વગેરે છે, તેમજ આત્માના નામજ બુદ્ધ, જિન વગેરે છે.

જે કે આત્મા સ્વભાવે સકલગુણમય છે. તથાપિ તે ગુણનો પ્રકાર આપણે એક પછી એક દ્રવ્ય થાય છે. વસ્તુનો સાતા જોઈ જાનમય ક્ષીએ, કુર્માદિનો કે રામાદિનો જિતનાર (નેતા) જોઈ એને જિન ક્ષીએ છીએ, પરંતુ તે તેજ છે. તે એકજ છે. માટે શુદ્ધાત્માનુભવ થનાંજ આમ થઈ રહે છે કે—

નોજ-પોને જાણી રહે. જાણી કુંડાળું-એ સખાનું નથી. માટે પ્રોત્તમમાં નથી તેની મલતી અનુભવી રહી.

વિધિથી કુંડાળું નથી કે આત્મા છે, અને નિરૂદ્ધ જન્મવાનો નથી કે અદો નથી કે જેથી તેનું ગત્ય મમલભય. ઉપરિષદે નેતિ નેતિ કયું અને ન્યાયે ક્ષિમ સપશું પર જતા જતા જે અગોચરનું તેનું મગતાં અનુભવ થશે. ક્ષિત્યે કયું કે અનુભવી છે, અકય કે, અકપનીય કે, અનિર્દય કે, ચૈતન્ય કે, જ્ઞાન રૂપ કે, વગેરે વગેરે

— — —

બુદ્ધ, જિન, બ્રહ્મ, વિષ્ણુ, શિવ એ સર્વ નામમાં રૂપાનો બેદ તે અરેખર બેદ છે ?

बुद्धा जिना हर्षकिशः शंखध्वनिपुरुषः

इत्यादिनामज्जेदेष विनश्यते ॥ ७ ॥

અનુવાદ—બુદ્ધ, જિન હર્ષકિશ (કૃષ્ણ-વિષ્ણુ) શંભુ, બ્રહ્મા વિગેરે પુરુષો, ઇત્યાદિ નામો જે કે ભિન્ન ભિન્ન છે, તથાપિ તેના અર્થનું રહસ્ય જાતાં તે (શુભ્ર વિશિષ્ટ) આત્માનાજ નામો છે. માટે એકજ આત્માનાજ નામોથી તેમા કંઈ બેદ પડે નથી. = ॥ ૭ ॥

વિવર્ણાય—જેમ એક માણસ (કોઇનો) બાપ હોય દિકરો પણ હોય, મામા પણ હોય, ભાણેજ પણ હોય, કાકો પણ હોય, ભાત્રીજો પણ હોય, તેમ એકજ આત્મા, બુદ્ધ પણ છે, જિન પણ છે, બ્રહ્મ પણ છે, અને શિવ પણ છે. કારણકે આત્મા જગત્તિ રૂપ છે, એટલે તે બુદ્ધ છે, આત્મા કર્મને જિનનાર છે, માટે જિન છે, આત્મા હૃદયોને વશ રાખનાર છે, માટે હર્ષકિશ (વિષ્ણુ) છે, આત્મા મુખરૂપ છે, માટે શંભુ છે, આત્મા જ્ઞાનરૂપ છે, માટે બ્રહ્મ પણ છે.

આત્માનાજ નામ, જેમ જ્ઞાન, દર્શન આદિન વગેરે છે, તેમજ આત્માના નામજ બુદ્ધ, જિન વગેરે છે.

જો કે આત્મા સ્વભાવે સકલશુભસંપન્ન છે. તથાપિ તે શુભનો પ્રકાર આપણે એક પછી એક દ્રવ્ય થાય છે. વસ્તુનો જ્ઞાતા જોઈ જ્ઞાનમય કહીએ, કે માંદિનો કે રામાદિનો જિતનાર (નેતા) જોઈ અને જિત કહીએ છીએ, પરંતુ તે તેજ છે. ને એકજ છે. માટે શુદ્ધમાનુષ્ય થતાંજ આમ કર્મ મુંડે છે કે—

વિવર્ણાર્થ—નય, નિર્દેશ, ભંગ, ઈત્યાદિ આત્માની સિદ્ધિ કરવા જાય છે. જ્યાં તે પરિપૂર્ણ કરી શકતા નથી. કારણ નય, નિર્દેશ પાદિ મન વડે થાય છે, અને મન એ આત્માને પહોંચી શકતું નથી. જો કે ઇન્દ્રિયગોચર વિષયોમાંથી નિવૃત્ત થયા પછી, આંતરમાં પણ ઇન્દ્રિય ગોચર વિચારો વિલય પામે છે. મન ઉપાધિ રહિત મન—વિષયોના કાદવમાંથી નીકળી આવેલું મન—થાકેલું મન—શાંત થયા પછી આત્માના સ્વરૂપની જાંખી પ્રતિબિમ્બિત કરવા મથે છે, કંઈક એવા મનોગત આત્મામાં થાય છે, પરંતુ જ્યાં મુધી તે પણ નિર્બીજ થતું નથી, ત્યાં મુધી અપ્રમત્ત અવસ્થાનો આશ નહિ મળે નવો વિચાર કેમ પહોંચી શકે ? વળી નવો અપ્રમાણ છે. શ્રીમદ્ હરિભદ્ર યોગ દષ્ટિ સમુચ્ચયમાં કહે છે કે અમે અનુભવીએ છીએ, તેમાં બીજા પ્રમાણની જરૂર શી ? આજ ખાધો—મીઠો લાગે છે, તેમાં બીજા પ્રમાણની અગત્ય શી ? કરુણી મુગધી છે એમ અનુભવનાં સમ ખાવાની શી પચાવન છે ? તેમ આત્મા છેજ. જ્ઞાન રૂપ તે છે, એમ અમે અનુભવીએ છીએ, વગેરે વગેરે.

જમ મનઃ પાત્રીની આસપાસ કરી વળતાને વળ્યાં ફાંં મારે છે, માગને પાત્રા ઉઠાવી જમીન ઉપર આગળ મથે છે, પરંતુ આપણ કરતા જમીનથી મનાં પ્રવહાન વડે પાત્રા વળ્યાં પડે છે, તેમ નયા પનુ ધનુ દોડે છે, સપનું શિદ્ધ કરતા કરતા આ મન આત્મા એના પ્રવાહાન થાય કે બીચારાને પાત્રું વળતું પડે.

નયા એ પાત્ર છે, વનુ આત્મા સિવાય પાત્રે ડગોનું રહવા બિદ્ધ કરતા મન આત્માનું નાશ બિદ્ધ કરતા કરતા બીચારા એના ધર્મ જાય છે કે તેને શરૂ મનું પડે છે. (જ્યાં નયા થાય નાશ કરી દેતું સેવાય છે) કામનુંક અગમ-ગેરે—જમ નાશના રૂપ મદા સુવર્ણ ઉપર મનાં નવાં રૂપ દીધા મું કરી શકે.

જો અમરનાશના રંગનીથી રંગના તેમાં અગત્ય અગત્ય થતું છે એમ કહ્યું છે કે જો કોઈ અમરનાશ અગત્યને કહે છે કે નોંધે નોંધે કહે છે, તેમ તેમના કનુવે ઉઠાવે, જમું ને કહે. અગત્યને પડાવે. તો કે જો કોઈ અમરનાશ અગત્યને કહે છે, તેમ તેમના અગત્યને કહે, તેમના અગત્યને કહે. તેમના અગત્યને કહે.

નયો તો માણુમની આદુ જોય છે, તેની આપમાં કંઈ સમુદ ન આવે, તેમ નયોની આપમાં આ પરમ-જ્યોતિ રૂપ આ-મા રેખ આવે ? ૨

વળી નયો કાજી સામે છે, એક આંખ દેખે છે, અને બીજી આંખે કાજી ત્રામે છે, તેથી એક બાજુનું રચય દેખતા, બીજી બાજુ ન દેખવાથી, બીજાને તેજ વખતે જોડો કદી રે છે, પરંતુ બીજી બાજુ જા', સામાનું કહેવું પરપર જોવાની જગ્યા આવશ્ય રાખતા નથી. માં બીચાગ નયો તે અભરપર વને કેમ પહોં જોઈ શકે ?

વળી જેટલાં વચન છે એટલા નય છે, દરે બધા નય બેગા થાય તો અધી બાજુ જોઈ શકે, પરંતુ આ કાજી નયો, અપૂર્ણ જોઈ પોતાને પૂર્ણ માને છે, તે પડી પૂર્ણ જાણતા—જોવાની આવશ્ય કયાં ગણે ? ૩

આટલા માટ સાધને પ્રવેશને કદું કે નયનું સાધન છે. પણ આટલું અંગે ? પડી બીજાને કદું કે નું સાધન, પણ આટલું અંગે. જેમ અમેરિકામાં પારોપા-રેમિકષાકે નામના માં મક્કનુ-આથવે જોવાં એક બુદ્ધ બેઠેને પોતાના પાંચ સામું જોઈ સાધનને કદું કે I have never seen such a clever boy in the whole world. આખી જુનીમાં મેં આવો દુશિયાર જોડો કદી જોયો નથી.

સાધને કદું, સાંધન, આપે આખી જુની જોઈ છે / તેમાં કેટલાં જો-કરો છે, એ તમને ખબર છે ? આ વિચાર તેમને પર્વે નદિ સુરેયા દોવાથી એક-દમ અભયથી સાચી, કાઠમુકે કાદા તો કહીનેય સરથાન જોડીને આખા જન-મા-

૧. વાસોડપિ કિં ન નિગ્રહાયુગં વિનત્ય

વિસ્તીર્ણતાં વચયતિ સ્વધિયામ્બુરાશોઃ

બાલ વિના પોતાના બે હાથ વિનાગી સમુદ્રની પંજાગા કોણ કહે ? બાળ નથા અમાન.

૨. પામાન્ય નવમ હર્મદે રેપેન્સર પોતાના Data of Ethics (નીતિના પાત્રો) નામના ગ્રંથમાં લિખે છે કે—If the part is conceived without any reference to the whole, it becomes itself a whole—on independent entity, and its relations to existence in general are misapprehended.

અનુવાદ— નયપદ્ધતિ શાસ્ત્રોપદે વર્ણવેલી તે પરમજ્ઞેનાના સ્વરૂપનો બોધ કરનારી છે, પરંતુ તેનું રૂપનો નિર્વિકલ્પ છે, માટે અનુભવ (જ્ઞાન) વિના તે પામી શકાતું નથી.

વિવર્ણાર્થ—જેટલા વચનમાર્ગ છે તેટલા નયવાદ છે. હવે વસ્તુ અનંત ધર્માત્મક છે. નય કોઈ એક ધર્મને મુખ્ય કરી બીજા ધર્મને કાઢી શકતો નથી. માટે શાસ્ત્રોપદે કે નયવેદે અનંત ધર્માત્મા વસ્તુ સમાર્થ જાણવી. એ બની શકતું નથી તો પછી અનંત જ્ઞાનાદિ ગુણોએ યુક્ત એ પરમજ્ઞેનાને જાણે તો સ્પર્શ પદ્ધતિ કેમ કરી શકે ? વિચારો પદ્ધતિ કેમ પાડેલી શકે ? કારણકે વિચારો પદ્ધતિ વિકલ્પરૂપાવે ધાય છે, અને પરમજ્ઞેનાતિ તો નિર્વિકલ્પ છે, એટલા માટે એ પરમજ્ઞેનાતિનું દર્શન શાસ્ત્રોપદે—નયોપદે—વિચારોપદે ન ધાય. હવે અનુભવ શાધી ધાય 'તો એના ઉત્તર એકે પરમજ્ઞેનાતિ નિર્વિકલ્પ છે, તો આપણે જેમ અને તેમ નિર્વિકલ્પ ધના જગત્ કે પરમજ્ઞેનાતિની પ્રથમ છાંખી, અને પછી રફતે રફતે વધનાં વધનાં તેમના પૂર્ણ પ્રકાશમાં મગતો—આનંદતા ધર્મ રહે.

શાસ્ત્રોપદે પાયામાં વિચાર રસ બરી પાન કરી શકાય છે, પરંતુ આ પરમજ્ઞેનાતિના પરમ આનંદનો રસ તો, વિચાર કે વચનમાં આવતો નથી, કારણકે તે જોવો પૂર્ણ અખંડ—અનંત છે કે તે વિચારના અંતર પટમાં પ્રસરી જતા તેથી બહાર અનંત શબ્દોની ઉપર આરપાગ નીકળી જાય છે, તો પછી વિચારથી જગત્ અધગ એવાં વચન વર્ણવવાના પુદ્ગલામાં તો કેમ આવી શકે?

શાસ્ત્રોપદે બેદીને જેમ વિચાર તેમ વિચારને બેદીને પરમજ્ઞેનાતિ સર્વજ્ઞ લો શબ્દોને પ્રદાશની સર્વજ્ઞ શાંતરૂપે અનુભવાય છે, નથી કહેવાની તથા નથી વિચારાની પરંતુ કહેવાય, વિચારનાર શાસ્ત્રી જાણે છે

તથાપિ જેમ સિદ્ધાચ્યજી શાસ્ત્રપરથી જે પર્વત ઉપર અનંત શ્રવે સિદ્ધિ—શાસ્ત્ર—પરમાનંદ પામ્યા છે એવો વિચાર મગમગ્ય છે તેમ તે અનંત શ્રવે સિદ્ધાચ્યજી પર્વત ઉપર સ્ત્રી સિદ્ધતા શ્રવેજી પાનાનો આત્મા છે એમ નિમગ્ન નયથી સમગ્ર સ્વાભાવિકપણે તેના જેવોજ સદૃશ આત્મામાં આઠ દૃશ્ય પ્રદેશ તો પૂર્ણ સિદ્ધપણે દાઢજ છે, તો એ સિદ્ધશા એજ દુઃ, એ અચલ પર્વતના જેવી સગખી જનિ રાખી, પાનાનું પૂર્ણ ગરબ પામ્યા તો આપણે જગત્ સિદ્ધાચ્યજી પર્વતના વિચાર પર્વતથી સિદ્ધ એવા આત્માને જાણખી—નિમગ્ન નયથી—

મુદ્દ કલ્યાણિક નયણી સમગ્ર જાતને મિત્ર આડ પ્રેરણ ઉપાડ છે, તેમ કોઈક પ્રેરણ ખુલા કરવા અચળ-અચળ પાતિ જેવું તેમાં પેલાન સગલીએ તો તેમ કંઈ શકીએ. માટે શાન્દોમાંથી વિચાર અમાનય, અને વિચાર પર મનન કરનાં અન્ય ભાવનો અનુભવ થાય, એ અનુભવ કાયમ મેળા રહેતા જેવું પેલાન તેમ આ જોઈ શકીએ. દા પરંતુ એવા કમે ચાલનારા કેટલા તે દને પછીના કોઈકમાં આવે છે

અનુભવ વડે તત્ત્વ રસો જાણનારા કેટલા ?

કેળાં ન કરુપનાદર્શી શાસ્ત્રક્રીગમનાદિની

સ્તોકાસ્તત્ત્વરસામ્વાદ-વિદોઽનુજવન્નિવ્હયા. ॥ ૧૦ ॥

અનુવાદ—જેની તેની કલ્પના રૂપી કહી શાસ્ત્ર રૂપી દૂધ પાકમાં જુદલી નથી, કારણકે અનુભવ રૂપી હલ વડે તત્ત્વ રૂપી આસ્વાદ જાણનારા થાયા છે.

વિવર્ણાર્થ—શાસ્ત્ર છે તો ખીરના જેવું મીઠું પરંતુ તેમ આસ્વાદ થાયા લેનારા છે, છે તો આરિસા જેવું, પરંતુ તેમાં પોતાને જોનારા થાયા છે. છે તો દીવા જેવું પરંતુ બરોબર આંખ ઉઘાડી દેખનારા થાયા છે.

ધણા માણસો તો શાસ્ત્રના નામ જાણનારા ખબુ નથી થાયાએનેજ તેમના પુરાં નામ ખબુ આવડે છે. થાયાએજ તેમનાં દર્શન ખબુ કર્યા છે, તો પછી તેના ગદરથ રસના આસ્વાદ લેનારાની તો વાતજ શી કરવી ? જેને નામ આવડે છે, એવામાંથી ધણાજ થાયા વાંચી શકે છે, વાંચનારામાંથી થાયાજ તેને સમગ્ર શકે છે, સમજનારામાંથી થાયાજ પોતાને દરેક વાત કાચ પાકી પોતાતું સ્વરૂપ જાણ ખી શાસ્ત્રમાં કહેલી વાતનો પોને ખબુ અનુભવ કરી લઈ શાસ્ત્ર વિષે પોતાની જાનપૂર્વક પૂર્ણ જ્ઞા કરવા પ્રયત્ન કરે છે.

શાસ્ત્રને દૂધપાકની ઉપમા આપી તેમ અનુભવને હાડાની ઉપમા આપી.

આંખે અકરો વાંચવાથી શાસ્ત્ર રૂપી દૂધપાક અખાતો નથી. અને શાન્દો અમજવાથી શાસ્ત્ર રૂપી દૂધપાક અખાતો નથી કલ્પનાએ વાક્ય મદલુ કરવાથી શાસ્ત્ર રૂપી દૂધપાક અખાતો નથી, પરંતુ જો તે મદલુ થાય છે તો તે થાયાથી મનન કરી નિદિધ્યાસ કરાય છે તો તે થાયાથી, અને બીજી જગ્યાથી નાંદિ ખબુ અનુભવ રૂપી હલથી આસ્વાદ લેઈ શકે છે તો તે ખબુ થાયાજ.

અને બોલી જવાનું પુરું થયું એટલે તમે પુછો કે ભાઈ શું કર્યું ? અમે પ્રતિક્રમણ કર્યું. પરંતુ તેમાં પાપનું અણકર્યું થયું ! તેમજ મુખે બોલી જનારાઓ લાચાર જેવા લાજનના જૈન બાંધવો કરતાં મગજમાં કે મનમાં તેનો અર્થ સમજનારા કેટલા છે, પણ કટાક્ષણ પર બેગી જે જે બોલાયું હોય, તેના અર્થ સમજે પણ તેમાંનું પોતાને કંઈ નહિ અને એવા તો કિયા કે જે જે અર્થ સમજતા હોય, તેનું તેનું પાપ કું નહિ કરે, એવો દૃઢ નિશ્ચય કરતા જતા બાંધવો બહેનો ખરા પ્રતિક્રમણ કરનારા તો વિરલાભ. માટે ભલે શાસ્ત્રો વાંચી કે મળે-સમજે કે તેની ચર્ચા કરે પરંતુ શાસ્ત્રમાં લખેલું તે પ્રમાણે સમજીને ક્રિયામાં ન મૂકે ત્યાંબુધી શાસ્ત્રકી દુધપાકનું ગિદ્દુ પશુ મજે એમ લાજનને તો નથી લાગતું.

વળી દુધપાક ગમે તેટલા ખાવામાં આવે પણ તેમાં આપણને બળ આવતું નથી, પણ તેનો આસ્વાદ લઈ પચાવવાથીજ બળ આવે છે. જૈન ધર્મમાં આવાં ભવાં શાસ્ત્રો રૂપી દુધપાક છે. દુધપાકજ છે એમ જુઓ પાઠવાથી આપણને કંઈ બળ આવવાનું નથી, પરંતુ તેમને સમજી પોતાને લાગુ પાડી તે પ્રમાણે યથા-શક્તિ વર્તન રાખવાથી આત્મ બળ આવશે-પ્રગટ થશે.

વ્યવહારે રૂપિઆ એ કંઈ સુખ નથી, છતાં ઘણા લોભીઆ માણસ રૂપિઆને સુખ માની એકઠા કરવામાંજ આવરદા આપી દે છે. રૂપિઆ તો સુખના સાધનો છે એમ તેને આખો ભવ સમજતું નથી, તેમ ઘણા યોગ જનને એમ સમજણ પડે છે કે શાસ્ત્રો એ પુણ્ય નથી. નથી તે સ્વર્ગ, નથી તે મોક્ષ, નથી જ્ઞાન, નથી દર્શન, નથી ચરિત્ર, પરંતુ જ્ઞાન, દર્શન, ચરિત્ર, સુખ, વીર્ય આત્મા-મથા બોલી કાઢવાના કુવાં છે—સાધનો છે—હથિયારો છે માટે શાસ્ત્રોની—હથિયારોનો અગ્રાંધ ન કરતાં—શાસ્ત્ર જો હથિયારો છે તો તે શાસ્ત્ર રૂપી હથિયારો વાપરી, જાનાદિ અનંત મુખો માનવ દેહરૂપી ખાણમાંથી બોલી કાઢવાં જોઈએ.

પરંતુ એક સૂર્યનો ઉદય થતાં જેમ આપું જગત્ ઉદય પામે છે, અર્થાત્ જાગૃત થાય છે, અને પોત પોતાને કામે વળગે છે, તેમથી વીર પ્રભુ રૂપી અનંત સૂર્યના પણ એક સૂર્ય રૂપી, કે કેવળજ્ઞાન ભાસ્કરનો ઉદય થતાં આ આપું જૈન જગત્ જાગૃત થઈ પોત પોતાના અંતરમાં તેવાજ સૂર્યને હવે નહિ શોધે ? અને શોધી આખાં આંતર જગત્માં જાનાદિ અનંત ગુણોનો ઉદય નહિ કરે ? કરોજ, કરો.

પૂરોપને ઇન્દ્રનાગ એક નેપોલિયનને દેખી લાખો નેપોલિયન જોયા બેઠ

જનનાં તેમ સહય કમને છતી, આ ત્રણે લોકને છતનાર શ્રી વીર કમુને હવે દે-
ખી વીર જાગે વીર પ્રભુ જેવા જિનેશ્વરને નહિ થાય ?

પિતા એક દોષ છે, અને પુત્ર એક પરંતુ પુત્રો તે પિતા થાય છે. તેમ
વીર પરમાત્મા એક છે, તેમના પુત્ર એક છે, તો આપણુ તેના પુત્રોએ તેમને
વચને-વચને-વચે આવી તેમના જેવા ન થવું જોઈએ ! જેમ સુપિતા તેજ કે
જે પોતાના જેવા પોતાના પુત્રને હરે, તેમ આપણુ સુપુત્ર તેજ કે જે આપણા
પિતા શ્રી વીરના જેવા આપણે થઈએ, તેમના જેવીજ સહય છત્રપર ફરણુ-તેમ-
ના જેવીજ 'સહય છત્ર ફરે સાસન રસી' એવી ભાવના-તેમના આ-અવજન કર-
નાર પર સમ દષ્ટિ, તેમના જેવીજ તેજક લેરવા મોકલનાર નોસાવા પર શીત-
લેખા મોકલવા રૂપ દામા આપણે કમે કમે હલુ જણુ-દાખવે પામે હોવા છતાં
જણુ વિશેષ સમજતા નહિ થઈયું ? અર્થતો તે હે વીર પ્રભુ, આટલે જ્યાં અમારો
વમારા પર રાજ હોવા છતાં અમને મુઠી તમે શા માટે મોહનગરીમાં પ્રવાણ
કેવું, આ કરજાનિધને યોગ્ય છે ? હા, જણુ ભાવનને વિચાર એમ સ્ટુરે છે કે પિતા-
શ્રીએ જેમ ગૌતમને વિરહ સદન નહિ થાય, માટે સ્થાનસ્થાયી બહાર મોકલવા,
તેમ આપણને જેમનાથી અમનો વિરહ અમાતો નથી. તેમને બહાર તો નહિ મો-
કલવા દોષ ? ખરે એમજ જણાય છે. પરંતુ ગૌતમને બહાર મોકલવામાં આપ
સહય વરુના જાણવાથી આંતર મનસખ કેછે લુટી હતી, અને તે એવી કે ગૌતમ
મને આપના પરનો પ્રસરત રાગ જણુ જાંધન કર્તા દોષથી ઊડાનો તેમને વિ-
ચાર કરવો પડે કે "કેઈ કેઈનું" નથી. હું જણુ રાત્રી પેઠે મારા આત્મા પરજ
અવજનન રાખું " આમ કરી પોતાની પામે તુસ્ત લઇ લેવા તેમને જણુ કેવળ-
તાની બનાવી દેવા એવી મનસખ તો હે વીર પ્રભુ, અમને દૂર કરવામાં નથી રાખી !
'પરંતુ હે વીર, હે જળદ તારક, હે પિતાજી અમારું જણું શું', અને મદ્ય સમર્થ
'અમારા સાથી માઠા ભાઈ ગૌતમનું' મરતું શું ? અમે જાગે છીએ, અમારાથી
આજંબન વિના કેમ રહેવાય ? માંડે આપે આપેલા આ-માવજનના સાધનો
અર્થાત્ અધ્યાત્મ સાધનો કામે લગાડી જરા જરા પોતાની મેળે ચાલતા રાખીએ
છીએ, અને ત્યારે તે પકડીને જણુ અમારાથી નહિ ચલાવું ત્યારે આપ શીના
'ઉપદેશ પ્રયત્ન' આજંબનજ લેવું, લેવું, અને તે જણુ ક્યાં સુધી કે જ્યાં સુધી
અમે જણુ અમારું માઠા ભાઈ ગૌતમ જેવા આપના પર પૂર્વ પ્રસરત રાગવાનું
થઈ, આ સંસારને સર્વથા નિર્લાંગલ આપી, નિર્મથ રૂપ થઈયું ત્યાં સુધી માટે
ત્યાં સુધી તો આપ શ્રીને વિરહ, આપ શીના આપના દાખવેલા દેવ, ગુર, ધર્મ રૂપ
જુગ આજંબનને રાખીશું, અને રાખીશુંજ. અને તેની સર્વ આપની સમદષ્ટિ

માર્ગ પકડીને, અને પરમાત્માના પામણને અધિકાર કેને જે નેને માટે ઉપાધ્યાય
મહારાજ સ્વયં પણ દેવો ઉપાધ્યાય કરે છે

જુદા જુદા ધર્મમાર્ગોએ પણ ચાલનાર કેવા ગુણવાળા
હોય તો તે પરમાત્માના પામે છે તેને માટે
સ્વયં જુદાજુદા કરે છે.

નિર્વેદિયા નિવરોચા દ્વાંતામ્યાનઃ ગુનાશયાઃ
પરમાત્માનાં યાંતિ ચિન્તિત્તરપિત્ત્વજિઃ ॥ ૧૧ ॥

અનુવાદ—જેઓએ ઈન્દ્રિયોને જય કરી ક્રોધનો જય કર્યો છે,
ક્રોધનો જય કરી મનનો જય કર્યો છે, અને મનનો જય કરી જેમના
આરાય ગુણ થઈ ગયા છે. અર્થાત્ જેમનાં દેહ પૂર્વ પવિત્ર થયાં છે
જોવા મહાનુભાવ પુરોષ જુદે જુદે ધર્મમાર્ગે પણ પરમાત્માના
પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

વિધર્ણાર્થ—શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાયજી પોતેજ સમાધિગતક્રમાં
પણ દિગ્ધિવગારી કરે છે કે જેમને તો આંધળું હોય, જેમને તો ક્ષ-
ત્રિય હોય, જેમને તો વૈશ્ય હોય, જેમને તો શૂદ્ર હોય પરંતુ જેના-
માં ઉપરના સ્તોત્રમાં જણાવેલા ગુણો અનુક્રમે હોય તે પરમાત્મા
તે પામે છે.

શ્રી પ્રભાચંદ્ર પણ પોતાના સમાધિ તત્ત્વમાં કરે છે કે જેમને તો સાદ
હોય, જેમને તો શૂદ્ર હોય પરંતુ જેનામાં ઉપર લખેલા ગુણો અનુક્રમે હોય
તે પરમાત્મા તત્ત્વ પામે છે.

શ્રીમદ્ રત્નરાખર સુરિજી, પોતાના સંબોધ સિતરી નામના ગ્રંથ
પણ બોધ પૂર્વે કહ્યું છે અંતર લખે છે કે, ત્રિવિધ ધર્મવાળા પણ સમભાવે
લાભિત હોય, અર્થાત્ ઈન્દ્રિયોનો, ક્રોધનો, મનનો જય કરી શુભ હૃદય વાળો જ
ભવિષ્ય થઈ હોય, તો તે મોક્ષ તત્ત્વ પામેજ તેમાં સંદેહ નથી.

જિનેંડિયા:

ઉદ્દિષ્ટવચ્ચ.

કેમ જન્મ કર્યો મારો દોષ તો તે અનેક રીતે ગણાય છે. પરંતુ તે મુલિ પુત્રના રસભા આવે તો કાલકને ગણ્ય થઈ શકે છે.

કેમકે મનુષ્ય રૂપમાં આત્માનુષ રીતે જન્મ્યાં પાણ, દાણી, ચિર, કાળી જો વિદ્ય છે, છતાં મનુષ્ય પાણને કેળવી શકે છે, દાણીને પાણી શાકે છે અને સિંદને પંજરના જમ્મ કરી રમણી શકે છે. આમ કરી શકાયમાં મુલિજ પ્રવેશ છે.

ઉદ્દિષ્ટવચ્ચનો વિષેક પુરુષસર ઉપાધ.

કેમ પાણ જન્મી દોષ, અને વચ્ચમાંથી નવ, આ પા દોષ, ત્યાં નીચ્છી થાનુ વચ્ચડિ પાણ, આને આ. આ. માનેપા દોષ, તેજજ આજ્ઞી ઉદ્દિષ્ટવચ્ચી જન્મ પાણ જન્મજાલ તેજા જન્મ આ જન્મસાર રૂપી શનમાં—વચ્ચમાં અનર્થ મળી જ્યાં ત્યાં જન્મી રજાની જે આવે તે મળે. મારી મુદ્દિષ્ટી આપ ખડ આની જાણ છે. હવે જેમ જન્મી પાણને વરા રૂપી વચ્ચ, પાણ વચ્ચ અને કેળા પા વચ્ચે મારીમા જન્મ. દોષ તો મારીમા મુરેનુમ કરી નાખે, અને ઉપર મળવામાં આવે તો બિજાનાને જ પગડે. વચ્ચમાં વતપ તો જગડું બરે કે લાન મળે. તેજ પ્રમાણે આજ્ઞી ઉદ્દિષ્ટ રૂપી પાણને વરા રૂપી નિલા, પાણ નિલા અને કેળા નિલા મનુષ્ય દેહ રૂપી ઉત્તમોત્તમ ગાડીને જોડવામાં આવ્યા દોષ તો તેના જન્મ મુમ કરી નાખે, પાવમાત્ર કરી નાખે, બિજાનાને પગડે, જગડા બરે કે લાન મળે. —હવે હવે મળે જેમ જન્મી પાણ દોષ અને વરા ન ફોળા દોષ તેને આનિ મુનકીથી જન્મ પકડી એક બે ત્રિજ આવાનું ન આવવાથી કંઈ નરમ પડે છે—અર્થાત્ તે જન્મી દોષ જન્મ ક્રમ નરમ જૂનને લીધે પડે છે. પડી તેને પાણી અને કેળા શકાય છે. તેમ જ ઉદ્દિષ્ટવચ્ચી પાણ જન્મે પકડી એક બે ત્રિજ આવાના પ્રદાર્યો આવવા બધે જગ્યા અને રસાદિય જે સુખ તેને રસાદિય પ્રદાર્યો ન આવવા, એક બે ઉપવાસ બેગી કાનવા. એજ પ્રમાણે રસાદિયપ પાણને સુંવાળા વળે અપાતા રસમાં બધે હવે એજ પ્રમાણે પ્રાણુદિયને નુષથી પાણમાં ન આવવા. હજોદિયને સુ રસ ન સાંભળવા દેવા અનુદિયને વિદાડી વનુમિ ન જોવા દેવી. વળે આમ એક આવાનું કરી, વર્તવામાં આવે તો જન્મી પાણનું નુકસાન કાનક જેમ જેમ મળે પડે છે, તેમ હિયોનું નુકસાન કાનક જેમ જન્મ નરમ પડે.

ઇંદ્રિય જયન્તા ઉપાયમાં બીજો ભાગ.

જેમ ઘોડાને મારી નાખવાથી ગાડી ન ચાલે તેમ ઇંદ્રિયોરૂપી ઘોડાને એટલે વિશેષ નજ આપીએ તો આપણો શરીરરૂપી રથ ન ચાલે. તેમજ જેમ ઘોડાને માફક પદાર્થો ખવડાવી માતેસા કરી મુકીએ તોપણ રથને ભાંગી નાખે, તેમ શુદ્ધિને વિગેરે-વિક્રિન કરનાર રૂત વિગેરે કંઈ બહુ ખવડાવી આપણી ઇંદ્રિયી ઘોડાને ઉત્તેજિત કરી નાખીએ તો શરીરરૂપી રથ ભાંગી નાખે તેમ નજ ખાવાને આપીએ તો જેમ ઘોડા મરી જાય તેમ ઇંદ્રિયો પણ મરી જાય-એટલે કે કાન સાંભળવાનું, આંખ જોવાનું, નાક સુંઘવાનું, હાથ ચાખવાનું અને તથા સ્પર્શવાનું કામ ન કરે, મારે જેમ જ મરી ઘોડાને ઘોડો વખત બૂખ્યાં રાખીને તેણીને હવતા રાખવા-સાદુ ખાવાનું આપવું જોઈએ, તેમ ઇંદ્રિયોને પણ હજી રાખવા સારો વિશેષરૂપી ખોરાક આપવા જોઈએ, વિશેષ આપવા નહિ. આમ પ્રથમ વિષયરૂપી ખોરાકનો સદજ ઉપવાસ કરાવવાથી ઇંદ્રિયોરૂપી ઘોડા નરમ પડે અને સારો ખોરાક આપવાથી પત્તાશે-વશ કરાશે. આમ બે કિયાં થઈ રહી કે ત્યારપછી ત્રીજી રીતે ઇંદ્રિયરૂપી ઘોડાને કેળવણીની જરૂર છે.

દ્વે ઘોડાને કેળવવામાં કેટલાએકને ભારે ગાડીમાં જેડીને અથવા ઘરિયા કિનારે રેલીમાં ગેળ ફેરવી ફેરવીને કરાખિયાત કરી લાઘવમાં ચાલતા રીખવે છે, તેમ નરમ પડ્યા પછી સાદુ ખાવાનું મળ્યા પછી પણ જો આડે જાય તો કરાખિયાત એટલે કેટલા લગાવવા પડે છે. આમાં રસોદ્રિયને આમેજ વિગેરે તદ્દન કાપું આપવું પડે, એમજ બીજી ઇંદ્રિયોને પણ આપી ચલાવવું પડે છે, પરંતુ તેમ કરીને પણ કેળવતા એટલે સ્પર્શોદ્રિયથી વીતરાગનો સદશર યત્નનો, સ્પર્શ કરતાં રસોદ્રિયી સુવચનો ખોસતાં, અમુદ્રિયથી વીતરાગ મુકાને આવવોકાના, કર્જોદ્રિયી પ્રબુલા શુભો મચાતાં સાંભળતાં રીખવાય તો ઇંદ્રિયરૂપી ઘોડા બાહ્યર અથેજ પગારો અને કાનિ સર્ગની સજો, કે માણને માર્ગે ચાલમે. નિચાર કરતાં ઇંદ્રિયો, ઘોડા જેવી, મન દાષી જેવું, અને કાયાય કાડી ખાનાર જાનાર જેમ સાને છે. તેમાં પણ કોય વાધ જેવો કૂર, માન સિદ્ધ જેવો અદઃકારી, માયા વડ જેવી કપરી અને લોભ રીત જેવો ખાઉંપરા સાને છે.

જગી આ વાત યાદ રાખવાની છે કે ઇંદ્રિયોરૂપી ઘોડાને ત્યાં જવાનું છે ત્યાં આપણે રજાણ જવું નથી, પરંતુ આપણે મનુષ્યરૂપ રથને ઉચ્ચમાર્ગે ગઈ જવાનો છે ત્યાં તે ઘોડાને હાંકવા જોઈએ.

જગી એ પણ સમજ સમજ યાદ રાખવાની જરૂર છે કે જેમ સીંગ, મન

અને બાધાપર્યાંમિ છે, તેમ હૃદયપત્નુ પર્યાંમિ છે. પર્યાંમિ એટલે શક્તિ અને એ શક્તિને જે આપણા પુણ્ય બળવડે આપણે પ્રાપ્ત કરી છે, તે તેનો ઉપયોગ કરવો એ આપણા હાથમાં છે. તેમને સન્માર્ગે ચલાવવી એ આપણી સત્તાની વાત છે. જેમ હજી છે અને હજી પાસે સારા બોલ બોલાવવા કે બુદ્ધ બોલાવવા એ આપણી સત્તામાં છે, તેમજ હૃદયોને સન્માર્ગે ચલાવવી એ પણ આપણી સત્તાની બહાર નથી. કદાચ ઉન્માર્ગે પૂર્વે ચાલેલ હોય તેો પણ ઉન્માર્ગે ફરતાં સન્માર્ગે સરળ હોવાથી સદજ પાત્ર પ્રયત્ન કરતાં ત્યાંજ ચાલવા માંડશે. કારણકે સન્માર્ગે આમાને સ્વભાવિક હોવાથી સરલ છે. અને ઉન્માર્ગે અનાદિ હોવાથી છતાં બાવિક હોવાથી વિકટ છે. માત્ર ઉન્માર્ગે ચાલવાની ટેવને લીધે ગુણમ લાગે છે પણ તે ગુણમ નથી. હવે એમ લાગે કે સન્માર્ગે જે સ્વાભાવિક છે તેો ઉન્માર્ગે જાણી ટેવ કેમ મટાડી શકાય તેનો વિચાર કરીએ. જુઓ સ્પૃહીજદ્રાદિ ને સ્પર્શોદ્રિયનો જન્મ કરવામાં કેટલી વાર લાગી ? માત્ર ચાર માસ એક ચોમાસું. બાર વર્ષ સુખ ઉન્માર્ગે ચાલેલ સ્પર્શોદ્રિયોનો પૂર્ણ જન્મ માત્ર ચાર માસમાં કયો અને જેવું વિષ્ણુ ધારણ કર્યું કે 'યૃગસં સ્પૃહીજદ્રાદિ' વળી જુઓ મુદ્રશોષીકેને સ્પર્શોદ્રિયનો જન્મ કરતાં ત્રી વાર લાગી ?

જુઓ નંદિયેણુ સ્પર્શોદ્રિયના ઉન્મત્ત ધાત્રી પગલાંનાં પણ વિજયી થયા કે નહિ !

દાથી સ્પર્શોદ્રિયને વરા થઈ સ્પર્શોદ્રિયથી છતાઈ-પોતાના પ્રાણ ખુલે છે પાંતુ દાથી તેો પણ છે અને આપણે તેો દાથીને વરા કરનાર માત્ર અને માત્રને પચાર આપનાર માત્ર મનવાળા-બુદ્ધિવાળા અક્ષમ છીએ. માટે દાથીની પેઠે સ્પર્શોદ્રિયને વરા થવાનું પાશવ ઉદાદરણ માત્ર આમાને ઘટતું નથી, પણ શરમાવા જેવું છે. દાથી બીચારા મનુષ્ય પાસે બસે ત્રીએ પણ દાથી પાસે મનુષ્યે એના દુર્ગંજની નકલ કરતાં દુખી મરતા જેવું થવું જોઈએ. કારણકે દાથીપ પણ એ કેમ વિચલ નિયમ લખ વિનેષ તજ સ્પર્શોદ્રિયનો નિયમ કયાંના ઉદાદરણ બદલે થોડા છે. પણ મનુષ્ય એકતો શું પણ ૭૭ વિઝાઈમાં સ્પર્શોદ્રિયને વરા કરી અશ્વયર્ષમાં જેના આપણી પાસે સેંકડો દાખલા મોબુદ છે. દાથી પણ માત્ર તને વરા થાય છે. તેમ સ્પર્શોદ્રિય રૂપ પણ આપણા મનથી માત્ર તને વરા કરતું, અને મનરૂપ માત્ર તને શુદ્ધ આ-મવડપના આજ્ઞાનુસારી સખતું એટલું માત્ર આ-મા સ્પર્શોદ્રિયનો વિજય અરપ સમયમાં કરી શકે.

વળી સ્પર્શોદ્રિયનો વિચાર આપણા હૃદયની સાથે બીજાં દ્રિયો કરતાં અ-

નકમે ઉપર ચડ્યા હોય એ તો લાંબા કાળનો છે. પ્રાચીન આપણામાં રહેતો છ-
 જ્યારે એકદિવ ૩૫ હતો ત્યારે ૨૫એદિવ હતી પડી. એદિવ ૩૫ થયો ત્યારે ૫૫
 ૨૫એદિવ તો હતી. પડી તેદિવ ૩૫ થયો ત્યારે ૫૫ ૨૫એદિવ દેવાનજ હતી.
 પડી એદિવ ૩૫ અને પંચેદિવ ૩૫ ચાલી તેમાં ૫૫ મનુષ્ય પંચેદિવ રહે
 ચડતા ૫૫ ૨૫એદિવ તો છેજ આ ૨૫એદિવનો સંબંધ આપણને—જીવને કજી
 લાંબા કાળનો છે. બીજું સંબંધી દિવ્યો કરતાં બહુજ વધારે કાળનો સંબંધ છે અને
 અત્યાર મુખી જે ઉન્માર્ગે ગયાવત્તાની ટેવ પડી હોય તો લાંબા કાળના અગ્વાસને
 લીધે ઉન્માર્ગે સ્વાભાવિક જેવો ગયા ગયો હોય માટે બીજી દિવ્યને વશ કરવા કરતાં
 ૨૫એદિવને વશ કરવું. પરમાત્માન્તોતિના દર્શનમુખે જે કદાચ વિકટ લાગે. પ-
 રંતુ જે એક અગેસા વિકટ હોય તે બીજી અગેસાએ સરજ પથ હોય લુખી આ-
 પણે આધા વિના કદાચ ન ચાલે, એટલે ૨૫એદિવને તો આપણું જોઈએ. કદાચ
 મુન્યા વિના પથ ન ચાલે તો પ્રાણેદિવને પથ તેનો વિષય આપણે જોઈએ, તેમજ
 આંખથી જોયા વિના પથ ન ચાલે, તેમજ સાંભળ્યા વિના પથ કદાચ ન મેલેય
 પ્રાણુ સ્ત્રીને અને સ્ત્રી હોય તો પુરુષને ૨૫એ દયા વિના તો આપણે ગલાવી રા-
 હીએ. જે ૨૫એનો જય કરો તો ધારી ધારીને જીતીને પથ જય કરી શકે. કદાચ
 જોવાઈ જાય તો **ૐ વ્રહ્મચર્યાય નમઃ ૐ સૂક્ષ્મજીજ્ઞાય નમઃ ૐ**
મુદર્શનત્રેષ્ટિને નમઃ એ મંત્રોને મન, વચનથી ઉચ્ચારવું તો યોગ્ય વખ-
 તમાં ૨૫એદિવનો જય થયે. અને તેનો જય મનાંજ ધીરવનું જોગસ સર્વ અંગને
 જોડી જારીને કામ એવું અર્પણ મુખ શક્તિ આપણે કે જે આનંદ સ્ત્રીને પુરુષ
 કે પુરુષને સ્ત્રી સહયની પથ ફીડમાં નથીજ નથીજ. આ એક નેજાની નહિ પથ
 લાંબા કાળના અનુભવની વાત છે. ૨૫એદિવનો જય કરવો. ૨૫એદિવના જય કરતાં
 મુખમ છે, કારણકે તેમનો પરિચય એટલા લાંબા કાળથી જીવને એક અગેસાએ
 નથી. વળી ૨૫એદિવનો જય કરતાં વિચાર કરવો કે સાકર જે મીઠી લાગે છે તે
 ખરેખર મીઠી છે કે નહિ એ મનુષ્ય એટલે વિચાર કરનાર જીવ દેવાથી તેને તો
 માનુષ્ય પડે કે જ્યારે અને તાવ આજો ત્યારે તો તે કદી સામતી હતી. માટે એ
 મારા પરિજામ મીઠાં હોય તો સાકર મીઠી લાગે છે. સાકર મીઠી નથી મારા પરિ-
 જામ મીઠાં છે. માત્ર ૨૫એદિવદાગએ આંતર મીઠાં પરિજામનો મુંઝાવ પ્રકાર
 કરી શકું છું. આજ જણાવી શકું છું. બદિરામ ભાવ એવો મીઠાસ જોનો હતો.
 આ પ્રમાણે મર્વ દિવ્યોનું અધિષ્ઠાન જે પરિજામ આત્માનુષ્ય તે રાખવા કે જેથી
 મુખમનાથી તેનો જય થઈ શકે.

આમ પ્રમાણે પ્રાણેન્દ્રિય અધુરેન્દ્રિય અને આત્માન્દ્રિયનો પણ જય થયો. અ-
ભય છે. જુઓ આપણા વિચાર તે દિગ્વિશે તરફ ફરતા ન હોય અથવા આપણાં
પરિણામ જેવાં હોય તેવા વિચાર આપણે અસર કરે છે. તો ૫ઠી સંધી દિગ્વિશેજ
આપણાં પરિણામને આપીને, આપણાં મનને આધીન—જે મન આ આપીને છે
એવો મનને આધીન રાખવાં.

આમ પાંચે દિગ્વિશે જય થયો કે તેના વિશેષોનો તો જય તેજ નમન થઈ
નય છે. સાદા ખોગક અને પદાર્થને દિગ્વિશે આપવા એ વિશેષાધીન વિદ્યા કાઢી
નાખી, સોમલની પણ ખાખ બનાવી જતો ખાનો ન હોય તેમ લાગશે.

હવે દિગ્વિશેના જય થયો તો કોષિના જય થતા ધક્કું કરીને વાર નથી.
કાન્ધોકે અન્યમત્તા વિચય ન મળે, અને અન્યમત્તા આવી પડે. ન્યારેજ પ્રાણીને
જામાન્ય માણસને બહિરાત્મા વાળા હોવાને કંઈ ઉદય થઈ માણસ જેવા ઉભય
પ્રાણીને હઠાવા જેવો બનાવી દે છે.

પરંતુ દિગ્વિશેથી પણ જેના વશ થઈ જવા છે જેને મનોગમ કે અમનોગમ
વિભવે લીધે ઉપર કહેલો જય પ્રાપ્ત થઈ ગયો છે ને તે કોષ પરજ પદાર્થ સંબંધ
તો હોતોજ નથી. કારણકે તેનો તો દિગ્વિશેના વશ કરવાની સાથેજ જય થઈ નય
છે. હવે જાણી અંતર વિચારો છે દિગ્વિશેના રામાગમ હવે ન હોવાથી રાત હોય છે.
જે અદ્ય સંગતમાં દિગ્વિશે લીધે ઉગમ, મારતા દત્તા તે ધર્મિક સાંત્ત હોવાને
લીધે આ મ સ્વરૂપની જાંખીજ કરવાના જગ્યાય છે. દિગ્વિશેના પ્રસાદાર થયા ૫ઠી
મન પ્રુદા દાયોના કરતાં હનરમણુ જગવાન છે મન, કોષિના નુકસાનને સમજ
લઈ જુગીય યુક્તિથી છતી લે છે. વનુ મન સાંત્ત હોવાથી ધ્રુવ યોગ દેખાવને
લીધે પદાર્થ જાન પણ સ્વાર થતા લાને. જનુ બાળનામાં વિરોધ ન આવેથી અપેક્ષા
નાના પ્રકાસી જુગી થઈ જવાથી કોષિના પ્રસનો જનુજ જુજ રહેશે. ઉદાદ્ય
તરીકે કઈ જાનનો કોષ દિગ્વિશે જાત બાંધવાને કે જેનો હોય છે. તેની અનેક અપે-
ક્ષા હોવા છતાં અત્ર કોષ બે અપેક્ષા લખાય છે. કોષ જે દિગ્વિશે તેના અંતર
પૂર્વે રવાથી હનો. તે હવે જન સમાજના કે ધર્મમાં કોઈ અનુગમનું જરાથી પો-
તાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરતો જનુજ દિગ્વિશેના જય થયા છતાં પણ અત્રી જાનનો
કોષ રહેશે, પાંચે તમે પોતાને માટે નહિ પણ તમારી જાનાસ્તનુ તમારા જન-

૧ વિશેષ રૂપી દોગ્રથી જાણવેના રાથી અને તેમણી પદ્ધતિ ૫ઠી ને
૬ઠી કેટલા જગવાન હોય ૧ જુઓ શ્રી યોનુ જા.

ધર્મનું, તમારા ધર્મના તત્વથી તદન વિરુદ્ધ વર્તનનું અંશરૂપેનું થતાં તમને કોઈ ઉપર કોઈ આચારે પરંતુ દરિયાના અખંડગમ વિવાદો લીધે નહિ. હવે તમારે કેટલાક શાંતિ થયેલા મનથી તમે વિચાર કરેલા તો તમને માનુષ પાસે કે જે વિચારો આપ સારા જાણનારી કે ધર્મની નિંદા કે ખંડન કરે છે, તેવું એક વેળ તમે પણ કરના હોય તો ત્યારે વિચારવું કે નમે જે રિયલિમાં પૂર્વ દ્વારા તે વિષયોમાં દાવ છે આમ વિચારવાથી કોષ્ટરો ઉભરે બેમી જરી અવધા એમ વિચાર જોકે, મારી રિયલિમાં જે આચારો ત્યારે તેનું વર્તન સુધરશે, તોજુ તમને કોઈ નહિ ઉભરાય.

કોષ્ટુ ઉચ્ચત્વ કે ઉચ્ચત્વ જેમ મવા પડી ત્રીજી યુક્તિ વાપરી સરેલી થશે. અને તે નીચે પ્રમાણે.

સામાજિક તરિકે પાતાના માટે નહિ પણ કોઈ સારા માણસને કે 'પુન્ય' માણસ દેરાન કરે ત્યારે તેને કોઈ કામના થશે પણ એમ વિચારે કે પુન્યો માણસ અત્યંત છે, ત્યારે તેના ગપર કોઈ જાડ નહિ આવે. પરંતુ ક્યારે દહીં તો ગપર વાન વળી છે પરંતુ ક્યારે જન કાષ્ટો નથી માટે તે તો આટલી જાડ કરા પડી વળતમા આવે છે. તે એક તે માગ માણસના રસજની શુદ્ધિ છે પરંતુ પુન્યા માણસનું આચાર જ્યાં આપ સારાને દેગન કરતાં શું થશે! એવી કમજાનું જાણ જવું દેવાથી એ પુન્યા માણસને સારના દેરાન કરવામાંથી પણ એમાંથી પહેલાં જાણે છે. આમ થતા સાગ માણસનો સરેરે જાણી જાય છે.

આમ કોઈ દરિયાના મનાગમ કે અમનેગમ વિવાદો તમારુત્તરના થશે તે નહીં જલ્લ જાણ કરેનુંની થાય છે. અને કળા આપનાં જ વાગળી પ્રથમ અને છે જે દેવાનાને પ્રથમ જાણીએ આપ જનાં જાણના નિમોષે કે કોઈના કોઈને છે.

કો પ્રથમ દરિયાનો જવ પડી કોઈ જવ કરેલા દેરા, તેણે પ્રથમના વિવાદ અર્જનાને આમ કોઈવિજવ મનેજવ કરેલાં કરે છે. આજ માણુ વિષે જાણનાં જાણ છે કે—

દાંતારમન:

જેને કોઈ પ્રથમ પ્રથમ દરિયાનો જવ પડી કરેલાં જવ જવ કરે તેને અનેજવ કરેલાં જવ જવ છે. દા. આપના કોઈ મનેજવ કોઈને અને કોઈને જવ કરે.

પુર્વે કહેવામાં આપ્યું કે મન સરોવરના જગ જેવું છે. જરા દિલચાલ થઈ કે આખું ટોચવા મોટે છે. સરોવરમાં જગ વા વાયો કે અદર કાંકો પડ્યો કે મનોજગ દબવા વચર રહે નહિ, માટે મનનો જગ થયાથી એમ કૌંધ ગયા ૪૩ી પશુ જે કારણેથી થયો દોષ તે કારણે શોધી કાઢવા જોઈએ.

મનોજગ્ય ઉપાય—પૂર્વે કૌંધજગ્ય વખતે કહ્યું હતું કે કશ્ચાભાવથી કે કા-ભાભાવથી કૌંધ શાન્ત થઈ જાય છે, પરંતુ તેથી મન શાન્ત પુરેપુર થતું નથી. દોષવાનપર કશ્ચા ઉત્તમ સદ્ગુણ છે. અને ગુણવાન પર પ્રમોદ એથી અધિક સદ્ગુણ છે. પરંતુ પ્રમોદનો હાર્ મનોજગ્ય ઉપર પતન પેદા જાતી આણે છે અને કશ્ચાની ખિમતા સુધી મનોજગ્યમાં ઓટ કે ખાટો પાડે છે. આમ મનોજગ્ય જાણીનેથી હિંચે અંદે અને નીચે પડ્યાય તે: જે કે કૌંધાદિની અપેક્ષા ધણી સારી છે પણ પરમ-નોતિ દર્શનમાં ચિત્ત લાલન સિયર જોઈએ તે તો નથીજ માટે શ્રીમદ્ વયોવિજય ઉપાધ્યાય મનોજગ્ય કરવાતું જણાવે છે. માટે તે મનોજગ્ય કેમ કરવો. તે દોષવાનને જોઈ ખિમ થયા વિના. તે દોષવાન પોતાના કર્મને વશાહે. એવું માત્ર હવે તો જાણવુંજ, અને ગુણવાન જોઈ હાર્ પામ્યા વિના એ આત્માના સ્વભાવિક ગુણ છે એમ માત્ર દેખવુંજ ઓટલે મનોજગ્ય શાન્ત રહેશે.

આ ટેમણપર પડેલો દોષો કંઈ સારા માઠા બનાવે જોઈ હાર્ શોક પામ-તો નથી. તેમ પાતાના સ્વરૂપમાં ફેરફાર પણ કરતો નથી. તેમ આસપાસ બનતા બનાવોને જોવા જાળ્યા કરે એવું થઈ જતું જોઈએ. અને ઉપર પ્રમાણે કહ્યું તેવું પરિણામ રાખે તો મનોજગ્ય થઈ જાય.

મનોજગ્યનો બીજો ઉપાય.	}	નાના પ્રકારની ક્રિયામાં પડી તે ધર્મક્રિયા દોષ
		સંસાર ક્રિયા દોષ. તેમ સામાન્ય તત્ત્વ જોતા આવડ- વાની ટેવ પાડવાથી પણ મનોજગ્ય થાય છે.

જેમ પોતાના મંદિરનું સન્માન રાખવું એવો વિવેક પણ કિંમતોને દોષ છે અને હિંદુઓને પણ દોષ છે. પરંતુ એ વિવેક દેખાડવાને અને મંદિરનો અ-વિવેક ન થવાને કિંમતોને દોષી ઉતારે છે અને હિંદુઓ જોડા ઉતારે છે આમ વિવેક ઉત્તમ વર્ગો સાચવે છે. મંદિરનું સન્માન ઉજવના હકમાં છે. આચાર પણ વખતના ઉત્તરવા રૂપજ છે. માત્ર ક્રિયાજ એક દોષી ઉત્તરવામાં ને બીજા જોડા ઉત્તરવામાં એમ બકિતભાવની ક્રિયા નાના પ્રકારની થાય છે. આમ જ્યાં વિચાર અને આચાર સમાન દોષ ત્યાં પણ સામાન્ય તત્ત્વ જોવાની ટેવ વિનાના

માનવ અંદરે માનવ બાંધવોના પણ મન ઉથલ પાચલ કરી મુકે છે. અને અનેકને આચ્છાદ્ય કરી મુકે, અથવા પવિત્ર મોહમાં નિનતા કાદવ પડપડ કરી મુકે છે, એ મનોરજ્ય નહિ હોવાનું જ કારણ છે.

અને કહેવું પડે છે કે, મનોરજ્ય કોઈ જ્ય કયા પછી પણ થયો હોય તો હીક પણ જો પૂર્ણ મનોરજ્ય જ્યાં સુધી ન થયો હોય ત્યાં સુધી કોઈ વગેરે અને કંઈ યો વગેરે પણ પોતાની વચનનામાંથી કદી અનર્થ કરી મુકે છે. મારે મનોરજ્ય વિષે અને કોઈક વિશેષ જણાવવાની અપેક્ષા રહે છે. મારે—

મનોરજ્યનો
ત્રીજો ઉપાય.

કોઈ વખતે કોઈ માણસ આવા મદાન્મા જનો-
નો કે આપણે તેમાં સમ્મિલિત હોય તો આપણો દોષ
કાટે તો કંઈ નહિ કારણ કે તેમાં ત્રણ પ્રકારના
લાભ હોય છે. જે દોષ આપણામાં હોય તો તેના

ચેતવણથી આપણને લાભ છે. જે ન હોય તો હવે પછી આવે નહિ તેને મારે તેના ચેતવણથી ચેતના રેવાઈ, અને કદાપી નજ આપણામાં આવવાના હોય, એ-
ટલે કે બગદોષ નજ દોષ કે અન્યંત સૂક્ષ્મ દોષ અર્થાત આપણે શુદ્ધ રશ્મિક
જેવા દોષથી તે છતાં દોષ કોઈ આપણા આચાર વિચારને જોઈ કાટે તો
જાણવું કે એ દોષ કરનાર પામર જીવ પર મધ્યસ્થ રહેવું. કારણ એમાં કિંદુરજ
દોષ કે, જેવા વિચાર આચાર જોઈ તેણે આપણામાં દોષ જોયો તે દોષ આપણા
માં નથી. પણ તેવા વિચાર આચાર દેવા પોતે દોષવાન થઈ જાય છે. એ વાત
તેણે કદી દીધી.

એક વેળા આ લેખક સુંબઈ પાંચરાપોળની ગલીને નાકે જગ અંદરના
ભાગે એક સુંદર નવપૌત્રના સ્ત્રી સાથે વાત કરતો હતો. તે વેળા સાંથી કોઈ યુવા-
ન પુરૂષ પસાર થતા હતા તેમાંના બે પુરૂષ આ લેખક વિષે વાત કરતા સાંભળ્યા
કે આ લેખકમાં વિષયદોષ હોયો જોઈએ. નહિ તો આ !! એકાંતમાં આમ દોષ
નહિ હોય જેની સાથે લેખક વાત કરતો હતો, તે લેખકની જાહેન હતી. પરંતુ
આવો પ્રસંગ બને ત્યારે ખેદ ન પામનાં એ જાહેનાર લેખકની સ્થિતિમાં દોષ,
અને એ પછી કોઈ ની સાથે વાતચીત કરતા હોય તો કંઈ ગોરાગો દોષ
એમ સમજવું.

આપણે તો માત્ર અરીસા સમ્મિલિત દોષથી તેમાં કેવા છે, તેમના અર્થ-
સારૂં છીએ. અરીસા પાસેથી પસાર થતાર માણસનું પ્રતિબિંબ આપણામાં
પડે રશ્મિક જેવા નહિ અને અરીસા જેવા કંલંકમાં કિંદુરજ છે કે આપણે જે જે
દશ મુખના દિવા કરીએ છીએ તે દિવાની જગારે કયારે દોષથી આપણાં

હવે ઉપાધ્યાયશ્રીના વચનમાં કોઈપણ બુદ્ધિવાનને શ્રદ્ધા બેસેજ છે કે જોઈએ તો જોનધર્મ હોય કે ન હોય પરંતુ જેમાં ચારે ગુણો અનુક્રમે વ્યવસ્થિત સમ્પૂર્ણ પ્રાપ્ત થયા છે તે જોઈએ તો બૌદ્ધ હોય કે બ્રહ્મા હોય, વેદાન્તી હોય કે સાંખ્ય હોય જૈમિનીય હોય કે દ્વિશ્વપન હોય મટ્ટામલન હોય કે લાચોટીશ્રી હોય પરંતુ તે પરમાત્મ ગતિ ને પામેજ.

શું જોણે દંડિયોનો સમ્યક્ત્વ જય કરી કોષને ક્ષમાવડે છતાં લીધા છે, એટલુંજ નહિ પણ જોણે પ્રાંતી ચણવવા, તેને મારે પણ એમ માનવું કે પિતાશ્રી (પ્રભુશ્રી)—તેઓને ક્ષમા કરજો જે બ્રહ્મચારિયે અભિચારિણી સ્ત્રીજોડને પણ નિસ્સંકાર ન કરતાં શાન્ત મન રાખે, અને જોણે એવા ઉદ્ધારણા તરીકે જેના સ્વદય પાવન છે, તે અવસ્થા પરમાત્માના દર્શન કરમે.

આ કયા સમ્પ્રદાય કે દષ્ટિ કે ગુણદષ્ટિ કે નિયમસંપાતિ તે તેને દેખાયા વિના સહેશે ? મારેજ ઉપાધ્યાયજી કહે છેકે—

૧ ટાપે ગાણે મારનારને, જમણે ગાણે મારવાનું કહેવું અને રોર લાઇ જવા-રને કલાકે પણ લાઇ જવાને કહેવું એ ક્ષમાના ઉદાહરણ મદારમા કાષ્ઠ્ય ચરિ-ત્રમાં છે.

ઉપર લખેલા ગુણો જોયા તો મદારમા કાષ્ઠ્યરને મારે ચાલનાર કિશીવન જોયા હોય કે જોઈએ તો એમાંત હોય તો પરમાત્મા ગતિ પામેજ.

વળી ઉપરના ચારે ગુણો સંપૂર્ણ પાળે એટલે વિષયોનો સંન્યાસ પુરી એટલે કે કેવળ દષ્ટિ દંડિયનો જય કરી કોષને ક્ષમાવડે દડવાગા મનનો પણ જય ગુમાવુમ ગુમ સ્વદયમાંથી—એવા ચોખા છવમાંથી એવી ઉદયોગજ્ઞા નીકળે તે શું જોઈ છે કે જોવો ઘર્મવેકેવલ્લમ્ જીવજ જગ છે. અંતગતમાજ પરમાત્મા છે. અનુભવ કાં આ પ્રમાણે અચારે સમદષ્ટિ આ ચારે ગુણ વડે “ક્ષમાચારી” થતાં પરમાત્મા ગતિનું અનુભવ ન કરે ? આ પ્રમાણે બીજા દર્શનોનું પણ સમજવું. વળી એ પણ યાદ રાખવું કે આપણે જોત દર્શન પ્રાપ્ત થયું છે. એટલે આપણે તો જિતેદિય હોઈએ વા નહિ, કોષ જયી થયે વા નહિ, મનોજય કરીએ વા નહિ, ગુમારાય આપણા હોય વા નહિ, પણ જોન છીએ મારે આપણે તો ત્રિગ્ગ ગતિ પ્રાપ્ત કરવુંજ. અન્યને મગજની નથી જોઈએ તો તે દંડિયજય વગેરે મારે પુણ્ય આપણા કરતાં અધિક નહિ પણ જગતમાં ઉચ્ચા પ્રકારે ગામાવડા હોય’ શર્ષ એવું કરમે કે દંડિય જયની કે કાષ્ઠ્ય જયની કે મનોજયની કે ગુમારામ

રાખવાની આપણે જૈન જનમથીજ હોવાથી આપણામાં એ ગુણનો સંભવ વિ-
રોધ છે અને તેઓમાં નથી. આપું પણ સાંભળતાં લેખકને એક તર્ક આવે છે
કે ત્યાં તો આખા જગતમાં જોયેને તે સુગમ છે. તો તેઓએ તેઓના વિરોધ
અવધાસ કરી બીજા અન્ય બાંધવો, અન્ય વાક્યમાં દર્શનપ્રવર્તતાં માનવ બાંધવોને
જોઈ તમે તમારા વિરોધ જયના વિરોધ જૈનપણના—જિતનારપણના તેઓને
અનુમાદક બનાવો કારણકે તેઓ પણ તમારો વિરોધ જય જોઈ તમે તેઓનો
અલ્પ જોઈ પરપર મદદ આપો તો તેઓનું પણ કસવાણુ ઘર્ષ અતિ તેઓ પર-
માત્મગતિ પામશેજ.

આ લેખકને દર્શના જોતાં હાસજ એમ કહી દેખાય આવે છે કે પહેલા
તબુ ગુણો તો કેઈ કેઈ આપણામાં જૈનદર્શનમાં મેળવતાં દેખાય છે. એ ગુણોમાં
તેની વિરોધ સ્પષ્ટતા અને એક ગુણુવાળા એકલા દૈવ જય કરનારા બીજા દ-
ર્શના બાંધવો કરતાં જોને અધિક દર્શી. પરંતુ પહેલા ગુણુમાં એકમે શુભા-
શમમાં એવા કેઈ ઉત્તમપ્રાવનામાં તો આ લેખકની દૃષ્ટિમાં આપણા ધર્મના
લોક કરતાં પરધર્મમાં કંઈક વિરોધ દેખાઈ આવે છે. છેવટે જેમ એક દિવિષ જય
કેધનો જય કરવામાં સદાચમૂત ઘણ પડે છે. તેમજ કેધજય, મનોજય, અને
મનોજય શુભાશમ રાખવામાં આચપમૂત ધાય છે તેમજ શુભાશમ મનોજયને
મદદગાર થઈ પડે છે મનોજય, કેધનો જય કરવાને અને કેધનો જય દિવિષોનો
જય કરવાને પણ આચપદાના ઘણ પડે છે માટે કેઈ માર્ગમાં કેઈ ગુણુ અધિક
હોય તે ગુણુ જોઈ તેની ગ્રહિની ભાવના કરવી, તેમને વધારવા યત્ન કરવા તેની અ-
નુમોદના કરવી તેમની પ્રશંસા કરવી. એ તેઓને અને આપણને ઉત્તમને સા-
બદાયક છે.

ધર્મમાં પરમેશ્વરના તુમુધુઓ કેવીરીને સેવકો છે

નૂનં મુમુક્ષુઃ સર્વં પરમેશ્વર સેવકીઃ

હરામણાદિ જેદાસ્તું તદ્નૃત્યસ્વં નિહંતિ ન ॥૧૭॥

અનુવાદ—૧૨ ખરેખર સર્વ મુમુક્ષુઓ પરમેશ્વરથી સેવ્ય
ના સેવકો છે. અને કેઈ દુર અને કેઈ પાસેના સેવકો એવા ભેદ
તેના સેવકપણને મટાડી શકના નથી.

વિવરણ—જેમ એક સાર્વભૌમ રાજાના કેઈ મહામંત્રી હો-
ય, કેઈ મંત્રો હોય, દીવાન હોય, કેઈ નાયબ દીવાન હોય, કેઈ અ-
માય હોય, કેઈ હુબુરીયા, કેઈ મેનાપતિ હોય, કેઈ કેરવાળ હોય,

કોઈ મેનાપિપતિ હોય આમ નાનાપ્રકારના બેરવાગા રાજના મંત્રી
હોવાથી કોઈપણ તેનો સેવક નહીં એમ કહી શકાય નહીં. એમ કોઈ
મંત્રીની પેઠે નીકળે. અને કોઈ ગિલાઈની પેઠે દૂરના. પણ સેવક તો
ઉભય રાજનાજ કહેવાય.

તેજ પ્રમાણે ધર્મરૂપી જગતના આર્થિક માન જે પરમેશ્વર તેના સર્વ
ધર્મના સેવો મેલે છે. હા કેમ પામેના અને કોઈ દૂરના કોઈ રાજના મંત્રીને
પેઠે પામેના અને કેમ રાજના મિત્રાજ જેવા દૂરના ન્યાય અને વૈશ્વિક જોડે
તો પરમેશ્વરને તટસ્થ માને માંજ, અને યોગ પરમેશ્વરને પુણ્ય કે ઇશ્વર માને ઉ-
ભયમીમાંથી પરમેશ્વરને તટસ્થ માને વિવરનો કાંઈક માને મોદમનો પુણ્ય માને
વૈશ્વનો વિવરજો મેલે મિત્રજો તથાપિ તે બધા પરમેશ્વરના સેવકો છે, જે પર-
મેશ્વરને દૂર માની અમ કહે છે કે અમે એ પ્રમુખ છીએ. તો તેઓના દુસ્તા
મેલે છે અને વૈશ્વિકમતના માનવ બાંધે આ બાંધેના દુઃ તેના છું દુઃ કોઈને
જે દૂર છે તે પરમેશ્વરના છું અર્થાત્ બીજા પરમેશ્વરની પાસે સ્ત્રી પરમેશ્વરને સ્ત-
વના કરે છે. કે જે પ્રભુ દુઃ તારી છું જે વડે પોતાને અંત માનનારા વિગેસાકિરે
વગેરે અને ત્રીજા વર્ગના માનવ બાંધે પરમેશ્વરની સાથે અમેદર પે સ્ત્રી તું તેજ
દુઃજ છું આમ માનનાર વેદાન્તી અને જોનો એ સર્વ પરમેશ્વરના સેવકો છે, પ-
રંતુ કોઈપણ ધર્મમાં પરમેશ્વરની પાસે કોણ કહેવાય અને દૂરના સેવકો કોણ કહે
વાય તેની થોડી સમજની જરૂર છે.

જૈન જે બદિરામાને છોડી અંતરામવાળો હોય જે નિમય સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત
કરી પોતાના આત્મામાં પરમાત્મા જોનો હોય તેજ પરમેશ્વરનો મંત્રી કહેવાય અ-
ને પાસેનો સેવક ગણાય હવે જોઓ અંતરામ નથી. પરંતુ પોતાની શુભમતિથી
પરમેશ્વરને યોગ્યપી તેમાંજ અથા રાખી દ્રવ્ય સમ્યક્ત્વ પામે છે એવા શુભમતિ
વાળા જૈન બાંધે તથા અંતરામાને બદિરામાને છોડે છે. અને પરમાત્માને મદલ્ય
કરે છે તેમ અંતરામ સમ્યક્ત્વવાન અન્ય દેવલ છોડે છે અને જિનદેવને મદલ્ય ક-
રે છે આવા દ્રવ્ય સમ્યક્ત્વ જૈનપણ પરમેશ્વરના સેવકો છે અને કોઈ મેનાપિપતિ
તું તો કોઈ સૈનિકોતું કામ કરે છે. તથાપિ આપણા શુભુ છે. તેમજ ત્રીજે વ-
ર્ગ જે રાજના જેવા હોય છે. તેમ પ્રવેક ધર્મમાં દેવની યોગ્યતા નહિ પરંતુ
જે પ્રવાદથી—કે જન્મ પ્રાપ્ત થયું તે દેવ એમાં અથા નાખી પ્રવર્તતા જોનો પણ
જો કે થયું દૂરના છે તેપણ પ્રભુતા સેવકો છે.

વળી જોનો નિશ્ચય સંચાલનવાળું હોય તે પરમેશ્વરના નજીકના સેવક કહે-
વાય સાંખ્ય જડ—ચૈતન્યમાં વિવેક કરનાર વિવેક પ્યાતિવાળો હોય તે પરમેશ્વ-
રનો નજીકના સેવક કહેવાય. વેદાન્તીઓ જીવન નક્કી થયા હોય તે પરમેશ્વરના
નજીકના સેવક કહેવાય ક્રિષ્ણને કાઠારટને ક્ષેત્રે પુણ્ય પવિત્ર આત્માને પોતામાં
દેખતા હોય તે પરમેશ્વરના નજીકના સેવક કહેવાય વગેરે વગેરે.

જેમ રાગ પામે મુખ પામવાની ઇચ્છાથી કુટુંબ પાસેનું સેવકપણું માણસો
બોમ્બે છે તેમ જાણ સોડના નાથ પરમેશ્વર પામે પરમ મુખ અથવા અનંત આ-
નંદ બોમ્બે છે. જેમ રાગ્ય સેવકો પરરાજ્યના દુઃખમાંથી કુટુંબ મુક્ત થવાની
ઇચ્છાવાળા છે. મુમુક્ષુનો અર્થ મોક્ષની ઇચ્છાવાળા બધેન મુક્ત થવાની ઇચ્છા-
વાળા કર્મ મુક્ત થવાની ઇચ્છાવાળા સર્વ મુમુક્ષુ છે. અને પરમ મુક્ત
એવા પરમેશ્વરના સેવકો છે.

રાગ પ્રમાણિતપણે, ક્ષેત્રે મન, તન, વચન, અર્પી નોકરી કરતાં
પ્રસન્ન થઈ આપણે જમીનમાંથી નીકળતા કંઈક ધનવંદે જમીનમાં ઉગતાં કંઈ
ધાનવંદે અને જમીન કંઈ કટાથી ક્ષેત્રે થોડી ધસવંદે આપણે સંતોષે છે. અને
પોને આપણી સેવાથી પ્રસન્ન થઈ આપણે જેથી પ્રસન્ન થઈએ તેવું આપે છે.
તેજ પ્રમાણે ધર્મ આ જમીન, આ જમીનમાંથી નીકળતું ધન અને ધાન્ય સેવક
જેથી જેથી તેની સેવા કરી તે તેના પ્રમાણમાં તેને આપે છે. આપણે જેને
પુણ્ય કે શુભ માર્ગ કહીએ છીએ, તે પણ ઇચ્છાની સેવા છે. તે સેવાના બદ-
લામાં ધનું રત્નો છે પણ ધન, પ્રાપ્તિ, ધનું ધ્યાને પ્રાપ્તિ આપે છે. તેમજ
જેઓ ઇશ્વરની પણ પરમેશ્વરની સેવા બળવે છે તેઓજ પાસેના સેવકો છે.
તેા જેઓ ઇશ્વરની પ્રમાણિતપણે નોકરી બાળવા હોય, ક્ષેત્રે કાંતો આ મન,
તન, વચન, પરમેશ્વરના છે. એમ જાણી તેમને અર્પણ કરી ખરા અંત કરણ
પૂર્વક અગાધક સ્ત્રી શુભ ક્રિયાજ તેમના પરમેશ્વરની તેઓની સેવા તરીકે જેઓ
તે હોય છે. તે તે પણ મુમુક્ષુ સેવક છે પણ દુન્યા છે. પરંતુ આત્માજ પરમે-
શ્વરને પરમાત્માને અર્પણ કરી દે છે તે પછી મન, તન, વચન, હૃદય, સર્વ-
કર્મ તેને અર્પણ થવાથી વગર મહેનતે આત્મા આ સદગ્ધ રવિભાવે પરમેશ્વરની
સેવા થઈ મુમુક્ષુ સેવક સત્વર મોક્ષ પામે છે.

૧ ઇશ્વર મુજબ જડ પદાર્થ ઉપર રાગ્ય બોમ્બે તે એવો જે પોતાના
કર્મ ઉદ્ધરી પણ મોટો અને રાગથી પણ મોટો થાય તે. પરંતુ પરમેશ્વર તો
તેજ ઉપર કપું એવા આત્માનો પણ ઇશ્વર ક્ષેત્રે અગાધક મુક્ત પરમેશ્વર છે.

પ્રથમનો સેવક ઇશ્વરને. શુભ, તન, મન, વચન અર્પણ કરે છે. પટ્ટેલાની પ્રવર્તિ ઇશ્વર તરફ દષ્ટિ હોવાને લીધે, પુણ્ય જગત્ની શુભજ્ઞ થશે અને બીજાની પ્રવર્તિ પરમેશ્વરમાંજ હોવાથી નિર્જરા તરફ કરી મોક્ષ પામશે. ક્રમે પહેલો માર્ગ પશુ-મોક્ષ માર્ગમાં વડાવ; ૩૫ હોવાથી નિર્જરા માફ લઈ મુમુક્ષુ દૂરના સેવકને પશુ નિકટ બીનાપર નજીકનો સેવક નામ માર્ગથી ગર્વીષ્ટ જનો પરમાત્માને કરી જાણી શકે !

નામ માત્રેણ્યેદસા જ્ઞાનમાર્ગ વિવર્જિતાઃ

ન પર્યંતિ પરાત્માનં તેયુર્કાર્દૈવ જાસ્કરં ॥ ૧૩ ॥

અનુવાદ—૧૩ મો. જેઓ તે પરમાત્માના નામ માત્રે કરી ગર્વિષ્ટ બની ગયા છે, અને જ્ઞાન માર્ગથી વિમુખ છે તેઓ ધૂવડો જેથી સર્વને જોઈ શકતા નથી તેમ પરમાત્માને જોઈ શકતા નથી.

વિવરણ—આજકાલ ધણાક હિંદુઓ, ધણાક મુસલમાન, ધણાક પારસીઓ, ધણા ક્રિશ્ચિયનો ધણા બૌદ્ધો ધણા જૈનો આમ ધણી માનવ પ્રજા એમ કહે છે. અમે પરમેશ્વરને માનીએ છીએ. આ માનનારા આઈશ્વરનેજોયા વિનાજ એવાકાર્યકરીરહ્યા છે. તેમાંનામમાત્ર માં સેવક અભિમાન કરી રહ્યા છે કે, અમે પરમેશ્વરને માનનારા છીએ આસ્તિક છીએ, આવા ગર્વિષ્ટો બરાબર પોતાનું ઉપહાસ્ય કરાવે છે. એક રાજાનો નોકર હોય અને જેની નોકરી કરે છે. તેને જોવાજ ન પામ્યા હોય. છતાં અમે તેના સેવક છીએ એમ કહે છે. કોઈએ કહ્યું કે પરમેશ્વર છે, અને તમે તેના નોકર થાઓ તો તેઓ બિચારા તેમના નોકર થયા છે, સેવકો બન્યા છે; પરંતુ પોતાના સેવ્ય પરમેશ્વરને જોવાને શક્તિયાન થતા નથી. તેઓને આખું જગત્ પ્રત્યક્ષ લાગે છે. પણ પોતાનો સેવ્ય પરમેશ્વર રાજા શેઠના પ્રત્યક્ષ દર્શન થતાં નથી. તેવા સેવકોને તેવા ગર્વિષ્ટોનું અભિમાન ઉતારવા તેઓ પરમેશ્વરના સાક્ષાત્ કરવાને અભિમાન લીધે અન્ અધિકારી છે, એ મોખે છે. એવું દેખાડવા ઉપાધ્યાયજી કહે છે કે તેઓ જેમ સૂર્ય વિદ્યમાન હોવા છતાં જગ જગ જગ જગ પ્રકાશનો છતાં પણ ધૂવડોને દેખાતો નથી. કારણ કે તેમની આંખો સૂર્યના તેજમાંથી ઘેરાય છે. તેમ પરમાત્મા નો પરમજ્યોતિ સૂર્યની માફક રિ દેશનાનાજ નહિ મીમ રતુમાંજ નહિ. પરંતુ રાત્ર દહાડો બાહ્યજનુમાંજ અને સર્વ જન્મોમાં તેમજ

સદા સર્વકાળ શાંતિ જ્યોતિ ગર્વના અધારા આવી જવાથી પરમ-જ્યોતિરૂપ પરમાત્માના દર્શન કરી શકતા નથી.

પ્રભુદર્શન પ્રત્યક્ષ થવા કેવાં મુગમ છે ? મોઠો આખો દિવસ ધાતુ કરી સર્વ બ્યવહારો કરે છે, તે સૂર્યના પ્રકાશવડે થાય છે, એવું કંઈ જાણનાં છતાં પણ સૂર્યની આખા દૃષ્ટિ આખા દિવસમા ઘોડાજ કંઈ છે પરંતુ દૃષ્ટિ કન્નારને ઉમેરો પ્રકાશમાન સૂર્ય ન દેખાય એવું કંઈ નથી પરંતુ આ સૂર્યનો પણ સૂર્ય એવો પરમાત્મા જે વડે એ પ્રકાશમાનો સૂર્ય અનંત વિશ્વો, આખું જગત્ સર્વ પ્રાણીઓ પ્રકાશખગે જગ્યાજ રહે છે આ દેહ આ લાલન વિગેરે સર્વ દરેક થઈ રહે છે. તેમાં જોતાં—તે પરમાત્મા જોતાજ તે દમ્યથાય છે તે ચૈતન્ય પોતાના પરમ-વિશુદ્ધ ચૈતન્યની જ્યોતિજ સર્વે શાંતિજ દેખે છે, અને પછી મન. ઈ દિવસે જાણુ' તે પગેજ લાગે છે પ્રવડા તો પરમાત્મા છે જગત્ તો પરાજ છે; એજ વિરેહયુક્ત શુદ્ધ સમ્બક્તવાન, અનંતમા નિમ્નનંદીજ પરમેશ્વરનો નિ-કટનો સૈવક હોઈ પ્રભુનેજ ચક્રવાક પિંડ નિદાળીને પ્રભુના ગુણમાન, સાદિ અનન્ય કાળ મુર્ખ, “ એક શ્વાસમાં સંવાર ” ગાવા હો છે.

હા, પરંતુ પરમેશ્વરના જ્ઞાનમાર્ગથી વિમુખ, એટલે પરમેશ્વરને નદિ જોનારા કે નદિ જોયજાનાગ હોવા છતાં તેની મેલા—જે પરમેશ્વરને પ્રત્યક્ષ દેખી શકા છે, એવા જીવનમુક્ત ગુરના કહેવાથી પરમેશ્વરની મેલા કલુષ કરે છે. અને ગર્વિષ્ટ નથી થતા. તેઓ ઈશ્વરની સેવા નદિ કલુષ કન્નાર કે પાને શોધ પણ નદિ કરનારા કરતા ખૂબી સાગ છે. તેઓ ગળતે જોવા પામતા નથી પણ આમાનુષંગી એવા ગુર મદામાની સેવા પ્રભુ પ્રીત્યર્થ કરે છે. અને આશા રાખે છે કે, ગુરૂપાવડે અમે પ્રભુ ચરજે પગે-ચરૂં. અમે ગુરુપુત્ર છીએ, તો પિતા પોતાનો પૂર્વ વારસા અમને આપશે અ-ધાન પરમેશ્વર અમને દેખાડશે. આ રથને કહેવું જોઈએ. પરમેશ્વર જે કોઈ કાશે અમને ન થાય એવા સૂર્યના સૂર્યરૂપ છે તેનો સાક્ષાત્કાર કરવો તે સરમમાં સરલ છે. કારણકે સૂર્યને જોવાને આખ કોની કરવી પડે છે. પરંતુ અર્ચક પ્રકાશો રહેવો—આ જ્ઞાનરૂપ સૂર્ય તો આ મામા પોતામા જોતાંજ અર્ચ દેખાડ, રહે છે. ભુક્ષિ, આ માજ આ જડ જગતના પરમાત્માને જાણીને તેને મદજુ કરી માટી થયો, પથ્થર થયો, પાણી થયો, અમિ થયો, વ.વ થયો, વનસ્પતિ થયો, ફીટ થયો, પતંગ થયો, પક્ષી થયો, મનુષ્ય થયો, પશુ થયો, મનુષ્ય થયો, દેવ થયો, અને દેવ પણ થયો. તે અવરથની બહિષ્કારિ પણ મેળવી. એ સર્વ કોના પગમ તે ને શરીર મન, આત્માનાજ. આપ આમા સર્વ શાંતિવાન છે. પરંતુ ગળ સિદ્ધ,

મિડને વસ કુનાર માણુમ, માણુમને નમાનાર દેવ, અને દેવને પ્રણામ કરનાર નાર હૈં, તિગેરે મનુ' એટલે મનુષ્યમાં ગણ થયું, દેવચોકમાં હૈં મનુ'. અને તેજ શરીરે મનુ'માં, એ અર્થ આ-માનીજ ગુપ્ત ક્રિયા છે. એટલુંજ નહિ પણ રાવન પ્રકાશ આત્મા વળુ જગત્તા અર્થે છ અને કર્મનીય દેહમાં ગે:ગ તીર્થકરણ થાય છે તે પણ આત્મા આમ આ-મા અનંત સુર્યથી પણ એટ છે, અને પ્રવક્ષ છે. જડ, માયા, અશક્ત અને પોરણ છે. માટે ચક્રવાકની પેઠે પરમેશ્વર નજ દેખી, ઇશ-ને જ્ઞાનમાર્ગથી જવા છે તેવા જ્ઞેયા વિના ગર્વ કરવો નહિ, કે અમે ઇશને માનતાગ છીએ. અમે અમાગ મૂળ વચનમાં શ્રદ્ધા રાખીએ છીએ. કાશ્યપે તેમણે પરમેશ્વર પ્રવક્ષ છે, અને અમને એ વચનમાં શ્રદ્ધા છે, આમ ગર્વ નહિ થયું. ગૌતમજ પ્રવક્ષ છે. જગત્ પોરણ છે. દેહદિ જડ પોરણ છે. જુઓ, હું દમગું બોલું છું. તેમાં કોણ બોલે છે ? મોડું ? નહિ એનો જડ છે, પણ હું એટલે ચૈતન્ય જડ એવા મોદયી માગ એટલા ચૈતન્યના અંતર ગત ભાવ પ્રકાશ હું તો માડું એટલે ચૈતન્ય બોલવું છે. દવે હું જે આ મણીમા સાથે વાત કરું છું. તે ગુ હું એમના શરીર સાથે વાત કરું છું ? નહિ, એનું શરીર તો જડ છે, પણ એમના ચૈતન્ય સાથેજ વાત કરું છું, આમ હું ચૈતન્ય; તે મણીમા ચૈતન્યની સાથે વાત કરીએ છીએ, બોલીએ છીએ, દેખીએ છીએ, માત્ર આંખ સાથે તેમનું જડ શરીર દેખાય છે. પરંતુ ચૈતન્ય તો ચૈતન્યને-પોતા જોવાનેજ દેખે છે, અનેક પ્રકારના વ્યવહાર કરે છે. અને કહેવું જોઈએ કે, જેમ ભગવતીશમાં લખ્યું છે કે કેવળી ભગવાન શરીર વિના પણ અન્ય ચૈતન્ય પ્રવક્ષ કરી શકે છે તો આપણે પણ કેવળી યત્ર પ્રથમ અન્ય ચૈતન્યને શરીર મારફતે અને પછી અન્ય ચૈતન્યને શરીર વિના પણ ચૈતન્ય તરફ દૃષ્ટિ રાખી પ્રથમ પોતામાંજ પામેમાં પામે રહેવા પરમાત્માને જોવા કે કેવળી યત્ર આપણે પણ વગર શરીરે સર્વ ચૈતન્ય પૂર્ણપણે જોઇ શકીએ.

શાસ્ત્રમાં કહેલ અમ સદ્ગુણ કરવા શું કરવું ?

શ્રમઃ જ્ઞાસ્યાશ્રયઃ સર્વો યજ્ઞાનેન કક્ષેયુહિઃ ॥

ધ્યાતવ્યોડયમુપાસ્યોડ્યં પરમાત્મા નિરંજનઃ ॥ ૧૪ ॥

અનુવાદ—જેના જ્ઞાનપટે શાસ્ત્રસંબંધી સકલ અમ ફલપ્રાપ્ત કરે છે, ને નિરંજન પરમાત્માનું ધ્યાન કરવું તેમનીજ ઉપાસના કરવી.

વિવરણ—આકરણ, ઇંદ, કાબ, કાંબરી, કોપ, કંપ, ન્યાય-શાસ્ત્ર ચોગશાસ્ત્ર, અધ્યાત્મશાસ્ત્ર વગેરેમાં મળેજી અમ કર્યો હોય તે સર્વે પ્રકારના અમ દૂરવાન ન્યારે થાય છે કે, નિરંજન પરમાત્માનુ જ્ઞાન કરવાવડે શરીરમાં શોષ ન કરી, જેટલો જણાય તે તેટલાની સાથે એકતા કરવા જવી, અને જેટલો જણાય, તેટલાની ઉપાસના કરવી, તેનું ધ્યાન પણ ત્યાંજ કરવું.

જેટલા જેટલા શાસ્ત્રજ્ઞાન નેટલા મિલે છે. બધા નકામા છે. પરંતુ જેમ મિલે છે તે એકો એકો ચડતા બધા મિલેની મુદ્દો પણ મુદ્દવાળી સહ જાય છે, તેમ આત્મજ્ઞાનવડે અનંતગતિવારે પરમાત્માનું જ્ઞાન હાવે તોજ તે કામના છે એકપર મીઠું ચડતાં દશ અને દશપર મીઠું ચડતા ૧૦૦ થાય તેમજ ૧૦૦૦-૧૦૦૦૦ વિગેરે વિગેરે તેમજ સર્વ પ્રકારના જ્ઞાન આત્મજ્ઞાન પૂર્વક હોય તોજ તે સહજ કરવાય, નહિ તો કલ વિનાના-પુષ્પ વિનાના-જડ જેવા સમજવા. તે દહેવાળા જ્ઞાનો જુઓ, બ્રહ્મજ્ઞ શુદ્ધ શબ્દો શીખ્યા હોઈએ, પરંતુ આત્માનું જ્ઞાન ન હોય તો તે શુદ્ધ શબ્દો પણ કોનોગ્રાહની પેઠે વગર તિયારે બોલાતા નથી શું ? જુઓ, રૂપવંશ શીખ્યા પરંતુ જે આત્મા પુષ્પ કરી રામચંદ્ર રૂપે થયા; તે આત્માનું જ્ઞાન ન હોય તો, તે શું પોપટનું જ્ઞાન નથી શું ? આજ પ્રમાણે ન્યાય વિગેરે સહજ શાસ્ત્ર આત્મજ્ઞાન વિના છવ વિનાના, સ્પર્શિત વિનાના જડ જેવા છે, બોખાં છે, માટે આત્મજ્ઞાન હોય, અને પછી વચન શુદ્ધિ કરનાર ઉચ્ચતાં તે શબ્દો મોતીના જેવા મુગોમિત તેથી થતા જ્ઞાન સર્વ પ્રાણી માનના મનને દરનાર તેનું દિવ્યજ્ઞાન તેથી અર્થ, ને સમુદ્ધ જેવા ચંબીર તેનો રસ શેરડી જેવા મીઠો વિગેરે જણાશે, માટે તે બધા આત્મા વ્યાકરણદિ આત્માને અર્થ છે

અમક' તો અમ માનવું છે કે પટેલા રૂપીયા કે પટેલાં તીલ્લરી? બવદારમાં પટેલા રૂપીયા કમાવાય. અને પછી તીલ્લરી લેવાય. તેમ પટેલાં આત્મજ્ઞાન પછી અર્થદિવ્યજ્ઞાન તથાપિ એટલું તો ખડંગ કે, પટેલાં સાદિવ્યજ્ઞાનનાં મિલે આવડ્યાં હોય તો એકો એકો સિખતાં તે પણ પછગાડે પણ કામે લાગે છે. પણ સાંસુધી એકો આવડયા સુધી તે નકામાં રહે છે માટે પટેલાં એકદાનુ જ્ઞાન આપી પછી મીઠા શીખવાનું કદીએ છીએ.

ત્યારે આત્મજ્ઞાન બાગકને કેમ આવડું? સાન-આશ દશ વર્તિના ઊકારાને આત્મ જ્ઞાન આવડાને અનેક માર્ગો છે. પરંતુ તેમાંથી અને એક બે લખવામાં આવે છે. તારા હાથ પગ કોણ હસાવે છે ? અમ બાગકને મન કવે. ઊકારો કરેશે કે ?

અવ. તો ઈકાદશી મીખવતું કે તું હવે હો, અને તામચંદ્ર ક્ષિ તામ શરીરું
નામ છે. એમ કતાં કરતાં જે કાંઈ શરીરને થાય છે તે તને નથી થતું. પાંચ
તું તો જાત્રું છે, જુઓ છે, વગેરે વગેરે. ૧ પત્રી એમ પણ મીખવતું કે અંગે
અર્થ હવતું જે કાંઈ દવાડો મરે નહિ. પણ દમેશાં હયાજ કરે. અંગ એમ નહ
નવા પદેગાય, તેમ રાગીગણી અવા હા પેરે છે. પણ અતો નાશ પામતો
નથી, પણ દમેશાં હવેજ છે આમ આદ્યા આત્મજાનના કળાંક પાડો શીખ-
હાવા પત્રી આ-માનું અળ-નીચું વિગેરે દેખાવતું. અને એમ પણ અત્રાવતું કે
કર્મને તોડી એજ અવ પોતાના અળ-પગદમે પગેચરૂપ-નિર્જનરૂપ થાય છે.

કેવા પરમાત્માનું શરણ લેવું ?

‘નાંતરાયો ન મિથ્યાત્વં હાસ્યોરત્યસ્તી ચન ॥

નજીર્યમ્ય જુગુપ્સા નો પરમાત્મા સ મે ગતિઃ ॥ ૧૫ ॥

અનુવાદ—જેને અંતરાય નથી, જેને મિથ્યાત્વ નથી, જેને
હાસ્ય, રતિ—અરતિ, નથી, જેને હાસ્ય નથી, તેમ જેને જુગુપ્સા ન-
થી એવા પરમાત્મા તેજ માત્ર શરણ હો. ૧૫

ન શોકો યસ્ય નો કામો નાકાનાવિરતી તયા ॥

નોઝ્વકાશથ નિજાયાઃ, પરમાત્મા સ મે ગતિઃ ॥ ૧૬ ॥

જેને શોક નથી, કામ નથી, અજ્ઞાન તેમજ અવિરતિ નથી,
અને જેને નિંદ્રાનો અવકાશજ નથી, ને પરમાત્મા માત્ર શરણ હો. ૧૬

રાગદ્વેષો હર્તા યેન જગત્રયત્તર્યકરો ॥

સ ત્રાણં પરમાત્મા મે સ્વપ્ને વા જાગરેડપિવા ॥ ૧૭ ॥

જેણે ત્રણ જગતને હાથ કરનારા એવા રાગ દ્વેષને હુણી નાંખ્યા
છે, તે પરમાત્મા સ્વપ્નમાં તેમજ જાગૃતિમાં પણ માત્ર શરણ હો. ૧૭

વિવરણ—આ દૃશ્ય દેહ તે હું નહિ અને તે દૃશ્ય દેહને જા-
ણનાર તે હું. આ ઈંદ્રિયો એ વિષયો સાથે વ્યવહાર કરે છે તે ઈંદ્રિયો

૧ જુઓ જે માર્ગ પ્રા. પો. બા. ૧ લો. પાઠ ૧-૨-૩-૪

૨ આ ત્રણે મ્લોકમાં અદાર દોષો જેતામાં ન હોય તેજ પરમાત્મા એ દેખા-
રૂપ છે મરે એ ત્રણે મ્લોક, તેના અર્થ અને તેવું વિવરણ લખનામાં આનું છે.

અંતગત મંદિત થય રહે, આજ પ્રમાણે મિત્રાદિ જ્યાં રહેવા અનુકૂળ થાય કેટું આજ પ્રમાણે જાનનું સર્વ આગમ્ય જ્યાંથી મર્યાદા નહીં મર્યાદા જાન થયું, તેથી તેમને આમર્ષ ઉત્પન્ન કરનાર નહીં, તેથી પણ દર્શિ મને મોક પણ મને, મનિ પણ મન, અર્થાત્તિ પણ મન; કારણકે જો જ્યાં પડ્યાનું-પડ્યા મર્યાદિથી મનમાં દર્શાં તે જાનાદિને અગિમિત પોતાના માર્ગિ અને મેલના જાવને તેમ પણ તેને જાનારો અને નિર્ભય મન મર્યાદાને પણ તેને જાણું, તે જાણી જીવન જાય તા દિમાનમાં ? મર્યાદા અંતમાં જીવો.

નર્તીર્થિય—તેને જાણ નથી જાણનું આમર્ષ સાને છે. કેટલાક જીવસામનમાં દોષા કરતાં પણ જિનનું નિર્ભયપણું અંગે અવગણ કરના નથી તેથી સમય રહે છે; નહિ તો જીમને પિતા નિર્ભય, તેના પુત્રો-જેને સમય દોષ ?

વળી જિન એટલે જિનનાર કેને ? કર્મને-મર્યાદાને-મોદને, તે જી કર્મથી જાય પામે, કે મર્યાદાથી જાય પામે, કે મોદથી જાય પામે, તે તેના જાય થી રીને થાય ? જીવના જિનાસુએ તો કર્મને મોદને જાય પમાડી જગાડવા જોઈએ, પોને સામારે ડરવું જોઈ ? પાપથી ડરવું કે પાપને ડરવું ?

ખરે આશ્ચર્યની વાત છે કે, પોતે જોનો દોષા કરતાં પણ કર્મથી ડરી જાય છે. પણ કર્મને શ્રી જિનેશ્વરનું શરણ લઈ ડરાવતા નથી.

સંસારથી પણ જાય પામે છે, એવા જોનો છે. સંસારનું કારણ કયાય છે. કયાય, કોષ, માન, માયા અને લોભ છે. તે આપણા આત્માના સદાજ શુભ દામા તે દેખાડતાં કોષ મૂલ્યથી નાશવા માટે છે.

તો પછી કોષથી બીવું કે કોષને જીવનારી નિર્ભય થયું. આજ પ્રમાણે નમ્રતાવડે માનને સરજતાવડે લોભને જાય પમાડી જગાડી શકાય. જો કયાય ગયા કે સંસાર પણ મને અને સંસાર જતાંજ આત્મા નિર્ભય થય રહે-નિર્ભય નહીં મર્યાદાને મેલ. વળી તેમને જીવેસા પણ નથી. જીવેસા નિરસાર-દુર્ગંધા પુદગમને સ્વભાવ-સંજી-પડી છે. તે જાનરૂ આત્માવડે પોતાના સ્વભાવને જોઈ જાણી આપ દુર્ગંધાને પણ-પરમાત્માનું શરણ લઈ જાય કરેલાં આલે.

શોક પણ પુદગલના-અવયવો વિગેરેથી થાય. આત્મા તે તો તેના અવયવોને જાણનાર છે, એમ સમજી શોકને પણ પરમાત્માનું શરણ લઈ જાય કરેલાં.

અર્થ એટલે આત્મા, આત્મા એટલે [અખંડ] આત્મક તેનો ઉપયોગ કે
નો નિગનનંદમાં રહેતો પરસ્પરુપ ગ્રાહ્યતા સંગતિના જે બનતો નથી એવા
કામને ખબર હતી—કામજિન પરમાત્માનું શાસ્ત્ર લઈએ તો જય કહે.

કામજયનો ઉપાય.

પ્રથમ જીભા જે છે તેજ પરત્વે કે વેરધામાં છે. મોટે પરત્વેનો લાગ કરી
સ્વર્ભામાં રત થવું. અને પર જિની પરત્વે માત્રના તથા બાગ પાડવા. પુત્રીઓ,
બહેન, અને માતા, પુત્રી જેવી, બહેન જેવી, કે માતા જેવી એમ નહિ, પણ પુત્રી-
ઓજ, બહેનોજ અને માતાઓજ આમ કરવાથી પર જિની સ્ત્રીઓમા દ્વેષનો
ઉદય નહિ થયો. પત્રી સ્વર્ભાનો લાગ કરવા સ્વ એટલે આત્માના ગ્હનતા બોળી
થવું. યાદ રાખવું કે સાકરમા નીચાત્ર નથી. પણ પશ્ચિમમાં તેમજ કામમાં રસ
નથી પણ આત્મામા એજ રસ વિષય રૂપ પદાર્થમાથી નીકળી જતાં તેના વિષયાગ
નીકળી જાય છે. અને તેજ રસ જ્યારજરમ થઈ અપૂર્વ સુખ આપે છે. આ સ્વ-
ઓનો ત્યાગ એ કામમાં રૂપ ત્યાગ કરવો એટલે સ્વર્ભા ટળી તે પણ ખીજ
સ્ત્રીઓ સાથે બહેન રૂપ લાગશે. આમ શું પરંતુ પરત્વે એ સ્વર્ભાનો ત્યાગ
કરતાં—કામનો ત્યાગ કરતાં સ્વર્ભા દ્વિયનો મોટો ત્યાગ થઈ જાય છે, પરંતુ જેટલી
જેટલી પરસ્પરનો આત્મા ઉપયોગ કરે છે તે બધી વસ્તુઓ પરત્વે છે તે જાણતા
આત્મામાં સખી દરી પરવતુમાં જતાં છીનાગતું છે. એમ લાગશે. મોટે સકલ
પરવતુનો લાગ કરી નિજમાં, સ્વમાં, સ્વસ્ત્રીઓમાં, સ્વચેતનામાં આવવું એટલે
પ્રત્યક્ષમાં રહેવાશે. યજી જેને અજ્ઞાન પણ નથી, અજ્ઞાનનો પણ જય કયો,
કારણ આત્માનો મૂળ સ્વભાવ જ્ઞાન “ જ્ઞાન તેવીજ આત્મા ” એમ ઉપાધ્યાય
મહાગજજી નવ સ્વર્ગની પૂત્રમા કહે છે. પરંતુ પરસ્પરના સંગથી વિશ્વાસિક દ-
શામાં અજ્ઞાન, મોહ લેખાય છે મોટે પુત્રી તો જ્ઞાન થઈ કારણ ચેતન થું. અજ્ઞાન
એ પુત્રગતો સ્વભાવ છે. તેમાંથી મૂર્ખા, મોહ, જ્ઞાન જ્ઞાન પ્રગટ થવા લાગશે.
અજ્ઞાન રૂપ અધ્યાત્મ જ્ઞાન કરી દીધો પ્રગટ થતાં પ્રલાપન થવા લાગશે. મોટે પ્રભુનું
શાસ્ત્ર લઈ પાને પણ સંગ થવું. કારણ પ્રભુ સર્વત્ર છે. તેના પુત્રોથી પણ સર્વત્ર
થવું જેમણે એજ પિતા પુત્રની શોધા છે.

આ પ્રમાણે અવિરતિ અર્થ વિરતિ નિદા જય ઉત્તમર દશાવાગા પરમા-
ત્માનું શાસ્ત્ર લેવું. કારણકે નિદા એ અજ્ઞાન છે, દશાવાગય છે, અને ઉત્તમર
દશા એજ આત્માનો સ્વભાવ છે. તો ઉત્તમર દશાવાગા પ્રભુનું શાસ્ત્ર લઈ, દર્શ-
નીય ઉત્તમર દશા પ્રાપ્ત કરી. શાસ્ત્રોપાધી હૃદયે મેન—જેને શાસ્ત્રે દખ્યા છે,

એચા પરમાત્માનું મારે શરણું હો ? કારણકે રાગ અને દેવ એ બને કુ-
શળો છે, દોષો છે, એમનેજ આખા જગતમાં ત્રાસ ત્રાસ વર્તાવી દીધો
છે. કોઈને ખરું સુખ આત્મિક સુખનો આસ્વાદ લેવા હોતા નથી. કારણકે જો
જરા પણ આત્મિક સુખનો આસ્વાદ લીધો કે ગગ દેવને લાગતું પડે છે.
ગગ દેવ આંતર રાજુઓ છે, માટે તેમને હજુ ત્યાં યુક્તિ જોઈએ. પ્રથમ
તો તેમનું સ્વરૂપ જાણવું જોઈએ. રાગ પગતુ ઉપર થાય છે. સંસાર માત્રમાં
જેટલું જેટલું પર છે તેવાં ગગ હોય છે. દેવ પણ પરતનુ ઉપર થાય છે, એવ
ઉપર થાય છે. એવો પર પણ થતો રાગ પચુતેના પુદ્ગલોમાં, શરીરોમાં, રૂપ, રંગ,
વગેરે જોઈને થાય છે અને દેવ તેથી ઉત્પન્ન જોઈને થાય છે. જેના પર રાગ થયો
હોય એવી સ્ત્રી ધન પુત્રને જોઈ વિચાર કરવો કે, એ જેને હું મિત્રો કહું છું,
તેને જેતાં અંદર શું ગાય છે. એ મારા કહેવાતા મિત્રોને કંઈ થતાં એટલે દુઃખ
થતાં હું પણ દુઃખી થઈ જાઉં છું અને સુખે સુખી થઈ જતો જણાઉં એ શું ?
આમ વિચાર કરતાં પોતાની અંતરમાં રહેલી એક પ્રકારની લાગણી જણાશે એ
લાગણી એ રાગ રૂપ લાગણી-ગદાસીને પણ હજુવાની છે.

જે રાગ પોતાના મિત્રને દુઃખી જોઈ દુઃખી મટે છે અને સુખી જોઈ સુખી
રહે છે, તેમ દેવ પોતાના રાજુને દુઃખી જોઈ સુખી અને સુખી જોઈ આપણને
દુઃખી બનાવી દે છે આમ પોતાથી પર એવા રાજુ મિત્ર પર થતી લાગણીને લીધે
માણસ અસાગ સમુદમાં લટકી રહે છે. કોઈ કહેશે કે રાગ આત્મા સાથે થાય
છે. અને દેવ પણ આત્મા સાથે થાય છે, તો તે કહેવું સરસ વાસ્તવિક નથી.
જો તેમ હોય તો આત્મા તો દેખાતો નથી. એવ તો કોઈ દરડો મરતો પણ નથી.
અને મિત્રના મગ્નથી લોકો રડે છે અને રાજુના મરણથી હસે છે, કોઈ એમ કહેશે
કે દેહ યુક્ત એવ પર આપણને ગગ દેવ થાય છે. તો આ કહેવું કાંઈક વાસ્તવિક
છે. પરંતુ તે પણ સર્વથા નહિ, ધણે ભાગે નહિ, કારણકે જેનું દેહ મરણ
થાય છે. તે મથા પડી મિત્રને પણ ધણે દરડો તમે જુવી જાઓ છો
તેમ તે રાજુને પણ ધણે કાળે જુવી જાઓ છો. રાજુ મિત્રના દેહ છૂટ્યા પડી
પ્રતિજ્ઞાને અસારમાં એક ઉપર વિરોધ દેવ અને ખીજા પર રાગ થતો હતો તેમાં
પણ કંઈ રહિ થતી નથી જણાતી અને જેમ જેમ દિવસ જતા જાય છે તેમ તેમ
વિઝ્ઞાનના અધિકારમાં તેઓ કયાંએ આપ્યા જાય છે.

પરમવે પણ કેટલાકોને તો શરીર બદલાયા છતાં મિત્ર રાજુને જેતાં કંઈ
રાગ કે દેવ થઈ આવે છે. એ ઉપરથી જણાશે કે એ લાગણી કેટલાકને તો જન્મ-
તો મરણ જાય તો પણ જતી નથી. ધણે કાળને લઈને સ્વમાત્રિક લાગણી જાણત
હતાં ન ગમે તેવું શરીર બદલાઈ ગયું હોય તો પણ તેના ઉપર આપણામાં સદાજ

માગ્યું કે આંત્ર ઉ, મગદોષ પશુ થાય છે. ધનુષના જળવામાં દગો કે કેટલાકો-
 ૪ મનુષ્યો કે જોડિયો આ અવમા આપજો કા'રિતને અમાત્રમ પશુ ન થયો. દોષ
 તેજા માન્યો ઉપર પશુ આપજોને નમદોષ થ. આવે છે, અર્થાત્ કેટલાકને જોવા
 નું મંત્ર છે તે કેટલાકને નર્દ કેટલાકની આંધ પાત્રિય કરવાનું આપજોને અન
 થાય છે અને કેટલાકોનાં સ્વયં ખીસકત નર્દ આના કાન્તો જન્માત્રના ગુપ્ત
 જાંડામાં છે, પન્નુ તે કાન્તોના કાંતો આપજો આ અવમા થતા મગદોષથી જાણી
 મગદોષ આંત્ર

વિભાગિક ધનુષેમાન . મ નામ અંબાવ છે, તેમ મગદોષ પશુ અનાદિ દોષ
 જતાં વિભાગિક દોષથી નામ પામે છે. મનાદિ પાત્ર વિષયો અને આચારિક જ-
 કિલ્લિયા, તેના પન્નુ મગદોષના મનાદિ પાત્ર છે તેજા વિષયો અને વ્યક્તિઆથી
 જે જોડો કાળ દુઃ સ્વપ્ના આપે તે તે જનિયા નિર્મિત વિના સુકાઈ કરમાઈને
 મગી જાય છે, જેમ કેમકે, મનુ પને આસામજ પીવાનો મગ દોષ અને કો આ-
 મામજ પીવાથી ધનુષજ કાળ દુઃ સ્વ, તે આસામજ પીવાની તે મગજાત સુકા-
 ૬ જાય આજ પ્રમાણે દેખી જન પશુ નિર્મિત ન મગવાથી સુકાઈ જાય છે.

આ ઉપરથી અમરજો કે મગદોષ આપમાના વિભાગિક મુદ્દો દોષથી નારા
 પામે છે. સ્વમાગિક દોષ તે: તેમ અને નર્દ.

મગદોષને જીવવાની એક ખીજ યુક્તિ પશુ કામે લગાડી શકાય એ યુક્તિમાં
 રાત્ર અને દેવને ઉતરવાના કાળ છે

જેને જેના ઉપર મગ થયો દોષ તેજ મગ તેનાથી ઉત્તમ વાનુષર કે તેના
 થી ઉત્તમ મુજો પર કમવળ જવ.

જેને દોષ થયો દોષ તેને તેનાથી અધમ વાનુષર કે અધમ દોષપર દોષ
 કનાવળ જવ અને વાનુષર જે અસાધ્ય છે, તેના પરનો મગ ખેંચાવી કાઢ
 સ્વવનુષર કાઢ જશે, વગરજો જે સાધ્ય છે તેના પર મગ કરશે, આથી પ્રસ-
 ન્ન મગનો વધારો અને અપ્રસન્ન દેવનો ઘડાડો થશે. મગ અત્યંત સુખનોમાં
 અને દોષ અત્યંત દુર્જનોપર મગદોષ, પડી વિચારનું કે દુર્જન વિચારો મું કરે
 જડકર્મના દોષથી અગુપ્ત આવશે છે માટે દોષી જનને કહેવું કે નારે જોડલા
 દોષ કરશે દોષ નેકયા જ્યાં કો કર્મ ઉપર ઠેલવને ? સાર પડો એમની પામે
 વિચાર કમવળે કે આનુષ આં કે નારે મુખ-અગુપ્ત કર્મને લીધે કો છે માટે

એસા પગભાતમાનું માટે રાગવું દો / કાગ્યુકે રાગ અને દેવ એ બને દુ-
 શ્વિણ છે, દોષ છે, એમનેજ આખા જગતમાં પામ પામ વર્તારી દીધો
 છે. કોઈને ખરું સાચુ આત્મિક સુખનો આગ્રહ દેતા દેતા નથી. કાગ્યુકે જે
 જરા પણ આત્મિક સુખનો આગ્રહ લીધો કે રાગ દેવને ભાગવું પડે છે.
 ગગદેવ આંતર રાગુઓ છે, માટે તેમને હજુપામાં સુખિ જોઈએ. પ્રથમ
 તો તેમનું અરૂપ જાગ્યુનું જોઈએ. રાગ પગપતુ ઉપર થાય છે. મંમાર માત્રમાં
 જેટલું જેટલું પડે છે ત્યાંજ રાગ દોષ છે. દેવ પણ પગપતુ ઉપર થાય છે, જીવ
 ઉપર થાય છે જીવો પણ પણ થતો રાગ પગપતેના પુદ્ગલોમાં, શરીરોમાં, રૂપ, રંગ,
 વર્ગે જોઈને થાય છે અને દેવ તેથી ઉપદું જોઈને થાય છે. જોતા પણ રાગ થવો
 દોષ એવી બી ધન પુત્રને જોઈ વિચાર કરવો કે, એ જોને દું મિત્રો કદું છું,
 તેને જોતાં અંદર શું થાય છે. એ માગ કહેતાના મિત્રોને કંઈ થતાં એટલે દુઃખ
 થતાં દું પણ દુઃખી થઈ જઈ છું અને મુખે મુખી થઈ જતો જણાઉં એ શું ?
 આમ વિચાર કરતા પોતાની અતઃમાં રહેલી એક પ્રકારની લાગણી જણાશે એ
 લાગણી એ રાગ રૂપ લાગણી-રાગનીને પણ હજુવાની છે.

જે રાગ પોતાના મિત્રને દુઃખી જોઈ દુઃખી મટે છે અને મુખી જોઈ મુખી
 રહે છે, તેમ દેવ પોતાના રાગને દુઃખી જોઈ મુખી અને મુખી જોઈ આપણને
 દુઃખી બનાવી દે છે. આમ પોતાથી પર એસા રાગ મિત્ર પર થતી લાગણીને લીધે
 માણસ અસાર સમુદમાં ભટકી રહે છે. કોઈ કહેશે કે રાગ આત્મા સાથે થાય
 છે. અને દેવ પણ આત્મા સાથે થાય છે, તો તે કહેવું સર્વથા વાસ્તવિક નથી.
 જો તેમ હોય તો આત્મા તો દેખાતો નથી. જીવ તો કોઈ દડાડો મરતો પણ નથી.
 અને મિત્રના મળણથી લોકો રહે કાં અને રાગના મળણથી હમે કાં, કોઈ એમ કહેશે
 કે હવે યુક્ત જીવ પર આપણને રાગ દેવ થાય છે. તો આ કહેવું કાંઈક વાસ્તવિક
 છે. પરંતુ તે પણ સર્વથા નહિ, ધણે ભાગે નહિ, કાગ્યુકે જેનું દેહ મળ્યું
 થાય છે. તે ગયા પછી મિત્રને પણ ધણેક દડાડે તમે જૂની જાણો છે
 તેમ તે રાગને પણ ધણેક કાળે જૂની જાણો છે. રાગ મિત્રના દેહ છૂટ્યા પછી
 પ્રતિજ્ઞાએ અંસારમાં એક ઉપર વિશેષ દેવ અને બીજા પર રાગ થતો હતો તેમાં
 પણ કંઈ શ્રદ્ધ થતી નથી જણાતી અને જેમ જેમ દિવસ જતા જાય છે તેમ તેમ
 વિરમીતના અધિકારમાં તેઓ ક્યાંએ ચાલ્યા જાય છે.

પરંતુ પણ કેટલાકોને તો શરીર બદલાયા છતાં મિત્ર રાગને જોતાં કંઈ
 રાગ કે દેવ થઈ આવે છે. એ ઉપરથી જણાશે કે એ લાગણી કેટલાકને તો જન્મ-
 તરે મળે જાય તો પણ જતી નથી. ધણા કાળને લઈને સ્વભાવિક લાગણી જાગત
 થતાં ન ગમે તેવું શરીર બદલાઈ ગયું હોય તો પણ તેના ઉપર આપણામાં સદાજ

[illegible][illegible][illegible]

શ્રાવણેને સુતરાની દેવળ બીજી પૂજા પણ કામે લગાડી સાક્ષ્ય એ પુણિમાં
દેવ અને દેવને ઉત્તરના દેવ છે.

१. मेरे दोस्तों को ५० रुपये का दोना देना है।
२. मेरे दोस्तों को ५० रुपये का दोना देना है।

જેનું હું અગાધ હૃદય તેને તેનાથી અધમ વરણ પર કે અધમ દોષ પર દેખ
 કેનાના જઈ અન પતંગ જે અગાધ છે, તેના પગે ગમ બેસાડી છાત્ર
 રાગપર છાત્ર જોઈ, મગજો જે સાધન છે તેના પર રાગ કરવે. આથી પ્રા-
 ન નામનો વધારો અને અપ્રસાદ દેખે પડાં થશે. ગમ અત્યંત તુચ્છતામાં
 અને દેવ અત્યંત દુર્જનીય રહેશે, પત્રી વિચારણા કે દુર્જન વિચારે શું હોય
 મહર્ષિના દોષો અત્યંત આચરે છે માટે દેવી જાને કહેવું કે તારે જોડે
 હોય હૃદય નેહ્યા જઈ કમ ઉપર ડેલવને ? તાર પત્રો એમની પામે
 ન્યાત કમલો કે માણસ આઈ કે નહીં મુન-અમુન કમને શીર્ષ હો છે માટે

રાગદોષની કોઈ જગા દોષ તો તે કર્મ છે, નહિ કે માણસ; માટે તારે માણસ ઉપર રાગદોષ કરવો નહિ ત્યાં તો અમભાવે એવું.

આ યુક્તિથી સકળ જીવોમાંથી રાગદોષ નીકળી પોતાના ગુણ કર્મોને સંબંધ મળતાં ગગ એટલો બધા થઈ જશે કે વખતે તમે તીર્થકર નામકર્મ બાંધશે અને અશુભ જડ કર્મોરૂપ દોષ એટલો થશે કે તમને તે જોવા પણ ન ગમે એવો હોવાથી તેને કાપરોગ કાણ પડી તે જામી જશે.

હવે ગુણકર્મનો પણ ભાગ થતાં તે ખપી જાય છે, એટલે તે મુખ પણ ખુલી જાય છે માટે કોઈ એવું મુખ શોધવું કે જે ખુલે નહિ આમ થતાંજ સૂર્ય પ્રકાશ કે જ્યાં નિર્ગત દદાદો છે ગર્વ નથી એવા મુખવાળું યથા એટલે એકાન્ત સુખસ્થાન, એકાન્ત આનંદ યથા એવો શુદ્ધ આત્મા તેમા રાગ થયે અને જ્યારે પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં રાગ થયો કે કર્મો પલાયન થવાનાજ.

માટે હુંકમાં એટલું તો રમરણ ગખવું કે શુદ્ધામરરૂપમાં ગગ એ અતે સકળ જીવોપર સમાન એટલે સકળ વસ્તુપર સમભાવે હોયછે. ખડું પુછોતો એ રાગ બીજા જીવોમાં પણ તેજાજ ગગપે સમભાવે હોય છે.

શુદ્ધ મદારાજ્ઞી દયા એશિયાખંડના પ્રકાશ નામના પુસ્તકમાં તેમજ તેમના સૂત્રોમાં અગ્રીમ માનુસ પડશે. જ્યારે શુદ્ધ મદારાજ્ઞને નિર્બંધુ ગ્રામ થાય છે, ત્યારે તે નિર્બંધુને ત્યાગ કરી સકળ જંતુનું દુઃખ દૂર ન થાય ત્યાંમુકી વારં-વાર જન્મવાનું પણ લેય છે એટલુજ નહિ પણ એ સર્વના દુઃખો દુઃ બોધનું, મારા બંધુ એટલે સકળ જીવો નહિ, આ બાળના જી કે પાગી જિંદી છે, પણ સર્વ જીવોમા એક જીવ એટલે સ્ત્રી જાય છે અને તે તે પોતે. આમ પોતાને પેતાં કોઈનું કલ્યાણ સ્ત્રી જનું હોય—કોઈને માટે એાધું વણ અપાતું હોય તો બંધ પોતાને માટે કદાચ ધાંસ બેદરકાર રહેવાય, પગંતુ પોતા નુદાં નથારે સર્વેપર સમદષ્ટિ બર્જ છે ત્યાર કોઈ એવું વીધે મૂરે છે કે જ્યાં જોટવી જરૂર હોય, તેટલું કલ્યાણ કરવા છતાં પણ તે અનંતનું અનંતજ રહે છે.

આ ઉપગ્રી એમ જાને છે કે, અદયાથી જ રાગઆત કરી હોય, અને જેની રચના તેની અને તેદલીજ સર્વ જીવોપર દયા; એમ કદચાથી કદા વખતે વિરૂપ આવશે નથી. એટલા માટે જેની વિચાર રચવાના પદા ધ્યાન એવી બાળના કહે છે કે ‘મરવી જીવ કરૂં મારાન રૂસી’ આમ બાળના થતાં પોતે તીર્થકર થાય અને શુદ્ધ મદારાજ્ઞ પણ પગ ઉપર અગ્રીમ દયા કરતાં કરતાં પોતા-

પર દયાળુ થશે, અને તે દયાપૂર્વક પાછી અર્થ શ્રેયોપદેશ દયા કરી તો તે શ્રવણ પશુ કેવળી થાય એમાં આશ્ચર્ય નથી.

જે શ્રેયો પ્રથમ પરદવાથી રાગ કરી, હેતુ સ્વદવાપર આવે છે તેમાં ખોટા છે એમ કહેવાનો હેતુ નથી. કારણકે અમુકમાથી ગગનરૂપે ચડેલુ પાણી આશામાં પાદળાં થઈ, પર્વતપર પહોંચી પાણી નથી રહે પ્રવહી અંતે નિઃસ્વચ્છાન ગ્રિહલે સમુદ્રમાં આવશે.

હવે જિન શાસ્ત્રની ખુબી એ છે કે પેદેશા રચવા અને પડા પરદવા પેદેશા જમણે કાન અને પડી ડાળે.

અને કહેતુ પડ છે કે પ્રથમ પરદવા કરનાર દવાન પાતાના અતરમા વધાર્ય આગળવા વિના પાતાને બુલી જાય છે, તેમ રચવા કરનાર પશુ કેટલાક પડને શુદ્ધી આપતલકથીવા બુલી જાય છે. પડતુ રચવા કરના પડને દાનિ ખીલકુશ ન થાય તોજ તે ખરી રચવા છે તેમજ પરદવા કરનાં રચને ખીલકુશ દાનિ ન થાય, પડતુ આનંદ રહે તોજ તે ખરી પરદવા છે.

ધ્યાનમાં ચડના દવા રચવને બુલાવી, થવાનીને દવારૂપ જવારે બનાવે છે ત્યારે સ્વપરનાં વિચાર વિના ત્યાં જ દોષ છે ત્યાં દવા આવી કુખીને શાંતિ આપે છે, પડી તે રચને દોષ કરને.

આમ રાગ દેવનો જથ સારજ લાગે છે.

પરતુ ઉપર કહેવામાં આવ્યું કે જિનશાસ્ત્રન મદા પુણ્યયોગે પ્રાપ્ત થયું તો અને તેમાં પ્રથમ રચવા કરવાનું સાંજાવું એ પશુ દીક પડતુ જ્યાંસુધી રચવા કરતા ન આવડે ત્યાંસુધી રચવા બિણચ રૂપ છે કારણકે રચવામાંજ પરદવા સમાઈ જાય છે એમ સાબ્ય કહે છે. શી વીંછગવાન પાતાને શી મુખે કહે છે કે જ્યાં રચવા છે ત્યાં પરદવા આવી જાય છે અને તેને આપણી વિચાર દર્શિએ જોના આપણને પાતાની મર્ત ક્રમાણે પશુ યોગ્ય બધાય છે મારે રચવાનું અભિમાન ગમી પરને નિગા નહિ પશુ પડે પશુ દવાજ કરવી અને ન થાય તો અપરથ રહેતુ.

બુધિ કેટલાક આપણા પવિત્ર થતાં જોને-આવક જોને માત્ર કેટલીક વન-રખતિનો ત્યાગ કરી, ગતિ બોજનનો દયાગ કરી, પાતાના આત્માને પાપ કરેલુ બધાવે છે પરંતુ તેમ કરતાં તે વનરખતિના શ્રેયો અને ગતિ બોજનમાં અગ્યાં પસ શ્રેયો પશુ બગી ગય છે. આમ રચવા સર્વ પરદવા પશુ જેટલું જેટલું અને

સ્વદયા આપી હોય તો તે તેટલે અગ્રે પદ્મધાયા કરે છે. પરંતુ આમ સ્વદયા ગીષ્મ નાર માટે જૈન આધાર કે બુદ્ધ ધર્મ અન્ય દર્શનીય જેઓનાં મોક્ષ કરે છે, જેઓ વનસ્પતિ ખાય છે, તેઓની નિંદા કરે છે તેમ પણ જોઈએ નહિ. આ વખતે જોતું કે તેવું સ્થવર અન્ય કેટલું પામે છે, અચોરીમાં કેટલું ચમકે છે. અધર્મ્ય કેટલું આવે છે, એ જાન્ય તેમને પણ તેટલું અગ્રે જૈન સમગ્ર તેઓના મુલ્ય અનુમોદન કરી પામે તેમના જેવા થઈ આપણા ધ્યાના યુક્તના નસિક જેઓને ક્રોધ તેમાં સાબ છે. મોટે દેવને તો સર્વથા ત્યાગ થવો જોઈએ કારણકે સ્વદયા પણ ત્યાગે પૂર્ણ થઈ કહેવાય કે સત્ત્વ યોગાય, ચોરી ન કરાય, અધર્મ્ય પગાય અને પરસ્તુનું મમન ત્યાગાય.

સ્વદયાચાર્યાએ આ ચાત બુદ્ધી જોઈએ નહિ કે અમરતના ગાણી વીંચવાને અદર્શ વાણી સંયના મુક્તા કોણી વધાવે, ચોરી સદા બેગમિગ વહેતો કાંઈ જઈ પ્રમાણિકપણના અંગે જો નવાય, વિવેક વાસનાનું વિવેક, અધર્મ્ય કે આત્મ સમજનાજના આનંદમાં મહાસાય. તેમજ લોકની ખીણમાં જડાવા વિના સંતોષના સાખર અડાય, ત્યારેજ શુદ્ધ સ્વદયાચાર્યા ગણાઈએ. મોટે જૈન હોય કે બાધ હોય. સ્વેનાંજર હોય કે આસાંજર હોય, પણ દ્વેષ કરવા વોચ કોઈ નથી.

સ્વપાપા કે જાગતમા નવાટે અર્થ ઉપર સમજાવ રહે, ત્યારેજ કપાલકાંક સિદ્ધિ છે.

વળી ગગદેવ જેને નથી એવાના ગમખનું રાજ્ય પેતાં જેમ અમરેન્દ. સૌ કેન્દના બધથી અગ્રે, તેમ જાન્યાગકો પણ જાનનું રાજ્ય લેતાં ગગદેવથી અગ્રે એમ એટલાં બહુ જ જગતમાં હોય, પરંતુ સિદ્ધના નારથી નારી નાવ, તેજ પ્રમાણે એમ તેજ રાગદેવ હોય તે પૂરવ સિદ્ધ એવા જાનના સમરજથી નાત પામે.

આમ ગગદેવ તથા વડી મું કરવું તે આ ઉપાધ્યયન મદાગજ હવે કરે છે—

આપરજને પરમાત્માનું રૂપ સિદ્ધ કેવી રીતે થાય છે ?

ઉપાધિતનિતા જાવા પે પે મન્યતરાદિકાઃ ।

તેવાં તેવાં નિષેઠન મિદં રૂપં વગમ્યનઃ ॥ ૧૦ ॥

સિધ્ધિ આવા નથી. ત્યારે કેવા છે. તે તમે બધા અનુમાન કરો તો એટલા માટે આગલા સ્તોત્રમાં ઊપાધ્યાયજી મહારાજ પરમાત્માનું સ્વરૂપ અવર્ણનીય છે. તે અવર્ણનીય એજ એનું સ્વરૂપ સમજી શકો છો કે—

સિદ્ધાન્તું ખરું સ્વરૂપ કહી શકાય છે?

અતદ્વ્યાવૃત્તિતોજિત્તં સિદ્ધાન્તાઃ કથયંતિ તં ।

વસ્તુતસ્તુનનિર્વાચ્યં તસ્ય રૂપંકથંચન ॥ ૧૯ ॥

અનુવાદ—સિદ્ધાન્તો પણ આવું નહિ એવા નિષેધવડે તે પરમાત્માનું સ્વરૂપ કહે છે. પરંતુ ખરું જોવાં તો સ્વરૂપ કોઈ પણ રીતે કહી શકાતું નથી.

વિવરણ—એક વેળા એક ઢંકો અને કાચબો બને એક કૂવામાં પસતા હતા, ભોગ જોગે કાચબો કૂવા બહાર આવ્યો. અને બહાર જોને સમુદ્ર જોવામાં આવ્યો. ઘણો ખુશી થયો કે આપણું જિયારા ઢંકાને કૂવામાં જઈ કહ્યું છું. કારણકે, કૂવામાં ઘણું અંધારું છે. જળ પણ હવે થોડું રહ્યું છે, કાંઈ પણ બહુ ભરેલો છે. અને ડુકાળ પડ્યો તો લોકો જરા પણ જળ રહેવા દેશે નહીં. માટે આપણે કોઈ પણ યુક્તિથી કૂવામાંથી નીકળીએ તો અગાધ—અસીમ—અખુદ સમુદ્રને પામી શાશ્વત શાન્તિમાં મુખમાં પ્રકાશમાં રહીએ. ઢંકાએ આ વાત સાંભળી કૂવામાં પાતે જ્યાં હતો ત્યાંથી ઢંકો મારી એક કુટને તફાવતે આવ્યો. અને કહ્યું કે તમારો સમુદ્ર આવડો છે કેવડો છે? એમ હવે કાચબો પોતાના પગ પોતા કરીને પણ કેમ બચાવી શકે? માટે કહે છે કે, એથી મોટો એવડો નહિ ત્યારે બે કુટ કૂવામાં ઢંકો ફેંદો, ત્યારે પણ કાચબાએ ના પાડી ત્યારે તે ત્રણ કુટ ફેંદો, ત્યારે પણ ના પાડી ત્યારે તો ઢંકો કૂવાની અંદર પાણીમાં એક બાજુથી બીજી બાજુ મુઠી મિથો ફેંદો. અને તે બાજુથી આ બાજુએ એમ બધી તરફથી અંદરને અંદર આખા કૂવાની અંદરની લંબાઈ પડોળાઈ ફરી વળ્યો. તો પણ કાચબાએ ના પાડી કે સમુદ્ર એવડો નથી.

અર્થ પ્રમાણે જેને સિધ્ધરૂપ રૂપ મદા સમુદ્ર જોયો છે, તે અનંત જ્ઞાન રાજ મુખ-જે મને આજ નજર થયો છે—અનુભવ થયો છે, એવા કેટલીક બધાને પણ

પોતાના સિંધુનેમાં સિંદુનું સ્વરૂપ સ્વભાવથી દુવામાં મેલેલા અપખંડો જેવા દેડ
 કાને દુવાની લંબાઈ પહેળાઈથી પણ બળાવી શકતા નથી કાચી દુવાની લંબાઈ
 પહેળાઈ કે ઉંડાઈના જળનો અત આવે છે પણ આ અમુકનો અત નથી માટે
 દુવાના દેડા જેવા આપણે સસારી જીવોમાં ક્યવું કયે જાન નથી ક્યવું કયે
 મુખ નથી ક્યવું કયે પગકૂચ નથી ક્યવું કયે શાંતિ નથી કે અંસાર ૪૫ કે
 વામાંથી પોતાની ઉંડિયાને સંકાથી અસારરૂપ દુવાની ઉપર મંચિલા અને મિટલા
 સ્વરૂપનો અનુભવ કરી આપણે ઉપદેશ આપનાર કરાવ્યા કરનાર કેવળાંચ ક્યકા
 કયે પણ વળુ ક્યવું કયે શકતા નથી કે તેના ઉપાયોથી અપાર સિદ્ધિ ગિર્યાન
 દેખાડી શકાય, માટે અંસારમાં મળતા જાનવું અંપણું વળુ કરી હંરે કદે કે
 ક્યવું નદિ, દિવિવાદિનાં અર્થ મુખને દેખાડી કહેવું ક્યવું પણ નદિ મદદમાં જા-
 નોના જાનને પણ દેખાડી કહે કે ક્યવું પણ નથી, આમ વિવેચ કરી અર્થ પેલેવળી
 પોને તો મિદ્ધ સ્વરૂપને યથાર્થ દેખી રવા છે પણ આપણને બળાવી શકે નથી
 માટે આપણું નદિ, ક્યવું નદિ, ક્યમ વિવેચના પરમાત્માનું સ્વરૂપ કહે છે અને
 અર્થ કદી શકાવું નથી, માટે તેના બીજા કાણ ઉપાય નથી, પરંતુ અંસારથી કે-
 વામાંથી જો અને તો કાચનાના કાચ પગને શરણે જવું, ક્યવું તેને વળી પડ-
 વું, ક્યવું તેમની પાડે નીકળવાની મુશ્કિલ છે, તે અર્થે આપણે પણ અંસાર-
 વાના આગેથી આમાંથી નીકળી આપણે સમુદાય સિદ્ધાને પામીએ.

વળી દુવામાં ને દુવામાં ક્યવું સસારમાં ને અંસારમાં આપણે દુદાઈથી
 દુવાની બદાર આગેવા સમુદાના દર્શન પણ ન થાય તો પડી તેમની પ્રાપ્તિની તો
 વાતજ શી માટે દુવાની ઉંચે અડવાથી લાભ છે નીચે જવું તો અર્થ પણ અનીમ
 પાછી ઉંચે જવું તો પણ અનીમ પાછી, અંસારરૂપ આ કદાચ નીચે ક્યવું જિ-
 ર્ણમાં જવું, પહેળાઈથી ક્યવું માનસમાં રહે, અને સોને ક્યવું જેવ રૂપમાં
 પહેળાઈ, તો પણ અનીમ દોવામાં કે અંસાર સમુદાય જે ને મિદ્ધના જાન દર્શન
 થીયે કે આનંદને પમાવ નદિ ઉંચે જવું ક્યવું કાચનાના વળાનમાં રહે તે
 કદા ગળાથી જોઈએ તેમ જેવળ પ્રભુના વચનમાં કદા રાખી જોઈએ અને
 પડી તેના કદે કે તુ દેડ નથી પણ દેડી બિન ક્યવું દેડ તો શબ્દ છે
 માટે દેડની ક્યવું ક્યવું કરાવતા પર જવું દેડાને સતી જે ૩૪ ૩૫ ૩૬
 ૩૭ ૩૮, ક્યવું પગલાં પગલાં પગલાં પગલાં, તેમ જે ૩૭ ૩૮ ૩૯
 ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦
 ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

સરખું કંઈ નથી, કે તેમનું તે તીર્થંકર મહારાજ પણ પાંચીસ ગુણ મુક્તિ પામીથી
 પણ વળું કરી શકે. સિદ્ધ પ્રદેશની અપેક્ષામાં એ આ માનવ નગરો—પેરિસ,
 લંડન, ન્યુયોર્ક, વોશિંગ્ટન, સીડની, મિડલેન્ડ, કલકત્તા કે મુંબાઈ મુંબઈ જેવા
 સાગે; તથાપિ તેઓ તેમનો કંઈક ખ્યાલ આવે માટે પણ જમરમાં જેમના સુ-
 રખો કાળનો પ્રભાવ નથી. એવા થી તીર્થંકર મહારાજ પોતાના વચનાનિશ્ચયના
 જગતે પણ કેટલું અને કેવી રીતે સિદ્ધ મુખ આપણને સમજાવે ને ઉપકાર જુદા-
 પૂર્વક સમજાવે પ્રવળ કરે. કારણકે આપણને ઉપમાનનું જાન હોય તો તેમની
 સાથે કંઈ સરખાવીએ.

સિદ્ધ ભગવાનના મુખ પાસે દેવ માનવનું મુખ કેવું છે ?

મુરમુરણાં સર્વેષા વલ્લુર્વં પિંક્તિં જયેન્ ।

एकवापिहि सिद्धस्य तदन्ततपांशगं ॥ ૨? ॥

અનુવાદ—અવે દેવો અને દાનયોને જોડતાં મુખ છે તે બધાં
 મુખનો એક પિંડ કરી, એકત્ર કર્યો હોય, તથાપિ સિદ્ધ પરમાત્માનું
 જોવડું મુખ છે. તેના અનંતમાં ભાગનો અનંતમાં ભાગ તેના અ-
 શને તે માત્ર પહોંચી શકે ?

વિવરણ—મિથિગત રોટના કાલામકુળામાં કંડીનો અનુ-
 ભવ લાલનથી દુલ્લ આપી શકાતો નથી. અમેરિકાથી આવ્યાને લગ-
 ભગ શાત વર્ષ ધર્મગયાં અને આશ્રમું બેડું પરંતુ દુલ્લગુપ્તી તે કંડીનો
 ખ્યાલ આપી શકાતો નથી, કારણ ગરમી માપક યંત્રમાં Thermom-
 metre માં મીઠા નીચે પણ ત્રીસ ડીગ્રી જતી હતી.

અમેરિકાની કંડી લાના હોતોને પણ જેટલી ગરમ છે. તેનું થોડું ઉદાહરણ
 લાવન સજે છે—એક દુગ્ધી નામની ચાર વર્ગી પોલીને ૧૭-ડિગ્રીનું થેટું
 આગમાય શાગમાં ભળી દતી તેને યંત્ર, 'તારે ક્યા જતું છે ? આ કંડીમાંથી
 ક્યાં જઈશ' તો તેને જુ- I will go right down to hell, because
 it is nice and warm down there અંડીથી સિદ્ધી નહીંમાં દુ-
 જઈશ ત્યાં શામલે ? ત્યાં જમતી મનો હોય છે મોટે.

આજ પ્રેમ જે રાત્રિ ચક્રવર્તિ દેશના હોતોને જાણના મુખ કંઈક કરવામાં
 આવે, અને તેનું વળું તીર્થંકર વળું રી રહે ત્યારે આપણને મહત્ત્વ જ નહીં આપે

સમુદ્ર કંઈ નથી, કે તેમનું તે તીર્થંકર મહારાજ પણ પાંચીસ ગુણ મુખ વર્ણીતી
પથ વર્ણન કરી શકે. મિત્ર પ્રદેશની અપેક્ષામાં એ આ માનવ નગરે—પેન્સિલ્વેનિયા,
ધાંડન, ન્યુયોર્ક, વોશિંગ્ટન, સીડની, સિધ્દહાર્દ, કલકત્તા કે મુંબાઈ મુંબઈ જેવા
ધારે, તથાપિ તેઓ તેમનો કંઈક ખ્યાલ આવે માટે પણ જગતમાં જેમના સ્મ-
રણો કોઈનો પ્રભાવ નથી. એવા શ્રી તીર્થંકર મહારાજ પોતાના વચનાનિશ્ચયના
ભાગ્યે પણ કેટલું અને કેટલી રીતે મિત્ર મુખ આપણને સમગ્રને ને ઉપકાર મુદ્દિ-
પૂર્વક સમજાવવા પ્રયત્ન કરે. કારણકે આપણને ઉપમાનનું ભાન હોય તેા તેમની
સાથે કંઈ સરખાવીએ.

સિદ્ધ ભગવાનના મુખ પાસે દેવ માનવનું મુખ કેવું છે ?

મુરમુરાણાં સર્વેણ યત્સુગ્ધં પિન્દિતં જિવેત્ ।

एकवापिहि सिद्धस्य तदनंततमांशगं ॥ ૨૧ ॥

અનુવાદ—સર્વે દેવો અને દાનવોને જેટલાં મુખ છે તે બધાં
મુખનો એક પિંડ કરી, એકત્ર કર્યો હોય, તથાપિ સિદ્ધ પરમાત્માનું
જેવડું મુખ છે. તેના અનંતમા ભાગનો અનંતનો ભાગ તેના અ-
ંશને તે માત્ર પહોંચી શકે ?

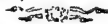
વિવરણ—ત્રિચિગ્ન સ્ટેશનના કાલામજુગામામાં હંડીનો અનુ-
ભવ લાલનથી હજી આપી શકાતો નથી. અમેરિકાથી આવ્યાને લગ-
ભગ સાત વર્ષ થઈ ગયાં અને આજ મુંબઈ પરંતુ હજીમુધી તે હંડીનો
ખ્યાલ આપી શકાતો નથી, કારણ ગરમી માયક યંત્રમાં Therom-
mètre માં મીડા નીચે પણ ગ્રીસ ગ્રીમી જતી હતી.

અમેરિકાની હંડી ત્યાંના લોકોને પણ કેટલી ભગે છે. તેનું એક ઉદાહરણ
લાલન લખે છે—એક 'ડુગી નામ ને ગાર વર્તી ઉઠારી લે 17-ડગર્ટન ક્રેટર
બાગબાગ સાગામા ભયુરી હતી તેને પૂછ્યું, 'તારે ક્યાં જતું છે ? આ હંડીમાં
ક્યાં જઈશ ?' તેને કહ્યું—I will go right down to hell, because
it is nice and warm down there. આંદોળી મિટી નઈમાં હું
જઈશ ત્યાં રામદે ? ત્યાં જમની જગા હોય છે મરે.

આજ પ્રેમ બે મન ગરજનું દેવા હિન્દી બધાના મુખ કિંમત કરવામાં
આવે, અને તેનું વર્ણન તીર્થંકર કર્યું હોય ત્યારે આપણને સદાજ ખ્યાલ આવી

વિવરણુ—જેમ ઈગ બ્રમરીના બયથી બધું ભુક્ષી જાય પોતાને પણ ભુક્ષી જાય—કેવળ બ્રમરીનેજ દેખે છે. તે તે પોને પણ બ્રમરી રૂપ થઇ જાય છે.

તેજ પરમાત્માનુ ધ્યાન કરનારો પરમાત્મપણાના પ્રેમથીજ મર્ત્યુથી પોતાને પણ (અદિરામ ભાવને ભુષી અત્તગત્ત ભાવવડે પરમાત્માનું ધ્યાન કરતાં અંતરાત્મને પણ ભુક્ષી કેવળ શુદ્ધ જ્ઞાનાદિ સ્વરૂપ વગેરેનું ધ્યાન મળ્યાં થતાં પોને જ્ઞાનાદિરૂપ બની જાય છે.)

યશઃશ્રી અને વિજયશ્રીકોણુ પામે છે.

परमात्मगुणानेवं ये ध्यायन्ति समाहिताः।

तजन्ते निभृतानंदास्ते यशोविजयश्रियं ॥ ૫૫ ॥

અનુવાદ—એટલા માટે જેઓ પોતાના મનને બરોબર સ્થિર કરી પરમાત્માના ગુણનુંજ ધ્યાન કરે છે, તે નિશ્ચય આનંદરૂપ થઈ યશઃશ્રી અને વિજયશ્રી પ્રાપ્ત કરે છે.

વિવરણુ—જેનું જે ધ્યાન કરે તેવો તે થાય. ધનવાનને જોઈ ધનવાનનું ધ્યાન કરનારના મન, તન, વચન, તે બાબતુએ દોરાર્ધ ધનવાન થયેલાના દૃષ્ટાંતો આપણી સમક્ષ હુવે કંઈ ઘાડા છે. યશવાનનું ધ્યાન કરનારા યશઃશ્રીના દૃષ્ટાંત પણ ઘાડા છે? તે પરમાત્માના સરખાજ ગુણો જે સ્વાભાવિક પ્રત્યેક આત્મામાં રહેલા છે. તેનું ધ્યાન કરતાં તે ગુણરૂપ થાય. એમાં શું આશ્ચર્ય? એટલા માટે આ મંથના સ્થનાર શ્રીમદ્દયશોવિજયજી ઉપાધ્યાય કહે છે કે જેનો યશ ઇંદ્રાદિ દેવો પણ ગાય છે, એ પરમાત્માના યશશ્રી એટલે પૂજા કરવા યોગ્ય એમ યશશ્રી પરમાત્માનું ધ્યાન કરનાર પામે છે. અને તેમનું ધ્યાન કરો સકલ કર્મેનો ક્ષય કરવાથી વિજય શ્રી પણ તેવીજ પામે છે. એટલે જિનરૂપ પામી સિદ્ધ સ્વરૂપ પામે છે.

યશઃ શ્રી અને વિજય શ્રી એ ઉભય રાખેદારે મંથકારનું નામ પણ મી યશોવિજયજી આપી ગયું. ૬નિ શુભ.

इति द्वितीया परमज्योतिः पंचविंशतिः

સમાપ્ત.

શુદ્ધિ પત્રક.

પાનું.	લીટી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૩	૨૮	કારનેગા.	કારનેજી.
૪	૧૫	પરમજ્યોતી.	પરમજ્યોતિ.
૮	૪	ગું વગર આંખ.	જો વગર આંખે.
૮	૩૦	Harmoni.	Harmony.
૧૫	૧૦	સુવર્ણમય.	સુવર્ણમય.
૧૬	૨	અજન્મ.	અજન્મ.
૧૬	૮	અજન્મ.	અજન્મ.
૨૪	૨૬	મર્ણાનુસારી.	માર્ગાનુસારી.
૨૫	૧	તે.	જો.
૨૫	૧૬	કાળરૂપ.	કાળરૂપ.
૨૬	૨૫	Intuition.	Intuition
૨૮	૨૬	Protectors	Protectors.
૨૬	૧૨	નિધિર્નિર્મવજી.	નિધિર્નિર્મવજી.
૨૬	૨૭	આધીન.	આધીન.
૩૦	૧૪	અડક.	અડક.
૩૦	૧૫	અડક.	અડક.
૩૦	૧૮	કપાને શાસ્ત્રાન કચી જોડકાં	આજમજાનકચા કચારે
...	શાસ્ત્રાન કચી જોડકાં
૩૧	૧૬	કપટ.	છળકપટ.
૩૧	૨૮	Awe.	Awe.
૩૩	૨	ધરીરી.	ધરીરી.
૩૪	૧૨	બોકે છે.	બોકે છે.
૩૪	૧૦	ટેટલાક.	ટેટલાક.
૩૫	૧૨	બને.	અને.

પાનું.	ત્રીટી.	અંગ્રેજી.	ગુજરાતી.
૩૫	૨૬	મર્યાદા.	મર્યાદા.
૪૦	૧૭	મર્યાદા.	મર્યાદા.
૪૧	૨	Librarian.	Librarian.
૪૨	૨૬	જ.	જ.
૪૩	૨	મેડી.	મેડી.
૪૩	૨૫	આખાં.	આખાં.
૪૫	૨૦	રચનાર.	રચનાર.
૪૬	૧૬	આદાર.	એકવાર આદાર.
૪૬	૨૬	સ્વામીદર્શન.	સ્વામીદર્શન.
૪૭	૫	આરિ.	સારિ.
૪૮	૨૧	પરીક્ષાકૃત.	પરીક્ષાકૃત.
૪૯	૨	ધર્મ પ્રાપ્તિ ભાગ.	ધર્મ પ્રાપ્તિ ભાગ.
૫૦	૧૬	ભાવ એક.	ભાવ એક છે.
૫૧	૨૫	ઉત્તર.	ઉત્તર.
૫૨	૧	બુદ્ધ.	બુદ્ધ.
૫૩	૨૦	બુદ્ધ.	બુદ્ધ.
૫૪	૧૮	નિર્ધાર.	નિર્ધાર.
૫૫	૧૪	કયા.	કયાં.
૫૬	૧૬	દર્શા.	દર્શા.
૫૭	૨૪	વર્તમાન.	વર્તમાન.
૫૮	૧૨	અનન્ય.	અનન્ય.
૫૯	૨૨	મિત્ર.	મિત્ર.
૬૦	૫	Benediction.	Benediction.
૬૧	૨૧	Edition.	Edition.
૬૨	૨૮	સ્નેહી.	સસનેદી.
૬૩	૨૮	સંપ.	સંપ.
૬૪	૨	જે કરેલ.	જે કરેલ.

પ્રાનું.	સીટી.	અમુદ.	મુદ.
૬૬	૧૦	સનામ.	સમાન.
૬૬	૨૬	પરેગા.	મરેગા.
૬૭	૭	શરીર.	શરીર.
૬૭	૮	પાન.	પે.
૬૭	૧૭	જેવા.	જેવી.
૬૮	૨૦	મગદગા.	મગદગા છે.
૬૬	૧૫	કરે છે.	કરતા હતા.
૬૬	૧૫	ગરબા.	ગરબા હવે.
૭૧	૨૪	પાનાના	પાનાના.
૭૧	૧૭	છટકા.	છટા.
૭૨	૭	અટ્ટર.	ભટ્ટર.
૭૩	૨૧	તરવનો.	તરવ નો.
૭૪	૨૧	Singh	Singh
૭૪	૨૧	Bilow	Bilow
૭૪	૨૩	આદિભનો.	આદિભનો.
૭૪	૩૦	વગેરે.	વગેરે.
૭૮	૧૭	નો તેમ નથી	તે નેવો નથી.
૭૬	૨૧	હલકા.	હલકો.
૮૦	૨૭	(ચેના).	(જેના).
૮૧	૬	પાશ્વિમાત્ય.	પાશ્વિમાત્ય.
૮૩	૨૫	Park	Park
૮૩	૨૭	ના	ના
૮૭	૧૫	આલોપનારા.	આલોપનારા.
૮૬	૨	જિનેશ્વરને.	જિનેશ્વર.
૮૬	૮	સકળ.	સકળી.
૮૬	૬	નેજક.	નેજક.
૮૬	૨૬	મૂળી.	મૂળી.
૮૧	૨૬	જ/મ.	ન/મ.

પાન,	કોડી.	અર્થ.	મુદ્ર.
૬૨	૧૧	મારો.	માર
૬૩	૧	પરોડિ.	પરોડિ
૬૪	૨૩	કરિષ્મન.	કરિષ્મન
૬૬	૭	મે.	મે
૬૭	૧૦	અપેષા.	અપેષા.
૬૭	૧૬	મનેજય.	મનેજય
૬૮	૧૩	મેનના.	મેનના
૬૮	૧૪	બાજોય.	બાજોય
૬૯	૨	પાડે છે.	પાડે છે
૬૯	૮	કામ્યાયત્રી કરી.	કામ્યાયત્રીએ કરી
૬૯	૧૧	ગુનાશયા.	ગુનાશયા.
૬૯	૨૦	ગુભાશય.	ગુભાશય.
૬૯	૨૦	વિષય.	વિષય.
૬૯	૨૩	ગુભાશય.	ગુભાશય
૬૯	૨૭	ગુભાશય.	ગુભાશય
૬૯	૨૭	અનેક.	અનેક કહે
૧૦૦	૩	જાણી.	જાણી.
૧૦૦	૯	કરોશયના નરીકે.	કરોશયના કરી
૧૦૦	૧૩	શેર.	કોટ.
૧૦૦	૧૪	કલાકે.	કલોકે.
૧૦૦	૧૪	કાઈલુ.	કાઈલુ
૧૦૦	૧૭	બેધાંત.	બેધાંત.
૧૦૦	૧૮	પુરી.	પુરી કરી
૧૦૦	૧૯	હડવાળા.	હડવાળા
૧૦૦	૨૧	બાજ છે.	જાજ છે.
૧૦૦	૨૩	પરમારમા.	અંતરમા-પરમારમા.
૧૦૦	૩૦	ગુભાશય.	ગુભાશય.
૧૦૧	૨૪	સેવકી.	સેવકા.

પાત્ર.	લીટી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૦૧	૧૨-૧૩	શુભાશમમાં.	શુભાશમમા
૧૦૧	૧૬	શુભાશમ.	શુભાશમ.
૧૦૨	૩	નીકળતો.	નીકટનો.
૧૦૨	૨૬	આપણા.	આ પણ.
૧૦૩	૧૪	ધ્યાનવડે.	ધ્યાન્યવડે.
૧૦૩	૧૪	કટાથી.	પટાથી.
૧૦૩	૧૯	ધ્યાનો.	ધ્યાન.
૧૦૩	૨૯	રજાથી.	રાજાથી.
૧૦૪	૮	ચૂકા.	ચૂકા
૧૦૪	૯	તેઓ.	તેવા.
૧૦૪	૨૪	ચોગ્યે.	ચોઅ.
૧૦૪	૨૮	દશનાનાજ.	દિવસનાજ.
૧૦૬	૬	પરમેશ્વરનજ.	પરમેશ્વરનેજ.
૧૦૬	૧૬	ચૈતન્ય.	ચતન્ય.
૧૦૬	૧૭	આખ સાથે	આંખ સામે.
૧૦૭	૪	ગ્રોધન કરી.	ગ્રોધ કરી.
૧૦૬	૧૫	દ્વારવા.	દ્વારવાતા.
૧૧૦	૨૨	લોભને.	માયાને ને લોભને સતોષવડે.
૧૧૦	૨૬	આપ.	આમ.
૧૨૧	૮	જન્મનો.	જન્મને.
૧૨૩	૯	વર્ષ.	વર્ષન.
૧૨૩	૨૫	કેવળ.	કેવળી.
૧૨૪	૯	ગદ્ય વેળા.	કોઈ વેળા.
૧૨૪	૨૫	શાન્તી.	શાન.
૧૨૫	૨૪	તેને.	તેણે.
૧૨૭	૨૦	યુક્ત.	યુક્ત.
૧૨૭	૨૦	સરખાઈ યુક્ત.	સર્વમા યુક્ત.
૧૨૮	૬	સ્વરૂપ.	સ્વરૂપ.

